

Γιάννη Βράχα: ΑΠΟ ΤΑ ΔΟΛΙΑΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΝΤΙΒΑ

ΓΙΑΝΝΗ Α. ΒΡΑΧΑ

ΑΠΟ
ΤΑ ΔΟΛΙΑΝΑ
ΚΑΙ
ΤΗΝ ΚΟΝΤΙΒΑ

Λίγα απ' όσα άκουσα καί είδα

ΑΘΗΝΑ
1980

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΘΑΝ. ΒΡΑΧΑΣ γεννήθηκε στο χωριό Ψιανά της Εδρυτανίας το 1910. Στο χωριό του τελείωσε το Δημοτικό Σχολείο. Το 1920 φοίτησε στην πρώτη τάξη του Σχολαρχείου 'Αγρινίου και το 1922 και 1923 στο Σχολαρχείο Προυσού Εδρυτανίας. 'Από το 1922 - 1928 κάθησε στο χωριό του και ασχολήθηκε με γεωργικές και εμπορικές εργασίες. Το 1928 - 1930 φοίτησε δυο χρόνια στο Γυμνάσιο Καρπενησίου. Το 1930 έδωσε εξετάσεις στο τριτάξιο Διδασκαλείο Λαμίας και το 1933 τελείωσε και διορίστηκε δάσκαλος στο χωριό Βράχα της Εδρυτανίας. Δέκα χρόνια υπηρέτησε στην Εδρυτανία, είκοσι στον Πειραιά και πέντε στην 'Αθήνα. Συνταξιοδοτήθηκε το 1972 με το βαθμό Διευθυντού Α' και μένει το χειμώνα στην 'Αθήνα και το καλοκαίρι στο χωριό του. 'Εκτός από το σχολικό του έργο έγραψε και εξέδωσε τα παρακάτω βιβλία: 1) 'Εκδρομές, υγεία, χαρά, μόρφωση (1958). Αυτό είχε άλλες δυο εκδόσεις 1960 και 1963. 2) 'Εκεί που φωλιάζουν οι άετοι (έπαινος Γυναικείας Δογοτεχνικής Συντροφιάς (1960). 3) 'Από το χωριό μου κι από το σχολείο μου (ποιήματα 1962). 4) 'Έτσι ζούμε στο χωριό μας (λαογραφικό. Βραβείο Πανεφυρτανικής 'Ενώσης). 5) Το σχολείο γιορτάζει σήμερα (1962) (θεατρικό). 6) Στο παππού μας το χωριό. Α' βραβείο Γυναικείας Δογοτεχνικής Συντροφιάς. 7) Ταξίδια σε τρεις 'Ηπείρους (1968). 8) 'Ο Γεροστάθης (ελεύθερη απόδοση του βιβλίου του Λέοντος Μελά). 9) Λουκής Λάρας (ελεύθερη απόδοση). 10) Ταξίδεψε μαζί μου 1970 (ταξίδια στην 'Ιαπωνία - Κίνα - 'Αμερική - 'Αγγλία - 'Ισπανία κλπ.).

Τούτο το εξαιρετικό πόνημα του αείμνηστου πατριδολάτρη δάσκαλου ΓΙΑΝΝΗ ΑΘΑΝ. ΒΡΑΧΑ μου το δώρισε στις 5 Απριλίου 2023 ο αρχικά διαδικτυακός φίλος εκ Κοντίβας καταγόμενος Κώστας Ιωάν. Μπακατσάς (Kostas Mpak) και πήρα την πρωτοβουλία της ηλεκτρονικής του επεξεργασίας ώστε να μπορέσουν να το διαβάσουν περισσότεροι φίλοι, αφού το τόσο πολύτιμο πρωτότυπο έχει εξαντληθεί. Εμβόλιμα στο τέλος έχουν προστεθεί κάποιες σύγχρονες φωτογραφίες από την προσωπική μου συλλογή αλλά και από άλλους φίλους, ώστε και ο τωρινός αναγνώστης να μπορεί να προσεγγίσει καλύτερα νοερά τα χωριά αυτά που κάποτε έσφυζαν από ζωή αλλά σήμερα ερήμωσαν, όμως οι άνθρωποί τους εξακολουθούν να τα έχουν στην καρδιά τους.
Αθήνα, Απρίλιος 2023
Ζαχαρίας Ζηνέλης, από την Καστανιά.
Θεολόγος.

ΓΙΑΝΝΗ Α. ΒΡΑΧΑ

Α Π Ο
Τ Α Δ Ο Λ Ι Α Ν Α
Κ Α Ι
Τ Η Ν Κ Ο Ν Τ Ι Β Α

Λίγα ἀπ' ὅσα ἄκουσα καὶ εἶδα

ΑΘΗΝΑ
1980

ΓΙΑΤΙ ΕΓΡΑΨΑ ΑΥΤΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

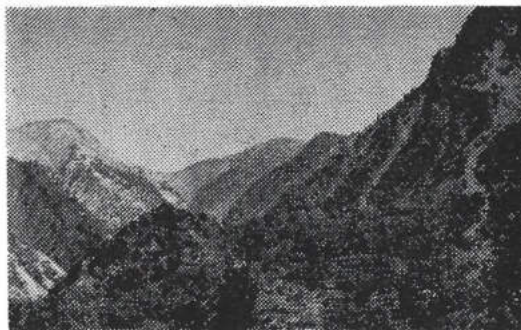
Ἡ ἀγάπη μου στο χωριό, σὲ κάθε ἀπόμερο χωριό, δὲ μπορεῖ νὰ ἐκφραστῇ μὲ λόγια. Ἐξῆσα ἀπὸ κοντὰ αὐτὴ τῇ ζωῇ τοῦ χωριοῦ. Δοκίμασα τὶς πίκρες καὶ τὶς χαρές της. Συμπονῶ, δλόφυχα, αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους. Ὅ,τι μπορῶ καὶ κάνω γι' αὐτοὺς τὸ θεωρῶ χρέος. Ἡ ἐκπλήρωση αὐτοῦ τοῦ χρέους μοῦ δίνει χαρά. Ἐτσι τώρα ποὺ πῆρα τὴν πένα καὶ γράφω λίγα ἀπὸ τὴν ἱστορία τῶν δυὸ ἀπόμερων χωριῶν τῶν Δολιανῶν καὶ τῆς Κοντίδας αἰσθάνθηκα ὅτι νοιώθω σὰν πηγαίνω στο χωριό, ὅτι νοιώθω σὰν μιλῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωριοῦ. Τὸ γράψιμο δὲ θὰ μὲ κουράσει. Ἀντίθετα θὰ μὲ εὐχαριστήσῃ. Μὰ δὲν εἶναι μόνο αὐτό. Γράφω τὴν ἱστορία αὐτῶν τῶν χωριῶν καὶ γιατί ἡ Στουρνάρα εἶναι καὶ τὸ χωριὸ ποὺ γεννήθηκε ὁ πατέρας μου. Αὐτὸ μὲ κάνει νὰ ἔχω καὶ μιὰ, παραπάνω, ἰδιαίτερη συμπάθεια.

Πολλὰ ἀπ' ὅσα ἔπρεπε νὰ γραφτοῦν, χάθηκαν. Πᾶνε κεῖνοι ποὺ τὰ ἤξεραν. Προσπάθεια νὰ μὴ χαθοῦν καὶ ὅσα ἔμειναν. Νὰ γιατί ἔγραψα αὐτὸ τὸ μικρὸ βιβλιαράκι ποὺ τὸ χαρίζω μ' ὅλη μου τὴν ἀγάπη στοὺς κατοίκους τῶν δυὸ χωριῶν τῶν Δολιανῶν καὶ τῆς Κοντίδας.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΡΑΧΑΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΗ — ΙΣΤΟΡΙΑ

Τίποτα συγκεκριμένο δεν ξέρουμε για το πότε και πώς έγιναν τα χωριά μας. Κείνο όμως που η μυθολογία και η παράδοση και μερικά μνημεία διέσωσαν είναι: το ότι πριν από τρείς και τέσσερες χιλιάδες χρόνια που ο τόπος είχε άλλη διαμόρφωση θα κατοικούσαν εδώ άνθρωποι που θα ζούσαν με την κτηνοτροφία και το κυνήγι. Τα μνημεία αυτά που βρέθηκαν στην περιοχή μας είναι αρχαίο φρούριο στα Ψιανά στην τοποθεσία Χτίσμα, αντικείμενα πύληνα, κιούπια - στάμνες - λυχνάρια - αρχαία νομίσματα - τάφοι κ.λπ. που βρέθηκαν στην περιφέρεια Ζαγοράς καθώς και παλιά κεραμύδια που βρέθηκαν στην τοποθεσία πηγάδια της Ρω-

Δολιανά, το χωριό μας.

σχας που βρίσκεται πολύ κοντά στα χωριά Δολιανά και Κοντίθα και τα ονόματα που έχουν ορισμένες τοποθεσίες Παλιόκαστρο - Χαλάσματα - Παλιόσιτα κ.λπ. Όλα αυτά αποδείχνουν κατά έναν τρόπο πώς στην περιοχή αυτή κατοικούσαν άνθρωποι. Ίσως, αργότερα, με τους πολέμους και τις γαιολογικές μεταβολές που παρασύρθηκαν τα χώματα και έμεινε ο άγονος τόπος, τα χωριά να έσθλησαν για να ξαναχτισθούν ύστερα από την υποδούλωσή μας από τους Τούρκους. Τότε όσοι δέ μπορούσαν να βαστάξουν τη φοβερή σκλαβιά ήρθαν και κατοίκησαν εδώ που Τούρκου μάτι δέ μπορούσε να ιδεί. Μετά την απελευθέρωση κι απ' όσα άκουσαν αυτοί που

ζούνε σήμερα από τους προγόνους των τα Δολιανά είχα περί τις 50 οικογένειες και η Κοντίθα 35.

Όλες αυτές οι οικογένειες παρέμειναν επί εκατό σχεδόν χρόνια ως το 1900 στα χωριά τους. Ζωή σκληρή. Αγώνας απερίγραπτος. Απομονωμένοι, χωρίς συγκοινωνία, στερούνταν τα πάντα. Από το 1900 αρχίζει η μετανάστευση. Τρείς είναι οι δρόμοι της εξόδου. Η Αθήνα, η Πόλη, και η Αμερική. Ο πρώτος που έφυγε έπαιρνε κι άλλον. Τα περισσότερα παιδιά έπαιρναν το δρόμο της ξενιτειάς.

Τα χωριά όμως είχαν τη ζωή τους και την κίνηση. Οι μικρές αφαιρέσεις δεν μείωναν αισθητά το σύνολο. Οι γυναίκες γεννούσαν πολλά παιδιά και για τα ξένα και για το χωριό. Έτσι τα χωριά αυτά τα θρίσκομε το 1928, τα Δολιανά με 182 κατοίκους και την Κοντίθα με 111 κατοίκους. Τώρα πώς να γράψουμε πώς σήμερα το 1980 έχουν τα Δολιανά μόνο (50) κατοίκους και η Κοντίθα 9; Τι έγιναν οι άλλοι; Έφυγαν. Οι πολλοί στην Αθήνα, αρκετοί στην Αυστραλία - Αμερική Καναδά και μερικοί στη Γερμανία. Κανένας τους όμως, όπου κι αν θρίσκετε, δεν ξέχασε το χωριό του. Πολύ συγκινητικές είναι οι επισκέψεις αυτών που έρχονται από μακριά να προσκυνήσουν το πατρικό χώμα, να ανάψουν ένα κερί στον άγιο, να κάμουν μια λειτουργία να καθήσουν να πιούν ένα ρακί μ' αυτούς που έμειναν φρουροί του χωριού.

Άγνωστο είναι για ποιόν λόγο πήραν και τα πρώτα τους ονόματα τα χωριά. Το κράτος θεώρησε τα ονόματά τους Σλαβικά και το 1930 τα άλλαξε. Για το όνομα Κοντός που ονομάστηκε η Κοντίθα δεν ξέρουμε το γιατί. Όσο για τα Δολιανά που ονομάστηκαν Στουρνάρα ή εξήγηση δεν είναι το ότι όλη σχεδόν η έκταση μέσα κι έξω από το χωριό είναι μια φιλοκομμένη στουρνάρω πετρα Στουρνάρι ανακατεμένη με χώμα, αλλά το ότι από το χωριό αυτό καταγόταν ο Άγιος Γεράσιμος και το επώνυμό του ήταν Σταθόπουλος ή Στουρνάρας. Προς τιμήν του Αγίου πήρε αυτό το όνομα και νουνός ήταν ο Παπαθανάσης Παπαστάθης που κατάγεται από τα Δολιανά και ήταν εφημέριος στο Μικρό Χωριό και αργότερα στο Αγρίνιο. Έπληρχαν κι άλλες προτάσεις για την ονομασία του χωριού. Ο μακαρίτης Αθ. Βράχας πρότεινε να ονο-

μασθεῖ Ἁγιος Ἀθανάσιος στὸ ὄνομα ποὺ εἶναι καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, ὁ μακαρίτης Φώτης Κανατᾶς νὰ ὀνομασθεῖ Πύργος, ὁ Γεωρ. Χάσκος Παπαδοχώρι, γιατί ἀπὸ τὸ χωριὸ αὐτὸ ἐγῆχαν περὶ τοὺς 12 παπάδες. Τελικὰ ὅμως πῆρε τὸ ὄνομα Στουρνάρα, ποὺ ἦταν τὸ ἐπώνυμο τοῦ Ἀγίου Γερασίμου.

ΤΙ ΕΛΕΓΑΝ ΟΙ ΠΑΛΙΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ.

Γράφει ὁ Χρ. Μουτογιάννης

Ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ μας εἶναι πολὺ παλιά. Λεπτομέρειες δὲν ξέρουμε. Ἀπὸ κεραμῖδια καὶ ἀρχαίους τάφους ποὺ βρέθηκαν, στίς τοποθεσίες Ἁγία Παρασκευή - Ἀργάνια - Διάσελλο φανερώνουν πὼς στὸ μέρος μας κατοικοῦσαν ἄνθρωποι — ἴσως προχριστιανικά. Ὁ τόπος, τότε, ἦταν πολὺ διαφορετικός. Τὰ βουλιάματα καὶ νερά τῶν βροχῶν πῆραν τὰ χώματα κι ἀπόμειναν τὰ δράχια, τὰ κόκαλα.

Τὸ ὄνομα Δωλιανὰ μὲ ὠμέγα ὅπως γραφόταν ἡ Ἑνορία Δωλιανῶν - Κοντίδας ἢ Δουλιανὰ, ὅχι Δολιανὰ ἀλλὰ Δουλειὰ - νὰ = Δουλιανὰ, εἶχε τὴν ἔννοια πὼς γιὰ νὰ ἀποκτήσεις κάτι σ' αὐτὸν τὸ ντόπο ἔπρεπε πολὺ νὰ κοπιᾶσεις, νὰ δουλέψεις. Δουλιὰ - νὰ. Δούλεψε. Ἔτσι γι' αὐτὸ τὸ λόγο πῆρε τὸ χωριὸ τὸ ὄνομα Δουλιανὰ. Στὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας τὸ χωριὸ μας ἀπὸ τὴ θέση ποὺ εἶχε ἦταν καταφύγιο ἐκείνων ποὺ καταδίωκαν οἱ Τοῦρκοι. Πολλοὶ ἤρθαν ἐδῶ κι ἀπὸ τὴν ἀνατολή. Τὸ ἐπώνυμο Χάσκος (ἄσπρος) δικαιολογεῖ κι' αὐτὴ τὴν ἐκδοχή. Κι αὐτοὶ ἔφεραν καὶ πολλὲς λέξεις τούρκικες. Π.χ. σουφράς (τραπέζι) κακάδι (κατσαρόλα) κ.ἄ.

Οἱ παλιοὶ ἔλεγαν πὼς στὴν τοποθεσία πέρα ἀμπέλια κοντὰ στὴν Ἁγία Παρασκευή γινόταν παζάρι ποὺ ἀντάλλαζαν προϊόντα οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν. Ἐκεῖ, σήμερα, ὑπάρχουν πέτρες ἀπὸ παλιὰ ἐκκλησία καὶ ἓνα κλῆμα σὲ χωράφι τοῦ Νικ. Πουρνάρα ποὺ ἔχει ἡλικία ἀπροσδιόριστη.

Στὸ χωριὸ, κάποια ἐποχὴ, ἔπεσε βαρεὶὰ ἀρρώστια ἢ πανού-

κλα. Ἡ ἀρρώστια αὐτὴ ἔφερε μεγάλη καταστροφή. Τὸ χωριὸ σχεδὸν ἔσθησε. 4—5 ἄτομα, λέει, ἢ παράδοση, πὼς ἀπόμειναν. Οἱ ὀνομασίες ἀπὸ μερικές τοποθεσίες - Μοναχοῦ - Λάκα - Μαναχάδες - Μαναχοῦ σπηλιά μιλοῦν γιὰ τὸ πόσοι ἀπόμειναν στὸ χωριὸ ζωντανοί.

Ἄλλοι, πάλι, λέγεται ὅτι ἔφυγαν ἀπὸ δῶ καὶ πῆγαν στὴ Βλαχιά ποὺ ἔχτισαν χωριὸ καὶ τοῦδωσαν τὸ ἴδιο ὄνομα. Καὶ ἄλλοι

ΧΡΗΣΤΟΣ καὶ ΒΑΡΒΑΡΑ ΜΟΥΤΟΓΙΑΝΝΗ

Ἡ ἀγάπη τοῦς γιὰ τὸ χωριὸ ἐκδηλώνεται μὲ ἔργα.

πήγαν στην Ήπειρο και την Πελοπόννησο κι έχτισαν χωριά που τὰ ονόμασαν Δολιανά. Πατριώτης μας στὸν πόλεμο τοῦ 1940 ὤρθη-
κε στὴν Ήπειρο στρατιώτης ἀπὸ τὸ χωριὸ Δολιανὰ τῆς Ἡπείρου
πού εἶχε τὸ ἴδιο ἐπώνυμο, Χάσκος ὁ ἕνας, Χάσκος κι ὁ ἄλλος.

Σχετικὰ μὲ τὴν πανούκλα ὑπάρχει κι αὐτὴ ἡ παράδοση: Μιὰ
γιαγιά ἔπλυνε τὰ ρούχα της στὸ ρέμα κοντὰ στὰ Ντουφεκέϊκα. Ἐ-
κεῖ ἦρθε μιὰ γυναίκα ντυμένη στὰ μαῦρα καὶ τῆς ζήτησε νὰ τὴ
βοηθήσει νὰ περάσει τὸ ρέμα γιατί ἀπάνω σὲ μιὰ κοτρώνα καθόταν
ἕνας γέρος καὶ δὲν τὴν ἄφηνε νὰ περάσει. Τότε ἡ γιαγιά τὴ ρώ-
τησε ποιά εἶναι, κι αὐτὴ ἀπάντησε πὺς εἶναι ἐκείνη πού καθάρι-
σε τὸν ἀπέναντι μαχαλά καὶ τώρα ἐρχόταν νὰ καθάρισε: καὶ τὸν
ἄλλο μαχαλά. Ἦταν ἡ Πανούκλα. Κι ὁ γέρος πού δὲν τὴν ἄφη-
νε νὰ περάσει ἦταν ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος. Ἔτσι γλύτωσε τὸ χωριό.

ΟΙ ΜΥΛΟΙ ΤΗΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ.

Ἀπ' ὅσα ἔγραψε ὁ Θεοφ. Χάσκος

Εἰς τὸ χωριὸ μας τὰ πρὶν χρόνια ὑπῆρχαν τρεῖς μύλοι. Ἐνας
χωριανὸς πού λειτουργεῖ ἀκόμα. Ἦσαν εἶχαν οἱ Ντουφεκαῖοι κι
ἕναν ὁ Κων. Βαστάκης, παρατσούκλη Μερμύγκας, μὲ μαντάνια
καὶ νεροτριβιές εἰς θέσιν κάτω μύλο, ἀποπάνω ἀπὸ τὸ κακογιό-
φυρο. Ὁ Μπαρμπακώστας, ὁ μυλωνάς, γιὰ νὰ μὴν κουβαλᾶνε τὸ
ἄλεσμα οἱ Ρουσκιῶτες, ἔκτισε ἕνα κοφίνι μὲ καρέλι. Αὐτὸ τὸ στή-
ριξε ἀπάνω σὲ συρματόσχοινα, τὸ τραβοῦσε πέρα - δῶθε καὶ ἔφερ-
νε τὸ ἄλεσμα στὸ μύλο.

Οἱ Κοντιδιῶτες ἐρχονταν κι αὐτοὶ ἐδῶ κι ἄλεθαν καὶ ὅλα τὰ
γύρω χωριά ἔφερναν νὰ φτιάσουν ἐδῶ στὰ μαντάνια τὰ μπουρα-
ζάνια, τίς θελέντζες τίς κατωλόκαπες καὶ τὰ πατατούκια. Τότε ὁ
κόσμος δὲν ἀγόραζε ὑφάσματα ἔτοιμα γιὰ κουστούμια.

Τὸ Μπαρμπακώστα, τὸν εἶχε τὸ χωριό, νὰ διορθώνει καὶ τὸν
χωριανὸ τὸ μύλο, νὰ τὸν χαράζει κ.λπ. Οἱ χωριανοὶ ἤξεραν ὅλοι
νὰ τὸν κινοῦν, νὰ τὸν σταματοῦν, ν' ἄλέθουν.

Ἀργότερα θάλανε συνηρητὴ τοῦ μύλου τοῦ χωριανοῦ τὸ

Γιῶργο Ντουφεκιᾶ καὶ τὸ παιδί του Γιάννη. Ὑστερα ἀπὸ χρόνια
τὸν ἀνέλαβε ὁ Γιάννης Σπ. Χάσκος. Αὐτός, ἀρκετὰ χρόνια, πλη-
ρωνόταν μὲ καλαμπόκι. Μετὰ τὸν ἀπαράτησε καὶ ἔφυγε λόγῳ ὑ-
γείας.

Ἀντικαταστάτης ἐγώ, ὁ Θεοφ. Σπ. Χάσκος. Ἐχῶ μιὰ ἰδέα
ἀπὸ μύλο καὶ τὸν συντηρῶ. Ἀλλὰ ποιὸς νὰ ἄλέσει; Ὁ Κούτρας κι
ὁ Κοτρώνας κι ἄλλοι καναδυὸ - τρεῖς κι ὁ Φώτης ὁ Μακρῆς;

Ἐρχονταν ἐδῶ κι ἄλεθαν κι οἱ Ρουσκιῶτες ἀλλὰ καθὼς μᾶς
πῆρε τὸ γεφύρι τὸ ποτάμι, δὲν περνᾶν τὰ ζῶα στὸ συρματένιο γε-
φύρι. Ὁ μύλος μας εἶναι ὁ μόνος μύλος πού ὑπάρχει στὰ χωριά
μας ἀπὸ Κρίκελλο καὶ κάτω, κι ἄλέθει Χειμῶνα Καλοκαίρι. Ἀλ-
λά, ὅπως γράφω, ποιοὶ νὰ ἄλέσουν καὶ τί νὰ ἄλέσουν. Τὰ λίγα
καλαμπόκια πού καλλιεργοῦμε τὰ τρῶνε κι αὐτὰ τὰ ἐσθούδια.

Ὁ Γιῶργος Ντουφεκιᾶς γράφει...

*Γιατί δὲν ξιχνᾶτε τοῖς τοῖχοις
ἐκείνους τὸν ἕνα ὁ ἄλλος
ποῖς δὲν ξιχνᾶτε καὶ πάντα
ποῖς. καὶ δὲ φοβᾶται τὸν ἄνθρωπο
νὰ βρεθῇ τοῖς τοῖχοις ἀνασφάλῃ
τὰ θεοειδέματα χρόνια
καὶ τὰ θεοειδέματα νὰ εἶμαι
ἀκόμη παιδί, καὶ φροντίζω
τοὺς μέγαλους καὶ ἡθῆς καὶ
ἐσθῆτος τοῦ χωριού μου
ἐσθῆτος ὅταν μὲ χασαί καὶ
βυρσοῖς δὲν τὸν ἀσφῆνα-
ντὸς χωριανὸν μου.*

Γεωργ. Ντουφεκιᾶς

"Ο,τι μένουν απ' αυτά ταίζουμε τὰ σκυλιὰ νὰ κυνηγᾶν τὰ ἐσθούδια. Κι ἔτσι ἐμεῖς οἱ ἀγρότες μένουμε μποκάλια καὶ ὅτι κάνουν τὰ τσουδάλια τὸ ἀλεύρι.

ΓΡΑΦΟΥΝ ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ ΜΑΣ.

Γιάννης Παπαστάθης

Τὸ 1952 πού τελείωσε ὁ πόλεμος κι ἔγινε ὁ ἐπαναπατρισμός ἤρθαμε καὶ μεῖς στὸ χωριό μας. Τὸ θέαμα πού ἀντικρύσαμε ἦταν ἀπελπιστικό. Σπίτια μισογκρεμισμένα, δέντρα μισοξηραμένα - Δρόμοι ἀδιάβατοι - χωράφια γιομάτα ἀγροχόρταρα - βότα - τσαπουρνιές. Μόνο οἱ ἐκκλησίες καὶ τὸ σχολεῖο ἦταν σὲ καλὴ κατά-

Ἡ Οἰκογένεια ΠΑΠΑΣΤΑΘΗ

Σὲ καλὸ καλὸ ἔργο πάντα μπροστά.

σταση. Δὲν ἀπογοητευτήκαμε ἀπὸ τὰ ὅσα εἶδαμε. Μὲ θάρρος καὶ ἐνθουσιασμό ἄρχισε ἡ ἐργασία νὰ ξαναγίνουν ὅλα κι εἶναι ἀλήθεια, ἔγιναν. Τὸ χωριὸ ξαναβρῆκε τὴν παλιά του ζωὴ. Θυμᾶμαι, ἀργότερα, πὼς χτίσαμε ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὠραῖο Ἐκκλησιάκι τὸν Ἀηλιά, πὼς ἦρθε ὁ παπᾶς Κων. Βαστάκης, γιὸς τοῦ Ἱερομάρτυρα Δημ. Βαστάκη, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ πὼς λειτούργησε σ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες κι ἀκόμη πὼς πήγαμε μαζὶ καὶ λειτούργησε καὶ στὸν Ἀηγιώργη τῆς Κοντίδας στὸ γραφικὸ ἐκεῖνο ἐκκλησιάκι πού βρισκεται κρυμμένο στὸν φοβερὸ δρόχο τῆς Κοντίδας. Καὶ σὰν βρέθηκα ἐκεῖ θυμῆθηκα πὼς ἐρχόμουνα μὲ τὸν μακαρίτη πατέρα μου, τὸν Παπαγιώργη, ἐφημέριο Δολιανῶν - Κοντίδας, κάθε Ἀηγιωργιοῦ.. Καὶ μοῦ ἔλεγε ὁ πατέρας μου: «Τὸ ἐκκλησιάκι τὸ ἔχτιζαν στὸν ἀπέγνωσι θράχο λόφο ἀλλὰ ὅ,τι χτίζανε τὴ μέρα τὸ δράδυ γκρεμιζόταν. Καὶ πάντα, τὴ νύχτα, ἕνα φῶς στὴ μέση τοῦ δράχου ἔβγαινε. Μὲ μονοπάτι πού ἔκαναν ἔφτασαν ἐκεῖ πού ἔδλεπαν τὸ φῶς. Σὲ μιὰ μικρὴ σπηλιά ἔχτισαν τὸ ἐκκλησιάκι. Ἐκεῖ ὁ διαβάτης θὰ ἀνάψει τὸ κερί του, θὰ προσκυνήσει τὴ μεγάλη καὶ ὑπέροχη εἰκόνα τοῦ Ἀηγιώργη ἔργο τοῦ περίφημου εἰκονογράφου τῆς Κωνσταντινουπόλης Δημητράκου καὶ δωρεὰ τοῦ συμπατριώτη μας Νικ. Χάσκου πού ἔμενε στὴν Πόλη.. Δὲν μπορῶ ἀκόμη νὰ ξεχάσω τὸν ἐσπερινὸ πού κάναμε σ' αὐτὸ τὸ ἐκκλησιάκι, σ' αὐτὴν τὴν τοποθεσία, σὲ ἕνα τόπο ἔρημο, φοβερὸ καὶ ὥρα πού πήγαινε νὰ βασιλέψει ὁ ἥλιος καὶ νὰ ρθεῖ ἡ νύχτα. Ἐδῶ, κι ὁ πιὸ ἅγιος θὰ κάμει τὸ σταυρὸ του θὰ ζητήσει τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ νὰ περάσει αὐτὸν τὸ δράχο.... Κι αὐτοὶ πού ζοῦνε ἐδῶ καὶ αὐτοὶ πού ἐρχονται νὰ προσκυνήσουν εἶναι ἅγιοι ἄνθρωποι, ἐργατικοί, φιλόξενοι, καταδεχτικοί, ἐξυπηρετικοί, γεμάτοι καλωσύνη - ἀγάπη - χαρά. Σὰν βρεθεῖς μαζὶ τους στὸ σπίτι, στὸ πανηγύρι, στὴ στάνη τους, στὴν ἐκκλησιά τους γίνεσαι ἕνας ἄλλος ἄνθρωπος, ἀλλάξεις. Καὶ ὅσο ζῶ θὰ θυμᾶμαι αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, τὰ φτωχὰ χωριά μας. Τὶς ἐκκλησίες μας...

Η ΖΩΗ ΜΟΥ ΣΤΑ ΔΟΛΙΑΝΑ.

Παπαστάθης Ξενοφών

Έγεννήθην στὰ Δολιανὰ καὶ ἀσχολοῦμαι μὲ τὰ πράματα καὶ τὴν καλλιέργεια. Ὅταν ἤμουν μικρὸς πῆγαινα τσάπνη. Τότε φυλάγαμε τὸ Καρτσιώτικο τὸ σύνορο σὰν σιτάρη νὰ μὴν πατήσῃ πρᾶμα ξένο μέσα. Πολλὲς φορές ἐμεῖς παίζαμε τὶς σιομάδες καὶ μᾶς φεύγανε τὰ πράματα καὶ μᾶς τὰ ἔπαιρνε ὁ ἀγροφύλακας τῆς Καρίτσας. Τότε ἀγροφύλακας ἦταν κάποιος Σπύρος Τριχιᾶς ἀπὸ τὸ Δερμάτι καὶ τὸν παρακαλοῦσαμε μὲ κλάματα νὰ μᾶς τὰ δώσει. Τοῦ τάζαμε νὰ τοῦ δώσουμε ἀρτὴ ἀντὶ γιὰ σύλληπτρα. Κι ὅταν ἐγάζαμε στάνη ἐρχόταν ὁ ἀγροφύλακας καὶ ἀναλόγως κανόνιζε τὸν καθένα. Τὰ ἀπογεύματα δὲν μᾶς ἔφτανε τὸ φαγητὸ ποὺ πέραναμε ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ πιάναμε γάλα στὰ κύπελα ποὺ εἴχαμε καὶ τὸ τρώγαμε ἔτσι ὅπως ἦταν ἄδραστο καὶ αἰσθανόμασταν κάποια δύναμη στὰ κόκκαλα τῶν χειρῶν μας.

Τὰ χέρια μας γίνονταν ἀλαφρὰ καὶ ζωηρά. Τὸ καταλαβαίναμε καὶ μεῖς τὰ μικρὰ ἀλλὰ μᾶς τὸ λέγανε καὶ οἱ μεγάλοι. Τὸ ἄδραστο γάλα, λέγαν, εἶναι φάρμακο. Καὶ θυμᾶμαι μιὰ ἱστορία ποὺ διηγόνταν ἓνας χωριανὸς μας. Πρὶν 70 ἔτη ἐρρώστησε κάποιος στὸ χωριὸ καὶ πῆγαν καὶ πῆραν τὸ γιατρὸ Φραγκάκη ἀπὸ τὸ Κλαψή. Κι ὅταν ἦρθαν στὸ Μεγάλο Χωριὸ τοῦ λέει ὁ συνοδός. Ἄπο ποῦ θὰ πάμε γιτρε ἀπὸ τὸ δρόμο ἢ ἀπὸ τὴ στάνη; Καὶ τοῦ λέει, ἀπὸ τὴ στάνη. Τότε δρόμος γιὰ νὰ πᾶνε καθάλα σὲ ζῶα δὲν ὑπῆρχε. Καὶ πῆγαν ἀπὸ τὴ στάνη τοῦ Τζουθάρα. Καὶ τοῦ λέει ὁ Τουθάρας. Τί θὰ φᾶς γιατρέ; Ἡ ὥρα ἦταν 9—10 πρωῒνῃ. Γάλα θέλεις ἢ τυρί; Ποῦ τὸ ἔχει τὸ γάλα; Ἐδῶ στὸν πάφλα, μὲλις ἄρμεξα. Καὶ βούτηξε στὸν πάφλα σὰν τὸ γουρουνόπουλο καὶ ἤπιε ὅσο ἤθελε. Καὶ τοῦς λέει: Αὐτὸς εἶναι ὁ γιατρός, δηλαδὴ τὸ ἄδραστο γάλα. Ἐνῶ σήμερα ἂν φᾶς γάλα ἄδραστο θὰ πεθάνεις ἀπὸ μελιταῖο καὶ ἄλλα νοσήματα. Τὰ πράματα ὡς τὸ 1940 ἦταν κάπως διαφορετικά. Κατόπιν ἀλλάξανε. Πρὶν τὸ 40 βλέπαμε κατὰ τὶς 8—9 πρωῒνῃ λίγα σύννεφα στὸν ὁρίζοντα τοῦ θουνοῦ. Κατὰ τὶς 2—3 μετὰ τὸ μεσημέρι θὰ ἔβρεχε δυνατὴ βροχή. Ἐνῶ σήμερα τὰ

σημεῖα παρουσιάζονται καὶ βροχὴ δὲν ἔρχεται. Ποῦ ὀφείλεται αὐτὸ δὲν ξέρω. Καλλιεργοῦσαμε τὰ χωράφια καὶ γίνονταν ἄφθονα μπερεκέτια.

Ὅταν τὸ Σεπτέμβριο ἔβρεχε καθόμασταν στὴν ἄκρη στὰ χωράφια μας καὶ φυλάγαμε νὰ ἀπράματα μὴ φᾶνε τὰ καλαμπόκια. Σήμερα τὰ καλαμπόκια γίνονται καχεκτικά κι ἂς ἔχουν καὶ λιπάσματα καὶ κοπριές. Ὅλη ἡ ἀτμόσφαιρα ἔχει μολυνθεῖ. Ἡ ξυλοκαρπία ἀπὸ τὶς 20 τοῦ Μάη μέχρι τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, δὲν ἔλειπε ἀπὸ τὸ χωριό. Ἀρχίζαμε ἀπὸ τὰ κεράσια καὶ τελειώναμε στὰ κυδώνια. Σήμερα ἔχουμε τεχνιτὴ ζωή, ὅλα τὰ εἶδη ζῶα, θνηθροποι, φυτὰ, σπέρματα δὲν προκόβουν. Ρίχνουμε λιπάσματα στὸ καλαμπόκι καὶ τὸ χῶμα τὸ κάνει σὰν τσιμέντο σκληρό. Τὸν ὄργανισμό τοῦ ἀνθρώπου τί θὰ τὸν κάνει;

Θὰ μοῦ πεῖς νὰ τὰ ρεντίσεις τὰ δνέτρα μὲ φάρμακα γιὰ νὰ καρποφορήσουν ἀλλὰ ποῦ νὰ βρεθοῦν χέρια γι' αὐτὲς τὶς δουλειές; Ἐδῶ, στὰ παλιὰ χρόνια, εἴχαμε στὸ χωριὸ μας κάποιον Λούκα ὀνομαζόμενον ποὺ ἔκανε τὸ χειρουργὸ γιατρὸ κι ἀπ' αὐτὸν μάθανε πολλοὶ πολλὰ φάρμακα γιὰ διάφορες ἀρρώστιες. Λεπτὰ δὲν ἔπαιρνε. Ἡ πληρωμὴ του ἦταν ἓνα τσουκάλι κρασί. Κάποτε στὰ Ψιανὰ ἢ Κατσαροκαλλιόπη ἔσπασε τὸ χέρι της καὶ πῆραν τὸ Λούκα νὰ τὸ δέσει.

Ὅταν πῆγε ἐκεῖ, λέει: τῆς Κατσαρίνας νὰ τοῦ δώσει κρασί, κι αὐτὴ τοῦ λέγει πῶς εἶναι κοτσοπιργιασμένο (χομένο ὁ πύρος) τὸ θαρέλι. Ὁ Λούκας, χωρὶς κρασί, στραβόδεσε τὸ χέρι. Μετὰ ἀπὸ 2—3 χρόνια ἔσπασε τὸ χέρι της ἡ Μαρία Σταμάτη ἢ Γιοργουγιαννομήτρανα καὶ ξαναπῆγε ὁ Λούκας νὰ τὸ δέσει. Τότε λέει στὴ Σταμάτη. Κρασί νὰ πιῶ. Νὰ σοῦ δώσω ὅσο θέλεις τοῦ λέει ὁ Σταμάτης ἀλλὰ νὶ θέσεις τὸ χέρι καὶ μετὰ, γιατί τὸ χέρι τοῦ Κατσαροπλιοῦ στραβόπιασε. Στραπιασε γιατί τὸ θαένι τῆς Κατσαρίνας ἦταν κουτσοπιριασμένο. Ἐμένα θὰ μοῦ δώσεις κρασί καὶ γιὰ τὴ δουλειά μου μὴ σὲ μέλει. Καὶ τοῦ ἔφερε γιομάτο τὸ τσουκάλι καὶ τὸ χέρι ἔγινε καλά. Ἀπ' αὐτὸν μάθαμε καὶ φκιάναμε καὶ φκιάνομε ἀκόμη μέχρι σήμερα ἀλειφή γιὰ πληγὰς μὲ λάδι, κερί, θυμάμα.

Εἶναι ἡ πιὸ ἀποτελεσματικὴ, οὔτε μολύνει καὶ θρέφει γρήγο-

ρα ή πληγή. "Αν κοπεί τὸ πρῶτο φάρμακο εἶναι τὸ καμένο λάδι σὲ ἓνα κουτάλι. Μ' αὐτὸ ἀλείφουμε τὴν πληγή καὶ φοβάει ὁ πόνο. Γιά ἐξωτερικοὺς πόνους πάλι φάρμακο ἡ φωτιά μὲ διάφορα μέσα.

Γιά πούντες, ξηρόπορους, ρευματικά θάζουμε κεραμύδια, σταχτοφούσκια, ἔμμο ζεστό, ἀλάτι φιλό, ὄλα ζεστά.

Κάποτε πῆγε στὴν Κοντίβα ὁ γιατρός Γιαννηχογιώργος γιὰ νὰ ψηφοθερίσει, ἦταν ὑποψήφιος δήμαρχος. Μιὰ γριὰ ἄρρωστη ἡ Ματζούτου παρακάλεσε νὰ τὴν ἐπισκεφτεῖ. Σὰν τὴν εἶδε, εἶπε. Πάει ἡ γριά, δὲν πρόκειται νὰ ζήσει. "Όταν ἔφυγε ὁ γιατρός, λένε, ἡ γριά πεθαμέν' κι πεθαμέν' εἶναι, ἄς τῆς φτιάσουμε μιὰ ξυλοφωτιά. Τὰ σπίτια, τότε, ἦταν πατωμένα μὲ χῶμα. Βάνουνε πουργαρίσια ξύλα ἀπάνω στὸ πάτωμα, ἀνάβουνε φωτιά καὶ τὸ χῶμα κάηκε κι ἔγινε κατακόκκινο. "Υστερα, πετᾶνε τὴ φωτιά ἔξω, κατασβῶν μὲ λίγο ξύδι τὸ χῶμα, στρώνουν ἓνα τσόλι στῶμα κι ἀπάνω θάζουν τὴ γριά καὶ τὴ σκεπάζουν. Δὲν πέρασε πολὺ ὥρα κι ἀκούνε τὴ γριά νὰ λέει «Θέλου νὰ φάου».

Ἀμέσως ἔσφαξαν ἓνα κοτόπουλο καὶ τὸ ἔβαλαν στὸν καρπαπὰ κι ἔδρασε. Τῆς δώσανε τὸ ζουμί. Ἡ γριά ἔγινε καλὰ καὶ ἔζησε πολλὰ χρόνια.

ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΣΤΑ ΔΟΛΙΑΝΑ.

Τοῦ Γιάν. Παπακωνσταντίνου

Τὸ χωριὸ Στουρνάρα ὅπως καὶ ἡ Κοντίβα εἶναι τὰ μόνα χωριά τοῦ Δήμου Εὐρυτάνων ποὺ βρίσκονται στίς πιδὲ ἀπόκρημνες καὶ γυμνὲς βουνοπλαγιὰς τῆς Καλλιακούδας.

Καὶ τὰ δυὸ βρίσκονται στὸ πίσω μέρος τῆς Καλλιακούδας, βλέποντάς τὴν ἀπὸ τὸ Μεγάλο Χωριό, ἡ δὲ Στουρνάρα ποὺ ὑπηρέτησα σὰ δάσκαλος ἐννιά χρόνια, εἶναι στοὺς πρόποδες τῆς Καλλιακούδας κι ἀνάμεσα στίς δυὸ βουνοσειρὲς τῆς, τὴ Σκάλα καὶ τὸν "Αἱ Λιά. Ἀπέναντι εἶναι ἡ Ρωσκά καὶ χωρίζονται ἀπὸ τὸν Κρικελοπόταμο. Πηγαίνοντας πρὸς τὴ Στουρνάρα ἀπ' τὸ Μεγάλο Χω-

ριὸ καὶ περνώντας τὴ βαθεῖα λαγκάδα ἀπὸ τὴν κατεύθυνση τῆς Καλλιακούδας, εἶτε ἀπὸ τὰ Ψιανὰ διὰ μέσου τῆς Σκάλας, μόλις ἔβαινες στίς κορυφὲς καὶ ἀντίκρυζες κάτω χαμηλὰ τὸ χωριό, νόμιζες ὅτι θὰ κατεβεῖς στὸν "Αἱ. Σ' ἓνα μικρὸ λοφίσκο στὴ μιὰ πλαγιά του εἶναι κτισμένα τὰ Δολιανὰ. Μιὰ δεκάρα οὐρανὸ βλέπουν ἀπὸ κεῖ κάτω οἱ κάτοικοι. Ἡ βουνοσειρὰ Σκάλα ποὺ ὀρθώνεται ἀνατολικά τοῦ χωριοῦ, μὲ ἀπότομους κρεμνοὺς καὶ γυμνοὺς δράχους, ποὺ κατοικοῦν ἀρκετοὶ ἀετοὶ καὶ γεράκια, δὲν ἀφήνει τὸν ἥλιο τὸ πρῶτ' νὰ λάμψη στὸ χωριό ὡς τίς 11 ἡ ὥρα τὸ μεσημέρι. Ἐκεῖ λοιπὸν μετατέθηκα σὰ δάσκαλος τὸ 1937. Τὸ χωριὸ τὸ ἤξερα γιατί ἀπὸ τὸ διπλανὸ χωριό, τὰ Ψιανὰ, κατάγομαι. Εἶχε τότε 38 οἰκογένειες μὲ 231 κατοίκους.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Δέκα χρόνια δάσκαλος στὸ χωριό μας.

"Ανθρωποὶ πολὺ φιλότιμοι καὶ φιλόξενοι, ἀγνοὶ κι ἀγαπημένοι. "Όπως !" ὄλα τὰ χωριά συμβαίνει, ἔτσι κι ἐδῶ ὅλοι τρέχανε στίς χαρὲς ἢ στίς λύπες. Γινόταν γάμος χαιρόταν ὅλο τὸ χωριὸ σὰ μιὰ οἰκογένεια. Γινόταν λύπη, ὅλοι ἔκλαιγαν σὰ μικρὰ παιδιά.

Μὲ τὸ χωριὸ αὐτὸ ἀσχολήθηκε σὲ ἄλλο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Χωριάτικοι ἀντίλαλοι» καὶ ὁ ἀγαπητός μου φίλος Γιάννης Παπαστάθης ἀπὸ τὰ Δολιανὰ καὶ τὸ ἔλεγε Παπαδοχώρι, γιατί πράγματι πολλοὶ παπὰδες ἔχουν γίνει ἀπὸ κεῖ.

Ἐγὼ θὰ σᾶς γράψω μονάχα ὅτι θυμάμαι σὰ δάσκαλος.

Παρ' ὅλο πὺ εἶχε λίγες οἰκογένειες, στὸ σχολεῖο εἶχα περὶ τοὺς 50 μὲ 55 μαθητές, γιατί οἱ περισσότερες οἰκογένειες ἦταν πολύτεκνες. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ καλλιεργοῦσαν τὰ λίγα χωράφια τους μὲ πολὺ κόπο γιατί στίς πλαγιές τῶν βουνῶν προσπαθοῦσαν μὲ τοίχους νὰ κρατήσουν λίγο χῶμα γιὰ νὰ τὸ καλλιεργήσουν.

Μεγάλη ἦ κούρασή τους. Τὰ βράδια ἅμα ἦταν καλὸς καιρὸς ἔβγαζαν λίγοι στὰ δυὸ μικρὰ μαγαζάκια τοῦ χωριοῦ κι ἔλεγαν τὰ νέα τῆς ἡμέρας ἢ συζητοῦσαν ζητήματα πὺ ἀφοροῦσαν τὸ χωριό τους. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἦσαν καὶ δυὸ τύποι χαρακτηριστικοί. Ὁ ἓνας ἦταν ὁ μακαρίτης Κώστας Χάσκος ἢ Κορδῆς κι ὁ ἄλλος ὁ μακαρίτης Νίκος Παπαστάθης ἢ Καραγιάννης. Ὅλοι βέβαια εἶχαν τὸ χιούμορ τους κι ὅλοι ἀλληλοπειραζόντουσαν μὲ ἀθῶα πειράγματα χωρὶς παρεξήγηση, ἀλλὰ γιὰ νὰ γελάσουν λιγάκι μεταξύ των καὶ γιὰ νὰ περνάει ἡ ὥρα.

Θυμάμαι ὅταν ἦρθε στὸ χωριὸ ὁ τότε ἐπιθεωρητής καὶ τώ-

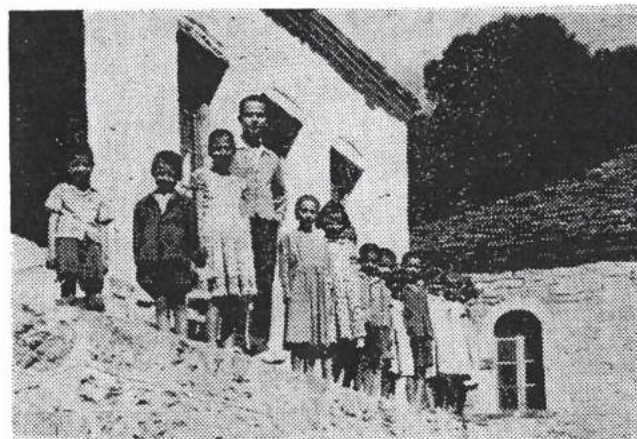

1961. Ἐξετάσεις. Τὰ παιδιὰ τῶν Δολιανῶν μὲ τὸ δάσκαλό τους
ΑΙΜΙΛΙΟ ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑ

ρα μακαρίτης Γιούρτσης, μαθεύτηκε ἀμέσως, ἀλλὰ ἐπειδὴ δούλευαν στὰ χωράφια τους, ἔλειπαν στίς δουλειές των. Γιὰ μιὰ στιγμή φάνηκε στὸ προαύλιο τοῦ σχολείου καὶ ἐκκλησίας καθισμένος στὸ πεζούλι ὁ μακαρίτης Κορδῆς κρατώντας μιὰ ἐφημερίδα. Στὸ διάλειμμα θγήκαμε μὲ τὸν ἐπιθεωρητὴ στὸ προαύλιο καὶ βλέποντάς τον ὁ Κορδῆς τὸν καλωσόρισε.

Ρωτάει ὁ ἐπιθεωρητής.

— Χθесινὴ εἶναι ἡ ἐφημερίδα; Ἀπαντᾷ ὁ Κορδῆς: Ὁχι. Ἀπὸ τὰ πέρυσι τέτοιον καιρό.

1950. Ὁ Δάσκαλος ΔΗΜ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ μὲ τοὺς μαθητές του.

— Ἐέρεις γράμματα; Μπορεῖς νὰ διαβάξεις;

— Πὼς ξέρω...

— Τέλειωσες τὸ Δημοτικὸ; Ὡς ποιά τάξη πήγες;

— Πὼς τὸ τέλειωσα. Πῆγα ὡς τὰ παπάκια τῆς Κυρὰ Σοφούλας.

Τὰ παπάκια τῆς κυρὰ Σοφούλας ἦταν ἓνα κεφάλαιο ἀπὸ τὸ δεύτερο μέρος τοῦ ἀγανωστικοῦ πὺ διδάσκονταν τὰ παλιά χρόνια στὴν λεγόμενη Πρώτη μεγάλη τάξη.

Βέβαια δὲν ἤξερε γράμματα. Μὲ δυσκολία ἔδαζε τὴν ὑπογραφή του.

Ὁ Νίκος Παπαστάθης εἶχε πάει σὰ νέος στὴν Πόλη. Ἐργάστηκε ἐκεῖ μερικά χρόνια καὶ μετὰ γύρισε στὸ χωριό. Μᾶς ἔλεγε διάφορες ἱστορίες τῆς νεανικῆς του ζωῆς στὴν Πόλη καὶ πολλὰ ἀστεῖα νόστιμα ποὺ ξεκαρδιζόμασταν στὰ γέλια, ἔτσι ποὺ ξεχνοῦσαμε τὴν κούραση τῆς ἡμέρας.

Συζητοῦσαν καὶ γιὰ πολιτικά θέματα. Εἶχαν μεγάλη διορατικότητα, παρ' ὅλο ποὺ ἐφημερίδα βλέπαμε μιὰ φορά τὸ μῆνα καὶ προμάντευαν ὅτι θὰ γίνεῖ πόλεμος (αὐτὰ δηλ. τὸ 1937), θὰ γίνεῖ μεγάλη καταστροφή καὶ θὰ νικήσῃ ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἔχει τὸ τελευταῖο Λουδοβίκο. Αὐτὰ ἔλεγε ὁ μακαρίτης μπάρμπα - Νίκος.

Μιὰ χρονιά ἦρθε στὸ σχολεῖο στὴν πρώτη τάξη ἓνα κοριτσάκι τοῦ Γιάννη Μουτογιάννη ποὺ τὸν ἔλεγαν Γιάννη γιὰ νὰ τὸν ξεχωρίζουν ἀπὸ ἄλλη οἰκογένεια Γιάννη Μουτογιάννη, ἡ Βασίλω.

Τοῦλεγαν στὸ σπίτι ὅτι θὰ πᾶς στὸ σχολεῖο κι αὐτὸ ρωτοῦσε νὰ μάθει: τί θὰ λέει. Τοῦ εἶπαν λοιπὸν νὰ λές ὅτι λέει ὁ δάσκαλος.

Ἦρθε στὸ σχολεῖο καὶ ὅπως συμβαίνει στὰ παιδιὰ ποὺ ἔρχονται γιὰ πρώτη φορά ρωτᾶμε νὰ μᾶς ποῦν τὸνομά τους.

Τῆς λέω λοιπὸν: Πῶς σὲ λένε ἐσένα παιδί μου;

Ἀπάντηση: Πῶς σὲ λένε ἐσένα παιδί μου;

Ὁχι ἐμένα, τῆς λέω, ἐσένα πῶς σὲ λένε.

Ἀπάντηση. Ὁχι ἐμένα, ἐσένα πῶς σὲ λένε.

— Βρὲ τί ἔπαθα ὁ καημένος.

— Βρὲ τί ἔπαθα ὁ καημένος.

— Ἐμένα μὲ λένε Γιάννη. Ἐσένα πῶς σὲ λένε;

— Ἐμένα μὲ λένε Γιάννη. Ἐσένα πῶς σὲ λένε;

Αὐτὸ κράτησε περίπου μιὰ ἐβδομάδα. Εἶδα κι ἔπαθα καὶ μὲ βοήθεια τῶν ἄλλων μαθητῶν, ὥσπου νὰ καταφέρω νὰ μοῦ ἀπαντήσει στὶς ἐρωτήσεις μου. Αὐτὰ γινόντουσαν ὡς τὸν πόλεμο τοῦ '40. Μετὰ ἦρθε ἡ κατοχή, ἀνταρτοπόλεμος καὶ τὸ χωριὸ οὐτὸ ἀν καὶ μικρό, ὅμως εὐτυχισμένο, ἃς εἶχαν οἱ κάτοικοί του πολλές στερήσεις, ὅμως ἦσαν εὐχαριστημένοι, καταστράφηκε, σκόρπισαν οἱ

ἄνθρωποι δεξιά καὶ ἀριστερά, ἔβγαλε ἐπιστήμονες σήμερα καὶ τώρα δὲ βρίσκονται ἐκεῖ παρὰ 7 - 8 οἰκογένειες μὲ λιγοστοὺς κατοίκους. Ἄς φροντίσουν τοῦλάχιστον οἱ ἀρμόδιοι νὰ γίνεῖ στεριὸ τὸ γεφύρι ποὺ τοὺς ἐνώνει μὲ τὴ Ρωσκά, τὴν ἔδρα τῆς Κοινότητάς τους, γιὰ νὰ χοῦν κάποια ἐπικοινωνία.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΗΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ.

Ὁ πρῶτος τοῦ Γένους τῶν Παπαστάθων ὀνομάζετο Εὐστάθιος Ἀλεξόπουλος καὶ ἦλθεν στὸ χωριὸ ἀπὸ Καρυσκάδες Καρπενησίου ὡς ἱερεὺς καταδιωχόμενος ὑπὸ τῶν κλεφτῶν. Παιδιὰ τοῦ Παπαστάθου ἦσαν: 1) ὁ Ἀναστάσιος Εὐστ. Παπαστάθης, 2) ὁ Ἰωάννης Παπαστάθης, ἡ (Καραγιάννης), 3) ὁ Γεώργιος Παπαστάθης ἡ (Μακρῆς), 4) Δημήτριος Παπαστάθης Ἀναγνώστης. Παιδιὰ τοῦ Ἀναστασίου Παπαστάθου ἦταν ὁ Κωνσταντῖνος Παπαστάθης ἱερεὺς Μικροῦ Χωριοῦ Καρπενησίου, Γεώργιος Παπαστάθης ὁ πατέρας μου ἱερεὺς τοῦ χωριοῦ μας. Παιδιὰ τοῦ Παπαγιώργου εἶναι Σπύρος Παπαστάθης ὅστις ἀπεβίωσεν ἐν Θεσσαλονίκῃ, Ἀθανάσιος Παπαστάθης ἐν Ἀγρινίῳ, Ἀναστάσιος Παπαστάθης καὶ Ἰωάννης Παπαστάθης.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας οἱ Τοῦρκοι ἦλθαν στὸ χωριὸ καὶ τὸ ἔκαψαν, οἱ κάτοικοι κατέφυγον εἰς θέσιν Ζουνάγκιες πλὴν ἐνὸς Κανατὰ ὀνομαζομένου τὸν ὁποῖον ἐφόνευσαν εἰς θέσιν Κακὸ Μονοπάτι. Τὰ σπίτια τὰ ἔκαψαν ὅλα πλὴν δύο τοῦ Γεωργίου Ν. Ντουφεκιᾶ καὶ τοῦ Ν. Φλώρου, ποὺ σώζονται μέχρι σήμερα.

Παπᾶδες ὅτὸ χωριὸ μας ὑπηρετήσαν τὰ παλιότερα χρόνια, 1) Εὐστάθιος Παπαστάθης πρόγονος τῶν Παπασταθῶν, 2) Παπαγιάννης Καραπιτέρης ἐκ Ρωσκάς, 3) Παπαχρήστος ἐκ Καστανίας Προυσοῦ, 4) ὁ πατέρας μου Παπαγεώργης ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε καὶ στὰ χωριὰ Ψιανὰ καὶ Κοντίβα, 5) Παπακώστας Κοντοθανάσης ἐκ Ψιανῶν, 6) Δημήτριος Βάρσος ἐκ Ρωσκάς, 7) Λεάνδρος Χάσκος, 8) ἱερομόναχος Καλίνικος Τσιάπαλος Ἱερὰ Μονὴ Προυσοῦ. Ἐπίσης ἀπὸ τὸ χωριὸ μας κατάγονται οἱ κάτωθι ἱερεῖς: 1) Εὐστάθιος Παπαστάθης, 2) Κωνσταντῖνος Ἀν. Παπαστάθης, 3)

Γεώργιος Ἀν. Παπαστάθης, 4) Ἀθανάσιος Γ. Παπαστάθης, 5) ἡερομάρτυς Δημήτριος Κ. Βαστάκης, 6) Κωνσταντῖνος Δ. Βαστάκης, 7) Ἰωάννης Ἀθ. Πουρνάρας, 8) Μιχαήλ Δ. Βαστάκης, 9) ἱερομόναχος Καλίνικος Τσιάπαλος, 10) Λέανδρος Κ. Χάσκος, 11) Γεράσιμος Σ Βαστάκης ἱερομόναχος Ἱερὰ Μονὴ Βράχου Νεμέας, 12) Δημήτρις Εὐθ. Χάσκος ἢ Καντζιάς, ἱερὰ Μονὴ Ἀγίας Λαύρας Καλαβρύτων.

Τὸ χωριό μας ἔχει σχολεῖον εὐρισκόμενον εἰς ἀρίστην κατάστασιν προπολεμικῶς λειτουργοῦσε, ἐφοίτουν πλέον τῶν 40 παιδιῶν. Δάσκαλοι ὑπηρέτησαν οἱ κάτωθι: 1) Φαρμακίδης ἐκ Δομνίστας, 2) Καραγιώργος ἐκ Προυσοῦ, 3) Παπακώστας ἐκ Ψιανῶν, 4) Ἰωάννης Παπακωνσταντίνου γιὸς τοῦ Παπακώστα, 5) Μάλιαρης ἐκ Τρόπαιων Τριπόλεως, 6) Κωνσταντῖνος Μπαῖλης ἐκ Πρεβέζης, 7) Ἀνεμοδουρὸς ἐκ Σάμου, Παπαλέξης καὶ πολλοὶ ἄλλοι, τὴν τῶν σχολεῖο μένει κλειστό...

ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ ΚΟΝΤΟΘΑΝΑΣΗΣ

Παπὰς καὶ δάσκαλος ποὺ χρόνια ὑπηρέτησε στὴ Στουρνάρα

Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ δὲν ξέρουμε τί τὸ θετικὸν μόνον ἐκ παραδόσεως παλαιῶν κατοίκων γνωρίζομεν ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἦλθον ἐκ Δολιανῶν τῆς Ἡπείρου καταδιωκόμενοι ὑπὸ τουρκαλβανῶν. Τὸ χωριὸν ἐκτίσθη ἐν πρῶτοις Δυτικὰ τοῦ σημερινοῦ εἰς θέμα (Πέρα Ἀμπέλια), ἀλλὰ διὰ ποίαν αἰτίαν μετώκισεν εἰς τὸ σημερινόν δὲν γνωρίζομε μᾶλλον συμπεραίνομεν ἐκ κατολισθήσεως τοῦ ἐδάφους. Ἀπὸ τὰ παλαιότερα χρόνια ἔφυγαν πολλοὶ ἀπὸ τὸ χωριό μας εἰς διάφορα μέρη, τὸ πλεῖστον εἰς Μεγά-

ΔΗΜ. ΣΚΛΑΒΟΥΝΟΣ

Ὁ παπὰς τοῦ χωριοῦ μας σήμερα.

λο Χωριό καὶ Κλαφί Καρπενησίου. Ἀναφέρω μερικὰ ὀνόματα ποὺ πῆγαν στὸ Μεγάλο Χωριό. Δημήτριος Εὐστ. Παπαστάθης, ἐπειδὴ ἦταν ἀναγνώστης μετενομάσθη Ἀναγνωστόπουλος, Δημήτριος Ἀθ. Χάσκος ἢ Κύρικας Ἰωάννης Σταθόπουλος ἢ Τσιρογιάννης, Ἰωάννης Ἀθ. Πουρνάρας ἱερεὺς, Δημήτριος Ἰ. Χάσκος ἢ Τσιάμης, Εὐθύμιος Γεωργίου Χάσκος, (Δημ)λος, Δημήτριος Ν. Χάσκος ἢ Γκορδῆς, Εὐθύμιος Χάσκος καὶ Κων)νος Ἀθ. Χάσκος ἢ Καντζιάς, Γεώργιος Ἀνδρ. Χάσκος, Ἀνδρέας Σ. Μουτογιάννης,

Ἰωάννης Σταθόπουλος τὸ γένος (Ἁγίου Γερασίμου), Ἰωάννης Ἀγτωνόπουλος ἢ Λούκας, Ἰωάννης Ν. Ντουφεκιᾶς, Ἰωάννης Ἀθ. Χάσκος ἢ Πανόγιαννος, Κων) νος Πουρνάρας. Νεώτερα χρόνια ἔφυγαν καὶ ἄλλοι, Ἰωάννης Σ. Βαστάκης, Δημ) λος, Κωνσταντῖνος, Δ. Βαστάκης ἢ Μερμήγκας, πατέρας τοῦ ἱερομάρτυρος Δημητρίου Κ. Βαστάκη, Σπυρίδων Ρώτσικας, Δημήτριος Ἀνδρέου Μακρῆς, Ἰωάννης Ἰ. Βαστάκης, ἢ Παλιούρας, Γεώργιος Δ. Βαστάκης ἢ Ράγκος. Ἐπίσης στὸ Κλαψὶ οἱ ἀδελφοὶ Ἰ. Μουτογιάννη, Εὐάγγελος Ἀθανάσιος καὶ Θεόδωρος, οἱ Νικόλ. Ἰ. Ντουφεκιᾶς, Νικόλαος Κ. Ντουφεκιᾶς, Παντελῆς Ν. Χάσκος, Παναγιώτης Ἰ. Μουτογιάννης, Κων) νος Γ. Μουτογιάννης, Κων) νος Εὐθ. Ντουφεκιᾶς. Ἐπίσης εἰς Χαλίκιον Αἰτωλικοῦ εἶναι οἱ ἀδελφοὶ γιοὶ τοῦ Κωνσταντίνου Χάσκου ἢ Κωστῆ Ἰωάννης καὶ Νικόλαος, εὐεργέται τοῦ χωριοῦ εἶναι: 1) Κων) νος Ἰ. Χάσκος, δωρήσας εἰς Ἀγιον Ἀθανάσιον 3 ρίζες ἐλαίης γιὰ τὸ λάδι τῶν ἐκκλησιῶν, ἐπίσης ἡγόρασεν διάφορα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία καθὼς καὶ τὶς εἰκόνες τοῦ τέμπλου Ἀγίας Παρασκευῆς, 2) Παλαιοὶ μετανάστες εἰς Κων) πολὺν ἐδώρισαν ὅλες τὶς εἰκόνες τοῦ τέμπλου τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου. Καθὼς τὸ τέμπλον δαπάνη τῶν ἰδίων.

Αὗτοί εἶναι οἱ κάτωθι: Φώτης Κανατᾶς, Ἰωάννης Γ. Ντουφεκιᾶς Χρήστος Ἐλ. Βαστάκης, Σπυρίδων Ρώτσικας, Κων) νος Χάσκος, Νικόλαος Σταθόπουλος, Ἀριστείδης Ἰ. Χάσκος, Νικόλαος καὶ Γεώργιος Ἰ. Χάσκου, Κων) νος Ἰ. Χάσκος, Γεώργιος Ἰ. Μουτογιάννης. Ἐπίσης ἡ Κεραμοστέγη Ἀγίου Ἀθανασίου εἶναι Δωρεᾶ Ἀχιλέως Ν. Χάσκου καὶ Κων) νου Χρ. Βαστάκη ἢ Κεραμοστέγη Ἀγίας Βαρβάρας εἶναι Δωρεᾶ Νικολάου Κ. Μουτογιάννη, καθὼς καὶ τὸ γταβάνι εἶναι Δωρεᾶ τοῦ Κώστα Γ. Μουτογιάννη, καὶ ἐπίσης τὸ δάπεδον Δωρεᾶ τοῦ Γεωργίου Ἰ Σταθοπούλου Καταγομένου ἐκ τοῦ χωρίου μας καὶ διαμένοντος εἰς Ἀμερικὴν. Ἐπίσης εὐεργέτες τοῦ χωριοῦ μας εἶναι ὅλα τὰ ξενητεμένα μας παιδιὰ τὸσον τοῦ ἐξωτερικοῦ ὅσον καὶ το ἐσωτερικοῦ. Ἀναφέρω μερικὰ ὀνόματα Ἰωάννης Κ. Πουρνάρας ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου Πουρνάρα, τὰ παιδιὰ τοῦ Νικ. Πουρνάρα Χαράλαμπος, Γεώργιος, Κωνσταντῖνος, Ἰωάννης καὶ Δημήτριος. Ὁ Ἰωάν. Παπαστάθης, οἱ γιοὶ τοῦ Ν. Χάσκου οἱ: Φλώρος, Ἰωάννης, Ἀχιλέας καὶ Πανα-

γιώτης. Τὰ παιδιὰ τοῦ Κων) νου Χρ. Βαστάκη Χρήστος, Σπύρος καὶ Σωτήρης. Τὰ παιδιὰ τοῦ Φώτη Κ. Μακρῆ: Τριαντάφυλος, Ἰωάννης, Γεώργιος καὶ Σταῦρος. Τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰωάννου Σπ. Χάσκου Σπύρος καὶ Ἀθανάσιος. Τὰ παιδιὰ τοῦ Ἀθ. Ἰ. Μουτογιάννη: Ἰωάννης καὶ Λάμπρος. Τὰ παιδιὰ τοῦ Δημητρίου Ἀνδρέου Μακρῆ Ἀνδρέας, Γεώργιος, Νικόλαος ἀπεθιώσας εἰς Αὐστραλίαν, Τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰωάννου Γεωρ. Ντουφεκιᾶ: Γεώργιος, Σπύρος καὶ Σωτήρης. Τὰ παιδιὰ τοῦ Χρήστου Κ. Μακρῆ Κων) νος καὶ Βασίλειος. Ὁ Νικόλαος Παπαστάθης. Ὁ Σπύρος Θ. Χάσκος. Τὰ παιδιὰ τοῦ Σπύ-

Ὁ παπᾶς μας μακαρίτης Δ. Βάρσος με τὸ ποίμνιό του.

ρου Ἰ. Χάσκου: Κων) νος καὶ Εὐάγγελος. Τὰ παιδιὰ τοῦ Κων. Ἀνδρέου Μουτογιάννη: Εὐάγγελος, Νικόλαος καὶ Ἰωάννης. Τὰ παιδιὰ τοῦ Κων. Ἰω. Χάσκου: Ἰωάννης καὶ Νικόλαος, Ὁ Ἰωάννης Γεωρ. Χάσκος. Τὰ παιδιὰ τοῦ Νικολάου Κ. Βαστάκη Κων. σταντῖνος, Δημήτριος καὶ Ἰωάννης. Οἱ Ἰωάννης Δ. Βαστάκης, Παναγιώτης Καλαντζῆς, Χρήστος Ἐλ. Βαστάκης, γιὸς τοῦ Λευτέρη Βαστάκη. Οἱ ἀδελφοὶ Ἰωάννου Δ. Μουτογιάννη Χρήστος καὶ Δημήτριος. Ὁ Ἀνδρέας Ἰ. Χάσκος. Τὰ παιδιὰ τοῦ Σταύρου Σπ.

Βαστάκη Εὐάγγελος, Παντελής, Ἀριστείδης κ.ἄ. ὅλοι οἱ ἀντέρω ποιοῦν καὶ ἐνδιαφέροντε γιὰ τὸ χωριό τους καὶ ποτὲ δὲν τὸ ξεχνοῦν. Τὸ χωριό μας προπολεμικῶς εἶχε πολλοὺς τεχνίτες κτίστες ἦταν: ὁ Σπύρος Χάσκος, Δημήτριος Μακρῆς ἢ Κουφὸς Γεώργιος Ρώτσικας, Κων) νος Πουρνάρας. Νεώτεροι ἦσαν: Ἰωάννης Γ. Ντουφεκιάς, Ἰωάννης Ἀνδρ. Μουτογιάννης, Νικόλαος Βαστάκης, Νικόλαος Πουρνάρας καὶ πολλοὶ ἐρασιτέχνες.

Πριονάδες ἦταν: ἀδελφοὶ Σπύρου Χάσκου Ἰωάννης καὶ Θεοφάνης καὶ ἄλλοι. Εὐλουργοί: Ἀθανάσιος Ι. Μουτογιάννης καὶ πολλοὶ ἐρασιτέχνες. Μυλωνάδες: Γεώργιος Κ. Ντουφεκιάς, Κων. Δ. Βαστάκης, Ἰωάννης Σπ. Χάσκος, Δημήτριος Ἀνδρ. Μακρῆς καὶ ἄλλοι. Βαρελάδες ἦσαν: Οἱ Ἀναστάσιος Εὐστ. Παπαστάθης ὁ παμπύλης μου, ὁ Δημήτριος Χ. Μουτογιάννης. Νεώτεροι ὁ Δημ. Μακρῆς, Θεοφάνης Σχάσκος, καὶ ἄλλοι.

Ἐπίσης δύο χωριανοὶ μας τὸ γένος πιθανὸν Κανατὰ κατασκεύασαν ὁ ἓνας ξύλινο κανόνι καὶ ἄλλος ξύλινο ὁρολόγι πού δούλεψε 24 ὥρες.

Μεταξὺ τῶν τεχνιτῶν τοῦ χωριοῦ μας συγκαταλέγεται καὶ ὁ Αὐτοδίδακτος μηχανικὸς ἀνώτερος ὄλων Ἀνδρέας Ἰωάν. Χάσκος ὅστις κατασκεύασε καὶ Γεφύρι στὸν Κρίκελλο ποταμὸ μεταξὺ δύο θράχων καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του. Τὸ χωριό μας ἔχει 4 Ἐκκλησίαις Ἁγίων Ἀθανάσιον (Μητρόπολις). Κτισθεῖσα τὸ ἔτος 1904 τῇ βοήθειᾳ τῶν κατοίκων καὶ τῇ ἐνεργείᾳ ἐράνων ὑπὸ τοῦ ἱερέως Γεωργίου Ἀναστ. Παπαστάθης τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας ἀποτεφροθείσης ἐκ πυρκαϊᾶς. Στὴν ἐκκλησία αὐτὴ κάθε 26 Σεπτεμβρίου ὁ μακαρίτης Παπαγιώργης ἔκανε λειτουργίαν γιὰ ἀνάμνηση τῆς πυρκαϊᾶς πού ἔγινε αὐτὴ τῇ μέρᾳ καὶ κήνηκε ἡ Ἐκκλησία.

Ἀξιόλογα ἐργαμεγάλης ἀξίας εἶναι τὸ τέμπλο τοῦ ναοῦ πού ἔκανε ὁ σπουδαῖος τεχνίτης Στέλιος Ταλιαδούρος οἱ εἰκόνες ὅλες φερμένες ἀπὸ τὴν Πόλιν δωρεὰ τῶν κατοίκων καὶ ἔργο τοῦ ζωγράφου Δημαρχοπούλου. Τὸ Δεσποτικὸ καὶ τὸ προσκινητάρι καὶ αὐτὰ ἔργα τοῦ Στέλιου Ταλιαδούρου. Οἱ τοῖχοι καὶ τὰ προαύλια εἶναι ἔργα πού ἔγιναν μὲ προσωπικὴ ἐργασία τῶν κατοίκων.

Ἐπίσης μὲ Δωρεὰ τῶν ξενητεμένων παιδιῶν μας ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ καὶ τῇ βοήθειᾳ τῶν κατοίκων ἐκτίσθη τὸ νέον Ἐκ-

κλησιάκι μεγαλύτερον τοῦ παλαιοῦ πλουτισθὲν ἐσωτερικῶς μὲ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα τέμπλον εἰκόνες, μανουάλια κ.λ.π.

Σχετικὰ μὲ τὴν ἐκκλησίαν μας ὑπάρχει καὶ αὐτὴ ἡ παράδοση. Κάποτε πού ἡ πανούκλα ἔκανε θραύση ἐρχόταν καὶ πρὸς τὰ Δολιανὰ μεταμορφωμένη σὲ ἄσχημη γριά καὶ βάδιζε ἀπὸ τὸ ποτάμι πρὸς τὸ χωριό. Ὅταν ὅμως ἔφτασε στὴν ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Βαρβάρας παρουσιάστηκε μιὰ κοπέλλα μὲ τὸ δισκοπότηρο στὸ χέρι καὶ τῆς ἔφραξε τὸ δρόμο. Ἡ πανούκλα, τότε, προσπάθησε νὰ μπῇ στὸ χωριό ἀπὸ διπλανὸ δρόμο ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κεῖ ἓνας γέρος, ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος τὴν ἐμπόδισε. Σὲ προσπάθειά της νὰ περάσῃ ἀπὸ τρίτο μονοπάτι, ἄλλη κοπέλλα ἡ Ἀγία Παρασκευὴ δὲν τὴν ἄφησε. Ἔτσι τὸ χωριό σώθηκε καὶ ἀπὸ τότε τιμᾷ καὶ τοὺς τρεῖς Ἀγίους καὶ διατηρεῖ τὴν Ἐκκλησίαν των σὲ καλὴ κατάστασι.

Ἐπάσης μὲ Δωρεὰ τῶν ξενητεμένων παιδιῶν μας ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ καὶ τῇ βοήθειᾳ τῶν Κατοίκων ἐκτίσαμεν Κοι-

ΔΟΛΙΑΝΑ

Συζήτηση στὸ προαύλιο τῆς Ἐκκλησίας

μητήριον τοποθετήσαντες τὰ ὁστὰ εἰς Κιβώτια μετὰ τὸ ὄνομα ἐκάστου κεκοιμημένου. Ἐπίσης τὸ χωριό μας προπολεμικῶς εἶχε καὶ ἔχει μεγάλη κτηνοτροφίαν εἶχε περὶ τὰ 4.000 Αἰγοπρόβατα βόδια Μουλάρια, κ.λπ. ὀνομαστοὶ δῶλοι ἦσαν: Κων)νος Ν. Χάσκος ἢ (Ντζουδάρας). Οἱ ἀδελφοὶ Δημητρίου Χ. Μουτογιάννη Ἰωάννης καὶ Νικόλαος. Οἱ ἀδελφοὶ Νικολάου Χρ. Μουτογιάννη Ἰωάννης καὶ Γιώργιος. Ὁ Νικόλαος Γ. Κανατᾶς ἢ (Ψόφιος). Φώτης Μακρῆς, ὁ Θεοφάνης Κανατᾶς ἢ (Πλιάτσικας). καὶ ἄλλοι μετὰ λιγώτερα Ζῶα. Τὸ χωριό μας εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ εὐφορότερα χωριά τοῦ Δήμου Εὐρυτάνων. Τοῦτο ὠφελεται στὴν ἐργατικότητα τῶν κατοίκων ποὺ μένουν μονίμως ἐδῶ χειμῶνα καλοκαίρι. Ἡ παραγωγή του εἶναι καλαμπόκι, πατάτες, δημητριακά, κηπευτικά, κρασί, διάφορα φρούτα σῆκα, κτηνοτροφικά, βούτυρο, τυριά κ.λπ.

Ἐπίσης τὸ χωριό μας ἔχει καὶ Μύλο ποὺ ἐξυπηρετεῖ καὶ τὰ γύρω χωριά Ρωσκά, Κόντιθα, Ψιανά κλπ. καὶ ἓνα ἀνέκδοτο ὁ Σταῦρος Βαστάκης ἐργαζόταν στὸ κτῆμα τοῦ Μακαρίτη Βασίλη Κανατᾶ τοῦ τυφλοῦ. Τὸ βράδυ πῆγαν στὸ σπίτι ἀφοῦ ἐκάθησαν ἀρκετὴ ὥρα ὁ Σταῦρος θὰ πῆγαινε στὸ σπίτι ἀλλὰ ἔξω ἦταν πυκνὸ σκοτάδι καὶ δὲν εἶχε οὔτε φακὸ οὔτε φανάρι. Ἀναψὲ ἓνα Δαυλὶ ἐλάτινο κοινὸς (φωτέρη) ἀλλὰ αἶμα πῆγε λίγο διάστημα σδήστηκε. Τότε γύρισε πίσω καὶ τοῦ λέγει ὁ Βασίλης θὰ σὲ πάγω στὸ σπίτι πιάσε τὸ σκάκι μου καὶ ἔλα κοντὰ καὶ πράγματι τὸν πῆγε. Τώρα, τοῦ λέγει ὁ Σταῦρος, νὰ σὲ πάγω ἐγὼ στὸ σπίτι σου. Ὁχι τοῦ λέει ὁ Βασίλης πηγαίνω μόνος μου, ἐγὼ τὴ νύχτα τὴν ἔχω μέρα.

Ἐπίσης εἰς Μεγάλο Χωριὸ ἀπεβίωσεν ὁ χωριανὸς μας Εὐθύμιος Ι. Ντουφεκιάς. Ὁ μεταστὰς τὰ περισσότερα χρόνια τῆς ζωῆς του τὰ πέρασε στὸ χωριό μας ἀγαπημένος καὶ τιμώμενος παρὰ πάντων τῶν χωριανῶν μας ἦτο Εὐσεβὴς χριστιανὸς καὶ καλὸς οἰκογενειάρχης. Ἐπίσης ἐχρημάτισε ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἱεροφάντης τόσον εἰς τὴν ἐδῶ διαμονήν του ὅσον καὶ εἰς Μεγάλο Χωριὸ ποὺ διέμεινεν.

Εἰς τὸ χωριὸν μας ὑπηρετοῦν ὡς Ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν Οἱ Θεοφάνης Χάσκος, Φώτιος Μακρῆς, Νεοκὸρος Σταῦρος Βαστάκης ἱερέφαλτες ὁ Ἀναστάσιος Γ. Παπαστάθης, Ξενοφὼν Ν. Παπαστάθης, κ.ἄ. Ἰερέα ἔχουμε τὸν Δημήτριον Ἀθ. Σκλαδοῦνο ἐκ Ψια-

νῶν. Καὶ ἓνα περιστατικὸν ποὺ συνέβη ἐπὶ ἐφημερίᾳ Παπαγιάννη Καραπιπέρη ἐκ Ρωσκάς παλαιὰ χρόνια ἐρχόταν ὁ παπὰς στὰ Δολιανά νὰ λειτουργήσῃ στὸ Κοκογιόφυρο ποὺ θὰ περνοῦσε πάνω στὸ βράχο ἦταν γίδια τοῦ λέγῃ ὁ συνοδὸς τοῦ παπούλη ἀπὸ πάνω εἶναι γίδια. Ποῦ εἶναι παιδί μου; ἅμα τὰ εἶδε σήκωσε τὸ χέρι του καὶ τὰ γίδια ἔμειναν ἀκίνητα ἅμα πέρασαν τὸ πέρα μέρος καὶ θγῆκαν στὴν Ἀγία Παρασκευὴ τοῦ λέει πάλι ὁ συνοδὸς τοῦ Παπούλη τὰ γίδια εἶναι στὸ ἴδιο μέρος, ξανασήκωσε τὸ χέρι του καὶ τὰ γίδια ἔφυγαν.

Ἰδρονομεῖς στὸ χωριό μας ἐχρημάτισαν οἱ Κων)νος Μακρῆς, Εὐθύμιος Ι. Ντουφεκιάς Θεοφάνης Κανατᾶς ἢ Πλιάτσικας καὶ

ΦΩΤ. ΜΑΚΡΗΣ

Ὁ ἐκκλησιαστικὸς Ἐπίτροπος.

πολλοὶ ἄλλοι. Ἐπίσης Μπακάληδες ἐχρημάτισαν οἱ Ἰω. Βαστάκης κοινῶς Μπακάλης, Νικόλαος Χάσκος ἢ Φλώρος Ἰωάννης Χάσκος. Γιοὶ τοῦ Ν. Φλώρου Δημήτριος Μακρῆς Γρηγόρης Χάσκος καὶ ὁ νῦν παντοπώλης Βασίλειος Εὐθ. Ντουφεκιάς.

Ἐπίσης Παρέλειψα νὰ γράψω γιὰ τὸ Νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον ἔγινε δαπάνη τοῦ Φωτίου Κανατᾶ Ἀθανασίου Βράχα καὶ τῇ βοήθειᾳ τῶν κατοίκων.

Καὶ ἓνα ἀνέκδοτον ὁ Μακαρίτης Παπαχρήστος ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ νὰ λειτουργήσῃ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου 18 Ἰανουαρίου ἀλλὰ

ἐπειδὴ ὁ καιρὸς δὲν ἦτο καλὸς χιόνιζε, δὲν ἦλθε. Τὴν παραμονὴ τοῦ θράδου ποῦ ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ βλέπει στὸν ὕπνο του ἓνα Γέροντα ποῦ τὸν φοβέρισε, πιθανὸν νὰ ἔφαγε καὶ καμιά, ἀμέσως σηκώνεται καὶ ἦλθε ὁλονυκτὶς στὰ Δολιανά καὶ τὸ πρῶτὶ λειτούργησε.

Ἀναστάσιος Παπαστάθης

ΑΓΙΟΙ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Τὰ Δολιανά ἔχουν τὴ μεγάλη τιμὴ νὰ ἀναδείξουν καὶ Ἅγιο, τὸν Ἅγιο Γεράσιμο, καὶ μάρτυρα τὸν Παπαδημήτρη Βαστάκη.

Ἀπὸ ὅσα ἄκουσε καὶ θυμάται ὁ Γιαν. Παπαστάθης ἀπὸ τὸ μακαρίτη Φώτῃ Κανατᾶ ποῦ ἔζησε χρόνια πολλὰ στὴν Πόλη, μᾶς εἶπε πὼς ὁ πατέρας τοῦ Ἁγίου Γερασίου καταγόταν ἀπὸ τὰ Δολιανά καὶ λεγόταν Σταθόπουλος ἢ Στουρνάρας. Αὐτὸς πῆγε σὺν γαμπρὸς στὸ Μεγάλο Χωριὸ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Πόλη.

Γιὰ τὸ πὼς σώθηκε ὁ πατέρας τοῦ Ἁγίου, ὅταν ἀκόμη ἦταν μικρὸς στὴν κούνια ἀπὸ ἓνα μεγάλο δούλισμα ποῦ ἔγινε στὸ χωριό, ὁ μακαρίτης Γεροτσάπαλος ἔλεγε. Εἶδε ἡ μάνα του τὸν τόπο νὰ βουλιάξει· κι ἀμέσως ἄρπαξε τὸ παιδί μετὰ τὴ σαριανίτσα κι ἓνα ταψὶ μετὰ πίττα κι ἔφυγε τρέχοντας πρὸς τὴν Ἁγία Βαρβάρα. Ἐκεῖ τὸ μέρος ἦταν σίγουρο. Σταμάτησε κι ἔκαμε τὸ σταυρὸ της. Ἔτσι γλύτωσε τὸ παιδί της τὸν πατέρα τοῦ Ἁγίου. Ὁ Ἅγιος Γεράσιμος, κατὰ τίς πληροφορίες ποῦ ὑπάρχουν, μαρτύρησε ὕστερα ἀπὸ σκληρὰ βασανιστήρια στίς 3 Ἰουλίου 1812. Γιὰ τὴ ζωὴ του καὶ τὸ θάνατό του στὸ Εὐρυτανικὸ Λειμωνάριον (βιβλίο τῶν ἁγίων Εὐρυτάνων ποῦ κυκλοφόρησε τὸ 1979) ἀναφέρονται τὰ παρακάτω:

«Οὗτος ἦν τῷ δεκάτῳ καὶ ἐννάτῳ αἰώνι, ὁρμώμενος ἔκ τινος χωρίου τῆς Εὐρυτανίας, οὗ ἡ κλήσις Μέγα Χωρίου. Γονεῖς ἔσχεν εὐσεβεῖς, καὶ τὸν ἐνδέκατον τῆς ἡλικίας ἐνιαυτὸν ἀγων, ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντίνου Πόλιν, ἔνθα προσελήφθη ἔντινι παντοπωλείῳ ὡς ὑπομίσθιος. Ἐκ τινος συμβάντος ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῆς ἡς ἀ-

νέλαθεν ὑπηρεσίας, συνεργασίας τοῦ πονηροῦ ἀωρία ἡλικίας καὶ ἀγνοσία νοός, ἔτι δὲ καὶ πολλοῖς ἐπαγγελματίαις καὶ κολακείαις τῶν Ἀγαρινῶν, ἠρνήθη τὸ σωτήριο τοῦ Σωτήρος ὄνομα, δεχθεὶς τὸν Μωαμεθανισμόν. Ἐν ὠριμότητι ἡλικίας γενόμενος καὶ γνοὺς ὁ πέπονθε πτόμα, ἀνανήψας καὶ ἐν μετανάις δάκρυσιν ἐκζητῶν καὶ ἰλεούμενος τὸν Κύριον, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν καὶ ἐλθὼν τῆς ἑαυτοῦ Πατρίδι ἔγνω ἀπελθεῖν τῷ Ἀγιωνύμῳ τοῦ Ἄθω Ὅρει, ὃ καὶ γέγονεν. Ὡς ἐπετάγη γέροντι τινὶ Ἱερομονάχῳ, Κυρίλλῳ καλουμένου δημοχωρίῳ ἐν τῇ τοῦ Κουτλουμουσίου λεγομένη Σκήτη, παρ' οὗ καρεῖς μοναχὸς μετωνομάσθη ἀπὸ Γεωργίου Γεράσιμος. Στοιχειωθείς δὲ τῇ κατὰ Χριστὸν ὁσία ζωῇ καὶ τῷ Θεῷ πυρποληθεὶς ἔρωτι, ἐπανῆλθε τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων καὶ ὡμολόγησεν ἔνθα πρῶτον ἠρνήσατο τὸν Κύριον καὶ μηδὲως καμψθεὶς ταῖς ἀπειλαῖς καὶ κολακείαις καὶ βασάνοις τῶν Ἀγαρινῶν, ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν τῇ γ' Ἰουλίου μηνός, ἐν ἔτη 1812 ἐγκύς τῆς περιωνύμου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ ἀνῆλθε πρὸς Κύριον ὡς φαεινὸς ἀστήρ, ὡς ὥραθη εὐσεβέσι τισίν, ἅμα δὲ ὤφθη οὐρανόθεν θεῖον φῶς, ὅπερ οἱ Ἀγαρινοὶ ὑπέλαβον ὡς κεραυνόν, σταλέντα θεόθεν πρὸς κατάφλεξιν τοῦ Μάρτυρος. Τὸ δὲ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ἐνταφιασθὲν παρὰ τῶν πιστῶν ἐν τῇ νήσῳ «Πρώτῃ» ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἐκεῖσε Μοναστηρίου μετὰ τριετία ἀνεκομίσθη εὐωδιάζον καὶ ἱάματα διήγον, ὑπὸ τοῦ γέροντος αὐτοῦ Κυρίλλου καὶ μετενέχθη ἐν τῇ Ἱερᾷ τοῦ Προυσοῦ Μονῇ, ἐξ ἧς τμήματα τινὰ τῇ αὐτοῦ πατρίδι Μεγάλῳ Χωρίῳ κατετέθησαν τῷ νεοδημῳτῳ καὶ περικαλεῖ αὐτοῦ Ναῷ, πρὸς ἀγασμὸν τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν.

Τὸ Μεγάλο Χωριὸ τιμᾷ τὸν Ἅγιο Γεράσιμο στὸν ὑπέροχον ναὸ ποῦ ἔκαμε. Τὰ Δολιανά πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου ἔχουν κάμει ἓνα εἰκόνισμα στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ καὶ ὅταν ἦρθε διαταγὴ νὰ ἀλλάξουν τὸ ὄνομα τοῦ χωριοῦ τοὺς ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ Παπᾶ Ἀθ. Παπαστάθῃ ποῦ κατάγεται ἀπὸ τὰ Δολιανά καὶ ἤξερε τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἁγίου, ὀνομάσθηκε Στουρνάρας. Πῆρε τὸ ἐπώνυμο τοῦ Ἁγίου.

Σὲ εἰδικὸ κεφάλαιο γράφουμε γιὰ τοὺς ἀγωνιστὰς ποῦ κατὰγονταν ἀπὸ τὰ χωριά μας καὶ ποῦ θρήκαμε μερικὰ στοιχεῖα. Ἐδῶ ὑπάρχει ἡ περίπτωσις τῶν μαρτύρων καὶ ἐξέχουσα θέσις ἔχει ὁ

συμπατριώτης μας μεγαλομάρτυρας παπᾶς και δάσκαλος Δημήτριος Κ. Βαστάκης.

Ὁ Παπαδημήτριος, καθὼς γράφει ὁ κ. Ἰ. Ἰωαννίδης στὴν ἐγκυκλοπαιδεῖα ἐθνομαρτύρων κληρικῶν, γεννήθηκε στὰ Δολιανὰ τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1900, ἀπὸ φτωχοῦς εὐσεβεῖς και ἐργατικοὺς γονεῖς. Ἀλλ, ὅσο φτωχοὶ κι ἂν ἦταν, ὅσο κι ἂν βασανίζονταν γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί, πίστευαν ὅτι δίνοντας στὸ παιδί τους τ' ἀπαραίτητα ἐφόδια θὰ μπορούσε νὰ προχωρήσῃ στὴ ζωὴ μὲ τὸ μέτωπο ψηλά, ἀνοίγοντας τὸ δικό του δρόμο, εὐλογημένο ἀπὸ τὸ Θεό. Ἡ ἀγάπη τους πρὸς τὰ γράμματα, ἄλλωστε, ἔκανε τοὺς δικούς του νὰ τὸν στείλουν στὸ περίφημο γιὰ τὴν ἐποχὴ του Ἱεροδιδασκαλεῖο τῆς Ἀρτας. Γοργὰ ξεχώρισε ἀνάμεσα στοὺς συμμαθητές του και οἱ δά-

Ὁ Ἐθνομάρτυρος ΔΗΜ. Κ. ΒΑΣΤΑΚΗΣ

σκαλοὶ του καταλάβαιναν ὅτι μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ παλληκαριοῦ ἀναθε ἀκοίμητη ἡ φλόγα γιὰ μάθηση. Ὁ χρόνος, ὅμως, δὲν νοιάζεται γιὰ τίς ἐλπίδες τῶν ἀνθρώπων και τίς σκοτώνει: ἀλύπητα. Πρὶν προλάβῃ ἀκόμα νὰ τελειώσῃ τίς σπουδές του, ἡ φωνὴ τῆς πατρίδας τὸν κάλεσε στὴ Μικρασία. Στὴν ἀρχή, ὑπηρέτησε σὰν ἀπλὸς στρατιώτης. Μὰ δὲν ἄργησε νὰ δείξῃ κι ἐδῶ τὴν ἀξία του και τὰ προσόντα του και ν, ἀνεβῇ γρήγορα στὸ βαθμὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ. Μετὰ τὴν Καταστροφὴ, τοῦ πρότειναν νὰ μονιμοποιηθῇ στὸ σράτευμα. Ὅμως αὐτὸς λαχταροῦσε νὰ ὑπηρετήσῃ στὴ στρατιὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἐτσι, ἀφοῦ τελείωσε τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖο, ἔλαβε σύζυγο τὴν Ἀμαλία Μ. Μαργαριτοπούλου. Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ἀρχίζει κι ἡ πραγματικὴ του θητεία στὴν κοιλιά αὐτῆς τῆς πικρίας και τῶν βασάνων. Τὸ 1926 διωρίστηκε διδάσκαλος στὸ χωριὸ Δερμάτι. Τέσσερα χρόνια ἀργότερα, χειροτονήθηκε ἱερεὺς και πῆγε ἐφημέριος στὴν Ἁγία Παρασκευὴ τοῦ Μεγάλου Χωριοῦ Εὐρυτανίας. Τ' ὄνειρό του εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐκληρώνεται. Αὐτὸς ὁ ἀπλὸς και ἀκούραστος ποιμένας, γιὰ τὴ λαμπρὴ ἐφημεριακὴ του δράσι τιμήθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν και ἔφερε τὸ ὄφρικό του Οἰκονόμου. Ὡς ἱερεὺς, ἦταν πραγματικὰ ὑποδειγματικός, διακρινόμενος γιὰ τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου του και τὴν ἀφυσίωσί του στίς ἱερές μας παραδόσεις. Ὑπῆρξε πρότυπο οἰκογενειάρχου. Φιλόστοργος πατέρας, ὅπως ἦταν και φιλότιμος διδάσκαλος, ἔκανε ὅ,τι μπορούσε γιὰ νὰ ὀημιουργήσῃ μιὰ ἀληθινὰ χριστιανικὴ κοινωνία, στὸ χωριὸ πού ἐπιστατοῦσε πνευματικὰ και θρησκευτικὰ, διαθέτοντας ὅλες τίς δυνάμεις του στὴν ἐξυπηρέτησι τῶν συνανθρώπων του. Ἀγαπητὸς κι ἀφιλοχρήματος, ἔγινε πολλὲς φορές ὁ παρηγορητὴς κι ὁ προστάτης τῶν ὀρφανῶν και τῶν πασχόντων. Ἰδρυσε και φρόντιζε μὲ στοργὴ τὸ πρῶτο Κατηχητικὸ στὴν Ἐπαρχία, δίνοντας ἀληθινὴ τροφὴ, μὲ τὸ ἀπλὸ ἀλλὰ και συναρπαστικὸ κήρυγμά του, στὸ ἀνίδεο πολλὲς φορές ποῖμνίό του. Στὸν ἰταλοελληνικὸ πόλεμο πρόσφερε σημαντικὲς και ποικίλες ὑπηρεσίες, ὅχι μόνο στὸν τομέα του, μὰ ἀναλαμβάνοντας και τὴ διεύθυνση τοῦ ταχυδρομικοῦ γραφείου τῆς περιφέρειας του. Ἦταν μιὰ δύσκολη δουλειά, πού

τὴν ἔφερε εἰς πέρας χωρὶς νὰ παραπονεθῇ κανεὶς σὲ ὅλο τὸ διάστημα, ποὺ τὴν κράτησε τὰ χέρια του. Στὴν ὥρα αὐτὴ ἀνθῆσαι τῆς ἱερατικῆς τοῦ ζωῆς ἦρθαν οἱ κατακτηταὶ στὴν Ἑλλάδα. Φυσικά, τὰ πράγματα ἄλλαξαν μὲ μιᾶς. Οἱ ἀστικές ἀρετές, φρόνησι, ὑπακοή, μετριοπάθεια, χρήσιμες κατὰ τὴν εἰρηνικὴ ζωὴ σβήνουν. Τέτοιες στιγμὲς, μόνο τὸ θάρρος μετράει. Τὸν ἄνθρωπο, στὴν Κατοχὴ, τὸν ἔκρινε ἡ ὥρα ποὺ ἀποφάσισε τὴ ζωὴ του καὶ ἀνέλαβε κινδύνους. Τὸ δράσιμο τῆς σκλαδιᾶς ἔφερε διαχωρισμὸ κατὰ χαρακτήρες, ἀπαράλλακτα ὅπως γίνεται στὴν ἀπόσταξι τοῦ πετρελαίου, ὅπου πρῶτα περνοῦν τὰ αἰθέρια σώματα καὶ ἀπομένουν τὰ κατακάθια. Ὅσοι ἐγῆκαν στὸν ἀγῶνα ἦταν ψυχωμένοι. Κι ἔνας ἀπὸ τοὺς ψυχωμένους αὐτοὺς ἦταν κι ὁ Παπαδημήτρης. Ἡ ἐθνικοθηρασκευτικὴ του δρᾶσι ἔγινε ἀφορμὴ νὰ συλληφθῇ ἀπὸ τοὺς Νέρονες τοῦ φασισμού, μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς προκρίτους τοῦ Μεγάλου Χωριοῦ. Ἦταν τέτοια ἡ μανία τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξίωματικοῦ, ὥστε βλέποντας τὸν ἔξοχο ρασοφόρο νὰ στέκεται μὲ ὑψωμένο τ' ὠραιο τοῦ κεφαλὶ καὶ μὲ ἡρεμὴ φωνὴ νὰ δίνει θάρρος στοὺς συγκρατούμενους του, ὅλο τὸ μαῦρο μῖσος τοῦ ξέσπασε πάνω του. Ὁ γιὰ τὸν ἱ. Πριγκιφύλλης, ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Προσοῦ Γερμανὸς Σταθογιάννης κι ὁ ἱ. Ραφτογιάννης, ποὺ ὑπῆρξαν συνόμηροι καὶ αὐτόπτες μάρτυρες τῶν θασανισμῶν ὡς τὴν τελευταία στιγμὴ τοῦ ἀγῶνος καὶ ἡρωικοῦ κληρικοῦ, ἀφηγήθηκαν τὰ ἑξῆς: «Εἶναι ἀπερίγραπτα τὰ μαρτύρια, οἱ ταπεινώσεις καὶ οἱ κακώσεις ποὺ ὑπέστη ὁ Παπαδημήτρης. Ἐκτὸς τῆς νηστείας, τῶν συνεχῶν ξυλοδαρμῶν, τὸν κρεμοῦσαν προσθέτοντας στὰ πόδια του βαρεῖες πέτρες. Κατὰ τὸν χρόνον ποὺ τὸν ἔδερναν ἄλλοι μὲ τοὺς ἀναπτῆρες τοὺς ἔβαζαν φωτιά στὰ γένηια τοῦ καγχάζοντας. Τὸν ὑποχρέωσαν δόλοκληρὴ νύχτα νὰ περάσῃ γονυπετὴς καὶ καμμιὰ ντροπὴ δὲν ἔνοιωσαν ποὺ δλόγυμνο τὸν ἀφήσαν στὸ δεκεμβριανὸ εὐρυτανικὸ ψῆχος. Μὲ μαχαίρι τοῦ χάραξαν τὸ πρόσωπο καὶ τὰ σπασμένα του χέρια. Κατὰ τὴ μεταφορὰ του στὸν Προυσὸ ὑπέστη τὰ πάνδεινα καὶ πολυλάκις τὸν ἐδοθήθησαν γιὰ νὰ περπατήσῃ ἢ τὸν μετέφεραν οἱ συνόμηροί του. Ἀλλὰ τὰ πάντα ὑπέφερε μὲ ἀξιοθαύμαστη καρτερίαν». Στις 23 Δεκεμβρίου 1942, ἀνήγγειλαν σὲ ὅλους τὴν καταδίκη τους σὲ θάνατο. Συγχρόνως — τί μεγαλοψυχία, ἀλήθεια! — ἐπέτρεψαν

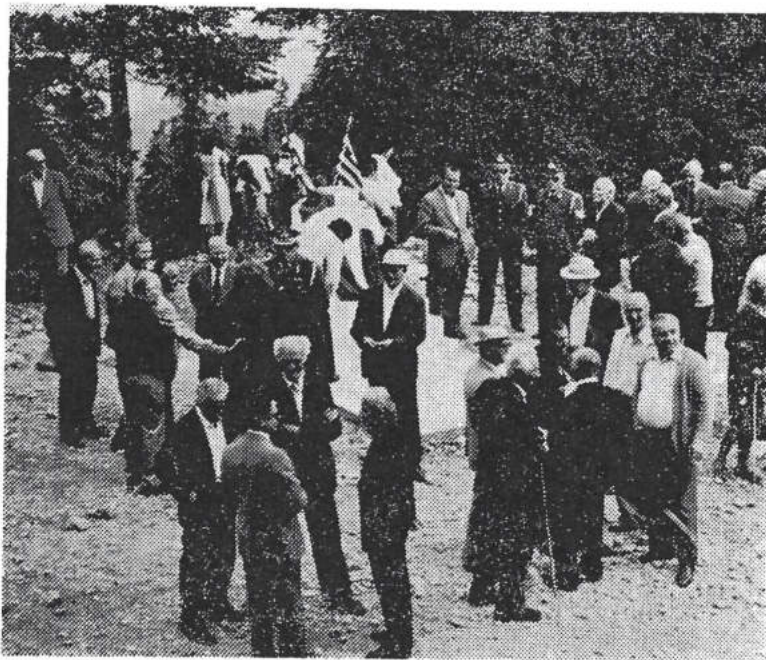
στοὺς μελλοθανάτους νὰ κάνουν τὶς τελευταῖες παραγγελίες τους προφορικὰ ἢ μὲ γράμμα. Ὁ μεγάλος μάρτυρας δὲν μπορούσε νὰ κρατήσῃ μολύδι. Γι' αὐτὸ παρακάλεσε νὰ ποῦν, πῶς ὁ «Παπαδημήτρης εὐχεται στὴν οἰκογένειά του νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι καλοὶ χριστιανοί. Συγχωρεῖ ὅλους ὅσοι τὸν ἔδωσαν καὶ παρακαλεῖ νὰ τὸν συγχωρέσουν ἐκεῖνοι ποὺ τυχὸν ἐλύπησε». Γλυκεῖα ἀνθρωπιά ὡς τὴ στεργὴ του ὥρα. Τὴν ἐπομένη, παραμονὴ Χριστουγέννων, οἱ Ἴταλοι ἔβαλαν φωτιά στὸ χωριό. Σ' ἐνα ἀπὸ τὰ καίόμενα σπίτια ἔρριξαν τὸν θασανισμένο Παπαδημήτρη, θυσία ὑπέρτατη στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ θρησκεία καὶ τὴν πατρίδα. Πέθανε, εὐλογώντας τοὺς ἐχθρούς του. Ἄφησε, ὡστόσο, διαδόχους καὶ συνεχιστὰς τοῦ ἔργου του τοὺς γιουὺς τοῦ Κωνσταντῖνου Δ. Βασιλάκη, Πρωτοπρεσβύτερο, ἐφημέριο τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Κυψέλης καὶ Μιχάλη ποὺ εἶναι κι αὐτὸς παπᾶς στὴν Ἀμερική».

Τὰ πολυποίκιλα θασανιστήρια ποὺ τοῦ ἐπέβαλαν οἱ καταχτητὲς Ἴταλοι (ξυλοδορμὸι - κρέμασμα μὲ βαρεῖες πέτρες στὰ πόδια — Κάψιμο μὲ τὸ τσιγάρο — χαρακιὲς μὲ τὸ μαχαίρι στὸ σῶμα του — κάψιμο τῶν γενιῶν — σπάσιμο τῶν χειρῶν — ἀπαγόρευση φαγητοῦ καὶ νεροῦ — πορεῖες πρὸς — Προυσὸ — Χλεδαίμοι — ἐμπτυσμοὶ — ραπίσματα — ξεγύμνωμα μὲ παραμονὴ στὸ ὑπαιθρο τὶς Δεκεμβριανὲς νύχτες) καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμη ποὺ ἔδρiscαν οἱ φασίστες χριστιανοὶ νὰ τὸν κάμουν νὰ πονέσει πιὸ πολὺ δὲν μπόρεσαν νὰ λυγίσουν αὐτὴν τὴ σιδερένια γιγάντια ψυχὴ νὰ βγάλει ἐνα ὄχι, νὰ χύσει ἐνα δάκρυ, νὰ ζητήσῃ κάτι ποὺ νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν πόνο του. Ὑπομονὴ Χριστιανικῶν μαρτύρων. Ἡ στάση του ἐμφύχωνε τοὺς συγκρατημένους του. Κοινὸ μέτωπο ἀγῶνα. Ἀδιαφορία στὰ θασανιστήρια. Ἀδιαφορία στὴν ἀνακοίνωση τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, κι ἂς ἦταν νὰ ριχτεῖ ζωντανὸς στὴ φωτιά. Ἄνθεξε κι ἐδῶ. Ἡ ζωὴ του ὄχι θυσία γιὰ τὴν Πατρίδα ἀλλὰ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ. Ἐγκυκλοπαίδειες - Περιοδικὰ - Ἐφημερίδες ἔχουν γράψῃ γιὰ τὰ ἀπερίγραπτα θασανιστήρια τοῦ ἀείμνηστου μάρτυρα Παπαδαστάκη καὶ γιὰ τὸ σκληρὸ του θάνατο. Τὸ χωριὸ Στουρνάρα, τὸ χωριὸ ποὺ γεννήθηκε, θεώρησε μεγάλο χρέος του νὰ κάμει τὴν προτομὴν του καὶ νὰ τὴ στήσῃ στὸ χωριὸ του σὰν τὸ ἐλάχιστο δεῖγμα ἐὐγνωμοσύνης γιὰ τὴ μεγάλῃ του θυσία ποὺ τιμᾷ καὶ τὸ

χωριό μας και τή Μεγάλη μας Πατρίδα. Ἡ παρουσία του ἐδῶ θὰ δείχνει στοὺς μεταγενεστέρους τὸ δρόμο τοῦ καθήκοντος. Ὁ Παπαδαστάκης ἔδειξε μὲ τὸ παράδειγμά του πῶς ἐκπληρώνεται αὐτὸ τὸ χρέος. Τίμησε μὲ τὴ στάση του καὶ τὸ χωριό του. Κι αὐτὸ μὲ τὴ μικρή του προσφορά, τὴν προτομή, εἶπε εἰς εὐχαριστῶ. Ἡ Στουρνάρα εἶναι ὑπερήφανη γιατί ἀπὸ τὸν τόπο τῆς γῆρα καὶ ἄγιοι, καὶ μάρτυρες καὶ ἀγωνιστές.

ΠΑΡΟΝΤΕΣ ΣΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ

Τὸ χωριό μας δὲν ἔλειψε ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους. Ἐδωσε τὸ παρὸν παντοῦ. Ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ἦταν

Γιορτὲς στὴν Καλλιακούδα. 26 Αὐγούστου 1979.

τὸ καταφύγιο ἐκείνων ποὺ καταδίωκαν οἱ Τούρκοι. Ἐδῶ δὲν πρόκειται γὰρ τοὺς βρεῖ κανένας. Τὰ μέρη μας ἦταν ἀπρόσιτα. Ἀργότερα στοὺς ἀγῶνες τοῦ 1821 πάλι οἱ χωριανοὶ μας βοήθησαν καὶ πολέμησαν στὴ μάχη τῆς Καλλιακούδας καὶ ἄλλου. Ἡ παράδοση λέει, πῶς ἓνας χωριανὸς μας δνόματι Κανατᾶς, ἔκανε ξύλινο κανόνι ποὺ τὸ ἔστησε στὴν Βαθειὰ Λαγκάδα τῆς Καλλιακούδας καὶ ὅτι ἔρριξε μ' αὐτὸ μιὰ κανονιά καὶ διαλύθηκε. Ὁ σκοπὸς ὅμως πέτυχε γιατί οἱ Τούρκοι νόμισαν πῶς οἱ Ἕλληνες εἶχαν κανόνια.

Γιὰ τὴ δράση τῶν χωριανῶν μας στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Εὐρυτανίας κ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ δέσεται γιὰ τὶς ψυχὰς τῶν ἡρώων τῆς μάχης τῆς Καλλιακούδας

εθήκαμε στα ἄρχεῖα τοῦ Κράτους ὀνόματα χωριανῶν μας ποὺ πολέμησαν καὶ στὴ μάχη τῆς Καλλιακούδας κι ἄλλοῦ.

Στὸν Κώδικα 241 σελ. 26 βρίσκουμε τὸ ὄνομα «Γιάννης Πουρνάρας» Στὸν ἴδιο κώδικα, σελ. 119 βρίσκουμε τὸ ὄνομα «Γεώργιος Κανατᾶς» ἐπίσης εἶχαμε καὶ δημοσιεύουμε αἴτηση τοῦ Δημ. Κ. Βαστάκης ποὺ ζητάει νὰ τοῦ χορηγηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρμόδια Ἐπιτροπὴ ὁποιασδήποτε ἀμοιβῆς γιὰ τὴ δράση του καθὼς καὶ πιστοποιητικὸ τοῦ Ὁπλαρχηγοῦ Γιαννάκη Γιολδάση ποὺ ἀναφέρει πὼς ὁ Δημ. Κ. Βαστάκης ἔλαθε μέρος στὶς μάχες τοῦ Καρπενησιοῦ, τῆς Σκάλας Τέρνου, τοῦ Μεγάλου Χωρίου, τοῦ Κεφαλόδρου, καὶ τῆς Καλλιακούδας τὸ 1823.

Γιὰ τοὺς ἀγωνιστὲς τῆς μάχης τῆς Καλλιακούδας ὁ Σύλλογος «Καλλιακούδα» ἔκανε μνημεῖο.

Η ΑΙΤΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΓΡΑΦΟΥΝ

..... Τὸν κ. Ἐπαρχον Εὐρυτανίας

Ἀρ. Π... 23849

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐπισυνάψω ἐν τῇ παρουσίᾳ μου, ἕν πι-

Καλλιακούδα. Παρακολουθοῦμε τὸ ἱστορικὸ τῆς μάχης

στοποιητικὸν τὸ ὁποῖον διαλαμβάνει ὅτι καὶ ὁ ὑποφαινόμενος κάτοικος τοῦ χωρίου Δολιανῶν τοῦ Δήμου Καλλιδρομητῶν ὑπηρέτησα τὴν πατρίδα στρατιωτικὸς χωρὶς μέχρι τοῦδε νὰ λάβω οὐδεμίαν ἀμοιβὴν τῶν θυσιῶν, καὶ ἐκδουλεύσεών μου.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰ παρὰ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ψηφισθέντα διωρίσθη ἤδη ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐξετάσῃ περὶ τῶν ἀπαιτήσεων κ.λ. τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἄλλων, σᾶς παρακαλῶ, κ. Ἐπαρχε ὥπως εὐαρεστούμενοι διαβιβάσετε ἀρμοδίως τὸ περὶ οὗ λόγος συνοπτικὸν μου, πρὸς τὴν τμήμα Α' διορισθεῖσαν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν, ἥτις παρακαλεῖται νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν αὐτό, καὶ ἐπομένως νὰ ἀπονεύμῃ ὁπαιανδήποτε ἀμοιβὴν ἤθελε ἐγκρίνει.

Ἐν Καρπενησίῳ

Τὴν 15 Σ) ἑρίου 1846

Δημήτριος Βαστάκης +

23949

Πιστοποιῶ ὁ ὑποφαινόμενος ἐπὶ τῇ ὀριζομένη ἀπὸ τὸν Ποινικὸν Νόμον ποινὴ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τῆς ὑποχρέσεως Πολιτικῆς ἀποζημιώσεως, ὅτι ὁ Δημήτριος Βαστάκης κάτοικος τοῦ χωρίου Δολιανῶν τοῦ Δήμου Καλλιδρομητῶν τῆς Ἐπαρχίας Εὐρυτανίας ἐχρημάτισεν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μᾶς ἀπὸ τὸ 1821 ἔτος

Ἀποκαλυπτῆρια μνημεῖου Καλλιακούδας

μέχρι τὸ 1827. Παρευρέθη καὶ εἰς μερικὰς μάχας, δηλαδὴ κατὰ τὸ 1821 ἔτος εἰς τὴν κατὰ τῶν ἐντοπίων Ἀθωμανῶν Πολιορκίαν τοῦ Καρπενησίου, κατὰ τοῦ Νούρκα Σερβάν εἰς σκάλαν Τέρνου τοῦ Καρπενησίου, κατὰ τὸ 1822, εἰς Μέγα Χωρίον τοῦ Καρπενη-

Τὸ Μνημεῖο τῆς Καλλιακούδας
Στὴ μάχη ποὺ ἔγινε ἐδῶ πολέμησαν ὁ Γεώργ. Κανατᾶς
καὶ ὁ Δημ. Κ. Βαστάκης.

σίου κατὰ τοῦ Δράμαλη Πασιᾶ, κατὰ τοῦ Σκόντρα Πασιᾶ εἰς Κεφαλόδωρον Καρπενησίου καὶ εἰς Καλλιακούδαν κατὰ τὸ 1823.

Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα ἔδειξεν γενναιότητα καὶ ὑπακοὴν εἰς τοὺς ἀνωτέρους τοῦ καὶ δὲν ἀνταμείφθη δεόντως.

Διό τὸ παρὸν ἵνα τῷ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἐξεταστικὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἐν Καρπενησίῳ
τὴν 1846

Ὁ ὁπλαρχηγὸς
Γιαννάκης Γιολδάσης

Ἐπικυροῖ τὴν γνησιότητα τῆς ἀνωτέρω ὑπογραφῆς τοῦ ὁπλαρχηγοῦ κ. Γιαννάκη Γιολδάση.
Κρίκελλον τὴν 10ην ὁρίου 1846

Ὁ Δήμαρχος Καλλιδρομητῶν
(Τ.Σ.)

Γιορτὴ στὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου Καλλιακούδας.

Στοὺς πολέμους τοῦ 1897 - 1912 - 13 - 1922 1940 πάλι ὅλοι οἱ χωριανοὶ μας πῆραν μέρος. Τὸ ξακουσμένο εὐζωνικὸ μας ποὺ ὑπηρετήσαν διατηρεῖ ὡς τὰ σήμερα τὴ φήμη του. Μαθημένοι στὶς στερήσεις, ἀνθεκτικοὶ στὸ κρῦο καὶ στὶς ταλαιπωρίες, θαυματουργήσαν. Καὶ στὰ πεδία τῆς μάχης ἔμειναν γιὰ πάντα οἱ συγχωριανοὶ μας Γιώργος Κων. Χάσκος ἢ Ντζουθάρας, Δημ. Μουτογιάννης, Ἀνδρέας Κ. Ντουφεκιᾶς καὶ γύρισαν τραυματίες ὁ Γιάν. Γ. Ντουφεκιᾶς ἀπὸ τὰ Δολιανὰ καὶ οἱ Γεώργ. Κων. Μπακατσιᾶς καὶ Δημ. Κ. Ματζούτας ἀπὸ τὴν Κοντίδα.

ΠΑΛΙΑ ΚΥΤΑΠΙΑ

Στὸ χωριὸ ὑπῆρχαν πολλὰ ἔγγραφα ἀπὸ πολὺ παλιὰ χρόνια. Τὰ κρατοῦσαν στὶς κασέλες των κλειδωμένα οἱ παποῦδες μας. Κι

δχι μόνο αὐτὰ ἀλλὰ καὶ παλιὰ νομίσματα καὶ χαρτονομίσματα ἰδίως ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ παλιὰ χιλιάρικα, εἰκοσιπεντάρικα ποὺ κυκλοφοροῦσαν τὸ 1920 - 22 καὶ ποὺ τὰ κόψανε στὴ μέση. "Ολοι στὸ χωριὸ πίστευαν πὼς θὰ ξανακυκλοφορήσουν μὲ τὴν ἀξία τους πάλι. "Ολα αὐτὰ ὅμως καταστράφηκαν τὸ 1945 - 50 ποὺ τὸ χωριὸ ἔφυγε. Ἔτσι γιὰ νὰ δοῦμε κι αὐτὴ τὴν ἐποχὴ τὴν ἐποχὴ ποὺ περνοῦσαν τὰ μονόλεπτα καὶ τὰ δίλεπτα καὶ ἡ δεκάρα ἢ χαλκοματένια τοῦ "Οθωνα καὶ τὸ μεροκάματο εἶχε δυὸ δραχμὲς κι ἀκόμη πὼς μὲ 30 δραχμὲς ἀγόραζες ἕνα χωράφι, ἄς διαβάσουμε ἕνα συμφωνητικὸ τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΟΝ ΑΓΟΡΑΣ ΚΤΗΜΑΤΟΣ

"Ο ὑποφαινόμενος Κωνστ. Δ. Βαστάκης ἠγόρασεν ἕνα ἀγρὸν εἰς θέσιν Λαξινιά ποτιστικὸν δραχ. τριάκοντα (αρ. 30) συνορευόμενον μὲ τὸν Κων. Δ. Βαστάκην καὶ μὲ Ἐλευθέριον Ι. Βαστάκην καὶ κάτωθεν μὲ Ἰωάννην Ν. Ντουφεκιὰν καὶ ἀνωθεν μὲ δρόμον καὶ μὲ αὐλακὲς ἠγόρασεν αὐτὸν ἀπὸ Σπυρ. Ἰ Βαστάκην κάτοικον τοῦ ἰδίου χωρίου τοῦ Δήμου Εὐρυτάνων. Ἐὰν κανεῖς ἐκ τῶν κληρονόμων θέλει διασίσσει τὸν ἀγοραστὴν θὰ διπλασιάσει τὸ χρῆμα τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος καὶ δεύτερον θὰ πληρώσει καὶ τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποίαν θὰ καταθέσει εἰς αὐτὸ καὶ τρίτον θέλει πληρώσει καὶ τὸν τόκον τῶν ἀνω δραχμῶν πρὸς 15% τὸν ὅσον χρόνον εὐρίσκεται.

Δι ὃ συνετάγη τὸ παρὸν εἰς ἔκδοσιν.

Ἐν Δολιανοῖς τῇ 10 Δεκεμβρίου 1885

"Ο πωλητῆς	Οἱ μάρτυρες	"Ο ἀγοραστῆς
Επ. Βαστάκης	Ἀθ. Χασκόπουλος	Κων. Δ. Βαστάκης
	Κων. Ι. Πουρνάρας	

"Ενα, δχι καὶ τόσο παλιὸ κυτάπι, εἶναι καὶ ἕνα πιστοποιητικὸ τῆς Κοιν. Ρωσκάς ποὺ θρίκαμε καὶ ποὺ πιστοποιεῖ μιὰ καταστροφή ἀπὸ νεροποντὴ ποὺ ἔγινε.

Ἀριθ. 5 Ἑλληνικὴ Δημοκρατία

Πιστοποιητικὸν

"Ο Πρόεδρος Κοιν. Ρωσκάς πιστοποιεῖ ὅτι.

"Ο ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ (Δολιανῶν) γὺν Στουρνάρας τῆς ἡμετέρας Κοινότητος καταγόμενος Κων. Δ. Βαστάκης εἶναι πολίτης Ἑλλήν.... καὶ ὅτι τυγχάνει ἕνας ἀπὸ τοὺς φιλήσυχους καὶ ἐναρέτους νοικοκυραίους τῆς Κοινότητός μας, χωρὶς νὰ δώσει ποτὲ οὐδεμίαν ἀφορμὴν ἔστω καὶ τῆς ἐλαχίστης κατηγορίας. Προσέτι ὅτι ὁ ἀνωτέρω ἐξήσκη τὸ ἐπάγγελμα τοῦ μυλωθοῦ καὶ ὑδροτριβέως καὶ ὅτι τὴν 17 Ἰουνίου 1931 ἔπαθε φοθερὸν δυστύχημα ἀπὸ τῆς πρωτοφανοῦς εἰς τὸν τόπον μας θεομηνίας τῆς ὁποίας ὁμοίος δὲν ἐσημειώθη εἰς τὰς ἡμέρας τῶν ἐπιζώντων γερόντων. Οὐδὲ ἐκ παραδόσεως τοιαύτη καταστροφή ὁμολογεῖται ἢ ὁποία συμπαρέσυρε καὶ κατέστρεψε καθ' ὁλοκληρίαν τὸν ὑδρόμυλον, τὴν ὑδροτριβὴν (νεροτριβιά) καὶ τὰ μαντάνια μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς εὐρισκομένων ἐπίπλων αὐτοῦ καὶ ξένων μαλλίνων ὑφασμάτων τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον πρὸς κατεργασίαν. Δὲν ἔμεινε δὲ λίθος ἐπὶ λίθον, οὔτε ἔχνος θεμελίων καθότι ἦσαν στερεωμένα ἅπαντα ἐπὶ πέτρας καὶ ἀπετέλουν ἐν συνεχῆς ὅλον. Δηλαδή τὸ ἐν ἐργαστήριον εὐρίσκατο κάτωθεν τοῦ ἄλλου ἐργαζόμενα μὲ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ νερό. Οὔτε ἐπίσης ἦτο δυνατὴ ἀνθρωπίνως κάθε προσπάθεια διασώσεως οἰουδὴποτε ἀντικειμένου, ἔστω καὶ τοῦ ἐλαχίστου... πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ἐκδίδομεν τῇ αἰτήσῃ του τὸ παρὸν ἕνα χρησιμεύσει ἐν καιρῷ δίκης του.

Ἐν Ρωσκά τῇ 14 Ν) ὁρίου 1931

"Ο Πρόεδρος

Σ. Δ. Βάρσος

"Ο Ἐφημέριος

Νικ. Δημητρίου

ΤΑ ΒΡΑΧΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΓΚΡΕΜΟΙ

"Ολος ὁ τόπος τῶν χωριῶν μας εἶναι βράχια καὶ γκρεμοί. Μόνο κεῖ ποὺ εἶναι χτισμένα τὰ σπίτια μας ὑπάρχει λίγο ἴσιο μέρος. Δὲν ξέρω ἀν ὑπάρχουν ἄλλοι τόσα βράχια. Βράχοι πελώριοι, ἀπότομοι μᾶς περιτριγυρίζουν. Δύσκολα μπορεῖς νὰ θρεῖς μιὰ πόρ-

τα νά μπεις σ' αὐτὰ τὰ φυσικὰ ὀχυρά. Αὐτοὶ οἱ βράχοι αὐτὰ τὰ βουνὰ ἔφραζαν τὸ δρόμο νά μὴν πατήσῃ ἐχθρός. Ζαλίζεσαι σὰν τὰ βλέπεις, σὰν περνᾷς ἀπὸ τὶς γιδόστρατες ποὺ εἶναι ἀνοιγμένες στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν στοὺς ἀπόμενους βράχους. Ἀπὸ παντοῦ φυτρώνουν βράχοι θεώρατοι. Ζαλίζεσαι νὰ τοὺς βλέπεις. Τάζεις στοὺς Ἁγίους τάματα νὰ τοὺς περάσεις.

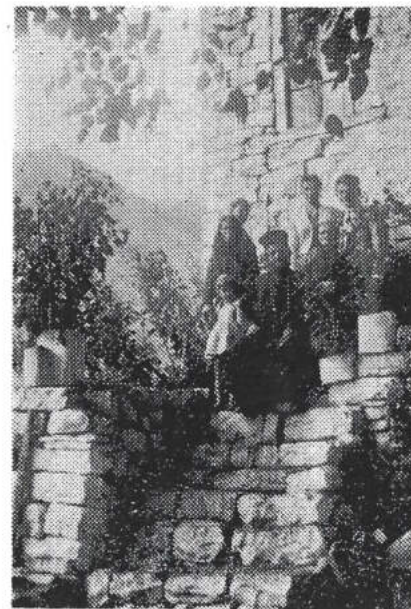
Οἱ φοβερότεροι ἀπὸ τοὺς βράχους μας εἶναι τοῦ Ἀἰγιοργιοῦ τῆς Κοντίδας καὶ τῆς Σκάλας ἀνάμεσα στὰ χωριά Δολιανὰ - Ψιανὰ. Γιὰ νὰ πᾶς στὴν Κοντίδα ὑποχρεωτικὰ θὰ περάσεις ἀπὸ τὸ

Πανηγύρι στὸν Ἄη - Γιώργη τῆς Κοντίδας.

μονοπάτι ποὺ ἔχουν ἀνοίξει σ' αὐτὸν τὸ βράχο. Ἡ ἀπόσταση δὲν περνᾷ τὰ 500 μέτρα ἀλλὰ δύσκολα παίρνει κανένας τὴν ἀπόφαση νὰ τὸν περάσει. Σὰν κομμένος μὲ τὸ μαχαίρι φαντάζει αὐτὸς ὁ βράχος. Χρωματισμένος μ' ἓνα κοκκινOSOκολατὶ χρῶμα ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ποτάμι καὶ καταλήγει στὸ βουνό. Τὸ ὕψος του θὰ πλησιάζει τὰ 1.000 μέτρα. Καὶ στὴ μέση τοῦ βράχου ἔχει ἀνοιχθεῖ τὸ δρομάκι. Περνώντας θὰ κολήσεις στὸ ἀπάνω μέρος τοῦ βράχου καὶ δὲ κοιτᾷς αὐτὲ πρὸς τὰ πάνω οὔτε πρὸς τὰ κάτω. Ἄν κοιτάξεις χάθηκες. Θὰ ζαλιστεῖς καὶ κεῖ ποὺ θὰ πᾶς δὲν πρόκειται νὰ σὲ βρεῖ κανένας. Γιὰ νὰ εἶσαι πιὸ σίγουρος δὲ θὰ κάμεις ἄσχημα νὰ

βγάλεις καὶ τὰ παπούτσια σου. Οἱ πέτρες ποὺ πατᾷς εἶναι γλιστερές κι ἂν εἶναι καὶ βρεμένες κινδυνεύεις πιὸ πολὺ νὰ γλιστρήσεις. Ἔτσι κολημένος στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ βράχου μὲ τὰ παπούτσια στὸ χέρι καὶ σκυφτός θὰ μπορέσεις νὰ φτάσεις ὡς τὸ μέσο τοῦ δρόμου.

Ἵστερα ἀπὸ τὸν Ἑσπερινὸ στὸν Ἄη - Γιώργη τῆς Κοντίδας.

Ἐδῶ θὰ συνέλθεις ἀπὸ τὸ φόβο σου, θὰ πάρεις μιὰ θαθεῖα ἀναπνοή καὶ θὰ καθήσεις στὸ πεζούλι ποὺ θὰ βρεῖς ἔξω ἀπὸ τὸ Ἐκκλησάκι τοῦ Ἀἰγιοργιοῦ. Σ' αὐτὴ τὴν πλαταιούλα ποὺ δὲν εἶναι οὔτε 30 τετρ. μέτρα εἶναι χτισμένο τὸ Ἐκκλησάκι τοῦ Ἀἰ Γιώργη. Ὁ-ποιος εἶχε τὴν ἐμπνευση νὰ χτισθεῖ ἐκκλησία ἐδῶ ἦταν σοφὸς καὶ ψυχολόγος. Ὁ διαδάτης ποὺ θὰ φτάσει ὡς ἐδῶ δὲν ἔχει νὰ δειλιάσει γιὰ τὸν ὑπόλοιπο δρόμο. Νιώθει συμπαραστάτης του τὸν Ἅγιο νὰ τὸν κρατεῖ γερὰ καὶ νὰ τὸν ὁδηγεῖ σίγουρα. Καὶ θὰ ἀνάψεις σ'

αὐτὴν τὴν Ἐκκλήσουλα τὸ κερί σου καὶ γιὰ τὸν Ἅγιο καὶ γιὰ κείνους τοὺς ἁγίους ποὺ πελέκησαν τὸ βράχο μὲ τοὺς λοστοὺς καὶ τίς βαριές νὰ ἀνοίξουν αὐτὸ τὸ μονοπάτι Πέρασες τὸ βράχο, ἔφτασες στὴν Κοντίθα. Ἄν ἀπὸ δῶ σκεφθεῖς νὰ προχωρήσεις πρὸς Προυσὸ ἢ πρὸς Κόπραινα θὰ βρεῖς ἄλλα βράχια φοβερά - ἀπότομα — ἄγρια. Στὰ μονοπάτια ποὺ ὁδηγοῦν πρὸς Μερτισίτσα, τὰ χειμαδιά τῆς Κοντίθας, καὶ πρὸς Κόπραινα μόνο αὐτοὶ ποὺ γεννήθηκαν ἐδῶ μποροῦν νὰ τὰ περάσουν μὲ τὸ κεφάλι στὸν τρουβά, καθὼς λένε. Καὶ δὲν εἶναι ὁ φόβος νὰ γλιστρήσουν. Αὐτὸ δὲν τὸ φοβοῦνται τόσο, ἐκεῖνο ποὺ φοβοῦνται εἶναι οἱ πέτρες ποὺ ἔρχονται ἀπὸ πάνω ἰδίως τὸ χειμῶνα ὕστερα ἀπὸ πάγο. Ὁ πάγος ἀνασηκώνει τίς πέτρες καὶ μόλις δώσει ἡλιος ξεκολᾶνε, κιτάν κι ἔρχονται ἐπάνω σου χωρὶς νὰ τίς καταλάβεις. Στίς πόλεις κινδυνεύεις ἀπὸ τὰ αὐτοκίνητα στὰ μέρη μας ἀπὸ τίς πέτρες, τὰ ποτάμια καὶ τὰ ρέματα. Παντοῦ κίνδυνος.

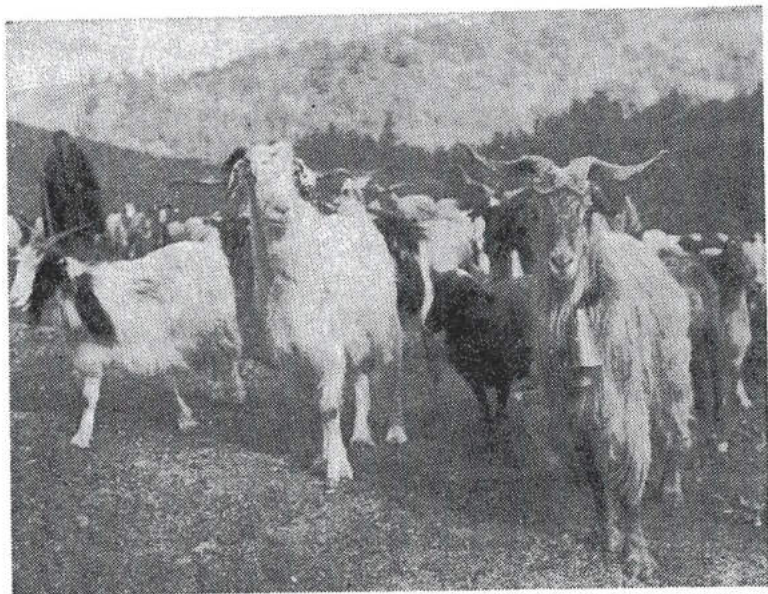
Ὁ βράχος πρὸς Σκάλα εἶναι ἀκόμα πιὸ φοβερός. Αὐτὸς εἶναι ἀπλησίαστος. Αὐτὸν μόνο λίγες τολμηρὲς γίδες μποροῦν νὰ τὸν περάσουν κι ὅπως θυμῶνται οἱ παλιότεροι τὸν περνοῦσαν καὶ 2 - 3 γυναῖκες μία ἀπὸ τὰ ψιανὰ καὶ δυὸ ἀπὸ τὰ Δολιανὰ. Σήμερα δὲν μπορεῖ νὰ περάσει κανένας. Καὶ μόνο ἡ θέα τοὺς ἀπὸ μακριὰ σοῦ προκαλεῖ φόβο. Ὁ δρόμος γιὰ νὰ ξεπεραστεῖ ὁ βράχος ἔγινε ἀπὸ τὴ σκάλα. Ἐκατὸ καὶ παρπάνω μικροστροφές, καγγέλια, μιὰ σχεδὸν ὥρα, ἅμα ἔχεις τὸ κουράγιο νὰ τίς περάσεις φτάνεις στὸ τελευταῖο σκαλοπάτι τῆς σκάλας. Ἐδῶ σὰν φτάσεις μὴν κάμεις τὸ λάθος καὶ κοιτάξεις πρὸς τὰ πίσω ἢ πρὸς τὰ κάτω. Δὲ θὰ πάθεις ὅ,τι ἔπαθε ἡ γυναῖκα τοῦ Λὼτ ἀλλὰ θὰ βρεθεῖς χίλια κοιμιατάκια πάλι στὰ Δολιανὰ. Τὸ ἀπέραντο χάος θὰ σὲ ζαλίσει. Γιὰ νὰ καθήσεις καὶ νὰ ξεκουραστεῖς θὰ καθήσεις πρὸς τὸ μέρος ποὺ βλέπει πρὸς τὰ Ψιανὰ. Αὐτὸς εἶναι ὁ τόπος μας. Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ μας. Κι ὁ μὴν τὸν ἀγαπάμε. Μείναμε ἀκόμα λίγοι σ' αὐτὲς τίς ἀετοφωλιές. Τὰ παιδιά μας θέλουν νὰ μᾶς πάρουν μαζί των. Ἐμεῖς δὲ μποροῦμε νὰ ξεκολήσουμε. Ἐμαστε σφιχτὰ δεμένοι μ' αὐτὰ τὰ φοβερά βράχια, μ' αὐτοὺς τοὺς ἀπερίγραφτους γκρεμούς.

ΤΑ ΓΙΔΙΑ, ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑ — ΤΑ ΧΩΡΑΦΙΑ

Τὰ χωριά μας ἔζησαν καὶ ζοῦνε ἀκόμα ἀπὸ τὴν κτηνοτροφία. Τὰ χωράφια μας εἶναι πολὺ λίγα. Τὸ ψωμί μας δὲν τὸ πέρνουμε ὅλο ἀπ' αὐτά. Τὸ πιὸ πολὺ τὸ ἀγοράζουμε. Παλιότερα ἀπὸ τὴν ἀνοιξη ποὺ πουλάγαμε τὰ λίγα κατσίκια τρέχαμε γιὰ τὸ Καλαμπόκι. Αὐτὸ τὸ καλαμπόκι ποὺ οἱ μανάδες μας τὸ ὀνόμαζαν «φαρμάκι» ἦταν τὸ βασικὸ πρόβλημα. Εἶχες τὸ ψωμί σου, τὸ κρασί σου καὶ τὸ λάδι σου ἤσουν ὁ καλύτερος τοῦ χωριοῦ. Κι αὐτὸ τὸ καλαμπόκι πολλὲς φορές ποὺ οἱ δρόμοι ἦταν ἀδιάβατοι ἀπὸ τὰ χιόνια ἢ δὲν εἶχες ζῶο ἔπρεπε νὰ τὸ μεταφέρεις φορτωμένος πέντε ὥρες δρόμο ἀπὸ τὸ Μεγάλο Χωριό, ὡς τὰ Δολιανὰ, καὶ τὴν Κοντίθα. Δύσκολα ἔβγαιναν χρήματα νὰ τὸ ἀγοράσης, ἀκόμη ὅμως πιὸ δύσκολη ἡ μεταφορά. Ἔτσι πῆρε καὶ τὸ ὄνομα «φαρμάκι».

Τὸ καλοκαίρι πάλι καλαμπόκι ἦταν τὸ ψωμί μας. Ὅσο βούτυρο θγάζαμε ὅλο γινόταν καλαμπόκι. Ἐμεῖς γάλα εἶχαμε καὶ γάλα, οἱ περισσότεροι, δὲν τρώγαμε. Κι ὅταν τὰ κατσίκια, τὸ θούτυρο καὶ τὸ τυρὶ δὲν ἔφταναν νὰ πάρουμε τὸ καλαμπόκι ποὺ χρειαζόμασταν πουλάγαμε καὶ καμιά παλιόγιδα νὰ συμπληρώνουμε. Ἡ γίδα γιὰ ὅλους ἦταν αὐτὴ ποὺ μᾶς ἔδινε ζωὴ. Μόνο αὐτὴ μποροῦσε νὰ ζήσει στὰ μέρη τὰ δικά μας νὰ φάει τὸν κέδρο καὶ τὸν ἔλατο. Ἡ ζωὴ μας ἦταν σφιχτοδεμένη μὲ τὴ ζωὴ τῆς γίδας. Ἄμα αὐτὴ λείψει δὲ μποροῦμε νὰ ζήσουμε. Ἡ γίδα ἦταν καὶ εἶναι ἡ Τάρανδός μας. Πρόβατα ὑπῆρχαν λίγα. Αὐτὰ θέλουν καλοσπέραση ποὺ δὲν ὑπάρχει ἐδῶ. Ὅτι καλὸ εἶχε τὸ σπίτι, τριφύλλι καρπὸ τὸ κρατοῦσε γιὰ τὰ λίγα πρόβατα. Ἡ γίδα δὲν εἶχε νὰ λάβει τίποτα. Αὐτὴ μποροῦσε νὰ πατάει τὸν τόπο. Νὰ τρώει πουνάκια, φελίκια, ἔλατα, κέδρα. Κοντὴ κι εὐκίνητη ὅπως εἶναι καθαλαρώνει στὰ κοντοκάρια καὶ τρώει τὰ τρυφερά βλαστάρια. Ψάχνει ἀφοδὰ τίς σχισμάδες τῶν βράχων καὶ βρίσκει τὸ νόστιμο χορτάρι. Πολλὲς φορές παρασέρνεται ἀπὸ κάποια λαχταριστὴ τροφή ποὺ εἶναι σὲ πολὺ ἐκίνδυνος τοποθεσίες, σὲ πλατώματα βράχων, καὶ κατεβαίνει ὡς ἐκεῖ ἀψηφώντας τὸ φόβο νὰ γκεμιστεῖ. Εἶναι πολὺ λαίμαργο ζῶο. Δὲν εἶναι λίγες οἱ φορές ποὺ οἱ γίδες μας πηδᾶνε σ' ἓνα μέρος τοῦ βράχου ποὺ ὑπάρχει λίγο χῶμα καὶ τροφή ποὺ τὴ λιχουδεύονται

κι ύστερα δὲ μποροῦν νὰ βγοῦν καὶ μένουν ἐκεῖ. Τὰ μέρη αὐτὰ τὰ λέμε ζιουνάγκια. Τὰ ζιουνάγκια εἶναι παγίδες γιὰ τὶς γίδες. Τὶς ξεγελάνε. Πῶς ὅμως θὰ μπορέσει ὁ τσοπάνης νὰ ξαναβγάλει τὴ γίδα ἀπὸ τὸ ζιουνάγκι; Δύσκολη δουλειὰ αὐτὴ. Λίγοι, 1 - 2 ἀπὸ κάθε χωριὸ ἔχουν αὐτὴ τὴν ἱκανότητα. Αὐτοὺς θὰ παρακαλέσει ὁ τσοπάνος νὰ τοῦ βγάλουν τὴ γίδα. Ἐπικίδινη ἢ ἀποστολή. Ἐδῶ χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ καὶ τόλμη. Ὁ φίλος μας ποὺ θὰ ξεζιουνάγκιάσει τὴ γίδα θὰ δεθεῖ καλὰ μὲ γερὴ τρυχιά, "Ἄλλοι θὰ κρατοῦν γερά τὴν τρυχιά ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη καὶ θὰ ἀφήνουν λίγη - λίγη ὥση χρειάζεται αὐτὸς ποὺ κατεδαίνει. Κι ἅμα φτάσει στὸ μέρος ποὺ εἶναι ἡ γίδα τότε λύνει τὴν τρυχιά ἀπὸ τὴ μέση του καὶ δέγει τὴ γίδα ἂν εἶναι ἡμερὴ — ἡ ἄγρια πολλὲς φορές φοβόται φεύγει καὶ γκρεμίζεται: — ποὺ τὴν τραβοῦν πρὸς τὰ πάνω ὥσπου νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ βράχο καὶ νὰ ἐλευθερωθεῖ. Μετὰ ρίχνουν τὴν τρυ-

Γίδες: Αὐτὲς ποὺ μᾶς δίνουν τὴ ζωή.

χιὰ πάλι κάτω. Δένετε ὁ ἥρωάς μας καὶ τὸν ἀνεβάζουν κι αὐτόν.

Κάθε βράδυ μετράγαμε τὶς γίδες μας. "Ἄμα ἔλειπε καμιὰ κυττάζαμε νὰ ἰδοῦμε μὴν πέφτουν ὄρνια καὶ ποὺ πῆγαν γιὰ βοσκή. "Ἄν πέφτουν θὰ πεῖ πῶς κάπου γκεμίστηκε ἢ κρεμάστηκε. "Ἄν δὲ χι θὰ ψάξουμε τὰ ζιουνάγκια. Πολλὲς φορές ἂν δὲν τὴ βροῦμε γρήγορα, ἀναγκασμένη ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα ἀποφασίζει νὰ βγεῖ μόνη της, δὲν τὰ καταφέρνει καὶ γκρεμίζεται.

«Οὐ βράχους τὰ φκιάν οἱ βράχους τὰ τρώει...» λένε ὅταν γκρεμίζεται καμιὰ. Καὶ νὰ στενοχωρεθοῦν τί θὰ βγεῖ;

Γιὰ τὰ πρόβατα δὲν ὑπάρχει τέτοιος φόβος. Αὐτὰ πᾶνε πάντα σὲ ἴσιον τόπο. Τὸ τσοπάνεμά τους εὐκολο ἀλλὰ δὲν ἀντέχουν στὴ δυστυχία ὅπως ἡ γίδα. "Ὅσοι εἶχαν πρόβατα πάντα τὸ χειμῶνα πῆγαιναν στοὺς κάμπους. Τώρα οἱ βλάχοι μὲ τὰ πολλὰ σχεδὸν ἔλειψαν. Ἐλάχιστοι ἔμειναν. Τὰ χωράφια μας ἦταν πολὺ καρπερά. Ἡ καλὴ καλλιέργεια ἢ κοπριά ἀπὸ τὰ ζῶα μας καὶ τὰ ἄφθονα νερά ποὺ ἔχουν τὰ Δολιανὰ ἔδιναν πλούσιο εἰσόδημα. Ἡ κύρια καλλιέργεια ἦταν τὸ καλαμπόκι. Καὶ μέσα στὸ χωράφι τὸ ἴδιο ἔρπεργαν φασόλια καὶ κολοκυθίδες. Τῆς Κοντίδας ἡ ἀπόδοση ἦταν πιὸ φτωχή. Αἰτία τὸ λίγο νερό.

Μὰ δὲν ἦταν αὐτὴ καὶ μόνο ἡ παραγωγή τῶν χωραφιῶν. Πλούσια ἦταν τὰ φρούτα. Σῦκα - ροδάκινα - κεράσια μῆλα - καρύδια - κυδωνία καὶ ὑπέροχα κρασιά. Τὰ σπίτια τὸ φθινόπωρο γιόμιζαν καρπούς, οἱ κάδες κρασί καὶ τὰ τομάρια κατίκι. Καὶ μ' ἐλαχὺτὰ τὰ ἀγαθὰ, ἔπρεπε ὁ κάθε νοικοκύρης νὰ κανονίσει νὰ περάσει τὴ χρονιά του.

"Ὅσο γιὰ τὴν καλλιέργεια ὁ μόνος βοηθός μας ἦταν τὸ βόδι ἢ ἡ γελάδα. Κακοχειμωτισμένα καὶ λιτοδίαιτα, σκελετωμένα, τὴν ἀνοιξή, τὰ βάζουμε στὸ ζυγό. Βογγοῦσαν γιὰ νὰ ἀνοίξουν τὸ σκληρὸ χῶμα. Καὶ γι' αὐτὰ καὶ γιὰ μᾶς μεγάλος ὁ κόπος, ἀλλὰ καὶ τί νὰ γίνε; "Ἄλλος δρόμος δὲν ὑπῆρχε. Ἀπὸ τὸ χωράφι ἔπρεπε νὰ ζήσουν καὶ ἄνθρωποι καὶ ζῶα.

ΟΙ ΒΛΑΧΟΙ ΜΑΣ — ΟΙ ΣΤΡΟΥΓΓΕΣ — ΤΑ ΣΤΑΝΟΤΟΠΙΑ

Ἡ κτηνοτροφία ἦταν κι εἶναι τὸ σπουδαιότερο ἐπάγγελμα μας. Ἡ γίδα καὶ τὸ πρόβατο εἶναι οἱ τάρανδοί μας. Χωρὶς αὐτὰ τὰ ζῶα δὲ μπορούμε νὰ ζήσουμε ἐδῶ πού θρῖσκόμαστε. Ἔτσι λίγο - πολύ, ἦτε τὸ θέλουμε ἦτε ὄχι, εἴμαστε ὅλοι βλάχοι. Οἱ βλάχοι πού εἶχαν τὰ πολλὰ πρόβατα αὐτοὶ πού δὲ μπορούσαν νὰ μείνουν χειμῶνα στὸ χωριὸ κι ἐφευγαν γιὰ τὸν κάμπο ἦταν οἱ Μουτογιανναῖοι, Ἰω. Μουτογιάννης ὁ κορυφαῖος ἀπ' ὅλους ξακουσμένος γιὰ τὸ ἐπάγγελμά

Ὁ μακαρίτης Θύμιος Τζουμπάρας καὶ Δ. Κανατᾶς
στὴν κορφὴ τῆς Καλλιακούδας Αὐγούστου 1936

του, τίς συναλλαγές, τὸ κύρος του ὁ Γιώργος καὶ Νίκος Μουτογιάννης ὁ Νικ. Κανατᾶς ἡ ψόφιος ὁ Κώστας καὶ Θύμιος (ἀδελφία) Χάσκος ἡ Τζουμπάρας ὁ Θεοφ. Κανατᾶς ἡ Πλιάτσικας κ.ἄ. Ὅλοι αὐτοὶ ἔχουν φύγει γιὰ τὸν ἄλλο κόσμον κι οἱ στάνες των ἔχουν ρημάξει. Σήμερα συστηματικὸς βλάχος μὲ πολλὰ πρόβατα εἶναι ὁ Παναγ. Λάμπρης γαμβρὸς τοῦ Θεοφ. Χάσκου.

Ἐποχὴ καὶ ἱστορία ἄφησαν οἱ παλιοὶ βλάχοι. Οἱ Χασκαῖοι ἡ Τζουθαραῖοι καὶ ἰδιαίτερα ὁ Κων. Χάσκος. Αὐτὸς δὲν ἦταν μόνον ἕνας ἱκανὸς βλάχος μὲ μεγάλο κοπάδι πού φρόντιζε νὰ τὸ ἔχει καλὰ περιποιημένο ἀλλὰ ἦταν καὶ ὁ ἄνθρωπος πού εἶχε μεγάλη ὁ-

πόληψη καὶ στὸ χωριὸ καὶ στὸν Κάμπο. Αὐτὸς δὲν ἔκανε χαρτιά γιὰ τὰ λειβάδια, δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ δώσει προκαταβολή. Ἐκεῖνος πού ἔπαιρνε τὸ τυρί του ἦταν δέβαιος πὼς ἦταν γνήσιο. Ὅτι ἔλεγε ὁ Τζουμπάρας δὲν τὸ ἀνακαλοῦσε ποτέ. Ὁ λόγος του ἦταν συμβόλαιο. Ἀγαθὸς, ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀδελφὸς του Θύμιος. Πάντα κοντὰ στὰ πρόβατα. Ζήτημα νὰ κατέβαινε μιὰ - δυὸ φορές τὸ Καλοκαίρι στὸ χωριό. Κατάκορφα στὴν Καλλιακούδα εἶχε τὸ γιατάκι του...

Σπουδαῖοι βλάχοι ἦταν τὰ ξαδέρφια Νίκος καὶ Γιώργος Μουτογιάννης. Μπесаλήδες — ἀγαπητοὶ — ἐντιμοὶ — εἰλικρινεῖς — φημισμένοι γιὰ τὸ καλὸ τυρὶ πού ἔκαναν καὶ γιὰ τὴν καθαριότητα πού εἶχαν. Ὁ Νικ. Μουτογιάννης, χαρακτήρας σπάνιος, δὲν ἔλεγε πολλὰ. Λίγα καὶ καλὰ. Κι ἀπὸ τὸ νοῦ του ποτέ δὲν παρνοῦσε κακὴ σκέψη γιὰ κανένα. Σπουδαῖος ἦταν ὁ Γιώργος Μουτογιάννης. Αὐτὸς πάντα σοῦ μιλοῦσε ἐν παραβολαῖς. Ἦξερε πολλὰ. Τὰ διηγόταν ὥραϊα. Ἦταν εὐχάριστος στὴν παρέα. Τὸ χωριὸ τὸν λογάριζε καὶ τὸν ἀγαποῦσε. Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ προτερήματά του τὸν ἔλεγε καὶ «Σοφό».

Ὁ Νικ. Κανατᾶς ἡ ψόφιος ἦταν ἄλλος τύπος. Κοντὰ στὸ κοπάδι καὶ στὰ χωράφια περνοῦσε τὴ ζωὴ του. Ἦξερε κι αὐτὸς πολλές ἱστορίες κι ἦταν εὐχάριστος τύπος. Εἶχε πολλὰ πρόβατα πού τὰ νυχτόβησκε κρυφὰ στὴν Καρτσιώτικη Καλλιακούδα.

Μὰ καὶ μεῖς οἱ ἄλλοι μικροβλάχοι ἔχουμε τὴν ἱστορία μας. Ὅλοι τὸ χειμῶνα περνούσαμε σκληρὴ ζωὴ νὰ ξεχειμωνιάσουμε τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατά μας. Ἐκτὸς ἀπὸ τίς λίγες τροφές τριφύλλι - ρόβι - χαρτάρι, ἔπρεπε νὰ κουβαλᾶμε καὶ μάλιστα ἀπὸ μακριά, ζαλίγκα τὸν ἔλατο, νὰ ἀνεβαίνουμε, κι ἂς ἦταν καὶ παγωνιὰ ἡ χιόνια, ἀπάνω στὶς πουρνάρες νὰ κόβουμε κλαρὶ νὰ φᾶνε τὰ ζῶα μας. Νὰ πηγαίνουμε μακριὰ καὶ μιὰ ὥρα δρόμο πρὸς τὰ Ψιανὰ καὶ τὴν Κοντιὰ νὰ κόβουμε πουρνάρι ἡ φελίκι καὶ νὰ τὸ φέρνουμε φορτωμένοι στὸ χωριὸ γιὰ τὰ πρόβατα.

Γυναῖκες καὶ ἄντρες ἀγωνιζόμασταν ὅλη μέρα νὰ ζήσουν τὰ ζωντανὰ μας γιὰ νὰ ζήσουμε καὶ μεῖς.

Σὰν ἐρχόταν τὸ καλοκαίρι τὰ πράγματα ἀλλάζαν. Βγαίναμε ὅλοι στὸ βουνό. Ἐκεῖ, καθέννας, εἶχε τὴ στάνη του.

Στις Μεράντζιανες είχαν στάνη ο μακαρίτης Θεοδόσης Τσάπαλος, οι Χασκαίοι και ο Θεοφ. Κανατάς η Πλιάτσικας. Αυτοί είχαν συνορίτες τους Ψιανίτες βλάχους. Δεν τάχαν χαλασμένα αλλά ούτε και καλά τὰ πήγαιναν. Περισσότερο είχαν τὴν ἀνάγκη τους οι Ψιανίτες. Πολλὰ πρόβατα, λίγος τόπος. Καί γι' αὐτὸν τὸν τόπο ἔγιναν πολλὰ δικαστήρια.

Ψιανὰ γειτονικό μας χωριό.

Στὸ Σάπιο νερὸ εἶχαν τὶς στάνες τους οἱ Μουτογιανναῖοι. Τὰ πρόβατά τους δὲ βοσκοῦσαν μόνο στὴ Δολιανίτικη Καλλιακούδα ἀλλὰ καὶ στὴ Καρτσώτικη. Τὰ κατάφερναν καλά οἱ Μουτογιανναῖοι. Βούλωναν τὰ στόματα αὐτῶν ποὺ φώναζαν (Πρόεδρο - Ἀγραψύλακα) με καμὶά τσαντίλα τυρί καὶ βοσκοῦσαν ἀνενόχλητοι. Στὴν

Καρύτσα πωλοῦσαν καὶ τὸ τυρί τους κι ὅταν κατέβαιναν στὸ χωριὸ κερνοῦσαν ἀπανωτὰ στὸ μπακάλικο. Καλὰ καὶ μετὰ τὸ μπακάλη.

Δίκαιο ἔχει ὁ λαὸς ποὺ λέει «τὸ ἥμερο τ' ἀρνὶ θυζαίνει δυὸ μανάδες. Τέτοιοι ἦταν οἱ Μουτογιανναῖοι καὶ κοντὰ σ' αὐτοὺς γλύτωνε καὶ κανένας ἄλλος.

Οἱ πολλὲς στάνες ἦταν στὰ Ψιμοχώραφα - λάκες - Παλιαχειριῶνες Νησι κλπ.

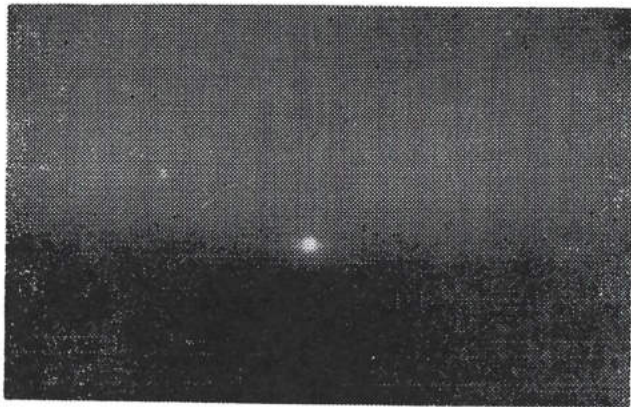
Στὴν Καλλιακούδα ἦταν καὶ τὸ βοῖδολεῖθαδο. Σὰν τελείωναν οἱ σπαρμουδιὲς τὰ 50 - 60 κεφάλια τὰ πήγαιναν στὸ βουνό καὶ τὰ φύλλαγαν μετὰ τὴ σειρά.

Σὲ κάθε στάνη ἀπαραίτητο ἦταν τὸ καλύδι. Αὐτὸ ἦταν χτισμένο μετὰ σκέτες πέτρες (ξηρολίθι). Ἐδῶ μέσα ὑπῆρχαν ὁ τάλαρος ποὺ δάξαμε τὸ γάλα ὥσπου νὰ γίνῃ γιὰ κοπάνισμα, ὁ ταβλαμπὰς ποὺ χτυπούσαμε τὸ γάλα γιὰ νὰ βγάλουμε τὸ βούτυρο, τὸ καζάνι νὰ χωρίσουμε τὸ κλοτσούρι, ταλάρια νὰ δάξουμε τὸ βούτυρο καὶ τὸ τυρί, τσαντήλες νὰ στραγκίζουμε, κι ἀκόμη γάστρα νὰ ψήνουμε ψωμί, τὸ κακάδι νὰ δράζουμε φαγητό, τὰ σαγάνια κουτάλια καὶ πηρούνια καὶ τὰ σκεπάσματά μας. Γιὰ νὰ πᾶμε ἀπὸ τὸ χωριὸ στὶς στάνες μας περπατούσαμε μιάμιση ὥρα κατανήφορο. Πολὺ δύσκολη ἡ ἀνάβαση. Γιὰ μᾶς ὅμως εἶχε γίνῃ ἕνας περπάτος. Καὶ νὰ κυτάξεις ἀπὸ τὸ χωριὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ πᾶς κουρλότσουν. Ἐμεῖς ὅμως ἀνεβαίναμε μιά χαρὰ καὶ τίς περισσότερες φορὲς φορτωμένοι.

Ἡ θερμοκρασία στὸ βουνὸ βοηθοῦσε νὰ μένουν παγωμένα τὰ προϊόντα ποὺ δγάζαμε ἀπὸ τὸ γάλα. Τὸ καλύδι μας ἦταν φυσικὸ ψυγεῖο. Αὐτὸ βοηθοῦσε ἀκόμη νὰ πάρει τὸ τυρί καὶ τὸ βούτυρό μας ξεχωριστὴ γεύση. Ὅπου πηγαίναμε προϊόντα μας, γίνονταν ἀνάρπαστα. Οἱ ἐξαγωγές μας ἔχῃ μόνο στὰ γαλαχτερά ἀλλὰ καὶ σὲ ἀρνοκάτσικα γίνονταν καὶ γίνονται ἀκόμη πρὸς τὸ Μεγάλο Χωριό. Ξεχωριστὴ νοστιμάδα εἶχε καὶ τὸ κρέας. Τὰ γίδια μας βοσκοῦσαν σὲ πουργαρότοπο. Τὸ πουργάρι παίζει ρόλο στὴ νοστιμάδα.

Κατὰ τὸν Αὐγούστο, ὅταν τὰ γίδια ἢ τὰ πρόβατα ἀρχίζουν νὰ στερφεύουν καὶ τὸ γάλα λιγστεύει καὶ παχαίνει κάνουμε τὸ κατίκι. Γιὰ νὰ γίνῃ δράζουμε τὸ γάλα, τοῦ δάξουμε ἀνάλογο ἀλάτι.

και σαν κρυώσει το θάζουμε σε δερμάτι καλοξυρισμένο η τάλαρο. Σαν περάσουν 20 - 25 μέρες το γάλα αυτό πήζει και έχουμε το ώρατο κατίκι. Για καλύτερη ποιότητα στραγκίζουμε το πισμένο κατίκι. Σαν πιάσουν τα πρωτοβρόχια και βρεθείς στίς στάνες μας θα καθήσεις κοντά στη φωτιά. Οτσοπάνος μας θα σου κάμει μπομπότα ροδοκόκκινη πυρομάδα και θα σου δγάλει και κατίκι. Το άπλο αυτό γεύμα που θα σου παραθέσει θα το θυμάσαι χρόνια.

Ήλιοβασίλεμα στην Καλλιακούδα

"Αν είσαι κυνηγός συννενοήσου να ρθής το φθινόπωρο, που επιτρέπεται το κυνήγι, στίς στάνες μας. Και λαγούς και πέρδικες θα βρης και άσχημα δε θα περάσεις με την παρέα μας.

Υπέροχες είναι οι νύχτες εδώ που έχουμε τις στρουγκες. Ένας ούρανός καταγάλανος σπαρμένος εκατομμύρια αστέρια. Κι όταν είναι φεγγάρι διπλός παράδεισος. Η απλήρωτη Δ.Ε.Η. φωτίζει όλονυχτίς τα πάντα. Καθισμένος στο πεζούλι, άπάνω σε μια πέτρα, ξαπλωμένος στο χορτάρι θα κυτάξεις δλόγυρα τα βουνά. Αναμένες φωτιές, τα φώτα της Πάτρας, βελάσματα, κουδούνια, φλογέρα, γαυγίσματα γκιώνης - γρύλος, το μεγαλείο της νύχτας στο βουνό. Μιά άλλη ζωή.

Κι αν άνεθείς στην κορφή της Καλλιακούδας ακολουθώντας νύχτα το κοπάδι σου θα βρεθείς πιο κοντά στο Θεό θα άγναντέψεις

μακριά, θα δεις πόλεις και χωριά πλημμυρισμένα στο φως και θα σταθείς άφωνος να κάμεις την προσευχή σου, την προσευχή του ταπεινού «Θεέ μου σε ευχαριστώ για τα βουνά και για τους κάμπους, πούειδα».

ΤΟ ΨΑΡΕΜΑ

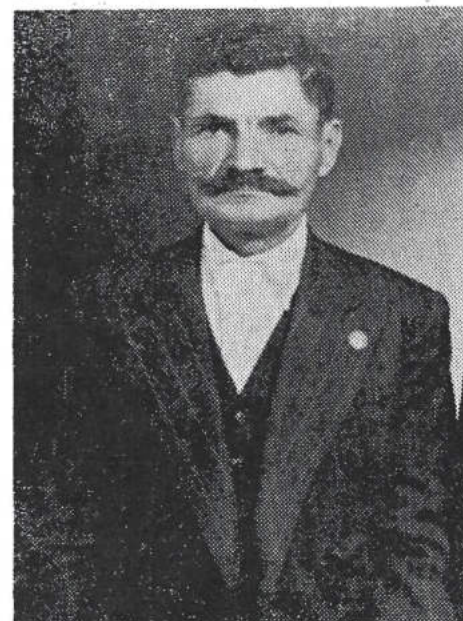
Το ψάρεμα για το χωριό μας ήταν περισσότερο διασκέδαση και λιγώτερο τροφή. Από μικρά παιδιά κατεβαίναμε στο ποτάμι με τα γίδια μας και κει τις ώρες που τα γίδια σταλίζαν έμεις αγωνιζόμασταν να πιάσουμε κανένα ψάρι. Ο ευκολότερος τρόπος ήταν να κόψουμε κανένα παρακλάδι. Όπου το νερό του ποταμιού χώριζε στα δύο γινόταν άγώνας να γυρίσουμε όλο το νερό προς το ένα μέρος για να μείνουν τα ψάρια στη ξέρα και να τα πιάσουμε. Αν το παρακλάδι είχε λίγη δουλειά το αναλαβαίναν 2 - 3 παιδιά. Αν όμως χρειαζόταν να ανοίξουμε μεγάλο χαντάκι για να φύγει το νερό τότε την εργασία την αναλάβαιναν μεγάλοι και γεροί άντρες με όλα τα σύνεργα, κασμάδες, λαστούς, βαριές κλπ. Όταν το νερό κάπως λιγότευε τότε φράζαμε το παρακλάδι στο σημείο που έγώνεται με το πολύ νερό του ποταμιού για να μη μάς φύγουν τα ψάρια. Το φράξιμο γινόταν με κέδρα η λατσούδια. Έτσι τα ψάρια δε μπορούσαν να περάσουν. Ας λιγότευε όμως πολύ το νερό ήταν πολύ δύσκολο να πιαστούν τα ψάρια. Έφευγαν, τρύπωναν, τα έχανες από τα μάτια σου. Και για να ζαλιστούν και να τα πιάσουμε ρίχναμε στο νερό ασθέστη η κοπανισμένη γαλατσίδα η καπνιά από τα τζιάκια. Πέφτοντας αυτό το διλητήριο στο νερό τα ψάρια ζαλιζόνταν κι έδβαιναν στην άκρη στο νερό, σίγουρα δικά μας.

Άλλος τρόπος που ψαρεύαμε ήταν με τα άγκίστρια. Στο άγκίστρι περνάγαμε ένα σκουλήκι. Αυτό ήταν το δόλωμα. Όσα ψάρια δέν ήταν έξυπνα η πεινασμένα κατάπιναν το δόλωμα μαζί με το άγκίστρι. Αυτό το ψάρεμα ήταν ξεκούραστο. Ξεκούραστο ναί, όχι όμως και πλούσιο. Ελάχιστα ψάρια ξεγελιόνται από το δόλωμα.

Τὸ φάρμακον, τὸ πιὸ πλούσιον, ποὺ ἔφερνε ὅλο τὸ χωριὸ στὸ ποτάμι ἦταν ἡ κατεδασιὰ τὸ καλοκαίρι καὶ τὸ φαρμάκιμα τοῦ ποταμιοῦ. Σὰν ἔπεφτε δυνατὴ ὄροχὴ ἡ χαλάζι· τοὺς μῆνες Ἰούλιο ἢ Αὐγούστο στὰ βουνὰ μας ὕστερα ἀπὸ πολυήμερη ξηρασία συμπάρεισσε χῶματα καὶ πέτρες καὶ τὰ πῆγαινε μὲ βοῇ στὸ ποτάμι. Τὸ νερὸ γινόταν πάρα πολὺ πηχτὸ σὰν ἀραιὰ γιαιούρτη καὶ τὰ φάρια μὴ μπορόντας νὰ ἀναπνεύσουν, ἔβγαιναν στίς ἄκρες ἢ ἀπάνω ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ ἦταν πολὺ εὐκολο στὸν καθένα νὰ τὰ πιάσει μὲ ἀπόχῃ ἢ καὶ μὲ τὸ χέρι. "Αἶμα οἱ χωριανοὶ μας καταλάβαιναν πὼς θὰ ἔφτανε μιὰ τέτοια κατεδασιὰ δὲν ἔμεινε κανένας στὸ χωριό. "Ολοὶ μὲ ἐνα σακκούλι στὸν ὦμο ἔτρεχαν γιὰ τὸ ποτάμι καὶ παντοῦ ἔβλεπαν φάρια καὶ ὄνειρεύονταν νὰ γυρίσουν μὲ γιομάτα σακκούλια. Καὶ δὲν εἶναι φέμμα πὼς οἱ πιὸ ἱκανοὶ γύριζαν στ' ἀλήθεια μὲ γεμάτα σακκούλια.

Τὸ φάρμακον μὲ γαλατσίδα ἦταν τὸ πιὸ διασκεδαστικόν. Αὐτὸ γινόταν μιὰ φορὰ τὸ χρόνο καὶ τίς περισσότερες φορὲς παραμονὴ τῆς γιορτῆς τοῦ Σωτήρος (6 Αὐγούστου) ποὺ ἡ θρησκεία ἐπιτρέπει νὰ τρώγεται φάρι (νηστεία τοῦ 15 Αὐγούστου). Ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ φαρμάκου ἀπαγορεύεται αὐστηρότατα γιατί θανατώνει ὅλα τὰ φάρια μικρὰ καὶ μεγάλα καθὼς καὶ τὸ γόνυ. Ἐδῶ ὅμως ποὺ ὁρίσκαμε ἐμεῖς δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς ἴδῃ ξένο μάτι. Ἐτσι ἀπὸ τὴν προηγούμενη μέρα μαζεύαμε τὴ γαλατσίδα. Καθένας ἔπρεπε νὰ γεμίσει ἓνα τσουβάλι γιὰ νὰ πάρει μερίδιον στὸ φάρμακον. Τὸ τσουβάλι αὐτὸ βάρος 30 περίπου ὀκτάδες τὸ φορτωνόταν ὁ καθένας μας καὶ τὸ ἔφερνε στὸ σπίτι του. Τὴν ἄλλη μέρα πρὶν καὶ καλὰ καλὰ ξημερώσει ὅλοι οἱ χωριανοὶ φορτωμένοι τὰ σακκιά τους μὲ τὴ γαλατσίδα πῆγαιναν στὸ ποτάμι σὲ μέρος ἀθέατο κάτω ἀπὸ πλατάνια. Ἐκεῖ γινόταν μιὰ πολὺ κοπιαστικὴ δουλειά, τὸ στούμπισμα τῆς γαλατσίδας, μὲ χοντρὸ ξύλον ποὺ ἔμοιζε μὲ τὴ βαριά ποὺ σπᾶμε τίς πέτρες. Κι αὐτὴ ἡ δουλειὰ κρατοῦσε 2 - 3 ὥρες. Τὸ καλὸ στούμπισμα ἦταν ἐγκύηση γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Αὐτὸ τὸ σὰν τὸ γάλα δηλητήριο ἔπρεπε νὰ μὴ χαθεῖ. Ἐτσι στὴ διάρκεια ποὺ γινόταν τὸ στούμπισμα ἔρριχναν καὶ λίγο χῶμα καὶ ἄμμο νὰ κρατιέται τὸ δηλητήριο. Κατὰ τὸ μεσημέρι ὅλα ἦταν ἑτοιμα. Τὴ γαλατσίδα ὅμως δὲ θὰ τὴ ρίξουν ἀκόμη. Πρέπει νὰ ζεσταθεῖ καλὰ τὸ

νερὸ καὶ ὕστερα. Ἐτσι ὅλοι αὐτοὶ ποὺ ἀγωνίστηκαν ὡς τώρα τόσο πολὺ θὰ πληθοῦν καλὰ, θὰ φᾶνε, θὰ ποῦν τὰ ἀστεῖα τους καὶ κατὰ τίς 2 τὸ ἀπόγευμα θὰ ξαναφορτωθοῦν τὰ σακκιά καὶ μὲ δεμένο τὸ στόμα τοῦ τσοβαλιοῦ θὰ τὸ ρίξουν μέσα στὸ ποτάμι καὶ θὰ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΝΤΟΥΦΕΚΙΑΣ

Καλὸς χωριανὸς, καλὸς ἄνθρωπος, καλὸς τεχνίτης καὶ καλὸς φάρμακ.

ἀρχίσουν νὰ τὰ πατᾶν μὲ τὰ πόδια τους ὡς μισὴ ὥρα γιὰ νὰ θγῇ τὸ δηλητήριο. Τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ φάρμακον τῆς γαλατσίδας παίρνει ἓνα χρώμα κιτρινοπράσινο καὶ μόλις μὲ τὸ ρέμα τοῦ ποταμοῦ τὸ φάρμακον φτάσει ἐκεῖ ποὺ εἶναι τὸ φάρι μοναμιᾶς πετάγεται καὶ θγαίνει στὴν ἄκρη. Ἄν δὲν προφτάσει νὰ θγεῖ ψοφᾷ. Δηλητηριάσθηκε Ἄπο δὴ ἀρχίζει τὸ πανηγύρι. Ὅλοι οἱ χωριανοὶ μας τώρα ἔχουν γίνῃ φαρᾶδες ἄλλοι μὲ τίς ἀπόχες ἄλλοι μὲ τὰ χατζιάρια

κι άλλοι με τὰ χέρια βουτᾶν κι ἀγωνίζονται γιὰ τὸ ποιὸς θὰ πιάσει τὰ περισσότερα ψάρια, γιὰ τὸ ποιὸς θὰ πιάσει τὴ μεγαλύτερη πέστροφα. Δυὸ - τρεῖς χωριανοὶ μας πάντα ἐπαιρναν τὰ συγχαρητήρια ὁ μακαρίτης Νικ. Χάσκος, ὁ Νικ. Πουρνάρας, ὁ Γιάν. Ντουφεκιᾶς, ὁ καθένας τους περνοῦσε τὶς 10 ὁκάδες. Τὸ ψάρεμα κρατοῦσε 4 - 5 ὥρες καὶ ἡ χαρὰ ἦταν ἀπερίγραπτη. Σωστὸ πανηγύρι τοῦ χωριοῦ μέσα στὸ ποτάμι μετὰ τὰ ἀστεῖα, τὰ τραγούδια, τὰ πειράγματα. Καὶ στὸ τέλος ἡ μοιρασιά. Πρῶτα βγάζαμε λίγα ψάρια γιὰ νὰ δώσουμε σὲ ἄρρωστους, σὲ γυναικες, χῆρες καὶ ἄλλους χωριανούς μας ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ ρθοῦν. Ὑστερα τὰ ἄλλα ψάρια γίνονταν τόσα μερίδια ὅσοι ἦσαν κι αὐτοὶ ποὺ εἶχαν τὴ γαλατσίδα. Κι ἅμα τελείωνε ἡ κατανομή ἕνας γύριζε ἀνάποδα νὰ μὴ βλέπει κι ἕνας ἄλλος ἔδειχνε τὸ μερίδιο τὰ ψάρια κι ἔλεγε. Τίνος εἶναι αὐτά; Τοῦ Νίκου ἀπαντοῦσε ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔβλεπε. Κι αὐτὸ γινόταν γιὰ νὰ μὴ γίνει καμιὰ παραξήγηση. Ὅτι τύχαινε στὸν καθέναν ἐπαιρνε, γιὰτὶ τὰ ψάρια δὲν ἦταν φασόλια ἢ ζάχαρη νὰ τὴ ζυγίζουν ἀκριβῶς.

Μετὰ τὰ ψάρια στὸ σακκούλι ὅλοι χαρούμενοι ξαναγυρίζαμε στὸ χωριό. Τὰ μικρὰ ψάρια στὸ τηγάνι καὶ τὰ μεγαλύτερα στὸ νταβά ἦταν τὸ φαγητό μας στίς 6 Αὐγούστου κάθε χρόνο. Κι ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία γινόταν τόσο μυστικά ποὺ δὲν ἐπαιρνε μυρωδιὰ κανέναν. Καὶ μόνο μιὰ ἐξαίρεση γινόταν. Ἀποθραδὶς τὴν παραμονὴ εἰδοποιούσαμε συνθηματικά τὸ φίλο τοῦ χωριοῦ μας Γιάννη στὴ Βαγγέλαινα πῶς τὰ βετούλια τῆς ἤρθαν στὰ Δολιανά καὶ θὰ τὰ βρεῖ στὸ ποτάμι στοῦ Ζάγκα τὴ Λογκὰ αὔριο τὸ μεσημέρι. Κι αὐτὸ εἶχε τὴν ἔννοια ὅτι σὲ περιμένουμε στοῦ Ζάγκα τὴ Λογκὰ Βράχα γιὰ νὰ ρθῇ σ' αὐτὸ τὸ πανηγύρι μ' ἕνα τηλεφώνημα. Πῆς γιὰ ψάρεμα...

Καὶ παλαιότερα καὶ τώρα τὸ ψάρεμα γινόταν καὶ μετὰ τὰ δύχτια. Ὁ πιὸ σπουδαῖος ψαρᾶς μετὰ τὰ δύχτια ἦταν ὁ μακαρίτης Ἀνδρ. Μουτογιάννης. Ἐνας λεβέντης, ἕνα παλληκάρι, ἕνας Ἡρακλῆς γυρνοῦσε νύχτες τὸ ποτάμι μας καὶ ποτὲ δὲ γύριζε ἀδειανός. Εἶχε δύναμη, ἀντοχὴ καὶ πείρα. Τὴ νύχτα στὸ ποτάμι καὶ τὴ μέρα στὰ χωράφια καὶ τὰ γίδια. Δὲν ἤξερε τί θὰ πεῖ κούραση. Κι ὅπου πήγαινε Μεγάλο Χωριὸ ἢ Ψιανὰ δὲν τὸ εἶχε γιὰ τίποτα νὰ κό-

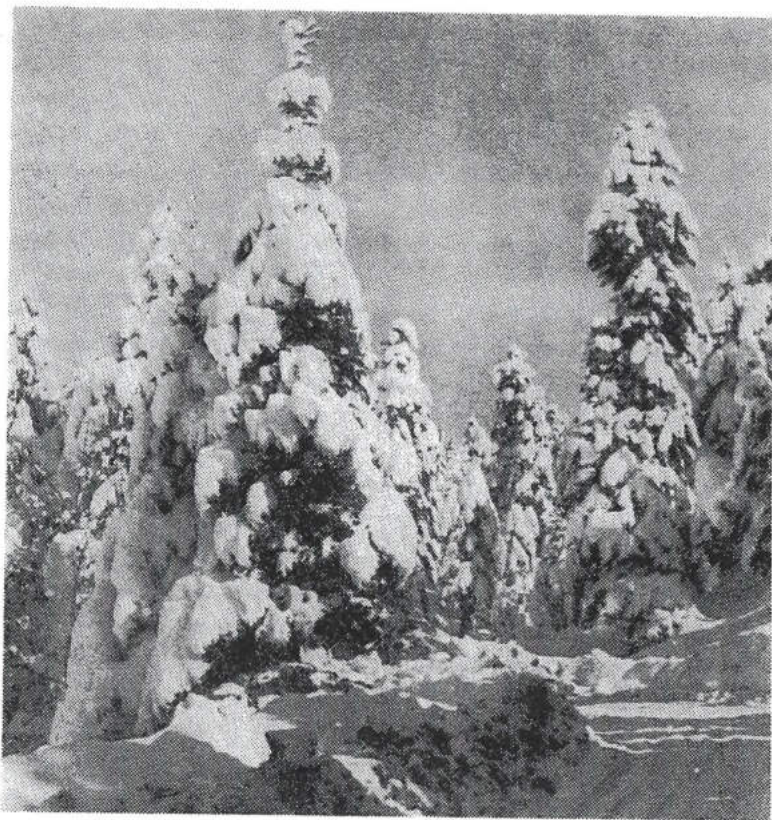
ψει στὸν ὄμο του ἕνα σακκὶ καλαμπόκι 35 - 40 ὁκάδες καὶ νὰ τὸ φέρει στὰ Δολιανά.

Ἄλλοι ψαράδες μετὰ τὰ δύχτια σήμερα εἶναι ὁ Βασ. Ντουφεκιᾶς καὶ ὁ Γιάν. Ντουφεκιᾶς. Αὐτοὶ μποροῦν σὲ μιὰ νύχτα νὰ ψαρέψουν ὅλο τὸ ποτάμι ἀπὸ τὴ γέφυρα Δομνίστας ὡς τὰ διπόμενα. Τὰ ψάρια μας οἱ ὁμορφες κι νόστιμες πέστροφες εἶναι περιζήτητες ἀπὸ τοὺς ξένους καὶ ντόπιους. Τὸ ψάρεμα στὸ ποτάμι μας εἶναι πολὺ κουραστικό.

Ο ΤΡΙΤΟΣ — ΤΑ ΞΕΦΛΟΥΔΙΣΙΑ — ΤΑ ΚΑΖΑΝΑΡΙΑ

Πολὺ σκληρὴ ἡ ζωὴ μας στὸ χωριό. Καμία εὐκολία. Ὅλες οἱ δουλειές μετὰ τὴν προσωπικὴ μας ἐργασία, μετὰ τὸν ἰδρώτα μας. Δὲν ὑπάρχει ὠράριο, δὲν ὑπάρχει χρόνος γιὰ ξεκούραση. Πολλές οἱ δουλειές ἀλλὰ δυὸ τὰ χέρια μας. Τί νὰ πρωτοκάνουμε; Μποροῦμε νὰ μὴν πᾶμε στὸ χωράφι; νὰ μὴν πᾶμε στὰ γίδια, νὰ μὴν περιποιοῦμε τὰ κλήματα, νὰ μὴν φτιάσουμε τοὺς δρόμους, νὰ μὴν πᾶμε στὰ γειτονικά χωριά νὰ ψωνίσουμε; Παντοῦ μπροστά. Οἱ ὥρες τῆς μέρας, πολλές φορές, δὲ φτάνουν. Ἔτσι κόβουμε κι ὥρες ἀπὸ τὸν ὕπνο μας, ἀπὸ τὴ νύχτα. Ὅλες οἱ δουλειές μᾶς κουράζουν, μᾶς κόβουν χέρια καὶ πόδια, μᾶς παραλύουν. Δὲν ἀγανακτοῦμε. Περιμένουμε τὴν πληρωμὴ τῶν κόπων μας. Ἡ ἐπιτυχία σδύνει κάθε κούραση. Σὰν ἀντικρύσουμε τὰ κλήματα φορτωμένα, τὰ καλαμπόκια μεστωμένα, τὴν καρδάρια γεμάτη γάλα, τὸν τσάρκο γεμάτον κατσίκια γινόμεστε ἄλλοι ἄνθρωποι. Τὰ πόδια μας βγάζουν φτερά, τὰ χέρια μας ἀτσαλώνονται. Σὲ κάθε σπίτι πανηγύρι. Θὰ γεμίσει καλαμπόκι τὸ ἀμπάρι, τὸ βαρέλι κρασί, ὁ τάλαρος βούτυρο, τὸ δερμάτι τυρί. Τὸ φθινόπωρο τὸ χωριό μας ἦταν ἕνας παράδεισος. Σῦκα, σταφύλια, ροδάκινα, μήλα καρύδια, κυδώνια γεμάτα τὰ χωράφια. Ἡ συλλογὴ τοὺς δὲν κουράζει. Θυμούμαστε τὸν τρύγο. Μικροὶ καὶ μεγάλοι μετὰ τὰ καλάθια, τὰ κασόνια, τὰ σακκούλια μετὰ γέλια, τραγούδια, χαρές, σέρνωντας τὰ γαϊδουράκια μας, πηγαίναμε γιὰ τὸν τρύγο. Πιὸ μεγαλύτερη χαρὰ ἀπὸ τὸν τρύγο δὲν ὑπῆρχε στὸ χωριό μας. Τὰ πιὸ γλυκὰ καὶ καλά σταφύλια γίνονταν στίς λογιεὲς κοντὰ στὸ ποτάμι.

Τὰ σταφύλια αὐτὰ τὰ θάζαμε σὲ χωριστὴ κάδη γιὰ πιὸ ἐκλεκτὸ κρασί. Σὲ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ χωράφια εἶχαν χτίσει οἱ νοικοκυραῖοι καὶ καλύδια καὶ σ' αὐτὰ εἶχαν καὶ τὶς κάδες πού ξριχναν τὰ σταφύλια μετὰ τὸ πάτημα. Ἦταν, τότε, πολλὰ τὰ σταφύλια καὶ δύσκολη ἡ μεταφορὰ στὸ χωριό. Τὸ καλύτερο κρασί στὸ χωριό μας τὸ ἔφκιανε ὁ μακαρίτης Νικ.

Ἦρθε ὁ Χειμώνας. Στόλιστηκαν τὰ ἔλατα. Οἱ βλάχοι ἔφυγαν γιὰ τὰ χειμαδιὰ. Ὅσοι μείναμε δὲν τὸν φοβόμαστε. Τὰ θαρέλια εἶναι γιομάτα κρασί.

Παπαστάθης ἡ Καραγιάννης. Καὶ συνέχεια οἱ Μουτογιανναῖοι καὶ Ντουφεκιαῖοι. Οἱ κάδες καὶ τὰ θαρέλια, τότε, γεμίζανε. Πολλὰ, μερικὲς χρονιὲς δὲν τὰ χωροῦσαν κι ἔτσι ἀφίναμε ἀτρύγητα κλήματα πού ἦταν ἀνεθασμένα σὲ δέντρα. Αὐτὰ ἦταν γιὰ τὰ πουλιά, τὰ ποντίκια καὶ γιὰ ὅλη τὴν οἰκογένεια ὅταν ἔκανε ἐπισκέψεις γιὰ δουλιὲς στὸ χωράφι. Τὸ κρασί σὲ μερικὲς οἰκογένειες περίσσει καὶ τὸ πωλοῦσαν σὲ γειτονικά χωριά καὶ ἦταν περιζήτητο. Τόσο ὁ τρύγος ὅσο καὶ τὸ τράδηγμα τοῦ κρασιοῦ ἀπὸ τὴν κάδη στὰ θαρέλια συνοδευόταν καὶ μὲ τὸ σφάξιμο κάποιας παλιόγιδας καὶ ἐλλείψει παλιόγιδας, κόκορα ἢ παχιᾶς κότας. Τὸ πότε θὰ τραβοῦσε ὁ κάθε νοικοκύρης τὸ κρασί του δὲν τὸ κρατοῦσε μυστικό. Κι ἔτσι, αὐτὴ τὴ μέρα πολλοὶ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ κατώγι πού προσφερόταν μεζὲς καλὰ ἀλλατοπιπερασμένους καὶ κρασί μὲ τὸ τσουκάλι. Καὶ τὸ θράδι: στὸ μαγαζί ἡ συζήτηση γιὰ τὸ κρασί γιὰ τὴν ποιότητα, τὴ ποσότητα, τὴ γεύση.

Ἡ γιορτὴ τοῦ κρασιοῦ δὲν εἶχε σὰν περιεχόμενο μόνο τὸν τρύγο καὶ τὸ τράδηγμα εἶχε καὶ τὸ θγάλισμο τοῦ ρακιοῦ - ἀπὸ τὰ τσίπουρα. Αὐτὴ ἡ δουλειὰ παλιότερα γινόταν νύχτα καὶ σὲ ἀπόμερος μέρος. Τὸ Κράτος ἀπαγόρευε νὰ θγάνουμε τὸ ρακί μας χωρὶς νὰ πληρώνουμε βαρὺ φόρο. Ἔτσι καταφεύγουμε στὰ κρυφά. Εἴχαμε καζάνια ἀδήλωτα, μέρος ἀθέατο καὶ κεῖ στήνκαμε τὰ καζανάριά μας. Ἐδῶ, τὶς φθινοπωρινὲς βραδιὲς συγκεντρώνονταν οἱ μπεκρίδες. Κρουδεντολόι ἀνέκδοτα, ἱστορίες ἀπ' τοὺς πολέμους, γεγονότα ἀπὸ τὸ χωριό καὶ πολλὲς φορές κουτσομπολιὸ ἦταν τὸ πρόγραμμα τῆς βραδιᾶς. Καὶ στ' ἀμικρὰ διαλείμματα σερβιριζόταν καὶ τὸ ποτηράκι μὲ τὸ ρακί ὅχι σκέτο ἀλλὰ πάντα μὲ κάστανα θρασμένα, κυδώνια ψημένα, μῆλα καὶ καρύδια. Μερικοὶ πού εἶχαν καὶ μελίσια ζέσταιναν τὸ ρακί καὶ μέσα θάζανε καὶ λίγο μέλι. Αὐτὸ σερβιριζόταν μὲ μεγάλα ποτήρια. Τὸ τραβοῦσε εὐχάριστα ὁ καθένας τὸ λίγο δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσε. Ἡ κατανάλωση ἦταν πάντα σοβαρὴ ἀλλὰ χωρὶς συνέπειες. Τρώγαμε καὶ πίναμε πάντα ὡς ἐκεῖ πού ἔπρεπε. Καυγάδες μὲ μεθυσμένους ποτὲ δὲν εἶχαμε στὸ χωριό μας.

Μὲ ἀξιόλογη κι ἀπλὴ διασκέδαση στὸ χωριό μας ἦταν καὶ τὸ ξεφλούδισμα τοῦ καλαμποκιοῦ, τὰ ξεφλούδησια. Σὰν μάζευε τὰ καλαμπόκια του ὁ κάθε νοικοκύρης εἰδοποιοῦσε ὅλο τὸ χωριό

νά ρθει τὸ βράδυ νά τὸ ξεφλουδίσουν. Ἡ νοικοκυρά ἐτοίμαζε κάστανα - καρύδια - σταφύλια - ρακὶ καὶ κρασί καὶ τὸ σπῖτι γέμιζε ἀπλήρωτους ἐργάτες. Τὰ ξεφλουδίσματα τὰ χαϊρόμασταν ὅλοι. Ἐδῶ οἱ παραμυθάδες μᾶς λέγαν ἀτέλειωτα παραμύθια, ἐδῶ τραγούδια καὶ γέλια, ἐδῶ ἀστεῖα, ἐδῶ εὕρισκε εὐκαιρία νά λοξοκοιτάξει τὸ ἀγόρι τὸ κορίτσι πού λαχταροῦσε νά τὸ ἴδῃ, ἐδῶ, ὅταν τελείωνε τὸ ξεφλουδίσμα καὶ τὸ σεργίλισμα τῆς νοικοκυρᾶς, στήνόνταν ὁ χορὸς ὡς τὰ μεσάνυχτα κι ἀκόμα. Ὁ τρύγος, τὰ καζαναριά καὶ τὰ ξεφλουδίσια ἦταν οἱ χαρούμενες φθινοπωρινὲς ἐκδηλώσεις πού μαζὶ μὲ τοὺς γάμους, πού πάντα προγραμματίζονταν γιὰ τὸ φθινόπωρο, δίναν ζωὴ στὸ χωριό.

ΓΑΕΝΖΕΔΕΣ - ΠΑΡΑΜΥΘΑΔΕΣ - ΣΟΦΟΙ

Κάθε χωριὸ ἔχει τοὺς τύπους του. Αὐτοὶ μὲ τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα τοὺς ἀλλάζουν τὴ μονοτονία τοῦ χωριοῦ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔχουν τὸ χάρισμα πάντα νά βρίσκουν κάτι πού θὰ εὐχαριστήσῃ. Μιὰ καλημέρα νά σοῦ ποῦν δὲ θὰ τὴν ποῦν ξερά. Θὰ τὴ γαρνίρουν.

— Καλημέρα θειά, κατ' μαναχὴ σ' τοῦ μπάρμπα τὸν ἄφκις κι κ(ι) μάτι;

— Οὐ μπάρμπα πού ὕπνου, ἀπ' τὰ μεσάνυχτα τὸν σήκουσα κι πάει γιὰ τ' στάν' (στάνη). "Ὅπ' νάνι θὰ ράξ. Αὐτὰ πόεις σὺ στοῦ μυαλόσ' θγάλτα.

— Καλὰ μουρὴ θειά, δὲν εἶπα καὶ τίπουτα κακό.

Καὶ πάει ἡ Θειά γιὰ τὸ χωράφι.

Παρακάτω ἄλλος διάλογος. Ἡ θειά θανάσινα φορτωμένη τὴ σαρμανίτσα, μὲ ἓνα μικρὸ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μιὰ γίδα σέρνοντας πάει νά ποτίσει. Μπροστὰ τῆς ὁ Μπαρμπακώστας.

— Καλμέρα Θανάσινα.

— Καλμέρα.

— "Ἄς ἀκρίβη: τοῦ καλαμπόκ, οὐ Θανάσης τοῦ χαθὰ τ' κά-
θι χρόνου κι κουτσουδέλ.

— Αὐτὰ ἔνι τ' Θεοῦ Κώστα μ' ἔνι γραμμένα...

Τέτιες σκηνὲς πολλὲς κάθε μέρα. Καὶ τὸ βράδυ στὸ μαγαζί

τοῦ χωριοῦ δινόνταν ἡ παράσταση μὲ ὅλα τὰ γεγονότα τοῦ χωριοῦ. Ἐδῶ ἀνακοινώνονταν οἱ ἐπιτυχίες τῶν κυνηγῶν, ἐδῶ τὸ ποιὸς μάλωσε, τί εἶπε, ἐδῶ κανονίζονταν τὰ ζητήματα τοῦ χωριοῦ γιὰ τοὺς δρόμους, τὸ νερό, τὸ μύλο, τὰ αὐλάκια, τὸ πότε θὰ τρυγήσουμε, τὸ ποιά μέρα θὰ πᾶμε γιὰ ψάρεμα, πότε καὶ ποιοὶ θὰ πᾶ-
με στὸ πανηγύρι στὰ Ψιανά. Κι ἀκόμα πόσο πούλησε ὁ Θεόδ. Τσάπαλος τὸ μεγάλο του τραῦ, πόσο τὸ δούτυρο ὁ Ἀντρέας Μου-
τογιάννης, πόσο πουλιέται στὸ Μεγάλο Χωριὸ ἡ ὀκὰ τὸ κατσίκι καὶ πόσο τὸ ἀρνὶ κι ἀκόμα ἀτομικὲς ἀνακοινώσεις. Κι εὐχάριστα ἀκούγαμε τὸν Νίκο Παπαστάθη νά μᾶς λέει πὼς τοῦ κλέψαν τὸ γαῖδαρό του καὶ τὰ καινούρια σακκιά, τὸ Μπαρπακώστα Χάσκο νά σχολιάζει τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα μὲ λεπτὴ εἰρωνία ἀκό-
μη καὶ τοὺς Ἁγίους. "Ὅταν κάποτε περνοῦσε ἀπὸ τὸν Ἀϊγιώργη τῆς Κοντίδας σταμάτησε καὶ μπῆκε μέσα στὴν ἐκκλησίαι. "Ἀνα-
ψε τὸ κερί του κι ὕστερα πῆγε μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου. Ἐθῆγале ἓνα εἰκοσιάρaki (20 λεπτά) τρύπιο καὶ τὸ ἔρριξε στὴν κάσα μ' αὐτὰ τὰ λόγια: «Νά, ὀρέ, καὶ τοῦτο τὸ λεπτό κι νά προ-
σέχς μὴν ἔρχουντι κι στὰ παίρνι. Καμιά φορὰ μερικοὶ ἐπιτή-
δαιοὶ ἀνοίγαν τὸ κιβώτιο καὶ τὰ ἔπαιρναν.

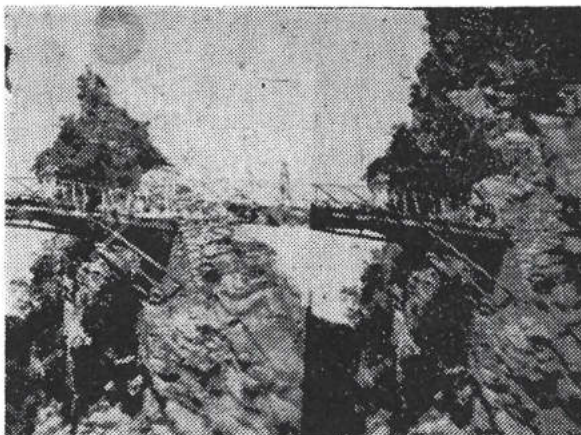
Διαφορετικοὶ ἦταν ἡ θέση τῶν σοφῶν τοῦ χωριοῦ. Τέτιοι ἦσαν οἱ μακαρίτες Εὐθ. Χάσκος (Λέρης), ὁ Κων. Ντουφεκιάς, ὁ Γιώργος Μουτογιάννης, πού τοῦ εἶχαν κολήσει καὶ τὸ παρατσού-
κλη (Σοφός) καὶ ἄλλοι. Αὐτοὶ ἔδιναν λύσεις στὰ μεγάλα προ-
βλήματα, τὰ φιλοσοφικά. Τί γίνονται οἱ ψυχές μας, τί εἶναι ὁ Θεός, ποιὸς ὁ προσωρισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, κι ἀκόμα ἔδιναν συστά-
σεις γιὰ τὴν ἀγάπη, τὴν ἀλληλοδοξία, τὴν καλὴ συμπεριφορά. Πάντα μιλοῦσαν μὲ παραβολές. Ἐφερναν παραδείγματα. Εἶχαν σπουδαία ἀφηγηματικὴ δύναμη. "Ὅλα τὰ μάτια καρφώνονταν ἀπά-
νω τους. Οἱ θεωρίες των γίνονταν πιστευτές. Οἱ ἀγράμματοι σο-
φοὶ τοῦ χωριοῦ μας ἄφησαν ἐποχὴ. Αὐτὸ τὸ ἀναγνώριζαν κι οἱ Μεγαλοχωρίτες. Ὁ μακαρίτης Χαρ. Ἀραπογιάννης ἔλεγε «ἐκ Δο-
λιανῶν πηγάζει τὰ κρείττω».

Τὴ μονοτονία τοῦ χωριοῦ μας τὴν ἔκοβαν καὶ τὰ γλέντια. Στὸ πανηγύρι, στοὺς γάμους, τίς ἐπίσημες μέρες Λαμπρὴ - Χρι-
στούγεννα καὶ στίς γιορτές μας τὸ χωριὸ ἔπαιρνε ἄλλη ὄψη. Αὐ-

τὸ τὸ χρωστούσαμε στους γλεντζέδες τοῦ χωριοῦ μας Θεοφ. Χάσκο, Νικ. Κανατᾶ ἢ Ψόφιο, Φώτῃ Μακρῇ καὶ ἄλλους. Οἱ γλεντζέδες μας, τὸ καλὸ κρασί, οἱ πῆτες καὶ τὰ ψητὰ μᾶς ἔκαναν νὰ ξεχνᾶμε, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ μέρα, τὸ πὺ χρωστᾶμε, ὅτι τὸ ἀμπάρι δὲν ἔχει καλαμπόκι, τὸ παιδὶ δὲν ἔχει παπούτσια καὶ ὁ παπποὺς καφοζάχαρι. Οἱ τύποι αὐτοὶ πὺ ψυχαγωγοῦσαν τὸ χωριό, πὺ εἶχαν κῦρος καὶ ἡ γνώμη τους ἦταν σεβαστὴ δὲν ἄφηναν τόσο ἄξιους ἀντικαταστάτες. Αὐτοὶ ἀνήκουν στὴ ἱστορία. Ἔχουμε ὅμως καὶ σήμερα ἄρκετὰ καλοὺς πατριῶτες πὺ ἡ παρουσία τους κρατᾶει τὸ χωριὸ στὴ ζωὴ.

ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΚΑΙ ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ

Ἐδῶ πὺ χτίστηκαν τὰ χωριά μας γιὰ νὰ ζήσουμε δὲν πολεμᾶμε μὲ τὴ φτώχεια, τὴν κακοτοπιὰ, τὴν ἔλειψη συγκοινωνίας καὶ τίς τόσες ἄλλες δυσκολίες εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ πολεμᾶμε καὶ μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης. Σκληρὸς καὶ ἐπικίνδυνος ὁ ἀγῶνας. Δὲν μποροῦμε νὰ τὸν ἀποφύγουμε. Ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς μας τὸ ποτάμι, ὁ Κρικελλοπόταμος. Ἕνας πόλεμος πὺ ἄρχισε μ' αὐτὸν

Τὸ ξύλινο γεφύρι Στουρνάρης Ρωσικῆς
Ἔργο τοῦ Κων. Γιαννακοπούλου καὶ Γιάν. Ντουφεκιᾶ.

τὸν ἀνυπότακτο ἐχθρὸ ἀπὸ τότε πὺ στέρισαν τὰ χωριά μας θαστᾶει ὡς τὰ σήμερα. Τὸ καλοκαίρι εἶναι ἡμέρος σὰν ἀρνί. Μὰ σὰν πιάσουν τὰ πρωτοδρόχια ἀφρίζει καὶ φουσκώνει. Βουνὰ δλόκληρα κατεβάξει δέντρα ξεριζώνει, ζῶα πνίγει, χωράφια καταστρέφει. Ταράζεται ὁ τόπος ἀπ' τὴ βουή του. Σὲ πιάνει φόβος καὶ ἀπὸ μα-

Τὸ γεφύρι τῶν Δολιανῶν. Ἔργο τοῦ Ἀνδρ. Χάσκου.

κριὰ νὰ τὸν ἀντικρύσεις. Μ' αὐτὸ τὸ ποτάμι πὺ μας κόβει τὴ συγκοινωνία πολεμᾶμε. Ἀπερίγραφτες οἱ δυσκολίες νὰ μεταφερθοῦν ξύλα, δλόκληρα ἔλατα νὰ στεριωθεῖ γεφύρι. Κι ὅταν αὐτὸ τὸ γεφύρι γινόταν ἡ ζωὴ του ἦταν ὡς τότε πὺ θὰ ξαναπλημμύριζε τὸ ποτάμι. Ἡ πρώτη κατεδασιὰ ἔπερνε τὸ γεφύρι καὶ τὰ ξύλα οδηγούν-

ταν στον Άχελωο. Αυτό γινόταν με τὰ γεφύρια πού φτιάναμε στα περάσματα Δολιανών - Ρωσκάς και στῆς Κοντίδας - Κόπραινας. Τὰ γεφύρια πού δὲν διέτρεχαν φόβο ἀπὸ τὸ ποτάμι ἦταν τὸ κακογύφουρο στὰ Δολιανὰ κι ὁ Παλαιοσκιάρτης πὶς κάτω ἀπὸ τὴν Κοντίδα. Ἐλάχιστοι, μετρημένοι, μπορούσαν νὰ περάσουν ἀπάνω σ' αὐτά. Αὐτὰ τὰ γεφύρια θρίσκονταν σὲ ὕψος 100 μέτρων καὶ παρὰπάνω ἀπὸ τὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ. Κι ἂν ἦταν ἀνάγκη νὰ περάσεις ἔπρεπε νὰ πᾶς νὰ ξομολογηθεῖς νὰ μεταλάβεις καὶ νὰ εἶσαι ἕτοιμος γιὰ τὸν ἄλλο κόσμο. Ἐνα παραμικρὸ λάθος ἂν ἔκανες στὸ πέρασμά σου θὰ θρίσκόνουν αὐτοστιγμὴ στὰ νερά, στὸ ποτάμι. Αὐτὰ τὰ γεφύρια ἦταν ἀπρόσιτα σχεδὸν γιὰ τὸ σύνολο. Ἀπὸ ἐκεῖνα πού μπορούσαν κάπως ἀκίνδυνα, νὰ περάσουν οἱ πολλοὶ ἦταν

ΔΟΛΙΑΝΑ

Ἔτοιμο τὸ γεφύρι μας. Γεῖα στὰ χέρια μας.

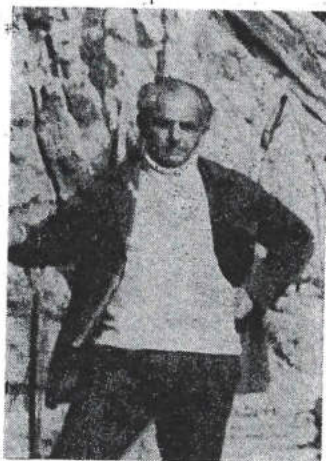
τὰ πρόχειρα πού δὲν εἶχαν ὕψος νὰ ζαλιστεῖς. Μὰ αὐτὰ πάντα εἶχαν λίγη ζωὴ καὶ πάντα ὅλοι ταλαιπορούνταν. Τὸ ἔτος 1920 ἦνας ἐμπειροτέχνης ψευτομηχανικὸς ὁ Κων. Γιαννακόπουλος ἀπὸ τὰ Ψιανὰ πῆγε καὶ μελέτησε τὸ μέρος μαζί με τὸν μακαρίτη Γιάννη Ντουφεκιᾶ εἰδικὸν σὲ τέτοια ζητήματα καὶ οἱ δυὸ αὐτοὶ ἔδωκαν ἀπόφαση πῶς σὲ στενὸ μέρος, 21 μέτρα, περίπου καὶ σὲ ὕψος 24 μ. ἀπὸ τὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ θὰ μπορούσαν νὰ φτιάσουν καλὸ γεφύρι, τέτοιο πού νὰ περνᾶν καὶ ζῶα. Γιὰ τὸ γεφύρι αὐτὸ στὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ μακαρίτης Ἄθ. Βράχας γράφει «Εἶχε κατασκευασθεῖ ξύλινη γέφυρα μεταξὺ Στουρνάρας - Ρωσκάς ὑπὸ τοῦ Κων. Γιαννακοπούλου τῇ συνδρομῇ τῶν κατοίκων Στουρνάρας ὑπὸ τοῦ προεδρεύοντος Νικ. Παπαστάθης καὶ ἐν μέρει ἐκ τῶν κατοίκων Ρωσκάς κατὰ τὸ ἔτος 1920. Κατόπιν ἐσάπισαν τὰ ξύλα καὶ

Τὸ γεφύρι τὸ φτιάσαμε. Ἄς ξεκουραστοῦμε.

έγινεν έτοιμόροπος. Τότε επλήρωσεν ο 'Αθ. Βράχας τόν 'Ιω. Γ. Ντουφεκιᾶ 1.500 δραχ. και έδοήθησε και τὸ χωριὸ διὰ τὴν ξυλείαν και ἐγένετο ἡ γέφυρα διατηρηθεῖσα μὲ μικρὰς ἐπισκευὰς μέχρι τοῦ 1956 ὁπότε εἰς καταλληλοτέραν θέσιν διὰ τὴν διάβασιν τῶν κατοίκων ἐγινε ὑπὸ τοῦ ἐργολάβου Βήχα ἄλλη γέφυρα ἐκ τσιμέντου».

Ἡ γέφυρα αὐτὴ τοῦ 1956 παρασύρθηκε ἀπὸ τὸ ποτάμι τὸ 1978. Ἀπὸ τότε φωνάζουμε και παρακαλοῦμε νὰ γίνῃ πάλι τὸ γεφύρι. Ἡ ἀπαντήσεις εἶναι ἀόριστες. Καὶ πάντα γιὰ μᾶς δὲν ὑπάρχουν πιστώσεις. Ἔτσι ἀπελπισμένοι οἱ κάτοικοι κατέφυγαν πάλι στοὺς πρακτικούς μηχανικούς. Τὸ χωριό, τὰ Δολιανὰ, εὐτυχῶς, διαθέτει ἕναν τέτιο μηχανικὸ τὸν Ἀνδρέα Χάσκο, ἀπόφοιτο τῆς 4ης Δημοτικοῦ τοῦ Πολυτεχνίου Δολιανῶν. Αὐτὸς ἔκαμε τὸ σχέδιο, τὴ μελέτη, διάλεξε τὴν τοποθεσίαν και ἔγραψε τὰ ὑλικά πού χρειάζονται. Κι ἀφοῦ ὅλα ἐτοιμάστηκαν και μεταφέρθηκαν τὰ ὑλικά ἄρχισε ἡ ἐργασία.

ΑΝ. ΧΑΣΚΟΣ

Ὁ ἄξιος τεχνίτης

Ἡ ὑπόσχεση ἦταν πῶς τὸ γεφύρι σὲ 15 μέρες θὰ τελειώσει. Θὰ περνᾶν ἄφοβα ἄνθρωποι και ζῶα και θὰ εἶναι αἰώνιο. Γιὰ τὴν ὑπόσχεσιν καμιά ἀμφιβολία. Ποιὸς ὅμως θὰ πληρώσει τὰ ἔξοδα; Ἀλλὰ και δῶ βρέθηκε λύση. Ὁ Σύλλογος «Καλλιανούδα» πλήρωσε 25.000 δραχ. γιὰ τὴν ἀγορὰ και τὴ μεταφορὰ τῶν ὑλικῶν. Ἀλλὰ τόσα χρήματα διέθεσε και ἡ Νομαρχία Εὐρυτανίας. Μηχανικὸς και χωριανοὶ ἐργάστηκαν σκληρὰ και μὲ κίνδυνο. Τὸ γεφύρι ἐγινε. Τὸ ὕψος ἀπὸ τὸ ποτάμι 24 μ. τὸ μήκος 22 μ. και τὸ πλάτος 1,50 μ. Ὅλες οἱ δυσκολίες ξεπεράστηκαν. Τὸ γεφύρι στήριζεται ἀπάνω σὲ τρία συρματόσχοινα πού δέθηκαν γερά μὲ σφυρῆτες σὲ λαστούς ἀτσάλένιους πού μπήχτηκαν βαθειὰ στοὺς βράχους. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ τὰ σύρματα εἶναι δῶρο τοῦ Δ. Μακρῆ πού τὸ χρησιμοποιοῦσε γιὰ τὴν ἴδια δουλειὰ στὸ γεφύρι (δίντζί) πού εἶχε κάνει στὸ μύλο του γιὰ νὰ περνάει τὰ ἀλέσματα ἀπὸ και πρὸς Ρωσκά. Πιὸ ψηλὰ ἀπ' αὐτὰ ἄλλα δυὸ χοντρά συρματόσχοινα κρατοῦν τὸ γεφύρι και σ' αὐτὰ εἶναι δεμένη ἡ συρματόσιτα πού μπήκε στὰ πλάγια σὰν προφυλακτήρας. Τὸ πάτωμα τοῦ γεφυριοῦ εἶναι ὅλο ἀπὸ ἄγρια ξύλα νὰ μὴ σαπίζει. Κι αὐτὰ τὰ ξύλα εἶναι πάλι δεμένα γερά μὲ χοντρὸ σύρμα. Μὲ τὴν ἱκανότητα τοῦ Ἀνδρ. Χάσκου και τὴ βοήθεια τῶν κατοίκων λύθηκε προσωρινὰ τὸ ζήτημα. Τὸ ποτάμι νικήθηκε. Ντροπιασμένο περνάει κάτω ἀπὸ τὸ γεφύρι. Καὶ οἱ ἐργάτες τρῶνε τὴν ψητὴ γίδα και τραγουδᾶν γιὰ τὴ νίκη. Μπράβο τους.

Πρὶν ἀπὸ 20 σχεδὸν χρόνια ἀνάμεσα Κοντίδα - Κόπραινα ἐγινε μὲ χρήματα κρατικά ἄλλο τσιμεντένιο γεφύρι. Αὐτὸ ζεῖ και ἐξυπηρετεῖ τὴν Κοντίδα. Στὸν Κρικελλοπόταμο ἐγιναν ἀκόμη δυὸ μεγάλα ὥραϊα γεφύρια τῶν Ψιανῶν και τῆς Δομνίστας.

ΤΑ ΡΟΥΧΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΠΟΥΤΣΙΑ

Ἄλλο ἀπὸ ἕνα πουκάμισο, τίποτα ἄλλο δὲν ἀγοράζαμε στὸ χωριὸ μας. Ὅλα τὰ ρούχα μας τὰ κάναμε μόνοι μας. Ἀπὸ καμιά οἰκογένεια δὲν ἔλειπαν τὰ πρόβατα και τὰ γίδια. Μπορεῖ νὰ μὴν ἦταν πολλὰ ἀλλὰ ἀρκετὰ γιὰ νὰ ντυθεῖ ἡ φαμελιά.

Ο άγώνας για τα ρούχα άρχιζε μετά το κούρεμα. Πρώτα έπρεπε να πλυθούν τα μαλλιά. Έστερα έπρεπε να τα ξάνουμε, να τα λαναρίσουμε, να τα κάνουμε τουλούπες να τα γνέσουμε, να τα ύφάνουμε, να τα πάμε στα μαντάνια να τα δάψουμε. Κι αφού θά ήταν έτοιμα, τó φθινόπωρο θά περνούσαν ραφτάδες να τα ράψουν. Με τα μαλλιά αυτά κάναμε παντελόνια - πατατούκες και γελέκα καθώς και ελέντζες μαλακές.

Με τα μαλλιά από τα γίδια. Τó τραγόμαλλο όπως τó λέγαμε, κάναμε κάπες και τα κοντοκάπια με κατσούλα, καθώς και τσόλια άγρια που τα λέγαμε τραγότσουλα. Με τραγόμαλλο κάναμε και παντελόνια που τα λέγαμε μπουραζάνια και τα φορούσαμε τις μέρες που έκανε βαρυχειμωνιά. Οί κάπες που γίνονταν με τραγόμαλλο καθώς και τα μπουραζάνια ήταν άδιαπέραστα από τó νερό και πολύ ζεστά.

Οί ραφτάδες που έρχονταν στο χωριό μας ήταν από τή Ναυπακτία. Ταχτικά, κάθε φθινόπωρο, τούς περιμέναμε. Ή παρέα τους ήταν 3 - 4. Φορούσαν γτουλαμάδες κάλτσες και τσαρούχια με φούντες και προγκιασμένα από κάτω. Έρχονταν φορτωμένοι τα εργαλεία τους και όχι λίγες ψείρες. Πάντα γι' αυτούς είχαμε χωριστά σκεπάσματα. Οί ραφτάδες κάθονταν σταυροπόδι άπάνω σέ χοντρό τραγότσουλα. Ο πρωτομάστορας έπαιρνε τα μέτρα κι έκοβε τó ύφασμα. Οί άλλοι έρραβαν. Όλη ή δουλειά γινόταν με τó βελόνι και στο χέρι. Οί ραφτάδες ήταν φίλοι τών χωριανών μας και πάντα γι αυτούς υπήρχε ξεχωριστή περιποίηση.

Όσο για τήν ποδισιά μας οί δυσκολίες ήταν πολλές. Τó πιό συνηθισμένο τσαρούχι μας ήταν τó γουρνοτσάρουχο. Αυτό μπορούσαμε κάπως να τó αγοράσουμε Ή ζωή του όμως ήταν λίγη. Τα χαλίκια και τα στουρνάρια τó τρώγανε στα γρήγορα, τρυπούσε. Και τότε άρχιζαν τα μπαλώματα. Μπάλωμα πάνω στο μπαλώμα ως τότε που να μ'ην παίρνει άλλο.

Τα πρώτα γουρνοτσάρουχα τα κάναμε άπ' τó δέρμα του δικού μας γουρουνιού. Για να γίνει σκληρό αυτό τó δέρμα τó αλατίζαμε, τó τεντώναμε και τó βάζαμε για ένα - δυο μήνες στην Κεράνη στον καπνό. Έστερα τó κόβαμε φασκιές. Οί πρώτες φασκιές κοντά στη Ράχη ήταν οί πιό γερές. Μ' αυτές έκαναν τσαρούχια οί

μεγάλοι του σπιτιού που πήγαιναν σέ δουλειές. Από τις φασκιές κοντά στην κοιλιά που ήταν λεπτές και αδύνατες έκαναν τσαρούχια τα παιδιά.

Έκτός από τα γουρνοτσάρουχα, ιδίως για τó χειμώνα, έπρεπε να προμηθευτούμε φασκιές από δέρματα βοδιών. Αυτές μπορούσαν να άνθέξουν. Και ή προμήθεια αυτή, για να βγάλουμε τó χειμώνα, είχε αριθμό ένα. Στα παζάρια που πηγαίναμε αν δέν είχαμε να ψωνίσουμε τίποτα άλλο έπρεπε να ψωνίσουμε τουλάχιστο φασκιές και γουρνοπέτσια.

Στουρνάρα και Κοντίδα συνάντηση στο Κερασόρεμα 7 Μαΐου 1956

Σήμερα φορμάρει τα καινούργια μας.

Όσο για τó φκιάσιμο, δέν υπήρχε δυσκολία. Γυναίκες και άντρες όλοι ξέραμε να φκιάνουμε τσαρούχια. Τα κόβαμε κανονικά στα μέτρα και μετά τα πλέκαμε γύρω γύρω με λουρί.

Λαχτάρα τών παιδιών σαν μεγάλωναν, ήταν να μπορέσουν να αγοράσουν ένα ζευγάρι τσαρούχια κόκκινα με φούντες. Μ' αυτά θά έκαναν τήν επίδειξή τους τή Λαμπρή και τις γιορτές στην Έκκλησία και θά χόρευαν στα πανηγύρια. Για τα πιό πολλά παιδιά ή επιθυμία τους αυτή έμενε πόθος άνεκπλήρωτος ως τó γάμο των. Τότε γαμπρός και νύφη θά φορούσαν παπούτσια που έπρεπε

νά τὰ διατηροῦν σέ καλή κατάσταση ὅλη τους τή ζωή. Καί δέν εἶναι φέμμα τὸ πῶς μ' αὐτὰ θὰ συνέχιζαν τὸ δρόμο καί γιὰ τὸν ἄλλο κόσμο.

Αὐτὴ ἦταν ἡ ζωή μας. Ὅλο δάσανα καὶ πίκρες. Λίγες στιγμές ἔδωγαν γιὰ μᾶς ἥλιος. Ἀγῶνας ἀκατάπαυστος. Κάθε μέρα πόλεμος νὰ ἀλλάξει ἡ ζωή. Καί νικήσαμε. Ἡ παλιὰ ζωή εἶναι μιὰ ἀνάμνηση.

ΟΙ ΠΡΑΚΤΙΚΟΙ ΓΙΑΤΡΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΑ

Σπάνια ἀρρώσταιναν οἱ ἄνθρωποι πὺ κατοικοῦσαν στὰ χωριά μας, μὰ ἀρρώσταιναν. Οἱ συνηθισμένες ἀρρώστειες ἦταν τὰ κρυολογήματα, τὰ στομάχια, ἡ ἐλονοσία. Μπορεῖ νὰ ἀρρώσταινε κανένας καὶ ἀπὸ καμιά ἄλλη ἀρρώστεια ἀλλὰ δέν ἦταν εὐκολὴ ἡ διάγνωση Δύσκολα νὰ πᾶς στὸ γιατρό. Δέκα φορές πὺ δύσκολα νὰ ρθεῖ ὁ γιατρός στὸν ἀρρωστο. Τὸ μεγαλύτερο ἐμπόδιο τὰ χρήματα. Αὐτὰ ἦταν δυσεῦρετα. Ἐπρεπε νὰ πουλήσεις 10 - 15 γίδες νὰ πληρώσεις γιατρό καὶ φάρμακα. Οἱ γιατροὶ πὺ ἔρχονταν στὰ χωριά μας ἦταν δύο. Ὁ Πριγκιφύλλης ἀπὸ τὸ Μεγάλο Χωριὸ καὶ ὁ Γιαννακογιώργος ἀπὸ τὸ Κρίκελλο. Ὁ πὺ φημισμένος γιατρός ἦταν ὁ Γιαννακογιώργος. Αὐτὸς θὰ σέκανε καλὰ ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια σου ἀλλὰ θὰ πέθαινες ἀργότερα ἀπὸ τὴν πείνα. Γιὰ νὰ ρθεῖ αὐτὸς στὰ Δολιανὰ ἔπαιρνε τότε δυὸ χιλιάρικα καὶ τάθελε καὶ μπροστά. Ὁ ἀρρωστος γιὰ νὰ συγκεντρώσει αὐτὸ τὸ ποσὸ ἔπρεπε νὰ πουλήσει περισσότερες ἀπὸ εἴκοσι γίδες. Ἐτσι ξεσάνιζε καὶ δέν εἶχε μὲ τί νὰ πάρει τὸ καλαμπόκι. Κι αὐτὸς κι ἡ οἰκογένειά του ἔπρεπε νὰ σφιξοῦν γερά τὴ λουρίδα. Γιὰ νὰ φτάσει ὁ ἀρρωστος στὴν ἀπόφαση νὰ φέρει γιατρό ἔπρεπε νὰ ἐξαντλήσει ὅλα τὰ μέσα, τὰ πρακτικὰ φάρμακα, νὰ καταφύγει καὶ σὲ ἄνωτερους φημισμένους πρακτικούς γιατροὺς γειτονιῶν χωριῶν καὶ τελικά, ἂν δέν ὑποχωροῦσε ἡ ἀρρώστεια, τότε κατέφευγαν στὸ γιατρό. Ὁ χρόνος πὺ περνοῦσε ἐπιδεινῶνε τὴν κατάσταση καὶ ὅταν ἔρχεταν ὁ γιατρός κι ἔδλεπε τὸν ἀσθενῆ δέν ἦταν λίγες οἱ φορές πὺ ἔλεγε «Τώρα πὺ εἶναι γιὰ τὸν παπὰ, φέρνεται τὸ γιατρό...».

Τὰ πὺ πρόχειρα φάρμακα πὺ ὑπῆρχαν στὸ χωριὸ ἦταν τὸ κινίνο, τὸ ρετσινόλαδο, ἡ ἀσπιδίνη. Καὶ οἱ συνταγές ἔτοιμες. Στὸ πυρετό, σὲ κάθε πυρετό, κινίνο. Στὰ κοιλοπονήματα, στομάχια, δυσκοιλιότητες, ρετσινόλαδο. Αὐτὰ ἦταν τὰ ἐπίσημα φάρμακα. Ὑστερα ἔρχονταν τὰ πρακτικὰ ἀπὸ χόρτα καὶ σπόρους. Οἱ μολόχες, τὸ συνάπι, τὸ χαμομήλι, τὸ τσάι, τὸ σκορπίδι, ἡ σκάρφη τὸ φλαμούρι, ἡ κεδρομελά, τὰ κεδρομπούπουλα, ἡ πουρναρόριζα, τὰ θάτα, τὸ καλάμι, ἡ ἀγριάδα κ.ἄ. Παράλληλα μ' αὐτὰ, τὰ πρακτικὰ φάρμακα χρησιμοποιοῦσαν τὸ καμένο κεραμίδι, τὸ σταχτοφούσι, τὰ ζεστὰ πύτουρα, τίς βεντοῦζες, τίς ἐντριβές, τὸ πύρωμα στὴ φωτιά, τὸ λάδι καὶ τὸ κρασί γιὰ τίς πληγγίες ἀλοιφές μὲ κερί καὶ λάδι, καὶ ἔνα σωρὸ ἀπὸ μέσα θεραπείας πὺ σήμερα σπάνια θρίσκεις κανένα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς γιατροὺς πὺ νὰ τὰ ξέρει. Κι ἂν τὰ φάρμακα δέν ἔφερναν ἀποτελεσμα τότε ἔτρεχαν στὸ Θεό. Καλοῦσαν τὸν παπὰ νὰ κάμῃ διάβαση, παράκληση - εὐχέλαιο κι ἄλλος πῆγαινε γιὰ τὸν Προυσὸ νὰ φέρει τὰ λούσατα τῆς Παναγίας — νερὸ μὲ τὸ ὁποῖο ἔπλυναν τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας — κι αὐτὸς ἔπρεπε νὰ πᾶει ὅλο νύχτα καὶ στὴν ἐπιστροφή νὰ κρατεῖ φανάρι ἀναμένο. Σπάνια προσκαλοῦσαν γιατρό. Ποιὸς θὰ τὸν πληρωνε; χρήματα δέν ὑπῆρχαν.

Σὲ τέσσερες κατηγορίες πρέπει νὰ κατατάξουμε τοὺς πρακτικούς γιατροὺς τοῦ χωριοῦ μας. Στούς παθολόγους, τοὺς ὀρθοπαιδικούς, τοὺς ὀδοντογιατροὺς καὶ τίς μαμές. Οἱ παθολόγοι ἦταν γιὰ τὰ κρυολογήματα, τίς θερμές, τὰ στομάχια, τὰ οὐρολογικὰ κ.λ.π. Τὰ φάρμακα πὺ συνιστοῦσαν ἦταν χορτάρια διάφορα πὺ ἔδωζαν κι ἔπιναν τὸ ζουμί τους καθὼς καὶ ἄλλες θεραπείες. Οἱ σπουδαιότερες ἦταν τὰ ζεστὰ κεραμίδια πὺ ἔδωζαν στὸ μέρος πὺ πονοῦσε, τὸ σταχτοφούσι (χόβολη σ' ἔνα σαγάνι, πὺ ἔρριχναν καὶ λίγο νερὸ νὰ γίνουν ἀτμοὶ καὶ αὐτὸ ἀφοῦ τὸ σκέπαζαν τὸ ἔδωζαν στὸν ἀσθενῆ) οἱ βεντοῦζες ἀπλές καὶ μὲ αἷμα, οἱ δέλλες πὺ ἔπιναν αἷμα ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ, ἰδίως τὴν ἀνοιξη, τὰ ζεστὰ πύτουρα ἀπὸ σιταρίσιο ἀλεύρι.

Φάρμακο γιὰ τὴ διογκωμένη σπλήνα εἶχαν τὸ σπληνοχόρτι. Τὸ σπληνοχόρτι εἶχε ἔνα πλατὺ φύλλο. Αὐτὸ τὸ ἔδωζαν κι ὁ ἀσθενὴς ἔπινε τὸ ζουμί. Ἀκόμα γιὰ τὴ σπλήνα σύσταιναν τὴν Δράμ-

παλα. Παιγνίδι και θεραπεία μαζί. Για τὰ φιδοφαγώματα χάραζαν με ξυράφι τὸ μέρος πού δάγκωσε τὸ φίδι, κολοῦσαν θεντούζα ἢ θύζαιναν με τὸ στόμα τὸ αἷμα καὶ ἔδεναν τὸ πόδι ἢ τὸ χέρι ἀπὸ τὸ δάγκωμα νὰ μὴν κυκλοφορεῖ τὸ αἷμα. Κι ὅλα αὐτὰ ἔπρεπε νὰ γίνουν ἀμέσως μόλις τσίμπισε τὸ φίδι. Σὲ κάθε πληγὴ εἶχαν γιὰ φάρμακο μουχλιασμένο ψωμί πού τὸ ἔβαζαν ἀπάνω στὴν πληγὴ.

Γιὰ τὰ καψίματα πάλι ἀνάλογα με τὴ ζημιὰ πού ἔκανε ἡ φωτιά μεταχειρίζονταν εἰδικές ἀλοιφές πού ἔκαναν οἱ ἴδιοι με φρέσκο δούτυρο, λάδι, αὐγὸ, κερί, ρετσίνα καὶ ἄλλα ὕλικά. Θαυμάσιος γιὰ τὴν αὐτὴν τὴν περίπτωσις ἦταν ὁ μακαρίτης Λούκας Ἀντωνόπουλος. Πολλοὶ χρωστᾶν τὴ ζωὴ τους σ' αὐτὸν τὸν εἰδικὸ γιὰ τὰ καψίματα πραχτικὸ γιὰτρός.

Γιὰ τὰ μάτια δὲν εἶχαμε γιὰτρούς. Αὐτὲς τὲς παθήσεις τὲς ἀναλάμβαναν ἄλλοι. Οἱ σπουδαιότεροι πραχτικοὶ ὀφθαλμίατροι μᾶς ἔρχονταν ἀπὸ τὴ Μεσοκώμη (τέρνο) κι αὐτοὶ ἦταν οἱ μακαρίτες Τυλιγάδας - Ἀκριθίδης κ.ἄ.

Οἱ πραχτικοὶ γιὰτροὶ πού ἔκαναν θαύματα ἦταν οἱ ὀρθοπαιδικοί. Αὐτοὶ εἶχαν μιὰ πραχτικὴ ἐξάσκηση στὰ σπασίματα. "Εἶνα πέσιμο ἀπὸ τὸν ἔλατο ἢ τὸ πουρνάρι πού ἀνέβηκες νὰ κλαρίσεις τὰ γίδια σου, ἔνα γλύστριμα ἀπὸ τὸν πάγο, μιὰ πέτρα πού σοῦ ἦρθε ἀπὸ κεῖ πού δὲν περίμενες, σπάζουν χέρια καὶ πόδια καὶ κάποτε καὶ κεφάλια. Οἱ πραχτικοὶ γιὰτροὶ μας γιὰ νὰ πετύχουν τὸ σκοπὸ τους πρέπει νὰ ἀκίνητοποιήσουν τὸ μέρος τοῦ χερσοῦ ἢ τοῦ ποδιοῦ πού ἔσπασε. Γι' αὐτὸ μεταχειρίζονταν μιὰ ἀλειφή πού τὴν ἔκαναν με σαποῦνι - λάδι - ρετσίνα - ἀσπράδι αὐγοῦ κ.ἄ. Αὐτὴ τὴν ἀπλὴν ἀπάνω σὲ πανὺ καὶ τὸ πανὺ τὸ γυροφέρναν στὸ σπασμένο κόκκαλο. Αὐτό, ὅμως, δὲν εἶναι ἀρκετό. "Εἴτσι δένουν καὶ ἀπέξω δυὸ λεπτὰ σανιδάκια, κι αὐτὰ σφιχτά, γιὰ νὰ γίνει, ὅσο τὸ δυνατό, τελειότερη ἡ ἀκίνητοποίησις. Τέτοιοι γιὰτροὶ στὸ χωριὸ μας ἦταν δυὸ - τρεῖς.

Ἀρρώστεια πού ὑπόφερναν πολλοὶ ἦταν κι ἡ χρυσὴ ὁ ἔκτερος. Ἡ θεραπεία του ἀπαιτοῦσε μιὰ μικρὴ χειρουργικὴ ἐπέμβαση καὶ δίαίτα. Τὴ χρυσὴ ἔπρεπε νὰ τὴν κόψουν σὲ ἐποχὴ πού θὰ φαινόταν ἡ πούλια καὶ κάτω ἀπὸ ἄγρια συκιά. Πρῶτα ἔκοβαν μιὰ θεντούζα με αἷμα στὸ μέτωπο καὶ μετὰ περνοῦσαν ἕνα βελόνι κάτω

ἀπὸ τὸ ἐπάνω χεῖλος καὶ ἔκοβαν με ξυράφι μιὰ μικρὴ φουσαλίτσα πού ἐξεῖχε ἀπὸ τὴν τρύπα πού περνοῦσε τὸ βελόνι. Μετὰ ἔδιναν διαιτολόγιο. "Όλα τὰ φαγητὰ γιὰ 40 μέρες νερόδραστα χωρὶς ἀλάτι. Θέλεις ἀπὸ τὲς ἐπεμβάσεις, θέλεις ἀπὸ τὴ δίαίτα οἱ εἰδικοὶ γιὰτροὶ γιὰ τὴ χρυσὴ εἶχαν ἐπιτυχίες.

1930. Πανηγύρι Στὸν Ἀγιώργη τῆς Κοντίδας.

Μὲ τὰ πραχτικὰ φάρμακα διατηροῦμε τὴν ὑγεία μας καὶ στὰ πανηγύρια πρῶτοι.

Πόντοι ἀβάσταχτοι ἦταν οἱ πόνοι ἀπὸ τὰ δόντια. Σπειρὶ ἢ ἀμελέτητο ἔλεγαν μιὰ πάθησή τους πού προεζόταν καὶ παλάθωνε ὁ ἀσθενὴς ἀπὸ τὸν πόνο. Γιὰ θεραπεία μεταχειρίζονταν τὴ φωτιά. "Εἰχαναν με ξυμάρι ξεροζυμωμένο μιὰ κούπα. Μέσα σ' αὐτὴ βάζανε λίγο μέλι καὶ κερί καὶ μετὰ ἀφοῦ ἔστρωναν μιὰ πετσέτα τὴν τοποθετοῦσαν στὸ σῶμα τοῦ ἀσθενῆ. Στὴ φωτιά πού ἔκαιγε εἶχαν τρία ξεθάλια πού καίγονταν ὥσπου νὰ κοκκινίσουν. Αὐτὰ τὰ ἀκουμ-

ποῦσαν με τῇ σειρά μέσα στήν κουλουρένια κούπα. Τὸ κερί ἔλυω-
νε καὶ μαζί με τὸ μέλι ἔβραζαν. Ἡ ζέστη, συνέχεια περνοῦσε καὶ
ζέσταινε τὸν ἀσθενῆ. Αὐτὴ ἡ θεραπεία κρατοῦσε ὥς μιὰ ὥρα με
εὐχάριστα ἀποτελέσματα. Ὁ πόνος σταματοῦσε, ἐρχόταν ὁ ὕπνος,
ὁ ἀσθενὴς ἠσύχαζε. Ἀργότερα ὁ χειροῦργος ὀδοντίατρος με τίς πε-
ρίφημες, ντανάλιες, πού καλὶγωνε τὸ γαῖδαρό του, θὰ τοῦ βγάλει
τὰ χαλασμένα δόντια. Γιὰ τὰ αὐτιά, ὅταν πονοῦσαν, κάνανε τὰ λε-
γόμενα κηροπάνια. Λυώνανε κερί. Μέσα σ' αὐτὸ βοτοῦσαν ἕνα πανὺ
πού τοῦ δίναν σχῆμα χωνιοῦ. Τὸ χωνὶ τὸ τοποθετοῦσαν στὸ αὐτί
καὶ τὸ ἀναδαν ἀπὸ τὸ πλατὺ μέρος. Ἀπὸ τῇ ζέστη καθάριζε τὸ αὐ-
τί καὶ περνοῦσε ὁ πόνος.

Καὶ τί νὰ γράφει κανένας γιὰ τίς περίφημες μαμές τοῦ χωριοῦ.
Αὐτὲς καλοῦσαν ὅταν ἐρχόταν ἡ ὥρα νὰ γεννηθεῖ τὸ παιδί. Ἐκεῖ-
νες πού εἶχαν τῇ φήμῃ ἦταν 2 - 3 καὶ ἡ πιὸ σπουδαία ἀπ' ὅλες ἡ
παπαδιά ἡ Παπαγιώργινα. Αὐτὴ ξεγεννοῦσε καὶ αὐτὴ δίδασκε καὶ
τίς ἄπειρες νὰ μάθουν. Σὲ στιγμὲς ἀνάγκης πού ἡ σπουδαία αὐτὴ
μαμὴ ἔλεγε στὸ χωράφι ἢ στὰ γίδια φώναζαν ἄλλη πού θὰ εἶχε
τίς πιὸ ἀπαραίτητες γνώσεις καὶ κάπως θὰ τὰ κατὰφερνε. Σὲ δύ-
σκολους ὁμως τοκετοὺς πού χρειάζοταν ἐπέμβαση τότε ἂν ἦταν κα-
λοκαίρι καὶ μποροῦσε νὰ ρθεῖ γιατρός καὶ ὑπῆρχαν τὰ χρήματα νὰ
πληρωθεῖ, τὸν ἔφεραν. Τὸ χειμῶνα ὁμως πού τὰ χωριά ἦταν ἀ-
ποκλεισμένα ἀπὸ τὰ χιόνια ἐλπίδα σωτηρίας δὲν ὑπῆρχε. Μητέρα
καὶ παιδί ἦταν καταδικασμένα. Κι αὐτὲς οἱ ὥρες καὶ αὐτὲς οἱ στι-
γμὲς ἦταν οἱ πιὸ ὀδυνιρὲς. Ὅχι μόνο τὸ σπῆτι ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ χω-
ριὸ ἦταν ἀναστατωμένα καὶ περίμεναν με ἀγωνία νὰ δοῦν τὸ τί
θὰ γίνοι.

Αὐτὴ ἦταν ἡ ζωὴ μας στὰ χωριά καὶ ὅσοι ἔμειναν ἐκεῖ αὐ-
τοπαρηγοριόνταν με τὸ νὰ πιστεύουν στὴ μοῖρα, στὰ γραμμένα καὶ
συχνὰ νὰ λένε. Καὶ κείνοι πούναι στὴν πόλη, στοὺς γιατροὺς, δὲν
πεθαίνουν;

Πολλὰ εἶναι τὰ περιστατικὰ πού ἀναφέρονται στοὺς τοκε-
τοὺς. Δὲν ἦταν σπάνιες οἱ περιπτώσεις πού ἄλλες γυναῖκες γεν-
νοῦσαν στὰ γίδια, ἄλλες στὰ χωράφια καὶ ἄλλες στὸ μύλο. Ὁ Γιάν.
Παπαστάθης γεννήθηκε στὸ μύλο, ἡ μάνα του τὸν ἔβαλε στὴν πο-
διά τῆς καὶ τὸ ἄλεσμα ἦρθε ἡ κουνάδια τῆς ἡ Λούκου καὶ τὸ
πῆρε.

ΟΙ ΒΑΣΚΑΝΙΕΣ

— Τοῦ πιδάκι μ κατακιτρίνισι θειά μ. Οὔτι τρώει, οὔτι παίζῃ
οὔτι κραίν. Κάθιτι μαραζομένου. Δὲ θέλ' νὰ πάει στοῦ σχολείου
νὰ κάμ' νὰ δλοῦλα. Τί νὰ κάμου θειά μ;

— Ἡ γδούλα μ, μπάρπα, ἔπισι νὰ ψουφησ. Καθὼς νήδι κείν
ἡ Θανασουγιώργινα δὲν ἀπλῶν' νὰ φάει τίπουτα. Μωρὲ τσ' ἤφι-
ρα κλαρί - μιλά - τριφύλι - δὲν κτάει ντίπ σιακεῖ.

— Μωρὲ σταφύλια πόχιτι, θὰ τσακιστοῦν τὰ κλήματα ἦρθι
προυχτὲς οὐ Μαστομήτρος στ' Λουγκὰ καὶ ἔρξι τὰ μάτια τ' στοῦ
χουράφ μας καὶ τί νάταν παρμπάκι μ σὲ δυὸ μέρις νὰ γίν τοῦ χου-
ράφ' μας νὰ μὴν κτᾶς σιακεῖ. Τὰ σταφλάκια μ μαράθανι.

Ἐρχιταν ἰχτὲς οὐ Γιουργάκις ἀπ' τοῦ σχολείου. Μπροστὰ
στοῦ σπῆτις ἡ γριά Γιαννούλα. Καλμέρα, θάθου, καλμέρσι τοῦ πι-
δάκι μ. Καλὼς του καὶ γύρσι τὰ μάτια τς ἀπάν στοῦ πιδί. Τί ἦταν,
Κουστάντου μ, νὰ πηδικλουθεῖ τν' ἴδια ὥρα καὶ νὰ τσακίς' τοῦ που-
δαράκι τ. Καβάλα πῆγα καὶ τοῦ πῆρα...

Τὸ μάτι, τὸ κακὸ μάτι, ἔχι μόνο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ
ζῶα τὰ προϊόντα ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὲς τίς πέτρες ἀκόμα μπορεῖ νὰ
κάμει κακὸ. Καὶ δὲν εἶναι πάντα κακοὶ καὶ φθονεροὶ οἱ ἀνθρω-
ποι πού ματιάζουν. Χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, ματιάζουν καὶ ἀνθρωποι
πού οὔτε στὴ σκέψῃ τους δὲν περνάει τέτοια ἰδέα. Κεῖνο πού γί-
νεται στὸ χωριὸ μας εἶναι πὼς πάρα πολλὰ, χωρὶς πραγματικὰ νὰ
ὑπάρχει λόγος, τὰ ἀποδίδουν οἱ χωριανοὶ μας στὸ μάτιασμα. Γιὰ
νὰ ἀποφύγουν τίς συνέπειές του λαβαίνουν πολλὰ προφυλαχτικὰ
μέτρα. Στὰ παιδιὰ πού παίρνουν ἀπὸ μάτι τοὺς φορᾶνε χαῖμαλι
πού ἔχει μέσα λιθάνι - κερί - τίμιον ξύλον πού θὰ τοὺς δώσει κά-
ποιος γυρολόγος κ.ἄ. Ὅταν φορᾶνε τὰ καλά τους ρούχα ἢ παπού-
τσια πού κάνουν ἐντύπωση τοὺς θάζουν πίσω ἀπὸ τὸ αὐτί τους λί-
γη μπαρούτη. Τὴν δρέχουν καὶ τὴν τρύθουν με τὸ δάχτυλον νὰ κο-
λήσει.

Στὰ μουλάρια θάζουν ἕνα μικρὸ κομάτι ἀπὸ δέρμα ἄσθου, χάν-
τρες καὶ ἄλλα φυλαχτά.

Στὰ χωράφια κρεμᾶν γαιδροκεφαλές, σκορδοπλεξοῦδες, σταυ-
ροὺς κλπ. Στὰ σπῆτια ἀλογοπέταλλα καὶ ἀκόμη προσπαθοῦν νὰ κρύ-

δουν, αν κρύβεται, αυτό που φοβούνται: μή ματιαστεί. Να μην παρυσιάζεται το κάθε τί πολύ ώρατο και προκαλεί, να περνάν μακρυά απ' όσους ή όσες υπάρχει ή φήμη πώς ματιάζουν κι ακόμη να επιβάλλουν να φτύνουν τρεις φορές το παιδάκι, ή τη γίδα, ή τη γελάδα να μη βασκαθούν.

"Αν όμως όλα αυτά δεν εμποδίσουν το μάτιασμα; Τότε τί γίνεται; "Ας μην ανησυχούμε, υπάρχουν και ξεματιάστρες, αυτές που θα μάς απαλλάξουν από τις συνέπειες που δημιουργεί το μάτιασμα. Αυτές πρέπει πρώτα να θρούνε δυο πράγματα αν υπάρχει μάτιασμα και ποιός είναι αυτός που μάτιασε. Για να πληροφορηθούν, γι' αυτό ρίχνουν σε ένα ποτήρι με νερό κάρβουνα αναμμένα και λένε και ένα όνομα του χωριανού τους που υποπτεύονται ότι αυτός μάτιασε. "Αν το κάρβουνο επιπλεύσει δεν είναι αυτός που μελέτησε. "Αν βυθισθεί το κάρβουνο τότε αυτό σημαίνει πώς έχει από μάτι και αυτός ή αυτή που μελέτησε όταν έρριξε το κάρβουνο είναι εκείνοι που μάτιασαν. Τότε λέει λίγα λόγια, θάζει μέσα στο νερό χρυσό Κωσταντινάρι (νόμισμα του Βυζαντίου που έχει τίμιο ξύλο) ραντίζει: σαράντα φορές και το μάτιασμα περνάει. "Αλλος τρόπος είναι που μετρών τη ζώνη όπως τη θγάζει ο ματιασμένος. "Υστερα την ξαναδίνουν να τη φορέσει και την ξαναμετρών. "Αν θγει πιό κοντή τότε, λένε, έχει από μάτι. Με λίγα λόγια που λέει: σιγά χωρίς να ακούεται και με ξόρκια που κάνει ξεματιάζει τον άνθρωπο. Αυτούς κι άλλους χίλιους δυο τρόπους έχουν οι ξεματιάστρες να σε κάμουν καλά. Μά ποιο πολύ απ' όλα αυτά κείνο που βοηθάει και φέρνει αποτέλεσμα είναι το ότι επιβάλλονται και κάνουν τον κάθε άρρωστο να πιστεύει πώς με όσα θα του κάμουν θα γίνει καλά.

Ός σήμερα το μάτιασμα πιστεύεται και ότι πραγματικά επιρεάζει έμψυχα και άψυχα και ότι και το ξεμάτιασμα είναι δυνατό.

ΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

Β α ρ ε λ ά δ ε ς. Πάμε πολύ παλιά στα 1850. 'Ο πατέρας του Παπαγιώργη Παπαστάθη ή 'Αναστάσης ήταν περίφημος βα-

ρελάς. Δεν έκανε μόνο τα θαρέλια και τις κάδες του χωριού μας αλλά πήγαινε και σε ξένα χωριά. Τότε δεν υπήρχαν λαμαρίνες να δένονται τα θαρέλια κι αντί για λαμαρινένια στεφάνια χρησιμοποιούσαν ξύλινα από μεγάλα κλωνάρια έλατου ή κέδρου. Πάρα πολύ δύσκολη ή δουλειά να λυγίσουν αυτά τα στεφάνια. Θέλαν άτσαλένια χέρια. Κι αυτά τα είχε ο 'Αναστάσης. 'Ονομαστό έμεινε το θαρέλι που έκαμε στο μοναστήρι του Προυσού που χωρούσε 20 φορτώματα κρασί, καθώς και άλλο μικρότερο από κυπαρίσι για λάδι. Το μεγάλο θαρέλι οι καλόγεροι το ονόμαζαν «Γεραννάστη». Αυτά ζούσαν ως το 1943 που κάψανε το μοναστήρι οι Γερμανοί. Τότε κάηκαν και τα θαρέλια.

"Άλλοι θαρελάδες λιγώτερο σπουδαίοι που περιορίζονταν στις δικές τους δουλειές και έφκιαναν και κάτι για να πουλήσουν ήταν ο Δημ. Χρ. Μουτογιάννης, ή Πάρεδρος, ο Γ. Ντουφεκιάς, ο Κων. Βαστάκης, ή Μερμήγκας κ.ά. Τα υλικά που χρησιμοποιούσαν οι θαρελάδες ήταν ο έλατος, ο κέδρος, ή καστανιά για κρασοθάρελλα και τα θαλαμιάδες ή μουριά για τα ρακοθάρελλα και ο κόκκινος μυρωδάτος κέδρος για τα καρδάρια, τα θαρελάκια, τα ταλάρια και τις θαρέλες.

Το χωριό μας έχει ελάχιστα απ' αυτά τα δέντρα. Γι' αυτό φροντίσαμε να τα διατηρούμε να μη γυμνώνεται ο τόπος και να δόσκουν και τα γίδια. Συχνά κάναμε απογορευτικές. 'Απογορευόταν ή ύλοτομία. Οι απογορευτικές διαβάζονταν επί εκκλησίας να τις ακούσουν όλοι: — κι αυτός που φρόντιζε να γραφούν κι άργότερα τις διάβαζε ήταν ο Πάρεδρος Δημ. Μουτογιάννης. "Ένα μικρό απόσπασμα από μιá απογορευτική θυμάται ο Γιάν. Παπαστάθης. Δεν κρίνουμε περιττό το να μη γραφεί... Σήμερα την... οι κάτοικοι του χωριού Δολιανών συνελθόντες κατενώπιον του 'Αγ. 'Αθανασίου (προαύλιο της 'Εκκλησίας) αποφασίζουμε τα κάτωθι: 'Αστυνομίζουμε από ποτάμι, πλάϊα, πλατανιά, καρυές, ρζόσκαλα, απογορευομένης παντός κοπής εκτός πλην κεδροκεριστέ — να κάνουμε καμιά μπαρδακούλα (μικρό θαρελάκι) ρε χωριανοί...

Γιατί όπως ο πάρεδρος εξαίρουσε τα κέρδα από την κοπή; "Ολοι το ήξεραν. "Ήταν ή εξαίρεση που τον διευκόλυνε άτομικά γιατί αυτός έφκιανε αυτές τις μπαρδακούλες που πωλούσε. 'Η εξαίρε-

ση, για να μην του χαλάσουν το χατήρι, ψηφίστηκε. Είχε ο πάρεδρος κύρος στο χωριό. "Όσο για τη σύνταξη πάντα σ' αυτόν τον τύπο έβγαιναν οι διαταγές.

Χ τ ι σ τ ά δ ε ς. Τους χτιστάδες θα τους χωρίσουμε σε δυο κατηγορίες. Σ' αυτούς που έχτιζαν μαντριά, καλύδια και τοίχους στα χωράφια και τέτοιοι ήσαν όλοι οι χωριανοί μας. Αυτοί το δίπλωμα το έπαιρναν από τους πατεράδες των κι ήταν κληρονομικό. "Ονομαστός απ' αυτούς τους διπλωματούχους ήταν ο Δημ. Βαστάκης, ή Καραμάνης. Τοίχος στέραιος, δουλειά γρήγορη, έψη ευχάριστη. "Ο Καραμάνης ήταν ταχτικός εργάτης του Παπαγιώργη Παπαστάθη και για την καλή και γρήγορη δουλειά του τον πρήρωνε αντί 50 λεπτά που ήταν το μεροκάματο, μια δραχμή.

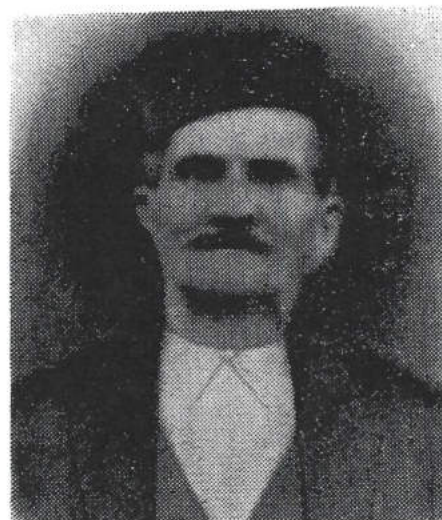
Οι Γιάν. Ντουφεκιός, "Ιων. Μουτογιάννης, ο Νικ. Παπαστάθης ή Καραγιάννης, ο Νικ. Βαστάκης, οι χτίστες με προσόντα ανώτερα ήταν αυτοί που έχτιζαν σπίτια. Για να γίνεις χτίστης έπρεπε 2 - 3 χρόνια να εργαστείς λασπιός, να φκιάνεις και να κουβουλās λάσπη και μετά αν κόβει το μάτι σου θα πάρεις μιστρί στο χέρι και θα αναλάβεις χτίστης στο μέσα μέρος. "Αν έδω τα κατάφερνες καλά, έπαιρνες καλό θαμμό, σου δινόταν ή άδεια από τον πρωτομάστορα να χτίσεις κι απ' έξω.

Τα σπίτια του χωριού μας και πολλά των γειτονικών χωριών έχουν τη σφραγίδα των δικών μας μαστόρων.

ΜΥΛΟΙ ΚΑΙ ΜΥΛΩΝΑΔΕΣ

Κάθε χωριό, παλιότερα, είχε και το μύλο του. Σπουδαίο κέντρο του χωριού ο μύλος. Έδω δέν αλέθεταν μόνο το καλαμπόκι, δέν νεροτροβίζονταν μόνο οι βελέντζες, δέν χτυπιόνταν στα μαντάνια τα ρούχα που θα φορούσαμε, έδω λειτουργούσε το δεύτερο γραφείο του χωριού, έρχονταν όλα τα μυστικά, γίνονταν τα κουτσομπολιά, τα προξενιά. Σ' όποια γυναίκα κι αν έλεγες να πάει στο μύλο ν' αλέσει ποτέ δέν έφερνε αντίρρηση. Πήγαινε πρόθυμα. "Ηξερε και κάποιαν άλλη θάβρισκε να κουθεντιάσουν μια - δυο ώρες να ξεσκάσει, να μάθει τί γίνεται στο χωριό, να πει κι αυτή

ό,τι ξέρει. Κι ο μύλωνας δέν περίμενε μόνο το καλαμπόκι ν' αλέσει: αλλά και κανένα δώρο, ρακί, κρασί, κάστανια, καρύδια. "Ο μύλωνας είχε τζάκι και γωνιά στο μύλο του και πολλές φορές έψηνε και το χαμοκούκι του. Είχε ακόμη και ξύλινα δοχεία σε διάφορα μεγέθη. Τό καθένα απ' αυτά, ανάλογα με το έλεσμα που θα άλεθε το γέμιζε. "Ηταν το ξαί του, το άλεστικό.

ΚΩΝ. Α. ΒΑΣΤΑΚΗΣ

"Ο καλός πατέρας ο ακούρατος άνθρωπος ο επί της πέτρας δημιουργός, ζωής.

Μύλοι υπήρχαν δυο στα Δολιανά και ένας στην Κοντίδα. Σήμερα υπάρχει μόνο ένας, στα Δολιανά. "Ο ιστορικός μύλος απ' όλους ήταν αυτός που είχε την ονομασία «Κάτ' μύλος». "Αλεθε με το νερό που έβγαινε από ένα κεφαλόδρυσο λίγο πιο πάνω από το μύλο και με το ίδιο νερό λειτουργούσαν νεροτροβιά και μαντάνια. Σ' αυτόν το μύλο άλεθε το χωριό Ρωσκά. Από τα άλλα χωριά πήγαιναν μόνο για να κατεργάσουν τα ρούχα τους. Με τους Ρωσκιώ-

τες ή επικοινωνία γινόταν με τὸ κακογιόφυρο καὶ με τὸ καρέλι (κινητὸ κιθώτιο ἀπάνω σὲ συρματόσχοινα). Μυλωνᾶς σ' αὐτὸν τὸ μύλο ἀπὸ τὸ 1850 - 60 ἦταν ὁ μακαρίτης Κων. Βαστάκης. Αὐτὸς ὁ σιδερένιος ἄνθρωπος εἶχε τὴν ἀντοχή καὶ τὸ θάρρος νὰ ζεῖ ἀπομονωμένος μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό, κολυμένος σὰν τὸ στρεῖδι στὸ θράχο. Καὶ δὲν εἶναι μόνο αὐτό. Ἐντύπωση σοῦ κάνει πὼς στέριωσε μύλο ἀπάνω στὸ θράχο, ἐκεῖ πού δὲ μπορούσε νὰ πατήσῃ ἄνθρωπος πόδι, κι ἀκόμη τὸ πὼς ἔκανε ἀπάνω στὴν πέτρα χωράφι

Ἡ σύζυγος τοῦ Κων. Βαστάκη. Πάντα
στὸ πλευρό του πολύτιμος βοηθός.

κουδαλώνοντας χῶμα με τὸ τσουβάλι, πὼς καλλιέργησε, πὼς φύτεψε κλήματα, συκιές - κερασιές πὼς ἔκαμε ἕναν μικρὸ παράδεισο πάνω στὴν πέτρα. Δύσκολα μπορεῖ νὰ περιγραφεῖ ἡ τοποθεσία, οἱ κόποι τοῦ μυλωνᾶ, τὰ καταπληκτικὰ ἔργα του. Τὰ πάντα πέτρα. Κι ὅλη ἡ ζωὴ του θεμελιωμένη ἀπάνω σ' αὐτὴ τὴν πέτρα. Ἐδῶ ζοῦσε χειμῶνα καλοκαίρι. Αὐτὸς ὁ μύλος τοῦ ἔδινε τὴ χαρὰ πού ζητοῦσε. Τὰ χωράφια —τὰ λίγα δέντρα— τὰ μελίσσια του, ὅλα ἔργα τῶν χειρῶν του, δὲν τὸν ἄφηναν νὰ σκεφτεῖ τίποτε ἄλλο. Ὁ-

λα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ γιὰ νὰ γίνουν τὸν κρατοῦσαν συνέχεια σὲ ἀπασχόληση. Δέθηκε ψυχικὰ με τὸν τόπο αὐτόν. Σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν ἤθελε νὰ φύγει.

Ὁ Κων. Βαστάκης ὁ μυλωνᾶς ἂν καὶ ζοῦσε ἀπομονωμένος ἀπὸ τὸν κόσμο στὸ ἐρημητήριό του στὸ μύλο ἤξερε τί ἀξία ἔχουν τὰ γράμματα κι ἡ μόρφωση σπούδασε τὸ γιό του Δημήτρη δάσκαλο καὶ παπᾶ. Κι αὐτὸς ὁ γιὸς ἦταν ὁ δάσκαλος καὶ παπᾶς τοῦ Μεγάλου Χωριοῦ πού οἱ Ἴταλοι κατακτητὲς τὸν ἔρριξαν ζωντανὸ στὴ φωτιά παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1942.

Ὁ Παπαδαστάκης, ὅταν ἀκόμη ζοῦσε, θέλησε νὰ φέρει καὶ τὸν πατέρα του, γέρο πιά, στὸ Μεγάλο Χωριό. Στις συχνὲς παρακλήσεις του πάντα ἡ ἀπάντησή του ἦταν τὸ ὄχι.

Ὁ μακαρίτης Βαστάκης ποτὲ δὲν ἔλεγε πὼς κουράστηκε. Πάντα παραλάβαινε τὰ φορτία ἀπὸ κεῖ πού σταματοῦσε τὸ καρέλι καὶ τὰ μετέφερεν στὴν πλάτη ὡς τὸ μύλο κι ὕστερα πάλι φορτωμένος τὸ σακκὶ με τὸ ἀλεύρι τὸ πῆγαινε στὸ καρέλι, τὸ περνοῦσε στὴν ἀπέναντι μεριά καὶ τὸ ἔπαιρναν οἱ Ρουσιώτες.

Ὅλοι ὅσοι ἔρχονταν νὰ ἀλέσουν στὸ μύλο καὶ κείνοι πού ἔφερναν τὰ ὑφαντά τους γιὰ τὴ νεροτροβιά καὶ τὰ μαγνάνια θαύμαζαν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴ ζωὴ του, τὴν προκοπή του, τοὺς ἀγῶνες του. Τοῦ εἶχαν ἀλλάξει τὸ ὄνομα τὸν εἶχαν βαφτίσει Λύκο. Πᾶμε στοῦ Λύκου τὸ μύλο, ἔλεγαν.

Ὅταν ἔφυγε ὁ Βαστάκης γιὰ τὸ Μεγάλο Χωριὸ τὸ μύλο γιὰ λίγα χρόνια τὸν πῆρε ὁ Δημήτρης Μακρῆς ἀντάξιος ἀντικαταστάτης του, γιὰ νὰ φύγει ἀργότερα, κι αὐτὸς γιὰ τὸ Μεγάλο Χωριὸ καὶ νὰ ἐρημώσουν τὰ πάντα.

Τώρα ὁ μύλος δὲν ἀλέθει. Τὰ χωράφια ρήμαξαν. Τὰ μελίσσια ἐξαφανίστηκαν καὶ μόνο τὸ κεφαλόδρυσο ἐξακολουθεῖ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ θράχο νὰ λούζει τὰ χορτάρια πού εἶναι φυτρωμένα καὶ σὰν φιλὴ βροχὴ ἀπὸ κάθε χορταράκι νὰ πέφτει σὰν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὸ ποτάμι. Ἐκεῖ «πάντα θρέχει» γιὰ κείνον πού περνάει ὀλοπόταμα κι ὁ λαὸς αὐτὴ τὴν τοποθεσίαν τὴν ἔχει ὀνομάσει «Πανταθρέχει».

Ὁ ἄλλος μύλος στὰ Δολιανὰ πού ζεῖ ἀκόμα ὡς τὰ σήμερα, εἶναι χωρὶς μυλωνά. Καθένας πηγαίνει ἀλέθει καὶ φεύγει. Ὅλοι στὸ χωριὸ εἶναι ψευτομυλωνάδες. Ξέρουν νὰ κινήσουν καὶ νὰ σταματήσουν τὸ μύλο, νὰ τὸν στρώσουν νὰ κάμει πιὸ φιλὸ ἀλεύρι ἢ νὰ τὸν σηκώσουν γιὰ χοντρὸ ἀλεύρι. Ἄν πάθει καμιά ζημιὰ τότε θὰ πηγαίνει τεχνίτης νὰ τὸν φτιάσει. Στὰ Δολιανὰ ὑπῆρχε καὶ τρίτος μύλος στὴν τοποθεσία Καροῦλες. Ἦταν ἰδιοκτησία τοῦ Γεωρ. Ντουφεκιᾶ. Ἀπ' αὐτὸν σώζεται σήμερα μόνο ἓνα κοιμάτι ἀπὸ τὴν μονοκόματη μυλόπετρα στὸν τοῖχο τοῦ χωραφιοῦ τοῦ ἐγγονοῦ του Γ. Ντουφεκιᾶ.

Οἱ σπουδαιότεροι μυλωνάδες ἦταν ὁ Γεώρ. Ντουφεκιᾶς ὁ γιὸς του Γιάννης Ντουφεκιᾶς, ὁ Κων. Βαστάκης, ὁ Δημ. Χ. Μουτογιάννης ὁ Ἰωαν. Σ. Χάσκος κ.ἄ. Μὰ δὲν πρέπει νὰ κλείσουμε τὸ θέμα μὲ τοὺς μυλωνάδες ἂν δὲν ἀναφέρουμε εἰδικὰ γιὰ τὸν μακαρίτη Κων. Βαστάκη τὸ ὅτι σὰν πούλησε τὸ μύλο στὰ Δολιανὰ καὶ πῆγε στὸ Μεγάλο Χωριὸ πού ἐγκαταστάθηκαν τὰ παιδιὰ του, δὲ μποροῦσε νὰ ζήσει οὔτε στιγμὴ χωρὶς τὸ μύλο του. Τί νὰ γίνει; Νὰ πάει πίσω, ἀδύνατο. Νὰ μείνει, πάλι ἀδύνατο. Καὶ τότε μόνο κάπως ἡσύχασε ὅταν ἔρῃκε μύλο κι ἔγινε πάλι μυλωνάς στὸ Μεγάλο Χωριό. Τόσο εἶχε δεθεῖ ἡ ψυχὴ του μὲ τὴν ἐργασία του στὸ μύλο μὲ τὴ μουσικὴ τῆς μυλόπετρας...

Μαραγκοί. Ψευτομαραγκοὶ ἦταν πολλοὶ στὸ χωριὸ μας. Ὁ πιὸ καλὸς ἦταν ὁ Θανάσης Μουτογιάννης. Αὐτὸς ἔκανε τὰ πορτοπαράθυρα, τὰ πατώματα καὶ νταβάνια τῶν σπιτιῶν, τίς κασέλες γιὰ νὰ δάζουν μέσα τὰ καλά φορέματα καὶ τὰ ἀμπάρια γιὰ τὸ καλαμπόκι.

Στὸ χωριὸ δὲν ὑπῆρχαν πολλὲς δουλειές καὶ γι' αὐτὸ οἱ κάπως καλοὶ μαραγκοί, πῆγαιναν κι ἐργάζονταν σὲ ἄλλα χωριά. Τὰ σανίδια πού ἐργάζονταν οἱ μαραγκοὶ μας τὰ ἐτοίμαζαν οἱ πριονάδες μας. Οἱ καλύτεροι ἀπ' αὐτοὺς ἦταν οἱ ἀδελφοὶ Χάσκου Γιάννης καὶ Θεοφάνης Χάσκος.

Ἡ δουλειὰ τους ἦταν πολὺ κοπιαστική. Ἔπρεπε, χωρὶς μέσα,

νὰ κόψουν μὲ τίς κόφτρες τὰ κούτσουρα, νὰ τὰ μεταφέρουν νὰ τὰ Πελεκήσουν καὶ τελικὰ νὰ τὰ ἀνεβάσουν στὸ τεζάκι γιὰ νὰ τὰ σχίσουν μὲ χειροπρίονο πού τραβοῦσαν δυό, ἓνας ἀπὸ πάνω, ἢ πιὸ δύσκολη θέση, κι ἓνας ἀπὸ κάτω.

ΤΑ ΗΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ

Πολλὰ εἶναι τὰ ἔθιμα πού ἔχουμε στὸ χωριὸ μας. Ἀρχίζουν ἀπὸ τὴ γέννησή μας καὶ δὲν τελειώνουν οὔτε μὲ τὸ θάνατό μας. Συνεχίζονται καὶ πέρα ἀπὸ τὸ θάνατο μὲ τὰ μνημόσυνα, τίς πακλήσεις, τὸ στόλισμα τοῦ τάφου κ. ἄ.

Γιὰ νὰ γεννηθεῖ καλὰ τὸ παιδί καὶ νὰ μὴν ἔχουμε καμιά ἀποβολὴ πρέπει νὰ ἱκανοποιοῦμε κάθε ἐπιθυμία τῆς μάνας. Ἔτσι γιὰ τὴν ἔγκυο ὑπῆρχε ἓνας ξεχωριστὸς σεβασμός. Τὸ παιδί ὅταν γενιόταν ἔπρεπε νὰ τὸ περάσουν ἀπάνω ἀπὸ τὴ φωτιὰ νὰ καεῖ κάθε πονηρὸ πνεῦμα. Καὶ στὴν κούνια του τὸ σκέπαζαν νὰ μὴν τὸ δοῦνε ἄνθρωποι πούμποροῦσαν νὰ τὸ βασκάνουν. Γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὸ μάτιασμα δάξαν φυλαχτά, σκόρδο, μπαρούτι καὶ ὁ ἐπισκέπτης τὸ ἔφτυνε τρεῖς φορές νὰ μὴ ματιαστεῖ. Στὰ στέφανα ἢ νύφη ἢ ὁ γαμπρὸς ζωνόταν στὴ μέση μὲ ἓνα σχοινὶ καὶ οἱ ἄκρες του κλειδώνονταν μὲ μιὰ μικρὴ κλειδαριὰ γιὰ νὰ μὴν τοὺς πιάσουν τὰ μάγια πού τυχὸν θὰ τοὺς ἔκαναν κάποιες πού δὲν τοὺς χόνευαν. Στίς κηδεῖες μόλις θὰ ἔθγαζαν τὸν νεκρὸ ἀπὸ τὴν πόρτα ἔσπαζαν ἓνα μπουκάλι γιὰ νὰ μὴν ξαναβερεῖ κακὸ τὸ σπίτι. Στὰ βαρέλια μὲ τὸ κρασί καθὼς καὶ στὴν κάδῃ κάνανε ἓνα μεγάλο σταυρὸ γιὰ νὰ μὴ χαλάσει τὸ κρασί. Στίς πόρτες τῶν σπιτιῶν δάξαν τὸ Πάσχα τσόφλια ἀπὸ θαμμένο κόκκινο αὐγὸ ἀπάνω σὲ σθουρνὰ γελάδας ἢ λάσπης κι ὅταν γύριζαν ἀπὸ τὴν Ἀνάσταση ἐμπηχναν πάνω ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς πόρτας λουλούδια. Τῆς ἀγαλήφews ὅλο τὸ τυρὶ πού θὰ ἔφκιαναν οἱ δλάχοι τὸ ἔφερναν στίς τσαντήλες στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ μοίραζαν στοὺς κατοίκους γιὰ νὰ τοὺς εὐχηθοῦν προκοπὴ στὸ κοπάδι. Στίς 21 τοῦ Νοέμβρη πού γιορτάζονται τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου ὅλοι οἱ χωριανοὶ ἔκαναν τὰ λεγόμενα πολυσπόρια πού ἦταν καλαμπόκι, πού ὅλοι εἶχαν, φασόλια, σιτάρι καθὼς κι

Ένα δλόκληρο καλαμπόκι κλπ. Αὐτὰ ἀποβραδὶς τὰ ἔβαζαν σὲ μιὰ μεγάλη τέντζερη κι ἔβραζαν ὅλη νύχτα. Τὸ πρῶι κατέβαζαν τὴν κατσαρόλα κι ἀφοῦ ἔβαναν καὶ λίγο μέλι καὶ καρύδια, ἂν εἶχαν, ἔτρωγε ὅλη ἡ οἰκογένεια. Ὁ νοικοκύρης ἔπαιρνε, ξεχωριστά καὶ τὸ δλόκληρο καλαμπόκι. Ἐνα πιάτο μὲ πολυσπόρια τὸ πῆγαιναν καὶ στὴν Ἐκκλησιά. Κι ὅλα αὐτὰ γίνονταν γιὰ νὰ βοηθήσει ἡ Παναγία νὰ καρποφορήσουν τὰ χωράφια. Ἴσως παλιὸ ἔθιμο ἀπὸ τὶς θυσίες στὴ Θεὰ Δήμητρα. Δεκαπέντε μέρες πρὶν τὰ Χριστούγεννα ὡς τὶς 7 Ἰανουαρίου οἱ μύλοι μας ἦταν κλειστοί. Κανένας δὲν ἔπρεπε νὰ πᾶει νὰ ἀλέσει. Οἱ καλλικάντζαροι θὰ τοῦ λέρωναν μὲ τὶς ἀκαθαρσίες των τὸ ἀλεύρι. Παλιώτερα πιστεύαμε πῶς στὸ χωριὸ μας ὑπῆρχαν καὶ νεράιδες πανέμορφες γυναῖκες, πού χόρευαν τὴ νύχτα στὸ ἀλώνι ἢ ἔγνεθαι καὶ τραγοῦσαν κι ἐμεῖς πηγαίναμε νὰ θροῦμε τὸ σφοντήλι ἀπὸ τὸ ἀδράχτι, πού ποτὲς δὲ θρίσκαμε. Καὶ στὸ χωριὸ μας ἔχουμε ἕνα μέρος πού τὸ λέμε «Νεραῖδάλωνο». Ἐκεῖ πιστεύαμε, πῶς μαζεύονταν οἱ νεράιδες.

Τοῦ Ἀἱγιαννοῦ ἔπρεπε οἱ νοικοκυράδες νὰ πᾶνε νὰ ταῖσουν τὴ δρύση. Ἐπαιρναν ψωμί, καλαμπόκι, σιτάρι, τυρὶ - δούτυρο καὶ καμιὰ δεκάρα κι ὅλα αὐτὰ τὰ ἔρριχναν στὴ δρύση κεῖ πού ἔτρεχε τὸ νερὸ κι αὐτὸ γινόταν γιὰ νὰ πᾶνε καλὰ τὰ προϊόντα ἀπὸ τὰ χωράφια καὶ τὰ ζῶα τους.

Τῶν Βαΐων ἔπρεπε οἱ νιόνυφες νὰ φροντίσουν νὰ φέρουν τὰ θάγια στὴν Ἐκκλησία. Τὰ θάγια ἔπρεπε νὰ ἔχουν καὶ ἀνθό. Ὅσο πιὸ πολὺν ἀνθὸ εἶχαν τόσο πιὸ πολλὰ κατσίκια κι ἀρνιά θὰ γίνονταν.

Ὅσους αὐτοκτονοῦσαν δὲν τοὺς ἔβαζαν μέσα στὴν Ἐκκλησία, οὔτε μέσα στὸ νεκροταφεῖο. Γιὰ νὰ σταματήσει τὸ χαλάζι ἔλεγαν λόγια καὶ ἔκαναν τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ μὲ μιὰ μαυρομάνικη σογιά. Πολλὲς φορές ὅταν γίνεταν καμιὰ μεγάλη κλοπὴ καὶ δὲ θρυσκόταν ὁ ἔνοχος πῆγαιναν στὸ Δεσπότη νὰ εὐχαρίστησαν ἀφοροχάρτι πού διαβαζόταν στὴν Ἐκκλησία. Ἀκόμη, ἐπίσημη μέρα, πού θὰ ἦταν μαζεμένο τὸ χωριό, ἔσβυναν κεριά μέσα σὲ ἕνα πιάτο μὲ νερό. Τὰ κεριά τὰ μοίραζαν, τὰ ἀναθαι ὅλοι καὶ ὕστερα ἕνας ἕνας περνοῦσε βουτοῦσε τὸ ἀναμένο κερὶ στὸ πιάτο μὲ τὸ νερὸ κι ἔλεγε «Ἄν ἔκλεψα ἢ ξέρω ποιὸς ἔκλεψε τὸ τραῖ τοῦ Μπαρμπαγιάννη

καὶ δὲ μαρτυράω, νὰ σβυστῶ σὰν τὸ κερὶ...». Ἀπὸ τὸ πῶς ὁ καθένας ἔλεγε τὸν ὅρκου τοῦ πολλὰ καταλάβαινες.

Σιμασία μεγάλη εἶχε τὸ ποιὸν θὰ ἀπαντοῦσες τὸ πρῶι πού πήγαινες στὴ δουλειά σου, στὰ πράματα, στὸ κυνήγι, σὲ ἕνα ταξίδι. Πολλοὶ γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὸ κακὸ ἀπάντημα ἔφευγαν πολὺ νύχτα.

Τὴν ἑβδομάδα ἀπὸ τὸ Πάσχα ὡς τοῦ Θωμᾶ δὲν ἐργάζονταν. Αὐτὸ τὸ ἔκαναν γιὰ νὰ μὴν πέσει χαλάζι. Τὸ τσαπὶ καὶ τὸ φυτὰρι δὲν τάφηναν ποτὲ νὰ σταυρώσει. Αὐτὸ προμηνόυσε θάνατο. Σταυρωμένα τὰ ἄφηναν στὸν τάφο τοῦ νεκροῦ μετὰ τὴν ταφή τρεῖς μέρες κι ὕστερα τὰ ἔπαιρναν. Τὰ νεόνυμφα δὲν ἀναθαι καὶ δὲν κρατοῦσαν κερὶ στὰ μνημόσυνα. Ἄν γίνονταν δύο γάμοι τὴν ἴδια μέρα δὲν ἔπρεπε νὰ ἰδεῖ ἢ μιὰ νύφη τὴν ἄλλη. Ἡ μία ἀπ' τὶς δύο δὲ θὰ πρόκοβε.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ, ΤΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ, ΟΙ ΓΑΜΟΙ

Τὸ χωριὸ μας ἔχει τὶς δυσκολίες καὶ τὰ θάσανά του ἀλλὰ ἔχει καὶ τὶς χαρὲς του. Δὲν εἶναι πάντα συννεφιά. Ἐχουμε καὶ λιακάδες. Κι αὐτὲς τὶς καλὲς μέρες τὸ χωριὸ μας παίρνει ἄλλη ὄψη. Κάθε ἐργασία σταματάει. Συγυρίζεται τὸ σπίτι, φορᾶμε τὰ καλὰ μας, πᾶμε στὴν Ἐκκλησία. Καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ καλὸ φαγητὸ κρασί, πίττες.

Χριστοῦγεννα, θυσία τὸ γουρουνὶ πού τρέφουμε ὅλο τὸ καλοκαίρι. Ὁ σουφλιμᾶς γυρίζει κι ἀργοφῆνεται σὲ κείνη τὴν ὑπέροχη φωτιά μὲ τὰ ξερὰ πουργαρίσια κούτσουρα καὶ ἡ κανάτα ἔρχεται πάντα γιομάτη ἀπὸ τὸ κατώγι. Ἀκολουθοῦσαν τὰ τραγοῦδια, ὁ χορὸς, οἱ ἐπισκέψεις, τὰ ἀστεῖα, τὰ πειράγματα καὶ πολλὲς φορές καὶ τὰ συνοικέσια. Αὐτὴ τὴ μέρα τὰ ξεχνᾶμε ὅλα καὶ τὶς δουλειὲς καὶ ὅτι μαλώσαμε κι ὅτι χρωστᾶμε κι ὅτι τὸ ἀμπάρι δὲν ἔχει ἄλλο καλαμπόκι. Τὸ κάθε τι πού ἡ θύμησή του μπορεῖ νὰ μᾶς στενοχωρήσει δὲν τὸ ἀφίνουμε νὰ περάσει στὴ σκέψη μας. Κλείνουμε τὴν πόρτα. Ὅλοι στὸ χωριὸ αὐτὲς τὶς μέρες γινόμεσταν μιὰ οἰκογένεια καὶ καθένας μας εἶχε τὸ ρόλο του. Ὁ παπᾶς μας,

ὁ Παπαλέανδρος Χάσκος, φρόντιζε γιὰ τὴν καλύτερη ἐμφάνιση τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Τάσος Παπαστάθης πῶς νὰ ἀποδώσει καλύτερα τὰ τροπάρια νὰ μὴν κάμει λάθος στοὺς ἤχους κι οἱ νοικοκυρὲς συναγωνισμὸ ποιά θὰ παρουσιάσει τὴν καλύτερη λειτουργιά. Γιὰ ὅλα καὶ γιὰ ὅλους θὰ γίνουν σχόλια καὶ κουτσομπολιό. Κι ὁ πιὸ εἰδικὸς γι' αὐτὰ ἦταν ὁ μακαρίτης Κων. Χάσκος ἢ Γκουρδῆς. Ἐξυπνα πειράγματα, πετυχημένα ἀστεῖα, λεπτὲς εἰρωνίες μὲ ἔκφραση καλλιτεχνική μὲ κινήσεις χαριτωμένες χάριζε ἓνα πολύτιμο ἀ-

Πανηγύρι στὰ ΔΟΛΙΑΝΑ

γαθό, τὸ γέλιο, στὸ χωριό. Ὁ Μπαρμπακῶνστας μὲ τὸ ὅτι θάλεγε μὲ τὸ ὅπως θὰ τόλεγε ἐνθουσίαζε. Ἦταν γεννημένος γιὰ ἡθοποιὸς κι αὐτὸν τὸ ρόλο του τὸν ἔπαιζε στὴ σκηνὴ τοῦ χωριοῦ μας. Θεὸς σχωρέστον.

Δὲν ἦταν μικρότερη ἢ χαρά μας τὴ Λαμπρὴ, πού πάντα ἔρχεται μαζί μὲ τὴν ἀνοιξή. Τώρα καθάρισε ὁ οὐρανός, λυώσαν τὰ χιόνια, λυτρωθήκαμε ἀπὸ τὶς παγωνιές, ἀνοίγουν τὰ δέντρα, πρασινίζει ὁ τόπος. Ἡ χαρὰ τῆς Λαμπρῆς εἶναι πολυσύνθετη. Κάτι καλὸ θὰ φέρει αὐτὴ ἢ μέρα. Παπούτσια καινούρια μπορεῖ νὰ φορέσει ὁ Γιωργάκης, φουστάνι ἢ Μαρία, σκούφια ὁ γερομήτρος, σκαλτσούνια

ἢ Ἀσήμω. Κι ὅσοι μείνουν μὲ τὰ παλιὰ δὲ θὰ στενοχωρηθοῦν. Θὰ περιμένουν, συνηθισμένοι εἶναι, γιὰ τὸν ἄλλο χρόνο. Σήμερα, Λαμπρὴ, μὲ παλιὰ καὶ μὲ καινούρια, ὅλοι θὰ τὴ χαροῦν καὶ κανέναν δὲ θὰ εἶναι πού νὰ μὴν ψήσει ἀρνὶ ἢ κατσίκι στὸ σουφλί. Τὸ ψητό, τὰ κόκκινα αὐγά, τὸ φρέσκο τυρὶ θὰ γεμίσουν τὸ λαμπριάτικο τραπέζι. Ἡ τράπεζα γέμει τρυφήστε πάντες...

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ἕνας φίλος τοῦ χωριοῦ μας.
Πάντα παρὼν στὰ πανηγύρια μας.

Τὴ Λαμπρὴ δὲν τὴ χαίρονται μόνο τὰ παιδιά πού ἔχουν τὶς τσέπες τους γιομάτες αὐγά, οὔτε οἱ κοπέλλες πού θὰ βγοῦνε νὰ χορέψουν καὶ νὰ ἰδοῦν, ἔστω καὶ μὲ τὰ μάτια, τὸ παλληκάρι πού λαχταροῦν. Τὴ Λαμπρὴ τὴ χαίρονται ξεχωριστὰ οἱ γέροντοι. Τὸ ὅτι πέρασαν τὸ χειμῶνα καὶ γλύτωσαν τὸ ἔχουν σὲ καμάρι. Νίκησαν.

Ζήσανε. Λέγε τὸ Χριστὸς Ἀνέστη μὲ φωνὴ δυνατὴ, μὲ πηγαῖο ἐνθουσιασμό. Ἡ χαρὰ τους εἶναι ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό τους. Εἶπαν τὸ Χριστὸς Ἀνέστη, ἄκουσαν καὶ Κοῦκο, κέρδισαν ἀκόμη ἓνα χρόνο. Τί γλυκεῖα πού εἶναι ἡ ζωὴ.

Μὰ δὲν εἶναι μόνο οἱ γιορτὲς πού τὸ χωριὸ παίρνει ἄλλη ὄψη. Εἶναι καὶ τὰ πανηγύρια. Τοῦ Ἀγίου, 20 Ἰουλίου, καὶ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς 26 Ἰουλίου καιγόταν τὸ πελεκούδι. Ὅλοι ὅσοι μέναν στὸ χωριὸ κι ὅσοι ἦταν φευγάτοι φρόντιζαν στὸ ἓνα τουλάχιστο ἀπὸ τὰ δυὸ πανηγύρια νὰ παρευρεθοῦν. Καὶ δὲν ἦταν μόνο αὐτοί. Ἐρχονταν, κι ὅσοι μπορούσαν, ἀπὸ τὰ γειτονικά χωριά. Ὁ πλυθισμὸς τοῦ χωριοῦ διπλασιάζεται καὶ τριπλασιάζεται. Ἡ ἐκκλησία δὲ μᾶς χωροῦσε. Καὶ χοροὶ διπλοὶ στὸ χοροστάσι, καὶ γλέντι ὅλη νύχτα στὰ σπίτια, καὶ ντουφεκιές σὰν φτάναμε στὸ κέφι. Κι ἂν δὲν ἔφτανε μιὰ γίδα, θυσιάζαμε δυό. Γι' αὐτὴ τὴ μέρα ὅλα θυσία. Μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ἔρχεταν κι ἔπρεπε νὰ γιορτασθεῖ ὅπως ἔπρεπε. Κι ἀκόμα δὲν ἔπρεπε νὰ ντροπιαστοῦμε στοὺς ξένους στοὺς μουσαφिरαίους. Κούραση μεγάλη γιὰ τίς γυναῖκες νὰ περιποιηθοῦν τόσους ξένους ἀλλὰ δὲν τὴν ἔνιωθαν αὐτὴ τὴν κούραση. Ἡ χαρὰ τοῦ πανηγυριοῦ τὴν ἔσθηνε.

Τὸ πανηγύρι τὸ περιμέναν μὲ ξεχωριστὴ χαρὰ οἱ νέοι κι οἱ νέες. Γι' αὐτὴ τὴ μέρα γίνονταν σοβαρὲς προετοιμασίες. Τὰ ροῦχα πού θὰ φοροῦσαν, τὸ πῶς θὰ τὰ φοροῦσαν κι ὁ χορὸς πού θὰ χόρευαν ἔπρεπε νὰ εἶναι χωρὶς τὸ παραμικρὸ λάθος. Ἐπρεπε νὰ κάμουν ἐντύπωση, νὰ συγκινήσουν νὰ καταχτήσουν καρδιές. Ἀπὸ τὸ χωριὸ μας εἶχαμε μερακλήδες χορευτές. Τέτοιοι ἦσαν ὁ Νικ. Κανατᾶς καὶ τὰ παιδιὰ του Γιώργος καὶ Γιάννης. Οἱ ἀδελφοὶ Γιάννης καὶ Θεοφάνης Σ. Χάσκος, ὁ Νικ. Πουρνάρας καὶ κείνος πού χόρευε τὸ χορὸ τὸ «Στὸ» μὲ μεράκι ἦταν ὁ Γιαν. Μουτογιάννης. Στὸ πανηγύρι μᾶς ἔρχονταν χορευτές ἀπὸ τὸ Σέλο οἱ Μπουραῖοι κι ἀπὸ τὰ Ψιανὰ ὁ Ν. Κατσουρὸς Ἰω. Μανζῆς κ.ἄ.

Ξεχωριστὴ χαρὰ ἔδινε στὸ χωριὸ κι ὁ γάμος πού κρατοῦσε ἕξι μέρες. Ἀρχίζε τὴν τετάρτη καὶ τελείωνε τὴ Δευτέρα. Ἄν ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη ἦταν χωριανοί μας οἱ διατυπώσεις ἦταν λιγώτερες. Ἄν ὅμως πηγαίναμε νὰ πάρουμε νύφη ἀπὸ ἄλλο χωριὸ ἢ νὰ πάρουν νύφη ἀπὸ τὸ χωριὸ μας γιὰ ξένο χωριὸ τὰ πράγματα ἄλ-

λαζαν. Ἐπρεπε τὸ συμπεθερικὸ πού θὰ πήγαινε στὸ ξενοχώρι νὰ εἶναι διαλεγμένο. Θὰ ἔπαιρναν μέρος ἐκεῖνοι πού ἡ ἐμφάνισή τους, τὰ ροῦχα καὶ τὰ παπούτσια τους ἐντυπωσίαζαν. Κι ἀκόμα ἔπρεπε νὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατό καλοὶ τραγουδιστὲς καὶ χορευτὲς. Ἡ ἐπίδειξη στὸ ξενοχώρι ἦταν ἡ ὑπ' ἀριθ. ἓνα ὑποχρέωση πού ἔπρεπε νὰ προσέξουν. Κι ἀκόμα δὲν ἔπρεπε νὰ μεθύσουν, νὰ ποῦν κάτι πού θὰ ἦταν προσβλητικὸ, νὰ κάνουν κάτι τὸ ἄπρεπο.

Τὴν τετάρτη τὸ βράδυ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης ἀναπιάνονταν τὰ προζύμια. Τὸ κάλεσμα γι' αὐτὴ τὴν τελετὴ γινόταν ἀπὸ τὸ ἀπόγευμα. Ἐνας νιὸς ἀνύπαντρος μὲ τίτσα στολισμένη μὲ μαντζουράνες καὶ βασιλικὸ περγουσε ἀπὸ ὅλα τὰ σπίτια καλοῦσε γιὰ τὰ προζύμια καὶ φορτωνόταν εὐχὲς «καὶ στὰ δικά του».

Στὰ προζύμια δὲ δινόταν καὶ μεγάλη σημασία στὴν ἐμφάνιση. Ὅλα γίνονταν μὲ ἀπλότητα. Στὸ μεγαλύτερο δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ στρώνονταν οἱ θελέντζες κι ὅλοι καθήμενοι: σταυροπόδι περιμέναν τὴ νύφη ἢ τὸ γαμπρὸ νὰ φέρεται τὸ σκαφίδι τῆς σίττας καὶ τὸ ἀλεύρι. Τὸ ποῖος θὰ ἦταν αὐτὸς πού θὰ κοσκίνιζε καὶ θὰ ζύμωνε τὸ καθόριζε τὸ τραγούδι πού ἀκολουθοῦσε.

«Πυκνόςιτα εἶν' τ' ἀλεύρια
σὰν ἀφράτα τὰ προζύμια
κι ἄγουρας πού τ' ἀναπιάνει
νάχει μάνα κι πατέρα
νάχ' ἀδέρφια κι ξαδέλφια
νάχει σύγγενο μεγάλο.

Ἀπερίγραφτες ἦταν οἱ χαρὲς καὶ τὰ γέλια πού σκορποῦσε ὁ νιὸς μὲ τοὺς βοηθοὺς του ἀπὸ τὴν ὥρα πού ἀρχίζε τὸ κοσκίνισμα ὡς τότε πού θὰ τελείωνε τὸ ζύμωμα. Παράπονό του μεγάλο πού τὸ φώναζε καὶ διαμαρτύρεται ἦταν ἡ χαλασμένη σίττα πού τοῦ ἔδωσαν. Πῶς νὰ κοσκινήσῃ μ' αὐτὴ τὴ σίττα; Ὅλα τὰ πίτουρα θὰ περγοῦσαν. Δὲν θὰ ἔκανε καλὸ ψωμί. Θὰ δυσφημίζεταν. Καὶ ἀπελπισμένος παρακαλοῦσε τοὺς προσκαλεσμένους νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ τοῦ δώσουν μπαλώματα νὰ διορθώσει τὴ σίττα. Καὶ τὰ μπαλώματα ἦταν χρήματα. Πρῶτη μπάλωνε τὴ σίττα ἡ νύφη ἢ ὁ γαμπρὸς.

Ἐκανε τὸ σταυρὸ στὸ ἀλεύρι κι ἔρριχνε μέσα τὰ λεπτά. Ἐνθουσιασμένος ὁ ζυμωτῆς μὲ τὴν παρέα τοῦ ἀρχίζε νὰ ξεφωνίζει ἐπαίνους γιὰ τὴ νύφη γιὰ τὸ σπουδαῖο μπάλωμα ποὺ ἔδωσε καὶ ἀτέλειωτες εὐχές. Μὰ ἔξαφνα τὸ μπάλωμα χαλάει, τὸ ἀλεύρι εἶναι ἀκοσκίνηστο καὶ νέες παρακλήσεις ἀρχίζουν. Κίνδυνος νὰ μείνει ἀκοσκίνηστο τὸ ἀλεύρι. Καὶ γιὰ νὰ μὴ μείνει ἀρχίζουν νὰ προσφέρονται μπαλώματα, νὰ διαφημίζονται τὰ γερὰ ἀπ' αὐτὰ μὲ ἐπαίνους κι εὐχές γι' αὐτοὺς ποὺ τὰ πρόσφεραν. Κι ἀφοῦ δὲ μένει κανένας ποὺ νὰ μὴν στήλει μπάλωμα βάζει ὁ ζυμωτῆς τά... πίτουρα στὸ μαντύλι του, τὰ θέλει λέει, γιὰ τὰ κατσίκια του, καὶ ἀρχίζει τὸ ζύμωμα. Αὐτὸ γίνεταν χωρὶς διατυπώσεις. Κι ἅμα τελείωνε τὸ ζύμωμα καὶ ἡ κουλούρα πήγαινε γιὰ ψήσιμο καὶ κρατιώταν τὸ προζύμι γιὰ τὰ ψωμιὰ τοῦ γάμου, στρωνόταν τὸ τραπέζι κι ἀκολουθοῦσε γλέντι ὡς τὸ πρωί.

Τὴν Παρασκευὴ ἦταν ἡ συνήθεια νὰ παίρνουν τὰ προικιά. ποὺ ἔπρεπε κι αὐτὰ νὰ εἶναι ὁμορφοδιπλωμένα, τοποθετημένα καλλιτεχνικά, ἔτσι ποὺ νὰ ἐντυπωσιάζουν. Οἱ προικιστὴς ἐφεργαν καὶ δῶρα γιὰ τὴ νύφη καὶ ἔπαιρναν δῶρα ἀπὸ τὴ νύφη γιὰ τὸ γαμπρό. Τὸ πιὸ συνηθισμένο δῶρο ποὺ ἀντάλαζαν ἦταν κουλούρα κεγτημένη καὶ τσίτσα μὲ κρασί. Τὰ προικιά γιὰ νὰ τὰ πάρουν ἔπρεπε νὰ πληρώσουν. Ἔτσι ἀπάνω στὸ γιοῦκο καθόταν ἕνας ἀδερφὸς ἢ συγγενὴς τῆς νύφης καὶ δὲν κατέβαινε ἂν δὲν τὸν πλήρωναν. Γίνονταν πάντα χαριτωμένα παζάρια καὶ μὲ ἕνα συμβολικὸ ἀντίτιμο παρδίνονταν ὅλα.

Εἰδικὲς τελετὲς καὶ τραγούδια συνεχίζονταν σάββατο καὶ Κυριακὴ νὰ ξυρισθεῖ ὁ γαμπρός, νὰ γίνῃ τὸ φλάμπουρο, νὰ προσκληθεῖ ὁ νουνός, νὰ στολιστεῖ ἡ νύφη, νὰ ξεκινήσει τὸ συμπεθερικό, νὰ γίνουν τὰ στεφάνια, νὰ ξεπεξεύσει ἡ νύφη, νὰ τὴν ὑποδεχτεῖ ἡ πεθερὰ νὰ στρωθοῦν τὰ τραπέζια....

Στὸ γάμο συμμετεῖχε ὅλο τὸ χωριὸ σὺν γυναίξι καὶ τέκνοις καὶ σκύλοις καὶ γάταις. Καὶ κανένας ἄνθρωπος καὶ κανένα ζῶο δὲν ἔμενε παραπονεμένο. Εὐλογία Θεοῦ ὁ γάμος στὸ Χωριό. Κι ὅλα αὐτὰ τὰ ἔξοδα μὲ τὴ βοήθεια καὶ τοῦ χωριοῦ. Ὁ καθένας θὰ ἔστελνε γιὰ τὸ γάμο ἕνα κομμάτι κρέας καὶ θὰ ἔφερνε καὶ μιὰ τσίτσα κρασί, μιὰ πίττα, μιὰ κουλούρα ψωμί. Ὅσο γιὰ τὰ σεργίτσια

γίνεταν γενικὴ συγκέντρωση. Πιάτα - σαγάνια - καπάκια - ταψιά - κουτάλια, πηρούνια, ὅλα ἐπίταξη γιὰ τὸ γάμο. Δὲν ἔφταναν νὰ ἔχει καθένας τὸ δικό του πιάτο ἀναγκαστικὰ ἔτρωγαν ἀνὰ δύο καὶ τρεῖς στὸ ἴδιο πιάτο ἢ σαγάνι. Αὐτὸ δὲν πείραζε γιὰ τὴν 4—5 καζάνια ἦταν γιομάτα φαγητὰ καὶ τὰ σαγάνια ἄδεια πήγαιναν καὶ γιομάτα γύριζαν.

Ἀρχιμάγειροι στοὺς γάμους ἦταν οἱ μακαρίτες ὁ Ἀθ. Μουτογιάννης καὶ ὁ Θεόδ. Κανατᾶς ἢ Πλιάτσικας. Αὐτὸς διάλεγε τοὺς βοηθοὺς του, εἶχε τὴ γενικὴ ἐπιβλεψή, κανόνιζε τὰ ὕλικά ποὺ θὰ ἔμπαιναν. Ἀπαραίτητο φαγητὸ στὸ γάμο, τὸ στυφάδο. Τὸ πιὸ σκληρὸ κρέας, τὸ ἀπαχο ἀπὸ τίς γέριες γίδες, ποὺ δὲ θὰ ἔδγαζαν χεϊμῶνα, καθὼς εἰρωνικὰ ἔλεγαν, πήγαινε γιὰ τὸ στυφάδο. Ἄλλα τρία καζάνια ἕνα κρέας μὲ ρίζι, ἄλλο κρέας μὲ μακαρόνια, κι ἄλλο κρέας μὲ πατάτες καὶ κνέφα ψητὰ στὸ σουφλί, συμπήρναν τὸ μενοῦ.

Οἱ γάμοι γίνονταν συνήθως ὅταν ἔδγαίνε τὸ καινούριο κρασί τὸ Σ)βριο καὶ τὰ τραπέζια στρώνονταν ἔξω στὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν ἢ στὰ χωράφια.

Πολλὰ ἦταν τὰ ἔθιμα ποὺ ἦταν σχετικὰ μὲ τὸ τραπέζι τοῦ γάμου. Τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ ἀπ' ὅλα ἦταν τοῦ νουνοῦ τὸ πισκέσι. Τὸ ψητὸ ἀρνὶ ποὺ πρόσφερε ὁ νουνὸς ἀφοῦ τὸ στόλιζαν μὲ λουλούδια τοῦ ἔδγαζαν στὸ στόμα μιὰ καλαμποκιά ἢ μιὰ θέργα ἀπὸ κλήμα μὲ σταφύλι καὶ τοῦ κρεμοῦσαν κουδούνια καὶ Κύπρια τὸ ἔφεργαν μὲ πομπή καὶ φωνὲς μετεφημισμένοι σὲ δραγαῆτες οἱ πιὸ κωμικοὶ τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ τὸ θηρίο, ἔτσι τὸ παρουσίαζαν, εἶχε ἔρθει στὸ χωριὸ κι ἔκαμε ἀνυπολόγιστες καταστροφές. Αὐτοὶ ποὺ τὸ ἔπιασαν ζητοῦν νὰ βροῦνε τὸν ἀφέντη τοῦ θηρίου νὰ πληρώσει τίς ζημιές. Ὑστερα ἀπὸ ἀναζητήσεις βρίσκειται ὁ ἀφέντης ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν νουνό. Αὐτὸς ὑπόσχεται νὰ πληρώσει τίς ζημιὲς ὅλες καὶ δίνει τὴν συγκατάθεσή του νὰ κομματιάσουν τὸ θηρίο. Γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἄλλο ἐμπόδιο παρουσιάζεται. Δὲν κόβουν τὰ μαχαίρια. Πῶς νὰ τὸ κομματιάσουν; Καὶ ἀρχίζουν οἱ παρακλήσεις στοὺς προσκαλεσμένους γιὰ νὰ δώσουν, ἂν ἔχουν, κανένα ἀκόνι νὰ τροχίσουν τὰ χαντζάρια γιὰ νὰ κομματιάσουν τὸ θηρίο ποὺ ἔκανε τὴ μεγάλη καταστροφή στὸ χωριό. Καὶ οἱ χωριανοὶ γιὰ νὰ ... ἀπαλ-

λαγοῦν ἀπὸ τὸ θηριὸ στέλγουν τά... ἀκόνια τοὺς μὲ μιὰ ἀνακοίνωση ὅτι τὸ ἀκόνι τὸ ἔφεραν ἀπὸ τὴν Πόλιν ἢ τὸ ἔχει ἀπὸ τὸν παποῦ του ἢ εἶναι ἀπὸ κάποιο μεγάλο ἐργαστάσιο καὶ πρόκειται γιὰ ἐκλεκτὸ ἀκόνι. Ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία ποὺ ἔχει τὸ... ἀκόνι, πενηντάρικο - κατοστάρικο τὸ διαφημίζουν καὶ προσπαθοῦν νὰ σφάξουν τὸ ἀρνί. Προχωρεῖ λίγο τὸ χαντζάρι κόβει λίγο κρέας ἀλλὰ πάλι στομώνει, δὲν κόβει καὶ ζητοῦνται ἐπειγόντως ἀκόνια καλῆς ποιότητος ποὺ εὐχάριστα προσφέρουν οἱ καλεσμένοι, ἐνῶ τὰ κορίτσια τραγουδοῦν τὸ σχετικὸ τραγούδι

«Τοῦ νουνοῦ μας τὸ πισκέσι
ἀπ' τὴν πόλ' ἐνι φερμένου
καὶ στὴ Σύρα διαθασμένο κλ.π.»

Τὸ ψητό, τελικὰ, κομματιάζεται, τὰ ἀκόνια τὰ μοιράζονται αὐτοὶ ποὺ... ἔπιασαν τὸ θηριὸ καὶ ἀκολουθεῖ τὸ σερβίρισμα. Μὲ τὰ ἀσταμάτητα γέλια, τὸν ἐνθουσιασμό, τίς χαρούμενες φωνές μας, τὰ τραγούδια τῆς τάβλας καὶ τοὺς χορούς, ὡς τὸ πρῶι, τελειώνει, ἢ καλύτερα τελεῖωνε τότε, ὁ γάμος, τὸ ξεφάντωμα τοῦ Χωριοῦ. Τώρα ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ἀναμνήσεις γιὰ μᾶς παραμῦθια γιὰ τοὺς νέους.

Ἀπαρτίττο συμπλήρωμα στὰ γλέντια τῶν γάμων ἦταν τὸ ντουφεκίδι. ντουφεκιές στὸ ξύρισμα τοῦ γαμπροῦ. στὸ ξεκίνημα καὶ στὴν ἀφίξη τοῦ συμπεθερικοῦ. Κι ὅταν πῆγαιναν σὲ ξενοχώρι ἔπρεπε νὰ καεῖ ὁ τόπος. Γκράδες - πιστόλια (τότε ἐπιτρέπονταν) δίκαια φίστες ὅλα μαζί μὲ τίς φωνές καὶ τὰ τραγούδια ἐνθουσίαζαν ὅλους μας. Γάμος μὲ ντουφεκίδι διπλὸς ἐνθουσιασμός.

ΤΑ ΦΑΓΗΤΑ ΜΑΣ

Ἐδῶ ποὺ ζοῦμε ἔπρεπε νὰ τρῶμε καλά. Περὶσσότερο ἐνδιέφερε ἡ ποσότητα κι ὅχι ἡ ποιότητα. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ ψωμί, ἡ μπομπότα. Αὐτὴ ἂν ἐξασφάλιζε ὁ κάθε νοικοκύρης θὰ μποροῦσε νὰ κοιμᾶται ἡσυχῶς. Γιὰ οἰκονομία ἔπρεπε νὰ τρώγεται κρύα.

Τὴν ἐντολὴ ὅμως αὐτὴ συχνὰ τὴν παρέβαιναν. Πάντα τὸ πρῶι, αὐτοὶ ποὺ θὰ πῆγαιναν στίς δουλειές ἔκαναν τὴν κρύα μπομπότα πυρομάδες. Ὑστερα τηγάνιζαν αὐτὰ καὶ μὲ ἓνα - δυὸ ποτήρια κρασί συμπλήρωναν τὸ πρῶινὸ κολατσιό. Τὸ χειμῶνα πρῶι σερβιρῖζονταν ὁ τραχανᾶς τὸ κοκοφρίγκι (γάλα ἀπὸ νεογέννητη γίδα ἢ προβατῖνα κι ἂν ἦταν σαρακοστὴ τὰ μπερπιλόνια μικρὰ κοιματᾶκια ἀπὸ ζυμάρι) ἢ κουρκούτη, τὸ κατσαμάκι ἢ μαμαλίγκα ἀλεύρι καλαμποκίσιο σὲ βραστὸ νερὸ ποὺ τὸ περιέχουν, μὲ καθουρτισμένο λάδι καὶ κρεμμύδι.

Γιὰ τὸ μεσημέρι τὸ συνηθισμένο φαγητὸ ἦταν ἡ περίφημη φα-σουλάδα, πατάτες, καμιὰ πίττα γαλατόπιττα τυρόπιττα, λαχανόπιττα, κολοκυθόπιττα, ἢ προζυμώπιττα (πίττα χωρὶς φύλλα μὲ ζυμάρι ἀπὸ καλαμποκίσιο ἀλεύρι, κολοκύθι, δούτυρο κι αὐγὰ). Πολλὲς φορὲς φακές, σπᾶνια ζυμαρικά καὶ Χριστούγεννα καὶ Λαμπρὴ κρέας. Τὰ ἀπογεύματα, ὅποιος πεινοῦσε θὰ ἔπαιρνε τὸ κομάτι τῆ μπομπότα καὶ μὲ ἓνα - δυὸ πράσσα ἀπὸ τὸν κῆπο του λυγόταν τὸ ζήτημα. Ὅσο γιὰ τὸ βράδυ πάντα ἔπρεπε νὰ εἶναι φαγητὸ μὲ κουτάλι κι ἄς ἦταν καὶ φτωχό. Συνηθισμένα ἦταν τὰ χαμοκούκια ποὺ τὰ τρώγαμε ζεστὰ μὲ τυρὶ καὶ δούτυρο ἢ τὰ κάναμε μπουκουδάλα. Σπᾶνια κάναμε καὶ κολουῖρες μὲ σιταρένιο ἀλεύρι, λιψές, κι αὐτὲς τίς λέγαμε μπουγάτσες.

Σιταρένιο ψωμί θὰ τρώγαμε μόνο στὸ πανηγύρι, σὲ κανένα γάμο, τὸ Πάσχα καὶ τὰ Χριστούγεννα. Τὸ λίγο σιτάρι ποὺ πέραναμε ἀπὸ τὰ χωράφια μας τὸ ἀλέθαμε καὶ μ' αὐτὸ κάναμε τὸν τραχανὰ μας καὶ λειτουργιές γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Γιὰ νὰ φᾶμε δὲν περίσσειε.

Ὅρισμένες μέρες, τῶν Βαγιῶν, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ Σωτήρος (6 Αὐγ.) προσπαθούσαμε νὰ οἰκονομήσουμε τὸ μπακαλιάρο ἢ τίς ρέγγες. Καὶ τὰ ποτά μας ἦταν ἀπὸ τὴν παραγωγή μας τὸ κρασί καὶ τὸ ρακί. Καὶ ἐδῶ οἰκονομία.

Σήμερα τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Τὸ σιταρένιο ἀλερι δὲ λείπει ἀπὸ κανένα σπιτί καὶ τὰ ἄλλα τρόφιμα δὲν τὰ στεροῦνται αὐτοὶ μένουν στὸ χωριό.

ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ μας τὴν ἔχουμε φτιάσει ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δεκάρα, δεκάρα μαζέψαμε τὰ χρήματα γιὰ νὰ χτιστεῖ, νὰ γίνουν οἱ πόρτες καὶ τὰ παραθύρια, νὰ ἀγορασθοῦν τὰ ὑλικά νὰ πληρωθοῦν οἱ εἰκονογράφοι. Ἔτσι δὲν τὴ θεωροῦμε μόνο σπίτι τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ δικὸς μας σπίτι. Δὲν ἔχει πλούσια διακόσμηση, οὔτε πολυελαίους κρυστάλλινους, οὔτε μανάλια φανταχτερὰ. Ὅλα στὴν ἐκκλησίαν μας εἶναι ἀπλά, φτωχικά, σεμνά, ὅπως τὰ θέλει κι ὁ Χριστός μας. Ἐδῶ, κάθε γιορτὴ, εἴτε ἔχουμε εἴτε δὲν ἔχουμε παπὰ θὰ ρθῇ ὁ καθέννας μας νὰ ἀνάψῃ τὸ κερί του, νὰ κάμει τὸ σταυρό του, νὰ παρακαλέσῃ ἢ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ἁγίους. Οἱ φαλτάδες μας δὲν ξέρουν πολλὰ γράμματα. Οὔτε καὶ τοὺς ἤχους. Πολλὲς φορές φέλνουν ἢ διαβάζουν λανθασμένα τίς λέξεις. Βάζουν τὸν τόνο ἄλλου πηδᾶνε κι ὀλόκληρες σειρές. Αὐτὸ δὲν ἐλατῶνει τὴν πίστη μας. Ἐμεῖς ἂς μὴν καταλαβαίνουμε πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ποὺ φέλνονται ἔχουμε βαθεῖα ριζωμένη τὴν πίστη μας ξέρουμε πιὸ εἶναι τὸ καλὸ, τὸ δίκαιο, τὸ ἀληθινό. Ξέρουμε ποῖα ἔργα ζητάει ὁ Χριστός.

Ἀλιώτικες εἶναι οἱ ἐκκλησίες μας τίς νύχτες ποὺ γιορτάζονται τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ Ἀνάστασις. Ἡ νύχτα, τὸ ἀδύνατο φῶς τοῦ κερικοῦ, ἡ καμπάνα ποὺ χτυπάει πένθημα μᾶς κάνουν νὰ συμπονοῦμε πιὸ πολὺ τὸ Χριστό. Ἐρχονται στιγμές ποὺ πολλὲς φορές οἱ γριουλὲς δακρύζουν. Καὶ γιὰ τὴν Ἀνάστασις τί νὰ πεῖς. Ὅλοι οἱ χωριανοὶ μὲ τὰ κερὰ στὸ χέρι φέλνουμε τὸ Χριστὸς Ἀνέστη Ὅλοι μὲ τὸ γέλιο στὰ χεῖλη μὲ τὴ χαρὰ στὴν καρδιά.

Ἡ Ἐκκλησία μας μᾶς μαζεύει σὰν τὴν κλώσσα τὰ πουλιά. Ἐδῶ, στὸ προαύλιό της, συζητοῦνται ἐλα τὰ ζητήματα τοῦ χωριοῦ. Ἐδῶ ψηφίζονται τὰ νομοσχέδια ποὺ ἀναλαμβάνουμε ὑποχρέωση νὰ τὰ τηρήσουμε. Ἐδῶ ἐκλέγεται ὁ ἀγροφύλακας, ὁ νεροφόρος ἐδῶ καμὶά φορὰ καὶ μαλώνουμε κι ἐδῶ κι ἀγαπιώμαστε. Φυλάμε πάντα τίς ἀπλὲς καὶ τίς μεγάλες γιορτές. Νηστεύουμε τίς σαρακοστής τίς τετάρτες καὶ τίς παρασκευές. Οἱ γάμοι μας, τὰ βαφτίσια καὶ τὰ ξῶδια μας, ἐλα στὴν Ἐκκλησία. Παρακλήσεις νὰ βρέξει, νὰ μὴν πέσει χαλάζι, νὰ προκόψουν τὰ σπαρτά, νὰ μὴ

ρθοῦν ἀρώστεις κάνει συχνὰ ὁ παπὰς μας. Τάζουμε ἀρνιά καὶ κατσίκια καὶ λειτουργίες καὶ ζώνουμε μὲ φιλὸ κερί τὴν ἐκκλησίαν μας νὰ γίνῃ καλὰ ὁ πατέρας, ἡ μάνα, τὸ παιδί. Πάμε σκυφοὶ κάτω ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο ποὺ διαβάζει ὁ Παπὰς νὰ μᾶς φύγει κάθε πονηρὴ σκέψη ποὺ μᾶς βασανίζει. Στὴν Ἐκκλησίαν θὰ κάνουμε καὶ τὴν ἐπίδειξή μας. Ἐδῶ φοράμε τὰ πιὸ καλὰ μας ρούχα. Κι ὅπου καὶ ἂν θρῖσκεται ὁ καθέννας μας ποτὲ δὲν ξεχνᾷ: τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ μας. Πάντα θὰ κάμει τὴν προσφορά του νὰ διατηρηθεῖ ἡ ἐκκλησία νὰ εἶναι εὐπαρουσίαστη νὰ μὴ λείψει τὸ λάδι καὶ τὸ κερί. Κι ὅταν μὲ τὸ καλὸ γυρίσει στὸ χωριὸ δὲ γίνετα: νὰ μὴ λειτουργηθεῖ στὸν Ἀἰθανάση.

ΑΓΚΑΘΙΑ ΚΑΙ ΛΟΓΛΟΥΔΙΑ.

Κάθε χωριὸ ἔχει τὰ ἐσωτερικά του ζητήματα καὶ τὰ ἐξωτερικά του, τίς σχέσεις του μὲ τὰ γειτονικά χωριά.

Τὰ ἐξωτερικά κανονίζονται καλὰ. Ὅλοι συμφωνοῦν. Θέλουν τοῦ χωριοῦ τὸ δίκαιο νὰ μὴν τὸ πατάει κανένας. Τὰ ἐσωτερικά ὅμως; Ἐδῶ ὑπάρχουν διαφωνίες - συμφέροντα - γκρίνιες. Αἰτίες τὰ σύνορα τῶν χωραφῶν, τὰ νερά, οἱ ἀγροζημιές, οἱ συκοφαντίες, οἱ κλεψίες.

Τὸ συμφέρον ὅλου τοῦ χωριοῦ κι αὐτῶν ποὺ μάλωναν ἦταν νὰ γίνετα συμβιβασμός. Καὶ στὸ χωριὸ ὑπῆρχαν οἱ ἄνθρωποι ποὺ εἶχαν τὴ γενικὴ ἐκτίμηση κι ἔδιναν σωστὲς λύσεις. Σ' αὐτοὺς πάντα πηγαιναν οἱ χωριανοὶ μας γιὰ νὰ τοὺς λύσουν τίς διαφορές των. Σπανιώτατα, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε ποτέ, πῆγε Δολιανήτης σὲ δικαστήριο. Τὸ χωριὸ μας ἦταν τὸ μοναδικὸ χωριὸ ποὺ ἦταν πάντα ἄπὸν ἀπὸ τὰ δικαστήρια.

Οἱ εἰρηνοποιοὶ τοῦ χωριοῦ μας ἦταν ὁ παπὰς οἱ Ντουφεκαῖοι Κώστας, Γιώργος καὶ Γιάννης, ὁ Νικ. Χάσκος, ὁ Φ. Μακρῆς, ὁ Νικ. Πουρνάρας, κ.ἄ. Πολλὲς φορές οἱ ἀποφάσεις τῆς ἐπιτροπῆς δὲν γίνονταν σεβαστὲς κι ἀπὸ τοὺς δυὸ διαδίκους. Καθένας ἤθελε

τὴν ἀπόφαση στὰ μέτρα του. Μὰ καὶ τότε δὲν πῆγαιναν στὸ δικαστήριο. Μὲ τρόπο, σὲ κατάλληλη ὥρα, ὅταν σκόλαγε ἡ ἐκκλησία καὶ οἱ χωριανοὶ ἦταν μαζεμένοι στὸ προαύλιο, ξανασυζητοῦσαν τὸ θέμα ποὺ μάλωναν οἱ δυὸ χωριανοὶ τοὺς καὶ καὶ ἔδγαине μιὰ νέα ἀπόφαση μὲ μεγαλύτερο κύρος ποὺ ἦταν δύσκολο νὰ μὴν τὴ δεχτεῖ ἐκεῖνος ποὺ ἔφερνε ἀντιρῆσεις.

Ὅσο γιὰ τὶς κλεψιές πάντα εἶχαμε τέτοιες ὑποθέσεις. Πότε κατσίκι πότε ἀρνὶ καὶ πότε καμιά στέρφη ἐξαφανίζονταν μυστηριωδῶς ἀπὸ τὸ κοπάδι. Κι ὅχι ἀπὸ τὰ κοπάδια ποὺ εἶχαν ἀφέντες ποὺ δὲ χάριζαν κάστανα ἀλλὰ ἀπὸ κοπάδια ποὺ τὰ εἶχαν χῆρες ἢ ἀφέντες ποὺ τοὺς φοβόνταν νὰ μιλήσουν μὴν τοὺς κλέψουν κι ἄλλα ἢ τοὺς κάμουν ἄλλες ζημιές.

Ἔτσι στὸ χωριό μας αὐτοὶ ποὺ εἶχαν αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα πάντα τὰ κατάφερναν νὰ μὴν πιάνονται, νὰ παρουσιάζονται λευκοὶ τὸ χωριό καὶ πολλὲς φορές καὶ νὰ ἀποροῦν πῶς χάθηκε ἓνα ζῶο. Τὸ καλοκαίρι ποὺ τὸ κρέας δὲ μπορούσε νὰ διατηρηθεῖ γιὰ πολλὲς μέρες πετοῦσαν τὸ δέρμα καὶ τὴ ραχοκοκκαλιά σὲ καμιά σούδα. Ἐκεῖ ἔπεφταν τὰ ὄρνια καὶ τὴν ἄλλη ἔλεγαν στήθειά ποὺ ἔψαχνε νὰ βρεῖ τὸ θετούλι της. «Μὴν ψάχνς θειά, τοῦ διτούλι γκριμίσκει, νὰ χτές ἐπιφταν ὄρνια στ' σούδα».

Ἡ θειὰ ἤξερε τί ἔγινε ἀλλὰ τί νὰ πεῖ. Ἀπιαστους κλέφτες κα- θάριους νκουκῦρς. Οἱ ζωοκλέφτες, αὐτοὶ οἱ λίγοι, ἦταν πανέξυπνοι. Πάντα ἔτρωγαν καὶ ποτὲ δὲν πιάστηκαν. Τώρα πᾶνε κι αὐτοὶ πάει ἡ ζωοκλοπή. Ὅλα αὐτὰ ἦταν μικροζητήματα γιὰ τὸ χωριό μας καὶ τὰ κανονίζαμε μιὰ χαρά. Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἔπαιρνε συμβιβασμὸ καὶ μᾶς τυράννησε καὶ μᾶς ξόδεψε χρόνια ἦταν τὰ σύνορά μας μὲ τὰ Ψιανὰ. Γιὰ ἓνα κομάτι τόπο ἔγιναν ἀγῶνες καὶ δικαστήρια ποιὸς θὰ τὸν κερδίσει. Κι ὅχι μόνο δικαστικοὶ ἀγῶνες ἀλλὰ καὶ ἀληθινὸς πόλεμος μὲ ὅπλα. Οἱ βλάχοι ἀπὸ τὰ Ψιανὰ Σκλαθαῖοι - Κρετσαῖοι - Κοντοθανασαῖοι καὶ οἱ βλάχοι ἀπὸ τὰ Δολιανὰ ταμπουρώθηκαν καὶ ἀπειλοῦσαν κι ἀκόμη οἱ Ψιανίτες πῆγαν κι ἔσπερναν ἀπάνω στὸ βουνὸ νὰ παρουσιάσουν στὰ δικαστήρια τὸν φιλονικούμενο τόπο σὰν χωράφι τους. Εὐτυχῶς ὅμως τὸ δάχτυλο πῆγαινε ὡς τὴ σκανδάλη τοῦ ὅπλου καὶ ποτὲ κανένας δὲν τὸ τράβηξε γιὰ νὰ ἔχουμε θύματα.

Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ κράτησαν περισσότερο ἀπὸ εἴκοσι χρόνια. Τελικὰ ἤρθε δικαστὴς ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι κι ἔγινε δικαστήριο ἐπὶ τόπου καὶ ἐκδόθηκε ἀπόφαση ποὺ ἱκανοποιοῦσε κάπως καὶ τὰ δυὸ χωριά. Ὅρισμένο μέρος ὀρίστηκε νὰ εἶναι κοινό, νὰ θάσκουν τὰ ζῶα καὶ τῶν δυὸ χωριῶν καὶ ἓνα ἄλλο μέρος ποὺ καὶ γι' αὐτὸ φιλονικοῦσαν δόθηκε στὰ Δολιανὰ. Ἔτσι ἀποκαταστάθηκαν τὰ σύνορα ποὺ μέχρι σήμερα εἶναι σεβαστὰ κι ἀπὸ τὰ δυὸ χωριά.

Κεῖνο ὅμως ποὺ τώρα ἔχει σημασία δὲν εἶναι τὰ σύνορα ἀλλὰ τὸ ὅτι ἔλεψαν οἱ βλάχοι καὶ τὰ ζῶα. Στὸ μέρος ποὺ γίνονταν οἱ φιλονικίες καὶ τὰ δικαστήρια ἔδγαιναν 3—4 βλάχοι ἀπὸ τὰ Δολιανὰ κι ἄλλοι τόσοι ἀπὸ τὰ Ψιανὰ. Τώρα, δυστυχῶς, ὑπάρχει μόνο ἓνας.

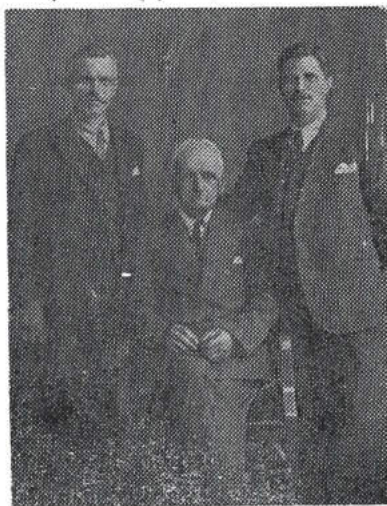
Τὸ χωριό μας συνορεύει καὶ μὲ τὰ χωριά Ρωσκά — Κοντί- 7
βα — Καρύτσα — Μεγάλο Χωριό. Μὲ κανένα ἀπὸ τὰ χωριά αὐ-
τὰ δὲν ἔχουμε ζητήματα μὲ σύνορα. Ἐχουμε φιλικὲς σχέσεις. Πο-
λλὲς φορές πᾶνε τὰ δικά μας ζῶα στὸν τόπο τους κι ἔρχονται καὶ
τὰ δικά των στὸ δικό μας μέρος χωρὶς νὰ γίνονται γκρίνιες.

ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ.

Οἱ χωριανοὶ μας δὲν ἦταν πολὺ πλούσιοι νὰ κάμουν ἔργα στὸ χωριό. Ἐκεῖνοι ποὺ μπορούσαν κάπως νὰ δοτηθῶσαν ἦταν αὐ-
τοὶ ποὺ ἦταν στὴν Πόλη. Αὐτοὶ πλήρωσαν κι ἔκαναν τὶς εἰκόνες
τῆς ἐκκλησίας μας τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου.

Γιὰ τὴν ἐκκλησία ἐπίσης βοήθησε ὁ Χρῆστος Δημ. Μουτο-
γιάννης ποὺ πλήρωσε κι ἔγινε ἡ πλακοστρωση τῆς ἐκκλησίας, τὰ
μανάλια κι ἄλλα πράγματα ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐκκλησία. Τὸ
ὄνομά του εἶναι γραμμένο.

Οἱ μακαρίτες Φωτ. Κανατᾶς καὶ Θανάσης Βράχας πλήρωσαν
κι ἔγινε τὸ νεκροταφεῖο καὶ τὸ κοιμητήριο. Ἄλλος μακαρίτης ὁ
ἱερομόναχος κι ἅγιος ἄνθρωπος ὁ Καλίνικος Τσαπάλος ποὺ ὑπηρε-
τοῦσε στὸ Μοναστήρι τοῦ Προυτοῦ, πλήρωσε καὶ χτίστηκε ἡ ἐκ-
κλησία μας ἡ Ἀγία Παρασκευή. Ἀπὸ μικρὸς ἔμεινε ὀρφανός. Σὰν

ΦΩΤΗΣ ΚΑΝΑΤΑΣ, ΘΑΝ. ΒΡΑΧΑΣ,
ΘΑΝ. ΜΟΥΤΟΓΙΑΝΝΗΣ
εργάτες του χωριού μας.

μεγάλωσε έμαθε λίγα γράμματα, συμβούλευε τὰ μικρά παιδιά και τελικά πήγε και έγινε καλόγηρος.

Τὸ χωριὸ μας δὲν ξέχασε κι ὁ μακαρίτης Σπ. Βαστάκης ποὺ ἔζησε τὴ ζωὴ του ὅλη σχεδὸν στὴν Ἀμερική. Αὐτὸς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ὕστερα ἀπὸ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμο ἔστειλε στοὺς χωριανούς του ἀπὸ ἓνα σακκὶ ἀλεύρι καὶ ροῦχα - παπούτσια ἀπὸ τὴν Ἀμερική κι αὐτά, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, εἶχαν μεγάλη ἀξία.

ΑΥΤΟΙ ΗΤΑΝ ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ ΜΑΣ.

Οἱ σπουδαιότερες οἰκογένειες τοῦ χωριοῦ μας ἦταν οἱ Βαστακαῖοι, οἱ Μουτογιανναῖοι, οἱ Ντουφεκιαῖοι, οἱ Πουρναραῖοι, οἱ

Χασκαῖοι, οἱ Παπασταθαῖοι, οἱ Καναταῖοι, οἱ Σταθουπλαῖοι, οἱ Μακραῖοι.

Οἱ Μουτογιανναῖοι: Τὸ ὄνομα αὐτὸ δὲν ἦταν τὸ ἀρχικὸ ὄνομα τῆς οἰκογένειας. Αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ πήρανε ἀπὸ ἓναν ποῦ δὲ μπορούσε νὰ μιλήσει. Ἦταν, μοῦτος, καθὼς λέμε. Κι ἐπειδὴ αὐτὸς λεγόταν Γιάννης πήρε τὸ ἐπώνυμο Μουτογιάννης, κι ἐμεῖς οἱ ἀπόγονοί του Μουτογιανναῖοι. Τὸ πραγματικὸ ἐπώνυμό μας ἦταν «Συννεφαῖοι». Κι αὐτό, γιατί οἱ πρόγονοί μας ἦταν πολὺ ψηλοί, ἔφταναν τὰ σύννεφα. Ἀπὸ ποῦ ἦρθαν δὲν ξέρουμε. Καθὼς θυμᾶται ὁ Χρ. Μουτογιάννης ποῦ εἶναι στὴν Ἀμερική, ὁ παππούς του λεγόταν Χρ. Μουτογιάννης καὶ παντρεύτηκε τὴ Βασιλικὴ Μακρῇ. Αὐτὸς ἦταν ὁ μόνος ποῦ ἔξερε λίγα γράμματα στὸ χωριὸ κι ἦταν ὁ πάρεδρος τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸς ἦταν ὁ νομοθέτης, ὁ συμβολαιογράφος, ὁ φάλτης, ὁ εἰρηνοδίκης τοῦ χωριοῦ. Ὁ παππούς του εἶχε τρία ἀγόρια τὸ Γιάννη ποῦ πέθανε στὰ Δολιανὰ τὸ Χρῆστο ποῦ πέθανε στὴν Ἀμερική καὶ τὸ Νίκο ποῦ ζεῖ, καὶ δυὸ κόρες ποῦ παντρεύτηκαν ἡ μία τὸν Χάσκο στὰ Δολιανὰ καὶ ἡ ἄλλη ἔγινε Ἐε-κάρφωτο στὸ Κλαψή καὶ οἱ δυὸ ἔχουν πεθάνει.

Ὁ Γιάννης Μουτογιάννης ἦταν ὁ πρῶτος ἀριστοκράτης ἀρχι-τσέλιγκας τοῦ χωριοῦ κι ἔνας καλὸς θαρσελοποιός. Τὸ σπίτι του ἦταν ἀνοιχτὸ γιὰ ὅλους καὶ ἡ φιλοξενία του περνοῦσε τὰ θρία. Καὶ στὸ χωρὸ καὶ ἀπὸ τὰ χωριά ποῦ περνοῦσε νὰ πᾶει στὸν κάμπο νὰ ξεχειμωνιάσει, καὶ στὸν κάμπο ποῦ ἔμενε, τὸ ὄνομα Γιάννης Μουτογιάννης ἀνοίγε ὅλες τὶς πόρτες. Γι' αὐτὸν δὲ χρειάζονταν συμφωνητικὰ καὶ ὑπογραφές. Ὁ λόγος του ἦταν ἀρκετός. Σὰν ἐρχόταν τὴν ἀνοιξὴ στὸ χωριὸ ὅλο τὸ γάλα ποῦ ἔπιανε στὸ δρόμο τὸ μοίραζε στὰ χωριά ὅπου περνοῦσε καὶ στὸ χωριὸ δὲν ὑπῆρχε κανένας ποῦ νὰ τοῦ ζήτησε βοήθεια καὶ νὰ μὴν τοῦ ἔδωσε. Φιλότιμος καὶ καλὸς ἔχασε ἀρκετὰ χρήματα ἀπὸ μερικούς ποῦ τοῦ ἔκαναν τὸ φίλο ὥσπου νὰ τοὺς δώσει τὰ χρήματα.

Ὅταν πούλησε τὰ πρόβατά του δὲ θέλησε νὰ ἀγοράσει κτήματα στὸν κάμπο. Προτίμησε νὰ μείνει στὸ χωριὸ κι εἶπε. Οἱ κάμποι τρέφουν ἄλογα καὶ τὰ βουνὰ λεβέντες. Στὸ χωριὸ ἄφησε τὴν ψυχὴ του, καὶ πέντε ὀρφανὰ μικρὰ παιδιά.

Ἡ γυναίκα του, Καλλιόπη Βαστάκη, παντρεύτηκε τὸ 1915

Ἡ οἰκογένεια Κων. Βαστάκη με τὸν ἱερομάρτυρα γιό τους Παπαδημήτρη.

ἡ 1917. Μητέρα της ἦταν ἡ Αἰκατερίνη Βαστάκη (τῆς οἰκογένειας Πουρνάρα).

Πεθερὸς τοῦ Γιάννη Μουτογιάννη ἦταν ὁ Κων. Βαστάκης ποὺ εἶχε κτῆμα καὶ μύλο καὶ μαντάνια καὶ νεροτρυβὴ κοντὰ στὸ περίφημο Κακογιόφυρο πρὸς τὸν Κκρικελλοπόταμο. Αὐτὸν τὸν ἤξεραν ὅλοι καὶ μετὰ δύο ἀκόμη ὀνόματα Μερμήγκια καὶ Λύκο, κι αὐτὰ τὰ ὀνόματα τὰ πῆρε γιὰ τὴν ἀσταμάτητη ἐργασία ποὺ ἔκανε καὶ γιατί μποροῦσε νὰ ζεῖ μοναχός, σὰν τὸ Λύκο, σ' αὐτὸν τὸν ἀπόμερο τόπο. Εἶχε, πολλὲς ἀρετὲς καὶ λαγοῦ ποδιάρια. Μποροῦσε νὰ πάει μονοήμερις ἀπὸ τὰ Δολιανὰ στὸ Μεσολόγγι. Παιδιὰ εἶχε δύο τὴν Καλλιόπη καὶ τὸ Δημήτρη ποὺ ἀργότερα ἔγινε δάσκαλος καὶ Παπὰς καὶ θανατώθηκε ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς τὴν 24 Δ) θρίου 1942 μετὰ φρικτὸ θάνατο (τὸν ἔρριξαν ζωντανὸ στὴ φωτιά ποὺ καίγόταν τὸ σπίτι τοῦ Εὐαγ. Πιστιόλη στὸ Μικρὸ Χωριό).

Ἡ χήρα Καλλιόπη Μουτογιάννη μετὰ ἀφάνταστες στερήσεις μεγάλωνε τὰ παιδιά της καὶ γιὰ νὰ φανεῖ συνεπὴς πρὸς τίς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀντρα της πούλησε ἓνα κτῆμα της γὰ πληρωθεῖ δανειστῆς ποὺ τοῦ εἶχε ὑπογράψει σὰν ἐγγυητὴς ὁ ἀνδρας της.

Στὴ στάνη γέννησε τὸ παιδί της Χρῆστο ποὺ εἶναι σήμερα ἐγκατεστημένο στὴν Ἀμερικὴ μαζί μετὰ τὰ ἀδελφία του Δημήτρη, Βαγγελιώ, Δέσποινα, Βασιλική. Ὁ Χρῆστος Μουτογιάννης λατρεύει τὸ χωριό του, βοηθάει τοὺς συμπατριῶτες του καὶ κάθε καλὸ ἔργο κι ἔχει μεγάλῃ ὑπόληψη στὴν Ἀμερικὴ καὶ μεταξὺ τῶν Εὐρυτάνων καὶ μεταξὺ τῶν Ἀμερικανῶν. Μετὰ πτυχίο Β' Δημοτικοῦ ἦταν χρόνια πρόεδρος τοῦ ἐκεῖ Συλλόγου Εὐρυτάνων «τὸ Βελούχι» καὶ συνεχίζει τὸ δρόμο ποὺ ἀκολουθοῦσε κι ὁ πατέρας του καὶ οἱ οἰκογένειες Μουτογιάννη. Ἦρθε στὴν Ἑλλάδα 2—3 φορές. Παντρεύτηκε Ἑλληνίδα τὴ Βαρβάρα Καταλιάγκα κι ἔχει δύο χαριτωμένα παιδάκια.

Ἀξιόλογος ἀπὸ τοὺς Μουτογιανναίους ἦταν ὁ Γεωρ. Μουτογιάννης ἡ σοφός, ὅπως τὸν ἔλεγαν. Ὁλητὴ ἡ ζωὴ του κοντὰ στὰ πρόβατα. Καλλιανοῦδα τὸ καλοκαίρι, Ἀγρίνιο τὸ χειμῶνα. Εἶχε κύρος ἀξιοπρέπεια καὶ τὴν ἐκτίμηση τῶν χωριανῶν καὶ φίλων του.

Ἄλλοι Μουτογιανναῖοι ἦταν ὁ μακαρίτης Ἀνδρ. Μουτογιάννης ἕνας ψηλός, γερός, ἕνας λεβέντης ποὺ ἔκοθε στὸν ὦμο του τὸ σακκὶ μετὰ τὸ καλαμπόκι 30—40 ὀκάδες κι ἔφτανε χωρὶς νὰ ξεκουραστεῖ ἀπὸ τὰ Ψιγὰ καὶ τὸ Μεγάλο Χωριὸ στὰ Δολιανὰ. Καὶ τίς νύχτες μετὰ τὸ δύχτι του ψάρευε στὸν Κρικελλοπόταμο. Ὁ γιὸς τοῦ Γιάννης ἦταν καὶ χτίστης. Πέθανε πρὶν λίγα χρόνια. Ἡ γυναίκα του καὶ οἱ τρεῖς κόρες του Παναγιώτα, Ἑλένη, Καλλιρόη ζοῦνε.

Ἀπὸ τὰ παιδιά τοῦ Κων. Μουτογιάννη ποὺ μένει στὸ Μικρὸ Χωριὸ ὁ Βαγγέλης καὶ Νίκος εἶναι στὴν Ἀμερικὴ κι ὁ Γιάννης στὴν Ἀθήνα.

Ὁ Νικ. Μουτογιάννης, ἀδελφὸς τοῦ Γιάννη, παλιὸς τσέλιγκας, ἅγιος ἄνθρωπος, ἐπιστήμονας στὸ ἐπάγγελματό του, ζεῖ σήμερα στὴν Ἀθήνα σὲ ἓνα μοναστήρι ποὺ ὑπηρετεῖ σὰν καλόγρια ἡ κόρη του Γιαννούλα. Οἱ ἄλλες δύο κόρες τοῦ Βασιλικῆ καὶ Παναγιώτα εἶναι παντρεμένες.

Ὁ Θαν. Μουτογιάννης λάτρης τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς Καλλιανούδας καὶ ἡ γυναίκα του Κατίνα πέθαναν πρὶν ἀπὸ χρόνια. Τὰ παιδιά τους Δημήτρης καὶ Βούλα εἶναι παντρεμένα καὶ μένουν στὸν Πειραιᾶ.

Ὁ Ἄνδρ. Μουτογιάννης ποὺ πῆγε σὺγαμβρός στὸ Μεγάλο Χωριὸ πέθανε κι αὐτός. Ἡ γυναίκα του καὶ ἡ κόρη του Βούλα μένουν στὴν Ἀθήνα.

Ἄλλοι Μουτογιανναῖοι εἶναι ὁ Θανάσης Ἰω. Μουτογιάννης ποὺ εἶχε ἑφτά παιδιά, ὁ Γεωργ Ἰω. Μουτογιάννης ποὺ εἶχε 4 παιδιά (Γιάννης, Μάρια, Ἀλεξάνδρα, Κώστας) καὶ ὁ Γιάννης Γεωρ. Μουτογιάννης ποὺ ἔχει ὀχτὼ παιδιά καὶ μένει στὰ Δολιανὰ.

Π ο υ ρ ν α ρ α ῖ ο ι : Ἀρχικὰ ἦταν τρία ἀδέρφια Γιάννης, Νίκος, Σπύρος. Ὁ Γιάννης εἶχε ἑννιά παιδιά (Κώστας, Βασιλική, Θύμιος, Νίκος, Ἀλέξης, Ἐλένη, Εὐαγγελία, Ἥλίας). Οἱ Νίκος καὶ Σπύρος δὲν εἶχαν παιδιά.

Ὁ Κώστας Πουρνάρας εἶχε ἑννιά παιδιά (Αἰκατερίνη, Μα-

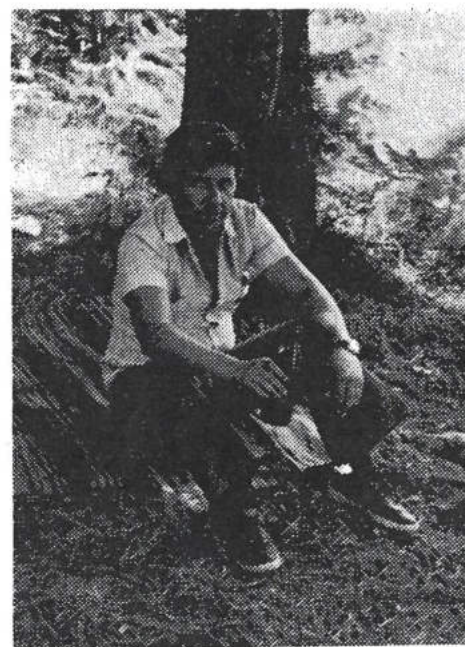
ΝΙΚ. ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

Ἕνας εὐζωνας λεβέντης

ρία, Γεωργία, Θεodώρα, Σπυριδούλα, Γιάννης, Καλλιόπη, Νίκος, Κώστας.

Ὁ Νικ. Πουρνάρας, ποὺ μένει τώρα στὸ Μεγάλο Χωριό, ἦταν καὶ εἶναι ἕνας ὑπεραγαπητὸς πατριώτης. Πονάει τὸν τόπο μας, ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ χωριὸ του ἔχει τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐκτίμηση ὅλων τῶν χωριανῶν του κι ὅταν πηγαίνει στὸ χωριὸ γίνεται δεχτὸς μὲ ἐνθουσιασμὸ ἀπὸ ὅλους. Αὐτὸς ἔχει ἑφτά παιδιά. Πέντε στὴν Ἀμερική (Χαράλαμπος, Κώστας, Γιώργος, Γιάννης, Τασία) καὶ δύο στὴν Ἑλλάδα (Δημήτρης, δικηγόρος, καὶ Ὀλγα).

Ὁ Γιάννης Πουρνάρας, ἀδελφὸς τοῦ Νίκου εἶναι ἀποκαταστημένος στὴν Ἀθήνα μένει ὅμως πάντα νοσταλγὸς τοῦ χωριοῦ καὶ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑΣ

Δικηγόρος

Καὶ ἐπιστήμονες ἀπὸ τὰ Δολιανὰ

τὸ θετικὸ ἐνδιαφέρον του τὸ δείχνει παντοῦ καὶ πάντοτε. Τόσο αὐτὸς ὅσο κι ὅλοι οἱ Πουρναραῖοι διακρίνονται γιὰ τὴν εὐφυΐα καὶ τὴν καλωσύνη τους.

Γιάννης Πουρνάρας, παπάς. Ὁ πατέρας του πῆγε στὸ Μεγάλο Χωριό, καὶ εἶχε τρία παιδιὰ (Δημήτρης, Ἀνδρέας, Τασία) ὑπηρέτησε σὰν παπάς στὸ Κλαψή, Μεγάλο Χωριό καὶ τελευταία στὴν Ἀθήνα στὸν Ἅγιο Γεώργιο Λυκαβητοῦ.

Χ α σ κ α ι ο : Οἰκογένειες τῶν Χασκαίων ἦταν 1) τοῦ Εὐθ. Χάσκου ποὺ ἦταν καὶ δάσκαλος στὸ Μεγάλο Χωριό μὲ μεγάλη φήμη γιὰ τὴ μόρφωση καὶ τὴ διδασκαλία του, 2) τοῦ Γεωρ. Χάσκου, 3) τοῦ Δημ. Χάσκου ἢ Κήρυκα, 4) τοῦ Κων. Χάσκου ἢ Τζουβάρα ποὺ ὁ γιός του Λέανδρος ὑπηρέτησε τριανταπέντε χρόνια παπάς στὰ Δολιανὰ καὶ ποὺ τώρα μὲ τὰ ἔξι κορίτσια του μένει στὴν Ἀμερική, 5) τοῦ Θεοφ. Χάσκου ποὺ μένει στὸ χωριό καὶ φημίζεται γιὰ τὴν ἐργατικότητα, τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὰ κοινά, καὶ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὸ χωριό του. Εἶχε ἀδελφὴ τὴν Κωσταντία ποὺ παντρεύτηκε στὰ Ψιανὰ καὶ πέθανε τὸ 1979, 6) τοῦ Κων. Χάσκου ἢ Γκορδῆ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔκανε καὶ τίς πέτρες γὰ γελᾶν. Τὰ παιδιὰ του ἔνα ὁ Νίκος, τυφλός, μένει στὸ Καρπενήσι καὶ τὸ ἄλλο ὁ Γρηγόρης μένει στὴ Λαμία, 7) τοῦ Κωστῆ Χάσκου ποὺ τὰ παιδιὰ του Γιάννης καὶ Νίκος μένουν στὸ Χαλίκι

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑ ΚΟΝΤΟΘΑΝΑΣΗ

Τὰ Δολιανὰ ἡ ψυχὴ της

Αἰτωλικοῦ. Ὁ Κωστῆς Χάσκος, χρόνια ἐργάστηκε στὴν Ἀμερική. Ἦταν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἅγιος, ὁ ἄγιος, ὁ ἀληθινὸς χριστιανός. Τὸ σπίτι του ἦταν μοναστήρι. Τὴν ἴδια ταχτική ἀκολουθοῦν καὶ τὰ παιδιὰ του, 8) τοῦ Γιάννη Ἀν. Χάσκου ποὺ ἐργάστηκε χρόνια στὴν πόλη καὶ γιός του εἶναι ὁ Ἀνδρ. Χάσκος ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι ἄξιος γιὰ ὅλα καὶ εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔκανε τὴν κρεμαστή γέφυρα καὶ ἀποκατάστησε τὴ συγκοινωνία Δολιανῶν — Ρωσκάς, 9) τοῦ Παναγ. Χάσκου, 10) στὴν οἰκογένεια Χασκαίων καὶ ἀδελφός

ΚΩΝ. ΧΑΣΚΟΣ

Ὁ πραγματικὸς Χριστιανός

τοῦ Κων. Χάσκου ἢ Τζουβάρα ἦταν κι ὁ Εὐθύμιος Χάσκος. Αὐτὸς ποὺ πάντα ἔμεινε μὲ τὸ κοπάδι καὶ σπάνια κατέβαινε στὸ χωριό. Ὁ Μπαρπαθύμιος ἦταν ἄνθρωπος ποὺ κακὸ ποτὲ δὲν περνοσε ἀπὸ τὸ νοῦ του Ἡ καλωσύνη του δὲν εἶχε μέτρο, 11) Νικ. Χάσκος ἢ Φλώρος. Ἡ οἰκογένεια Φλώρου ἦταν ἡ πρώτη στὸ χωριό. Ὁ μακαρίτης Νικ. Φλώρος, ἀξέχαστος φίλος, ὑπεραγαπητός, πάντα μπροστὰ σὲ κάθε ζήτημα τοῦ χωριοῦ, λαμπρὸς οἰκογενειάρχης, ἦταν ἡ ψυχὴ τοῦ χωριοῦ. Ὅσοι τὸν γνωρίσαμε πικραθήκαμε ἀπὸ τὸν ἄδικο χαμό του.

Τὰ παιδιὰ του Γιάννης, Ἀχιλλέας, Πάνος ποὺ ἐργάζονται στὴν Ἀμερική ἔχουν τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐκτίμηση ποὺ εἶχε κι ὁ πατέρας των. Ὁ ἄδικος χαμός το Νικ. Χάσκου ἦταν τὸ πιὸ φο-

θερό που ξγινε στο χωριό μας από τότε που θυμούμαστε ως τὰ σήμερα.

Β α σ τ α κ α ι ο ι : Οικογένειες Βαστάκη ήσαν: 1) Τοῦ Ἰωάν. Βαστάκη πού ήταν καὶ μπακάλης παλιότερα στὸ χωριό μας. 2) Τοῦ Κων. Βαστάκη πού ήταν ὁ μυλωνᾶς τοῦ χωριοῦ μας κι εἶχε τὸ μύλο καὶ τὰ ἐργαστήριά του στὸ Κακογιόφυρο γιὸς τοῦ Κων. Βαστάκη ήταν ὁ Δημ. Βαστάκης ὁ μετέπειτα παπάς καὶ δάσκαλος πού ἐκτελέστηκε ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς διὰ πυρᾶς τὴν 24.12.42. Γιοί

Ὁ Σωτ. Βαστάκης μετὰ τὴ σύζυγό του Μαγδαλινὴ Λεπενιώτη καὶ τὰ ἀδελφία του τὴ μέρα τῶν γάμων τους

τοῦ Δημήτρη Βαστάκη εἶναι οἱ Κων. Βαστάκης παπάς στὴν Ἀθήνα, Μιχ. Βαστάκης παπάς στὴν Ἀμερική καὶ Ἰωάν. Βαστάκης. 3) Τοῦ Χρ. Βαστάκη πού ὁ γιὸς του Κώστας πῆγε στὴν Ἀμερική καὶ τὰ παιδιά του Σπύρος, Χρήστος, Σωτήρης ἐργάζονται ἐκεῖ. Εἶναι ἐξαιρετικοὶ πατριῶτες καὶ ἐπισκέπτονται καὶ τὸ χωριό, ἀδελφὸς τοῦ Κώστα ήταν ὁ ἀγαπητὸς ὄλου τοῦ χωριοῦ ὁ Λευτέρης πού πέθανε τὸ 1979. 4) Τοῦ Σταύρου Βαστάκη πού τὰ παιδιά του Βαγγέλης, Παντελῆς καὶ Ἀριστείδης ἐργάζονται στὴν Ἀμερική. Ὁ πατέρας

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΒΑΣΤΑΚΗΣ

Τὰ Δολιανὰ τὰ εἶχε μέσα στὴν καρδιά του

των, λάτρης τοῦ χωριοῦ μένει ἐκεῖ στενοχωρημένος ἀπὸ τὸ χαμὸ τοῦ γιοῦ τοῦ Σπύρου. 5) Τοῦ Γιάννη Βαστάκη, δασκάλου, πού μένει στὴν Ἀθήνα μετὰ τὴν οἰκογένειά του. Ὁ Γιάννης Βαστάκης ἦταν ἀπὸ τοὺς ἐξαιρετοὺς δασκάλους μετὰ ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωση καὶ πάντα ἀρίστευε στὰ μαθήματά του. 5) Τοῦ Νικ. Βαστάκη ἡ Καλπή. Ὁ γιὸς του Κώστας αὐτοδημιούργητος χωρὶς καμιά βοήθεια ἐσπούδασε ἐργαζόμενος κι ἔγινε καθηγητὴς Θεολόγος. Τὰ ἄλλα παιδιά του βρίσκονται στὴ Γερμανία κι ἔνα, ὁ Γιάννης, στὸ Καρπενήσι. 6) Τοῦ Θανάση Βαστάκη, ἡ Παλιούρα πού ὁ γιὸς

του Γιάννη πέθανε στη Γερμανία. 7) 'Από τὰ Δολιανὰ ἦταν καὶ ὁ Σπύρος Βαστάκης ἀδελφὸς τοῦ Χρ. Βαστάκη ποὺ πέθανε στὴν Ἀμερική.

ΣΠΥΡΟΣ ΒΑΣΤΑΚΗΣ

Τὸ παληκάρι ποὺ δὲν ξεχνιέται

Σ τ α θ ο π ο υ λ α ῖ ο ι : Οἱ οἰκογένειες Σταθοπουλαίων ἢ Στουρναραίων ἦταν δυὸ τοῦ Νικ. Σταθοπούλου ποὺ πέθανε στὴν Πόλη καὶ τοῦ Στάθη Σταθοπούλου ποὺ εἶχε παιδί τὸ Θύμιο Σταθόπουλο ποὺ μένει στὴ Σκοπιά.

Μ α κ ρ α ῖ ο ι : Οἱ Μακραῖοι κατάγονται ἀπὸ τοὺς Παπασταθαίους. Ἔχουν κάτι ποὺ δὲν τὸ ἔχει κανένας στὸ χωριό. Εἶναι μεγαλόσωμοι, γεροί, δυνατοί, ἄξιοι καὶ γι' αὐτὰ τὰ χαρίσματα ποὺ ἔχουν τοὺς κόλησαν τὸ παρατσούκλι Μακραῖοι. Οἱ οἰκογένειες τῶν Μακραίων εἶναι: Τοῦ Κώστα Μακρῆ ποὺ εἶχε παιδιὰ τὸ Χρήστο καὶ τὸ Φῶτη. Ὁ Χρήστος ἔχει παιδιὰ τὸν Κώστα καὶ τὸ Βασίλη.

Ὁ Φῶτης ἔχει ἑννιά παιδιὰ τὰ Τριαντάφυλλο, Γιάννη, Γεώργιο, Σταύρο, Ἀνδριγούλα, Γεωργία, Χρυσούλα, Χαρίκλεια, Ἀθανασία καὶ περὶ τὰ 30 ἐγγόνια.

Ὁ Φῶτης Μακρῆς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς 4—5 ποὺ κρατοῦν ζωντανὸ τὸ χωριό. Ἄς ἔχει περάσει τὰ 75 εἶναι παληκάρι. Δὲν τὸν φτάνει στὴν περπατησιὰ οὔτε νιὸς 25 χρονῶν. Περιποιεῖται τίς γίδες του, καλλιεργεῖ τὰ χωράφια του καὶ ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὰ ζητήματα τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸς εἶναι τὸ χωριό. Ἔχει τὴ γενική

ΝΙΚΟΣ Α. ΜΑΚΡΗΣ

Ἔμεινε γιὰ πάντα στὴν Αὐστραλία

ἐκτίμηση καὶ ἐμπιστοσύνη. Ὅλοι τὸν σέβονται καὶ τὸν ἀκολουθοῦν.

Οἶκοι. Ἀνδρ. Μακρῆ ποὺ ὁ γιὸς του Δημήτρης μένει στὴν Αὐστραλία.

Δημ. Μακρῆς ἢ Κωφός. Αὐτὸς εἶχε δυὸ παιδιὰ τὸν Γιάννη καὶ τὸ Γεώργιο ποὺ μένουν στὴ Λαμία.

Π α π α σ τ α θ α ῖ ο ι : Δυὸ οἰκογένειες Παπαστάθη εἶναι στὸ χωριό μας τοῦ παπᾶ, Γεωρ. Παπαστάθη, ποὺ γράφουν οἱ γιοὶ του Τάσος καὶ Γιάννης καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Νικ. Παπαστάθη ποὺ ὁ γιὸς του Ξενοφώντας μένει στὸ χωριό κι εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς 4—5 ποὺ κρατοῦν τὸ χωριό. Ἀξίος, πρόθυμος, ἐργατικός, ἔξυπνος, δραστήριος τὰ καταφέρνει νὰ νικάει ὅλες τίς δυσκολίες τοῦ χωριοῦ. Τὸ παιδί του Νίκος ἐργάζεται στὴν Ἀθήνα καὶ ἡ κόρη του εἶναι παντρεμένη στὸ Μεγάλο Χωριό.

Ὁ Τάσος Παπαστάθης εἶναι ὁ ψάλτης ὁ ἐπίτροπος κι αὐτὸς ποὺ ξέρεῖ τὰ περισσότερα γράμματα στὸ χωριό.

Ὁ ἀδελφός του Γιάννης μένει στὴν Ἀθήνα. Ἐπισκέφεται πάντα τὸ χωριό του, ἀγαπάει τοὺς χωριανούς του καὶ δὲ λείπει ἢ

συμμετοχή του από κάθε έργο που γίνεται στο χωριό. Έχει τη γενική εκτίμηση όλων των χωριανών του. Τα παιδιά του Γιώργος και Νούλη εργάζονται στην Αθήνα.

Ο Άθαν. Παπαστάθης που ήταν πολλά χρόνια παπάς στο Μεγάλο Χωριό με αξιόλογη δράση κι αγρότερα παπάς στο Αγρίνιο έχει τέσσερες κόρες παντρεμένες και ένα γιό το Γιώργο που εργάστηκε πολλά χρόνια στην Αμερική.

Ο Στέλιος και Άνδρ. Παπαστάθης είναι εγκατεστημένοι στη Θεσσαλονίκη με δικές τους επιχειρήσεις κ.λπ.

Ν τ ο υ φ ε κ α ι ο ι: Οί οικογένειες Ντουφεκιάων ήταν τέσσερες: 1) Του Ίω. Ντουφεκιά, με παιδιά τον Εύθ. Ντουφεκιά

Η οικογένεια ΓΙΑΝΝΗ ΝΤΟΥΦΕΚΙΑ
Σημαντική ή προσφορά της στο χωριό

και τρεις κόρες. 2) Του Κων. Ντουφεκιά που είχε παιδιά το Νίκο και τον Άνδρέα που σκοτώθηκε στη μάχη του Λαχανά και 3) Του Γεωρ. Ντουφεκιά που είχε παιδιά το Γιάννη και παιδιά του Γιάννη είναι οι Γιώργος, Σωτήρης, Σπύρος, Αλεξάνδρα, Δήμητρα και Ευφροσύνη, παιδί του Γιώργου είναι ο Γιάννης που είναι τσιγογράφος στην Αθήνα. 4) Του Άθαν. Ντουφεκιά που είχε τρεις κόρες ή μία παντρεύτηκε στο Μεγάλο Χωριό, με Σπύρο Ρώτικα, ή άλλη στην Καρύτσα με Βασ. Κατσιγιάννη και ή τρίτη στο Μεγάλο Χωριό. Τα παιδιά του Σπ. Ρώτικα εργάζονται στην Αθήνα.

ΘΕΜΙΟΣ ΝΤΟΥΦΕΚΙΑΣ
Στην καρδιά του τα Δολιανά

Κ α ν α τ α ι ο ι: Οί οικογένειες των Καναταίων ήταν τέσσερες:

1) Του Νικ. Κανατά. Αυτός είχε γιό το Θαν. Κανατά που έμεινε ορφανός από μητέρα κι επειδή δεν είχε τα μέσα να τον συντηρήσει τον έδωσε ψυχοπαίδι στην οικογένεια Ίωάννη και Σοφίας Βράχα από τα Ψιανά. Αυτοί τον μάθανε λίγα γράμματα κι έζησε όλα τα χρόνια του στα Ψιανά. Άλλαξε το επώνυμό του από Κανατάς σε Βράχας και ήταν πρόεδρος της Κοινότητας Ψιανών επί 50 χρόνια. Ήταν πολύ δραστήριος, αγαπούσε το χωριό που γεννήθηκε, πάντα φρόντιζε για τα ζητήματά του και στα πανηγύρια έρχό-

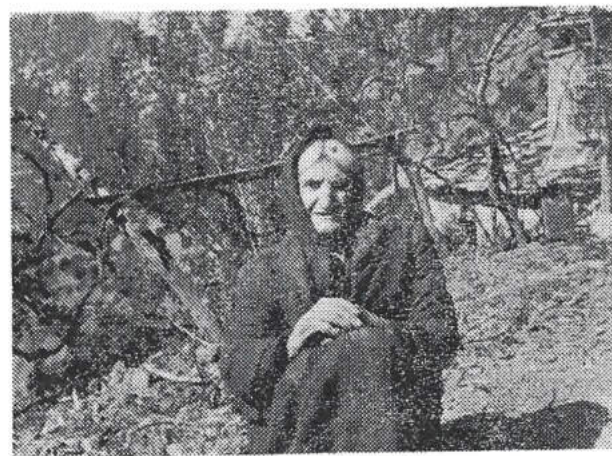
ΘΑΝ. ΒΡΑΧΑΣ

Πάντα πρώτος στα πανηγύρια με τη δοξασμένη φουστανέλλα

ταν πάντα φορώντας τον ντουλαμά ή τη φουστανέλλα και με μεγάλη ακολουθία 30—40 Ψιανίτες. Ἀδελφία του ήταν ή Ἀθηνᾶ Φραγκάκη που παντρεύτηκε στο Κλαψή και ο Δημήτρης που πέθανε στην Πόλη. Ὁ Νικ. Κανατάς ύστερα από το θάνατο της πρώτης του γυναίκας που καταγόταν από τους Μουτογιανναίους πήρε δεύτερη γυναίκα από το Κακαδάκι, συνοικισμό της Καστανιάς.

2) Ἀδελφός του Νικ. Κανατά ήταν ο Φώτης Κανατάς. Σχεδόν όλη του τη ζωή την πέρασε στην Πόλη και την Ἀθήνα. Παρά την υπεράνθρωπη καλωσύνη του, τη χριστιανική ζωή του, και τις σπάνιες ἀρετές του χτυπήθηκε σκληρά από τη μοίρα. Ἐχασε

στην Πόλη τα παιδιά του Ἀντώνη και Δημήτρη. Το τρίτο, ο Γιάννης, σκοτώθηκε στο χωριό από πέτρα που κύλησε και ἔμεινε τελευταία με ένα παιδί τυφλό, από το ένα μάτι, το Βασίλη. Και ο γάμην ἔφτανε αυτό σκόνταψε κάπου κι αυτό το ἡμίστραβο παιδί με ἀποτέλεσμα να χάσει και το άλλο μάτι. Ὁ νέος Ἰωάννης, ο μπαρμπαφώτης, πέθανε στην κατοχή και πριν λίγα χρόνια πέθανε κι ο τελευταῖος γιός του. Ἡ κόρη του γιού του παντρεμένη με τον Νικ. Μπακογιάννη μένει στην Ἀθήνα.

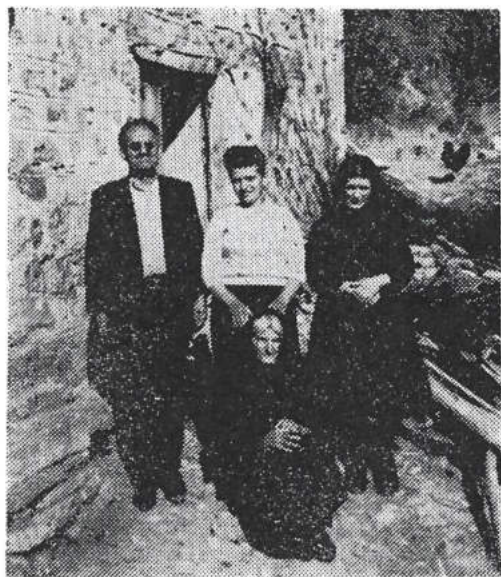

ΚΥΡΙΑΚΗ Φ. ΚΑΝΑΤΑ. Κοντά στις γίδες πέρασε τη ζωή της

3) Ἡ οικογένεια του Νικ. Κανατά ή Ψόφου είχε παιδιά το Γεώργιο, το Γιάννη και την Κωνσταντώ. Το ἐπάγγελμα του ήταν δάσχος. Χόρευε και τραγουδοῦσε ὠραία κι ήταν ἀγαπητός στην παρέα.

4) Ὁ Θεοφ. Κανατάς ή Πλιάτσικας ήταν κι αυτός δάσχος. Τη στάνη του την είχε στις Μεράνζιανες. Ποτέ δὲ μάλωνε με τους

Ψιανίτες αν και ήταν στην περιοχή τή φιλονικούμενη. Ή γυναίκα του Καλλιόπη ξεϊ ακόμη και ήταν όνομαστή για τὰ τραγούδια της.

Ή οικογένεια ΒΑΣΙΛΗ ΚΑΝΑΤΑ

Όλη ή ζωή του μιὰ νύχτα

Η ΚΟΝΤΙΒΑ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ.

Δέν ξέρω αν υπάρχει όχι στην Έλλάδα αλλά σ' όλον τόν κόσμο χωριό τόσο αποκλεισμένο όσο ή Κοντίβα. Βράχοι θεόρατοι, βουνά ψηλά και γκρεμοί φοβεροί τὸ ζώνουν από παντού.

Στὸ χωριό, καθώς λένε οί παλιοί, δέν είχαμε κανένα ζῶο. Κι αν ήθελε κανείς νά πάρει ζῶο από ποῦ νά τὸ περάσει νά τὸ φέρει; Δρόμος δέν υπήρχε. Τὸ πρώτο ζῶο ποῦ φέρανε στὸ χωριό μας ήταν ένα νεογέννητο γαϊδουράκι ποῦ τὸ έφερε κάποιος Μπακατσιᾶς. Αὐτὸς πήγε για δουλειά του στὰ Δολιανά και τὸ θράδυ έμεινε στὸ σπίτι του κουμπάρου του Ντουφεκιᾶ. Έκει, τὸ θράδυ, συζητοῦσαν για τή ζωή τους και ξεχωριστὰ τὸ πόσο κουράζονταν με τίς μεταφορές τόσο μέσα στὸ χωριό όσο και πρὸς τὸ Μεγάλο Χωριό όπου πουλοῦσαν ὅ,τι ἔδγαζαν και ἀγόραζαν ὅ,τι ήθελαν.

Έγώ, λέει ὁ Ντουφεκιᾶς, δέν έχω τέτοιο πρόβλημα. Ἀγοράσα μιὰ γαϊδουρίτσα. Βίτσιᾶ δέν δέχεται. Ἀλογάκι ἀληθινό. Καί χτὲς μᾶς γέννησε ένα πουλαράκι χαριτωμένο.

Σάν τ' ἄκουσε αὐτὸ ὁ Μπακατσιᾶς δέν ἔχασε καιρὸ κι ἀμέσως τοῦ λέει. Κουμπάρε, σταμάτα. Θέλω μιὰ χάρη από σένα. "Αν μοῦ τήν κάμεις, θά με σώσεις. Ξέρεις, ή γυναίκα μου είναι ἄρρωστη, τὰ παιδιὰ μου μικρά, ἐγὼ εἶμαι τὸ γουμάρι και τὸ ἄλογο τοῦ σπιτιοῦ.

— Καί τί θέλεις από μένα κουμπάρε;

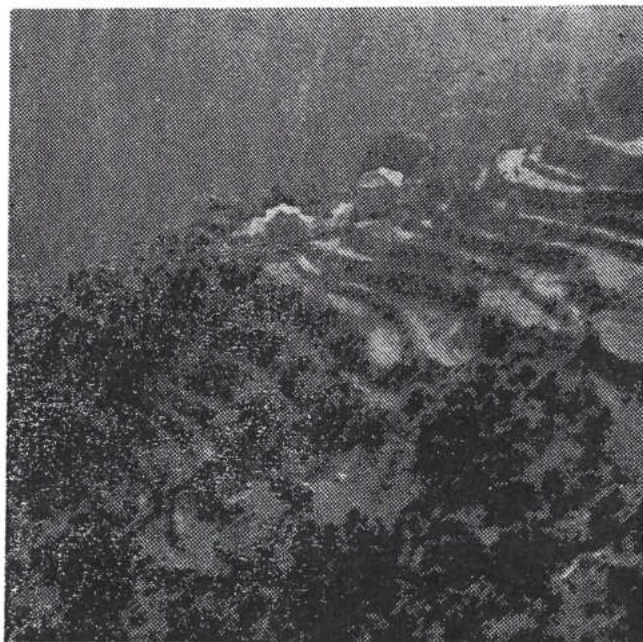
— Τὸ νεογέννητο γαϊδουράκι.

— Καί τί θά τὸ κάμεις;

— Θά τὸ πάω στὸ χωριό. Για νά ἀγοράσω μεγάλο ζῶο δέν περνάει νά τὸ πάω. Αὐτὸ θά τὸ δάλω στὸ σακκί, θά τὸ κόψω στὸν ὦμο και θά τὸ πάω. Γάλα έχω. Θά τὸ ποτίζω και σὰ μεγαλώσει, ὕστερα από δυὸ χρόνια θά τὸ σαμαρώσω και θά κάνω τίς δουλειές μου.

Ὁ Ντουφεκιᾶς δὲ χάλασε τὸ χατήρι τοῦ κουμπάρου του. Τοῦ ἔδωσε τὸ γαϊδουράκι κι ὁ Μπακατσιᾶς τὸ ἔφερε τήν ἄλλη μέρα στὸ χωριό. Αὐτὸ ήταν τὸ πρώτο ζῶο ποῦ πάτησε στὸ χωριό...

Ή Κοντίβα ἄς ήταν σ' αὐτὴ τήν ἀποκλείστρα, περικυκλωμένη από θεόρατους βράχους, στὸν λίγο καλλιεργήσιμο τόπο της, ή

Ἡ Κοντίδα τὸ χωριό μας. Μιά φορά κι ἓναν Καιρό.

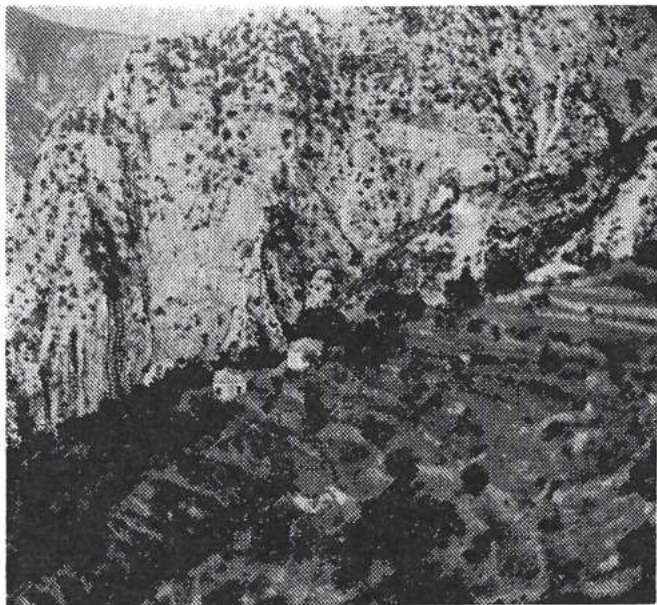
παραγωγή της δὲν ἦταν καὶ τόσο εὐκαταφρόνητη. Ἐπαιρνε ἀπ' αὐτὸν τὸ μισὸ ψωμί της κι ὅσο ἀπὸ φρούτα σῦκα, ροδάκινα, κεράσια, κ.λπ. καθὼς καὶ ἀπὸ σταφύλια ἢ παραγωγή καὶ σὲ ποιότητα καὶ σὲ ποσότητα ἦταν πλούσια. Τὸ χωριὸ τὸ φθινόπωρο ἦταν παράδεισος. Ἡ ἀξιόλογη πηγή ὅμως πού ἔδινε ζωὴ στὴν Κοντίδα ἦταν ἡ κτηνοτροφία καὶ καλύτερα τὰ γίδια. Ἰδεώδης τόπος γιὰ γίδια. Πουρνάρια μὲ πολὺ μαλακὸ φύλλο καὶ φελίκια, καὶ πολλῶν εἰδῶν χορτάρια ἢ πιὸ ἀγαπητὴ τροφή τῆς γίδας κι ἂν ἔβρεχε, κι ἂν ἔκανε κρύο, παντοῦ σπηλιές νὰ τρυπῶσει νὰ γεννήσει, νὰ προφυλαχτεῖ ἀπὸ τὸ κρύο καὶ τῇ ζέσθῃ.

Οἱ 30—35 οἰκογένειες, κι ὅλες πολυφαιμέλιτισσες, πού ζοῦσαν στὴν Κοντίδα εἶχαν ἀπάνω ἀπὸ 4.000 γιδοπρόβατα. Σήμερα εἶναι μόνο δυὸ οἰκογένειες. Αὐτὴ ἦταν κι αὐτὴ εἶναι σήμερα ἡ Κοντίδα.

Ἡ Κοντίδα ὕστερα ἀπὸ τὸ Δεύτερο Πόλεμο σκόρπισε παντοῦ. Μὰ ὅπου καὶ νὰ πῆγε ὁ καθένας οὔτε στιγμή δὲν ἔλειψε ἀπὸ τὸ νὰ ζεῖ νοερά στὸ χωριό του, νὰ ρωτᾷ καὶ νὰ ἐνδιαφέρεται γι αὐτὸ καὶ νὰ φροντίζει νὰ διατηροῦνται σὲ καλὴ κατάστασι οἱ ἐκκλησιές τοῦ χωριοῦ των. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Σωτῆρος, μέσα στὸ χωριό, καὶ τὸ φωλιασμένο στὴν καρδιά ἐνὸς τεράστιου βράχου ἐκκλησιάκι τοῦ Ἀἰγιώργη εἶναι τὰ ἱδρύματα πού ἐνώνουν ὅλους τοὺς κατοίκους καὶ ἡ μεγαλύτερή τους ἐπιθυμία εἶναι νὰ μπορέσουν νὰ πᾶνε, ἔστω καὶ μιὰ φορά, νὰ ἀνάψουν τὸ κερί τους καὶ νὰ κάμουν μιὰ λειτουργία.

Ἡ ζωὴ σ' αὐτὸ τὸ χωριὸ παρουσιάζεται πολλὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ Γέννησι τοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ μερικὰ ἀντικείμενα πού βρέθηκαν βγαίνει αὐτὸ τὸ συμπέρασμα: 1) Πρὶν 50 χρόνια, στὴ θέση Ράχη, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ χωριὸ ἐκεῖ πού ἔσκαβε ὁ Σωτῆρης Μανθόπουλος βρῆκε ἀρχαῖον τάφο πού εἶχε μέσα μιὰ πανοπλία ἀρχαίου πολέμης. Αὐτὴ, χωρὶς νὰ ξέρει τὴν ἀξία της, τὴν κατέστρεψε. 2) Ἀπέναντι ἀπὸ τὸ χωριὸ μας ἔχει γίνει μιὰ τεράστια κατολισθησι. Τμῆμα ὁλόκληρο, σὲ πλάτος 2 χλμ., κόπηκε ἀπὸ τὸ βουνό, πλάκωσε μιὰ μεγάλη ἔκτασι πού καλλιεργόταν κι ἔφτασε ὡς τὸ ποτάμι: τὸν Κρικελλοπόταμο. Τὰ νερά, χρόνο μὲ τὸ χρόνο, ἔφαγαν σὲ ὁρισμένα σημεῖα τὸ βούλιαγμα καὶ ἀποκαλύφθηκαν μεγάλα δέντρα πεῦκα. κ.λπ. καθὼς καὶ κτήματα. Ἀπὸ τὰ πεῦκα αὐτὰ οἱ κάτοικοι καὶ ἰδιαίτερα ὁ μακαρίτης, Δημ. Σεραφεμιόπουλος ἔβγαζαν ἀγκίδες, δαδιὰ γιὰ νὰ προσανάθουν τὴ φωτιά καὶ τίς εἶχαν ἀντὶ γιὰ φανάρια. Ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ βούλιαγμα ἔχουν φυτρώσει πουρνάρια κι αὐτὰ ἔχουν κορμό, μερικά, πού δὲν τὸν ἀγκαλιάζουν δέκα ἄνθρωποι. Γιὰ νὰ γίνουν ὅμως αὐτὰ τὰ πουρνάρια θὰ ἔπρεπε νὰ περάσουν ἀπάνω ἀπὸ 1500 χρόνια. Κι' αὐτὸ εἶναι μάρτυρας γιὰ τὸ ὅτι αὐτὴ τὴν ἐποχὴ πού ἔγινε τὸ βούλιαγμα καὶ σκέπασε τὰ κτήματα ὑπῆρχε ζωὴ στὸ χωριό.

3) Πολλὰ μέρη πού εἶναι γύρω στὸ χωριό, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, τρώγονται ἀπὸ τὰ νερά καὶ ξεσκεπάζονται χωράφια πού τὰ στήριζαν τοιχοποιίες. Σὲ μιὰ τοποθεσία πού λέγεται Δέντρα στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ χωριοῦ βρῆκαμε τάφους χτισμένους μὲ κεραμῖδια καὶ στὴ θέση Κεραμῖδι (ὕψόμετρο 1800) ἦταν χτι-

Αυτή ήταν η Κοντίθα

σμένο Μοναστήρι που βούλιαξε προς το μέρος της Μερτισίτσας. Ή παράδοση λέει, πώς όταν έγινε αυτό το βούλιαγμα η βοή του ακούστηκε ως το Μωριά. Έδω και στην τοποθεσία Μαύρος Λόγκος ο χωριανός μας Βαγγέλης Πριτσιόλας βρήκε μια μικρή καμπάνα. Προς αυτό το μέρος είχε βουλιάξει η περιοχή που ήταν το μοναστήρι.

Έπάνω στο βουνό υπήρχε ακόμη κι ένα πηγάδι για το θρόχινο νερό που τώρα είναι γεμάτο πέτρες που το γέμισαν οι τσοπάνηδες για να μην πέσει κανείς μέσα. Κοντά στο μέρος του Μοναστηριού υπάρχει τοποθεσία με το όνομα Άχερώνες. Έδω άποθήκευαν οι καλόγεροι τις τροφές για τα ζώα του Μοναστηριού.

Το μέρος αυτό είναι πολύ κρυφό κι αυτό διάλεξαν να κρυφτούν στο καιρό της Κατοχής πάρα πολλές οικογένειες απ' τα χωριά της ποταμιάς που τους καταδίωκαν οι Γερμανοίταλοι.

Από την παράδοση ελάχιστα φωτίζονται για τη συνέχεια

της ζωής στην Κοντίθα. Το θετικότερο είναι πώς η ζωή δεν διακόπηκε και ότι, τελευταία πριν 200 - 300 χρόνια ζούσαν στην Κοντίθα τσοπάνηδες από την Καρύτσα και Ρωσκά. Έδω υπήρχε ασφάλεια. Τούρκου ποδάρι δεν πάτησε. Από τη Ρωσκά ήρθε κάποιος Κρίκος. Η γενιά του Κρίκου είχε φήμη γιατί ήταν αποφασιστική. Δε δείλιαζε σε τίποτε. Κι ακόμη είχε μεγάλη επιμονή. Μέχρι σήμερα, οι απόγονοί του κληρονόμησαν τα ιδιώματά του και καθένας που επιμένει για κάτι λένε «Βρέ Κρικέϊκο κεφάλι έχει». Οι παλιοί Κρικαίοι σήμερα πήραν το όνομα Πριτσολαίοι. Υπήρχε πρώτα Ένας Γιώργος Πριτσιόλας που είχε παιδιά το Ζαχαρία και το Νί-

Οι μικροί χαίρονται που πάνε για την Κοντίθα

κο. Ο Ζαχαρίας είχε παιδιά το Σεραμειμ και το Μάνθο, ο δε Νίκος το Δημήτρη και το Ζάχο. Τα παιδιά του Σεραμειμ ο Νίκος ο Δημήτρης, ή Καλλιόπη και η Βασιλική πήραν το επώνυμο Σεραφειμόπουλοι. Τα παιδιά του Σπύρου κράτησαν το επώνυμό τους Πριτσολαίοι. Ο Νίκος Πριτσόλας χάθηκε από μικρός. Η Καλλιόπη παντρεύτηκε τον Εύθύμιο Δ. Μπακατσιά και η Βασιλική κάποιον Βαστάκη μπακάλη από τα Δολιανά. Ο Δημήτρης γεννήθηκε το 1864 παντρεύτηκε την Βασιλική Ίω. Ασιμάκη από τα Ψιανά και πέθανε το 1975 σε ηλικία 111 χρονών. Παιδιά του ή

Ἀθηνά, παντρεμένη στὸ Μεγ. Χωριό, πέθανε, ὁ Θόδωρος, πέθανε, ἡ Θεοδώρα παντρεμένη στὸ Μικρὸ Χωριό, ἡ Φωτεινὴ παντρεμένη στὶς Κορυσάδες καὶ ὁ Γιάννης παντρεμένος μὲ τὴν Ἀθανασία Ν. Κόλια ἀπὸ Καλοσκοπὴ Παρνασίδος καὶ τὴν κόρη της Βασιλικὴ μένουν στὴν Ἀθήνα.

Τὰ παιδιὰ τοῦ Μάνθου Γιώργος - Βασίλης πήραν τὸ Ἐπώνυμο Μανθόπουλος. Παντρεύτηκαν στὸ Μεγάλο χωριό. Ὁ Θανάσης

Οἱ γονεῖς φέρνουν καὶ τὰ παιδιὰ τους νὰ προσκυνήσουν στὸν Ἀη - Γιώργη

παντρεύτηκε στὴν Κοντίβα τὴν Καλλιόπη Μαντζιούτα. Παιδιὰ τοῦ Γιώργου εἶναι ὁ Σταῦρος, ὁ Κώστας καὶ ἡ Μαρία. καὶ τοῦ Βασίλη ὁ Μάνθος καὶ ὁ Κώστας ποὺ βρίσκονται στὴν Αὐστραλία.

Ὁ Νικ. Πριτσόλας εἶχε γιὰ τὸν Κώστα καὶ ὁ Κώστας εἶχε παιδιὰ τὸ Δημήτρη καὶ τὸ Ζάχο. Παιδιὰ τοῦ Δημήτρη ἦταν ὁ Γιώργος, ὁ Νίκος, ὁ Ἀποστόλης ὁ Ἀνδρέας, ὁ Κώστας, ὁ Γιάννης. Παιδιὰ τοῦ Γιώργου ὁ Βαγγέλης καὶ ὁ Βασίλης. Παιδιὰ τοῦ Γιάννη ὁ Δημήτρης, ὁ Θύμιος καὶ ὁ Σταῦρος. Παιδιὰ τοῦ Βαγγέλη εἶναι ὁ Γιώργος, ὁ Κώστας, ὁ Γιάννης καὶ ἡ Φωτεινὴ Παιδιὰ τοῦ Δημήτρη εἶναι ὁ Γιάννης, ὁ Μιχάλης καὶ ὁ Κώστας ὁ ὁδοντογιατρός.

Μεγάλη εἶναι ἡ οἰκογένεια τῶν Μπακατσαίων. Ἡ πιὸ παλιὰ

Κοντίβα. Ἡ ἐκκλησία σχόλασε

τοῦ Γεωρ. Κ. Μπακατσιαῖ ποὺ μένει στὴν Ἀθήνα (Δικαιάρχου 155) ἔχει παίξει σπουδαῖο ρόλο στὴν ἀποκατάσταση τῶν παιδιῶν τοῦ χωριοῦ. Τόσο ὁ Γεώργ. Κ. Μπακατσιαῖς τραυματίας τοῦ πολέμου ὅσο καὶ ἡ γυναίκα του Ἑλένη ἦταν αὐτοὶ ποὺ δέχονταν στὸ σπίτι τους τὸ παιδί τῆς Κοντίβας ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὸ χωριό μὲ τὰ γουρνοτσάρουχα καὶ τὸ τρύπιο παντελόνι νὰ βρεῖ δουλειὰ νὰ ζήσει τὸ ἴδιο καὶ νὰ στείλει καὶ τοῦ πατέρα νὰ πάρει καλαμπόκι. Κι ὥσπου νὰ βρεθεῖ δουλειὰ, ποὺ καὶ αὐτὴ θὰ τὴν εὑρίσκε ὁ κ. Μπακατσιαῖς, τὸ παιδί θὰ κοιμόταν καὶ θὰ ἔτρωγε στὸ σπίτι του. Κι ὁ ἄρρωστος ἀπὸ τὸ χωριό στὸ πρόσωπο τοῦ Γ. Μπακατσιαῖ θὰ εὑρίσκε τὸν ἄνθρωπο ποὺ θὰ φρόντιζε νὰ μπεῖ καὶ νὰ γιαιτρευτεῖ στὸ νοσοκομεῖο. Ὁ κ. Γεωρ. Κ. Μπακατσιαῖς ἦταν καλὸς Σαμαρίτης τοῦ Εὐαγγελίου. παιδιὰ τοῦ Γιώργου εἶναι ὁ Κώστας, ὁ Θεοδόσης, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Χρῆστος, ὁ Δημήτρης καὶ ἡ Γεωργία. Ὁ Νίκος ἔχει παιδιὰ τὸ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΠΑΚΑΤΣΙΑ

Ἡ καλὴ μητέρα

Δημήτρη, τὸ Βασίλη τὸν Ἀνδρέα, τὸν Κώστα πὺν πέθανε στὴν Πολωνία τὴ φωτεινὴ, τὴν Ὀλγα καὶ τὴ Σωτηρία.

Ἄλλη οἰκογένεια Μπακατσιαῖ εἶναι τοῦ Γεωρ. Μπακατσιαῖ πὺν εἶχε παιδιὰ τὸ Σωτήρη, τὸ Νικολό, τὸν Κωνσταντῆ, τὴν Αἰκατερίνη πὺν παντρεύτηκε στὸ Μουζῆλο κάποιον Τσιγκόλη. Παιδιά τοῦ Σωτήρη ἦταν ὁ Γιάννης, ἡ Αἰκατερίνη πὺν παντρεύτηκε τὸ Θαν. Μουτογιάννη ἀπὸ τὰ Δολιανὰ καὶ τὴ Βασιλικὴ πὺν παντρεύθηκε τὸν Κώστα Εὐθ. Μπακατσιαῖ.

Ὁ Γιάννης Μπακατσιαῖς παντρεύτηκε δυὸ φορές. Ἀπὸ τὴ δεύτερη γυναίκα του Αἰκατερίνη Πουρνάρα ἀπὸ τὰ Δολιανὰ ἀπόχτησε τὸν Κώστα πὺν εἶναι ὑπάλληλος τοῦ Ο.Τ.Ε. καὶ τὶς κόρες Βασιλική, Γεωργία καὶ Χρυσούλα. Ἡ Βασιλικὴ καὶ ἡ Χρυσούλα μὲ τὸν ἄντρα της Χριστόφορο ἔχασαν τὴ ζωὴ τους σὲ αὐτοκινητικὸ δυστύχημα. Ὁ Κώστας ἔχει δυὸ ἀγόρια τὸν Γιάννη καὶ τὸν Πέτρο. Ἡ Γεωργία ἔχει παντρευτῆ τὸν ἀστυνομικὸ Γιάννη Δοκιμάκη. Ὁ Κώστας εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ δραστήριους φίλους τῆς Κοντίδας καὶ πάντα εἶναι πρῶτος σὲ κάθε ἐκδήλωσι.

Παιδιά τοῦ Νικολοῦ Μπακατσιαῖ ἦταν ὁ Μῆτσος, ὁ Κώστας, ὁ Θύμιος, ἡ Φροσύνη, ἡ Λαμπρινή, ὁ Στέλιος καὶ ὁ Φώτης. Ἀπ'

Οἱ ἀδελφές Βασιλικὴ καὶ Χρυσούλα Μπακατσιαῖ καὶ ὁ σύζυγος τῆς Χρυσούλας Δουδλης καὶ οἱ τρεῖς θύματα σὲ αὐτοκινητιστικὸ δυστύχημα

αὐτὰ ὁ Μῆτσος πέθανε στὴν Ἀμερικὴ. Ὁ Κώστας εἶχε παιδιὰ τὸ Νίκο, τὸ Γεώργιο καὶ τὸ Γιάννη. Ὁ Νίκος θρίσκει στὴν Ἀμερικὴ. Ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Γιάννης στὴν Ἀθήνα. Ὁ θύμιος παντρεύτηκε τὴν Καλλιόπη Παναγιωτοπούλου ἀπὸ τὴν Καρύτσα καὶ εἶχαν τρεῖς κόρες τὴν Κωνσταντούλα τὴν Παρασκευὴ καὶ τὴ Λαμπρινή καὶ δυὸ ἀγόρια. Ἀπὸ τὰ ἀγόρια ὁ Νίκος εἶναι δικηγόρος στὴν Ἀμε-

ρική και ο Φώτης έμπορος στην Αθήνα. Ο Φώτης που είναι Συνταγματάρχης της Χωροφυλακής Ε.Α. παντρεύτηκε τη Μαρία Τζιμοπούλου από το Αγρίνιο. Έχουν δυο παιδιά τον Νίκο πτυχιούχο Οίκον. Έπιστημών και την Κωνσταντίνα παντρεμένη στην Άρτα.

Η οικογένεια ΦΩΤΗ Ν. ΜΠΑΚΑΤΣΙΑ

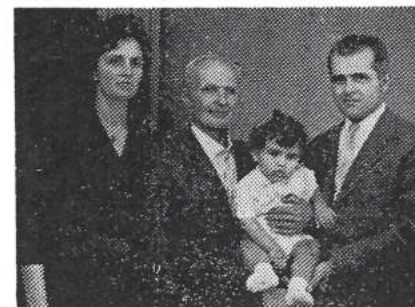

ΑΝΔΡ. Κ. ΜΠΑΚΑΤΣΙΑΣ
Πάντα την Κοντίβα λαχταρούσε

Ο Στέλιος πέθανε. Η Φρυσούνη παντρεύτηκε στα Δολιανά τον Γιάν. Χάσκο και η Λαμπρινή το Δημ. Μακρή. Ο Κωνσταντῆς Μπακατσιᾶς παντρεύτηκε τη Γεωργία Ταραμπίκου από την Καστανιά. Παιδιά τους ο Ανδρέας που παντρεύτηκε στην Καρύτσα την Πινελόπη Παναγιωτοπούλου. Παιδιά τους ο Κώστας που πολύ αγαπάει το χωριό μας και πάντα έρχεται στις εκδηλώσεις μας, και τόχει για καμάρι πως οι ρίζες του είναι η Κοντίβα, αδέρφια του Κώστα είναι ο Νίκος και η Γεωργία.

Η οικογένεια ΦΩΤΗ Κ. ΜΠΑΚΑΤΣΙΑ

Οικογένεια ΣΤΑΜΑΤΗ ΜΠΑΚΑΤΣΙΑ
Πάντα κοντά στο χωριό

Ο Φώτης παντρεύτηκε τη Γκόλφω Καρδούννη από το Μεγάλο χωριό και μένουν στην Αμερική.

Από τους Μπακατσαίους δε βρίσκεις άκρη. Οικογένειες πολυφάμελες σκόρπισαν παντού. Όσες και να γράψουμε θα μείνουν κι άγγραφες. Άλλά ας γράψουμε και για μερικές ακόμη.

Ο Αθ. Μπακατσαΐς με τη γυναίκα του
Απαράτησε τα γίδια και πάει στην Αμερική

Ο Δημ. Μπακατσαΐς είχε παιδιά το Γιάννη, τον Γεώργο, το Θύμιο, τον Κώστα, το Σταθάκη. Ο Γιάννης πάλι είχε παιδιά το Θανάση και τη Σταυρούλα που παντρεύτηκε τον Γεώρ. Μακρή από τα Δολιανά και τη Δημητρούλα που παντρεύτηκε το Γιάν. Φώλο από τα Ψιανά.

Ο Θανάσης είχε παιδιά το Γιάννη που παντρεύτηκε την Παρασκευή Ματζούτα, τον Κώστα, τον Τριαντάφυλλο και τη Βασιλική.

Ο Σπύρος Γ. Μπακατσαΐς από τους εξαιρετους χωριανούς μας παλληκάρι στον πόλεμο και τραυματίας πολέμου πρόσφερε πολλά για το χωριό. Η γυναίκα του Ούρανία αγαπάει τους χω-

ΣΠΥΡΟΣ ΜΠΑΚΑΤΣΙΑΣ

Και για την πατρίδα πολέμησε
και το χωριό του εδεργέτησε

Η Ούρανία Σπ. Μπακατσαΐα με την κόρη της
Μεγάλο το ενδιαφέρον της για το χωριό
που πολύ τραγούδησε

ριανούς και πάντα δίνει τὸ παρὸν μαζί με τὴν κόρη και τὸ γαμβρό της. Οἱ ἀδελφές του Παναγιώτα εἶναι παντρεμένη στὸ χωριὸ Ἀμπέλια καὶ ἡ Σωτηρία στὴν Ἀμερική μετὸ Νικ. Παλιούρα. Ὁ Θύμιος Μπακατσιᾶς εἶχε παιδιά τὸν Κώστα, τὸ Σταύρο, τὴν Παναγιού και τὴν Ἐλισάβετ. Ἡ Παναγιού παντρεύτηκε τὸ Γιάν. Πριτσόλα καὶ ἡ Ἐλισάβετ τὸν Ἰω. Θ. Φῶλο.

Ἡ οἰκογένεια Γεωργ. Κ. Μπακατσιᾶ

Ὁ Κώστας Δ. Μπακατσιᾶς εἶχε παιδιά τὸ Δημήτρη πού μένει στὸ Καρπενήσι, τὸ Χρήστο πού μένει στὴν Πόλη, τὴν Ἐλένη, τὸ Θύμιο παντρεμένο μετὲ τὴ Χρυσούλα Δ. Μπακατσιᾶ κι ἔχουν παιδιά τὸν Κώστα, τὸ Γιώργο παντρεμένο μετὲ κόρη τοῦ Παπαλέανδρου, τὸν Ἀνδρέα, τὸ Θανάση παντρεμένο μετὲ τὴ Ντίνα Δ. Βάρσου καὶ τὰ παιδιά των Χρυσούλα, Καίτη, Μαρίνα πού μένουν στὴν Ἀμερική καὶ τὸ Γιάννη πού εἶναι ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ τελευταίους οἰκογενειάρχες πού μένουν στὴν Κοντίβα. Εἶναι ἐξάίρετος - ἐργατικός καὶ πολὺ καλὸς οἰκογενειάρχης. Τὰ παιδιά του ἐργάζονται στὴν Ἀθήνα.

Ὁ Γεροκωνσταντῆς Μπακατσιᾶς
μετὲ τὴν οἰκογένειά του. Τότε πού ἦταν καὶ ἡ Κοντίβα
στὶς δόξες της

Ἡ οἰκογένεια
ΓΕΩΡ. Κ. ΜΠΑΚΑΤΣΙΑ

Κι ἄλλος Κώστας Μπακατσιᾶς εἶναι ἀπὸ τὴν Κοντίδα. Αὐτὸς εἶχε παιδί τὸ Γιώργο κι ὁ Γιώργος εἶχε παιδιὰ τὸν Κώστα (αὐτὸς ἔγινε καλόγηρος) τὴ Μαρία παντρεμένη στὰ Δολιανὰ μὲ κάποιον Κανατᾶ, τὸν Ἡλία παντρεμένο στὸ Λιναράκι καὶ μιὰ κόρη τὴν Κωνσταντούλα Παντρεμένη στὴν Καρύτσα μὲ κάποιο Τζαβέλη.

Ἐξαιρετικὴ γιὰ τὴν ἰδιαίτερη φιλοξενία καὶ καλωσύνη ἦταν καὶ ἡ Οἰκογένεια τοῦ μακαρίτη Ἀνδρ. Μπακατσιᾶ, τοῦ Σπραντρέα. Σπίτι του ἔνα μεγάλο καλύδι μὲ ἕνα δωμάτιο. Μὰ ὅποιος καὶ νὰ πῆγαινε στὸ χωριό τοῦ Μπαρμπαντρέα τὸ σπίτι θὰ προτιμοῦσε. Μὰ δὴν ἦταν μόνο ἡ περιποίηση. Αὐτὴ τὴν εὕρισκες παντοῦ στὴν Κοντίδα. Ἐδῶ ἦταν κάτι ἄλλο. Ἦταν ἡ παρέα μὲ τὸν Μπαρμπαντρέα. Αὐτὸν τὸν ἅγιο ἄνθρωπο ποὺ ἔκανε καὶ τὰ βουνὰ νὰ γελάῃ. Σοῦ μιλοῦσε γιὰ ὅλα μὲ τὰ ἀντίθετα. Νὰ πῶς δὲν ἔχουν ζυμωμένο ψωμί, πῶς τοῦ χύθηκε τὸ κρασί ἀπ' τὸ βαρέλι, πῶς τοῦ χάλασε τὸ τυρί, τοῦ φόφησαν οἱ κόττες καὶ δὲν εἶχε τί νὰ σοῦ προσφέρει. Κι ὅποιος δὲν τὸν ἤξερε, ὥσπου νὰ τὸν μάθει, ἔμενε μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. Τοὺς πιὸ πολλοὺς ξένους στὸ πανηγύρι τοὺς εἴ-

ΣΩΤΗΡΗΣ ΜΠΑΚΑΤΣΙΑΣ

Καὶ τὰ 100 χρόνια στὴν Κοντίδα

χε ὁ Μπαρμπαντρέας. Γιὰ τὸ φαί δὲν τὸν ἐνοιαζε. Ἀλλὰ μὲ τὸν ὕπνο τί νὰ γίνει; Ὅλο τὸ σπίτι ἕνα δωμάτιο. Ποῦ νὰ κοιμηθοῦν οἱ ἄντρες καὶ ποῦ οἱ γυναῖκες; Κι αὐτὸ τὸ πρόβλημα τὸ εἶχε λύσει ὁ Μπαρμπαντρέας. Χώριζε τὸ δωμάτιο του στὰ δύο. Ἔστρωνε τσόλια καὶ ἔβαζε ὕστερα δεξιά τοὺς ἄντρες κι ἀριστερά τις γυναῖκες. Ἀνάμεσά τους τοποθετοῦσε τὰ ταψιά καὶ τὸ σκαφίδι κι ἔδινε δια-

ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΑ ΜΑΝΤΖΙΟΥΤΑ

Τὸ αἶδόνι τῆς Κοντίδας

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΝΤΖΙΟΥΤΑΣ

Ὁ πρόεδρος χαμός του λύπησε

ὅλο τὸ χωριό μας

ταγή. Κοιμηθείτε αλλά μὴν ἀκούσω ταψὶ νὰ βροντήξει... Τὰ ἀστεῖα τοῦ Μπαρμπαντρέα ζοῦνε ἀκόμα. "Ὅσοι τὸν γνῶρισαν ποτὲ δὲ θὰ τὸν ξεχάσουν.

Μεγάλη οἰκογένεια τῆς Κοντίδας καὶ οἱ Ματζουταῖοι. Ὁ Δημήτρης Ματζούτας εἶχε τέσσερους γιούς τὸ Θανάση, τὸν Ἡλία, τὸν Κώστα, τὸ Γιάννη καὶ πολλές κόρες. Ὁ Κώστας ἔχει παιδιὰ τὸ Δημήτρη, Ἀνώτερο ἀξιωματικὸ ποὺ προήχθη ἐπ' ἀντραγαθία σὲ Συνταγματάρχη καὶ εἶναι σὲ πολεμικὴ διαθεσιμότητα, τὸ Γιάννη τὸ Σπύρο καὶ τὴν Μαρία. Ὁ Δημήτριος ἔχει δυὸ παιδιὰ τὸ Σπύρο καὶ τὴ Νούλια. Ὁ Γιάννης ἐξαίρετος πατριώτης ποὺ εἶχε προκόψει κι ἦταν μεγάλος εἰσαγωγέας μηχανημάτων πέθανε νέος κι ἄφησε τὴ γυναίκα του καὶ μιὰ κόρη πτυχιούχο Ἀνωτ. Ἐμπορ., ὁ Σπύρος σκωτόθηκε στὴν κατοχή. Ἡ Μαρία παντρεύτηκε τὸν Κώστα Μεσύρη καὶ μένει στὴν Ἀθήνα, ἡ κόρη της Ἄννα εἶναι καθηγήτρια Ἀγγλικῆς φιλολογίας καὶ τὰ παιδιὰ της Σπύρος καὶ Γιάννης φοιτοῦν στὸ Πανεπιστήμιο.

Ὁ Γιάννης Δ. Μαντζούτας ποὺ πέθανε ἄφησε ἓνα γιὸ τὸ Σακελλάρη ἔμπορο καὶ τρεῖς κόρες.

ΜΑΣ ΦΥΛΑΝ ΟΙ ΑΓΙΟΙ

Ἐκεῖνος ποὺ θὰ ρθεῖ στὸ χωριό μας θὰ ἀπορήσει τὸ πῶς ζοῦμε σ' αὐτὸν τὸν τόπο. ποὺ βρίσκουμε τὴν τροφή μας καὶ πῶς γλυτώνουμε τὴ ζωὴ μας ἀπὸ τὰ βράχια καὶ τίς κακοτοπιὲς ποὺ γυρίζουμε κι ἀκόμη πῶς δὲ μᾶς βρίσκουν αὐτὲς οἱ πέτρες ποὺ κυλᾶνε μόνες τους, ἢ τίς κυλᾶν τὰ γίδια. Ἡ ἀπάντησή ποὺ δίνεται σ, αὐτὴ τὴν ἀπορία εἶναι. «Μᾶς φυλᾶν οἱ ἅγιοι». Κι αὐτὸ τὸ πιστεύουν. Καὶ πάντα κάνουν τὸ σταυρό τους στίς ἐκκλησίαις τους τοῦ Σωτήρος καὶ τοῦ ἈϊΓιώργη. Πάντα μιλᾶν γιὰ θαύματα καὶ διηγοῦνται πῶς, κατὰ τὴν παράδοση χτίστηκε ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἀϊ Γιώργη. Ἦθε-λαν νὰ χτίσουν τὴν ἐκκλησία κι ἄρχισαν νὰ χτίζουν στὴ θέση Δέντρα, ὅτι ὅμως ἔχτιζαν τὴ μέρα, τὴ νύχτα γκρεμιζόταν. Μιὰ νύχτα φύλαξαν νὰ ἰδοῦν ποιὸς γκρεμίζει τὸν τοῖχο. Τότε εἶδαν στὴ μέση τοῦ βράχου ἓνα φῶς. Ἀπ' αὐτὸ κατάλαθαν πῶς ὁ ἅγιος θέλει ἐκεῖ

νὰ χτιστεῖ τὸ σπίτι του. Πῶς ὅμως νὰ πᾶν ἐκεῖ νὰ χτίσουν; Οὔτε πουλὶ δὲν περγοῦσε. Ἔτσι ἀποφάσισαν νὰ κάμουν καὶ ἑκαμὴν ἓνα μονοπάτι. Ἡ δυσκολία νὰ γίνει ἦταν μεγάλη. Μέρους πελεκοῦσαν τὴν σκληρὴ πέτρα μὲ τοὺς λαστούς καὶ τίς βαριές. Κι ὅταν ἔφτασαν χτίσαν ἐκεῖ σὲ μιὰ μικρὴ σπηλιά τοῦ βράχου πρὶν ἀπὸ χρόνια, ποὺ κανεὶς δὲ θυμᾶται, τὸ Ἐκκλησάκι τοῦ Ἀη-Γιώργη. Κεῖνο ποὺ ξέρου-

Στὸν Ἀη - Γιώργη τῆς Κοντίδας 1933

με γι αὐτὸ τὸ ἐκκλησάκι εἶναι τὸ ὅτι ἔχουμε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου φερμένη ἀπὸ τὴν Πόλη 1816 καὶ τὸ σκάλισμα τοῦ Τέμπλου 1855 ἀπὸ τὸν Σεραφεῖμ Πριτσιόλα.

Ἀργότερα τὸ μονοπάτι συνεχίστηκε συγκοινωνήσαμε μὲ τὰ Δολιανὰ, καὶ ὅταν τὸ πλατύνουμε κάναμε πρὸς τὸ μέρος τοῦ βράχου καὶ αὐλάκι καὶ φέραμε τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ Κερασόρεμα νὰ ποτίζουμε, 2 χμ. ἀπόσταση.

Πάντα ἐδῶ ποὺ εἴμαστε κι ὅπου κι ἂν πᾶμε δὲν ξεχνᾶμε τοὺς Ἀγίους μας. Αὐτοὺς ἔχουμε γιὰ προστάτες. Αὐτοὶ μᾶς φυλᾶν κι αὐτοὶ μᾶς βοηθοῦν.

ΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ.

Είναι αλήθεια πώς τὰ χωριά μας, χρόνο με τὸ χρόνο, πᾶνε στὸ χειρότερο. Οἱ νέοι φεύγουν, οἱ γέροι πεθαίνουν. Κεῖνοι ὅμως ποὺ φεύγουν δὲ ρίχνουν πέτρα πίσω τους μὰ πάντα ρωτῶν κι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ χωριό τους, τοὺς δικούς των, τοὺς χωριανούς τους καὶ ποτὲ δὲν ἔρχονται γράμματα ἀπὸ τὴν ξενιτιὰ χωρὶς λίγα ἢ πολλὰ δολλάρια.

Συγκινητικὲς εἶναι οἱ προσφορές των γιὰ τὰ κοινά. Καὶ δὲν μπορούμε νὰ μὴν ἀναφέρουμε μερικοὺς ἀπ' αὐτούς. Κανένας μὰς δὲν ξεχνᾷ τὸ Δημήτρη Γεωρ. Μπακατσιᾶ. Γεννημένος στὴν Κοντίδα ἀπὸ πολὺ φτωχὴ οἰκογένεια —στὰ χωριά μας δὲν ὑπάρχουν πλούσιοι— φύλλαξε τίς γίδες στὴ Μερτσισίτσα, κουβάλησε καλαμπόκι μετὰ τὸ σακκούλι ἀπὸ τὸ Μεγάλο Χωριό, ἔζησε, παιδὶ τῇ σκληρῇ ζωῇ τοῦ χωριοῦ.

Σὰν μεγάλωσε πήρε τὸ δρόμο τῆς ξενιτιᾶς. Πρῶτος σταθμὸς ἡ Ἀθήνα καὶ μετὰ ἡ Ἀμερικὴ. Ἐδῶ χωρὶς καμία ὑποστήριξη, μόνο μετὰ τὴν δική του σκληρὴ ἐργασία κατορθώνει νὰ μάθει τὴ γλῶσσα, νὰ ἀγορίξει δικές του δουλειές, νὰ σταδιοδρομήσει. Κι ὅταν γυρίζει, ὅστερα ἀπὸ χρόνια, τὸ 1930, στὸ χωριό του διαθέτει

Ἐπιστροφή ἀπὸ τὸ πανηγύρι τῆς Κοντίδας

150 χιλ. δραχμές νὰ χτισθεῖ καινούριο διόροφο σχολεῖο καὶ συνέχεια, ἀργότερα, ἀξιόλογα ποσὰ γιὰ τὸ Νοσοκομεῖο Καρπενησίου, γιὰ δρόμους, γιὰ πολλὰ ἔργα τοῦ Χωριοῦ. Ὁ κ. Μπακατσιᾶς μετὰ τὴν ἀξιέπαινη δράση του συγκεντρώνει τὴν ἐκτίμηση καὶ τὴν ἀγάπη ὅχι μόνο τῶν χωριανῶν του ἀλλὰ ὅλων τῶν Εὐρυτάνων. Τὰ ὅσα ἔκαμε τιμοῦν τὸ χωριό του τὴν Κοντίδα καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιο. Τὰ ἴδια αἰσθήματα τοῦ πατέρα, ἔχουν καὶ τὸ παιδὶ του Γεωργος καὶ ἡ σύζυγός του Ἀθηνᾶ.

Κ ὥ σ τ α ς Ε ὕ θ. Μ π α κ α τ σ ι ᾶ ς. Εἶναι ὁ δευτερός Μπακατσιᾶς εὐεργέτης τοῦ χωριοῦ μας. Γεννήθηκε καὶ ἔζησε

Εἰς ὕγειαν τῆς Κοντίδας
Φώτης καὶ Γεωργος Μπακατσιᾶς

τὰ παιδικὰ του χρόνια στὴν Κοντίδα. Μετὰ πήρε τὸ δρόμο γιὰ τὴν Ἀμερικὴ. Ἐκεῖ σταδιοδρόμησε. Ἐκεῖ ἐργάστηκε σκληρὰ γιὰ νὰ γυρίσει, ὅστερα ἀπὸ χρόνια, φορτωμένος δολλάρια, καὶ νὰ περάσει τὴ ζωὴ του ὅχι σὲ πόλεις καὶ μεγαλοχώρια ἀλλὰ στὴν Κοντίδα. Στὴν Κοντίδα ποὺ εἶχε βαθεῖα ἀγαπήσει ποὺ δὲ μπορούσε νὰ τὴν ἀποχωριστεῖ. "Ἄν ποῦμε πῶς ὅλα σχεδὸν τὰ χρήματά του τὰ μοίρασε στοὺς χωριανούς του καὶ τοὺς φίλους του, ποὺ τότε εἶχαν μεγάλη ἀνάγκη νὰ ἀγοράσουν καλαμπόκι, νὰ παντρέψουν κορίτσια, νὰ πάρουν ἕνα γαῖδαρο, δὲ θὰ ποῦμε ψέματα. Ὅλα γιὰ τοὺς ἄλλους γιὰ τὸν ἑαυτό του τίποτα. Καὶ γιὰ τὰ κοινὰ ἄλλα ση-

μαντικά ποσά. Τὸ 1928 ἔδωσε πενήντα χιλιάδες χρυσές δραχμές γιὰ νὰ ἐπισκευασθοῦν οἱ ἐκκλησίες Σωτήρος καὶ Ἀϊγιώργης. Νὰ ἀγορασθοῦν εἰκόνες, πολυέλαιοι, καμπάνα καὶ νὰ χρωματισθοῦν τὰ πορτοπαράθυρα. Τὰ παιδιά τοῦ Θύμιος, Σταμάτης, Εὐτυχία, Λαμπρινή συνεχίζουν τὸ ἔργο τοῦ πατέρα των. Πάντα ἐνδιαφέρονται, πονοῦν καὶ προσφέρουν. Ἡ καλωσύνη τους εἶναι χωρὶς ὄρια.

Ἀλυσμόνητοι θὰ μᾶς μείνουν γιὰ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ πρόσφεραν στὸ χωριό καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ εἶχαν γι' αὐτὸ οἱ Σπύρος Γεωρ. Μπακατσιᾶς, ὁ Γεροκωστοθύμιος, πρωτοπόρος γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικά, ὁ Γεωρ. Πριτσόλας, ὁ Σταμάτης Κατσιγιάννης, ὁ Θύμιος Ν. Μπακατσιᾶς, αὐτὸς ποὺ ἀντιπροσώπευε ἐπᾶξιν τὸ χωριό σὲ κάθε ἐκδήλωση. Ὀνομαστὸς γιὰ τὰ γλέντια του, τὴν ἐτοιμολογία, τὴν ἐξυπνάδα, τὸ κύρος του. Ὁ λόγος τοῦ πάντα σεβαστός. Κρίμα ποὺ ἀπὸ ἀτύχημα τὸν χάσαμε πρόωρα. Κι ἄς μὴν ξεχνᾶμε καὶ τὸ Μπαρμπαδημήτρη Σεραφειμόπουλο αὐτὸν ποὺ μικρὸ παιδί 12 ἐτῶν πῆγε στὴν Πόλη τὸ 1878 γιὰ νὰ δουλέψει, νὰ πηγαίνει κάθε Κυριακὴ στὴν ἐκκλησία, νὰ μάθει, σιγά, σιγά ἐκεῖ μὲ τοὺς ψαλτάδες λίγα γράμματα καὶ νὰ γυρίζει στὸ χωριό του. Ἐδῶ μὲ τὰ λίγα γράμματα ποὺ ἔμαθε καὶ μὲ τὴν πείρα τοῦ ἦταν ὁ ψάλτης τοῦ χωριοῦ 70 ὀλόκληρα χρόνια. Τὶς περισσότερες ἀκολουθίες τὶς εἶχε μάθει ἀπέξω.

ΤΑ ΓΙΔΟΠΡΟΒΑΤΑ ΜΑΣ.

Ἡ Κοντίθα μὲ τὶς πολλὲς χιλιάδες γιδοπρόβατα πέθανε. Οἱ τσοπάνηδες οἱ παλιοὶ πᾶνε. Οἱ στρουγγες καὶ τὰ βοσκοτόπια ρήμαξαν. Μὰ ἄς κοιτάξουμε λίγο πίσω. Εἴμαστε στὰ Κράκια. Ἦρθε τὸ καλοκαίρι. Καὶ ὅμως ἡ στάνη τοῦ Θανάση Μανθόπουλου εἶναι ἔρημη. Οὔτε τσοπάνης οὔτε γίδια. Πᾶμε στὸ Πάνω Ἀλώνι. Ὁ Κωσταντῆς κι ὁ Νικολὸς Μπακατσιᾶς δὲν κρᾶζουν τὶς γίδες, δὲν κοπανίζουν τὸ γάλα, δὲ μᾶς ἀλυχτᾶν τὰ σκυλιά τους. Ἀς πᾶμε καὶ στὸ Ροδάκι. Φωνάζουμε γιὰ τὸ Γιάννη Βαστάκη, τὸν Καλπῆ, τὸ Δημήτρη Κατσιγιάννη, τὸ Γιώργο Σεραφειμόπουλο, τὸ Θύμιο Μπακατσιᾶ τὸ Δημήτρη Σπ. Μπακατσιᾶ. Καμιά ἀπάν-

τηση, κανένα τραγούδι, κανέναν κύπρος δὲ θροντάει. Καὶ καλύβια, καὶ γιατάκια, καὶ στρουγγες δὲν ὑπάρχουν. Τί νὰ ποῦμε, τί νὰ γράψουμε. Ἀχ καὶ νὰ μπορούσε ἔστω καὶ γιὰ ἓνα ἡμερονύχτι νὰ ἀναστηθεῖ ἐκεῖνη ἡ ζωὴ τοῦ βουνοῦ... Νὰ δοῦμε κείνους τοὺς ἀνθρώπους, νὰ τοὺς ἀκούσουμε νὰ σαλαγᾶν τὶς γίδες, νὰ κουβεντιάσουν μὲ τὴ φαμελιά τους, νὰ περιμένουν ὥρες νὰ περάσει ἡ ἀγαπημένη τους νὰ τῆς ποῦν μιὰ καλησπέρα...

Μὰ ἄς μὴν ἀπογοητευτοῦμε. Ἡ φωτιὰ δὲν ἀπόσβησε. Μένει ἀκόμα μιὰ σπῖθα στὴν Κοντίθα. Μιὰ σπῖθα. Ναὶ μιὰ σπῖθα. Δυὸ οἰκογένειες μὲ περισσότερα ἀπὸ 200 γίδια. Εἶναι οἱ οἰκογένειες τοῦ Γιάννη Μπακατσιᾶ καὶ τοῦ Σταύρου Πριτσόλα. Αὐτὴ εἶναι ἡ σπῖθα. Θὰ ἀνάψει πιὸ μεγάλη φωτιὰ ἀπ' αὐτὴ τὴ σπῖθα ἢ θὰ σθῆσει κι αὐτή; Καλύτερα ἄς μὴν ἀπαντήσουμε.

Ὀνομαστὸ ἦταν τὸ χωριό μας καὶ γιὰ τὰ πανηγύρια τοῦ Σωτήρος (6 Αὐγούστου) καὶ Ἀγίου Γεωργίου. Αὐτὲς τὶς μέρες βπου κι ἂν ἦταν ὁ Κοντιδιότης ἔπρεπε νὰ ρθεῖ στὸ χωριό του. Νὰ πάει στὴν ἐκκλησία, νὰ κεράσει στὸ μαγαζί, νὰ χορέψει στὸ χοροστάσι. Κι ἀκόμα νὰ ἴδῃ τοὺς γονεῖς του, τοὺς χωριανούς, τοὺς φίλους

Πανηγύρι στὴν Κοντίθα 1935

του. Και ποτέ δὲν ἐρχόταν μόνος. Πάντα μὲ παρέα. Κι αὐτοὶ ποὺ ἔμεναν στὸ χωριὸ ἀπὸ μιὰ ὁδομάδα πρὶν ἀρχίζαν τὶς προετοιμασίες, νὰ διορθώσουν τοὺς δρόμους, νὰ καθαρίσουν τὴν ἐκκλησία, νὰ ἀσθεσιώσουν τὰ σπίτια καὶ νὰ παραγγείλουν νὰ ρθεῖ κι ὁ καλαντζῆς νὰ γανώσουν τὰ χαλκώματα. Καὶ μαζί μὲ ὅλες τὶς ἄλλες δουλειές νὰ θγάλουν καὶ γαλοτσίδα νὰ τὴ στουμπήσουν καὶ νὰ τὴ ρίξουν παραμονὴ τοῦ πανηγυριοῦ στὸ ποτάμι νὰ πιάσουν πέστροφες γιὰ τὸ πανηγύρι. Κρεοφαγία τὸ Δεκαπενταύγουστο δὲν ἐπετρέπετο. Αὐτὴ τὴ σαρακοστὴ τὴ φύλαγε ὅλο τὸ χωριό. Καὶ τὸ πανηγύρι ἦταν νηστήσιμο. Καὶ μόνο ψάρια γι' αὐτὴ τὴ μέρα ἐπιτρέπει ἡ θρησκεία. Μπακαλιάρος, σαρακοστιανὲς πίττες καὶ πέστροφες ἦταν τὰ φαγητά μας. Τοῦ Ἀἰγιωργιοῦ ὅμως σὲ κάθε αὐλὴ ψιγόταν τὸ πιὸ παχὺ κασίκι τοῦ κοπαδιοῦ κι ἀνοιγόταν καινούριο θαρέλι κρασιοῦ. Ὅλα τὰ σπίτια γέμιζαν ἀπὸ τοὺς παγκιριώτες. Τὰ τραγούδια ἔδιναν κι ἔπαιρναν. Κι ἀπὸ τὰ παραθύρια μὲ τὰ καρυσφύλλια, τὶς καραμπίνες καὶ τὰ Μαυροδουνιώτικα πιστόλια ντουφεκοῦσαν ἀσταμάτητα καὶ κάθε σπίτι συναγωνιζόταν μὲ τὸ διπλανό του γιὰ τὸ ποιὸς θὰ ρίξει τὶς πιὸ πολλὲς ντουφεκιές κι οἱ ρεματιές καὶ τὰ λαγκάδια βούϊζαν ἀπ' τὸν ἀχὸ τῶν ντουφεκιῶν καὶ τὰ τραγούδια τῶν χωριανῶν. Περὶ σσότεροι ἀπὸ 300 ξένοι ἔρχονταν στὸ κάθε πανηγύρι καὶ κάθε νοικοκύρης εἶχε 20—30 μυσταφραίους. Πολλὲς οἱ δυσκολίες νὰ δουλευτοῦν τόσοι ἄνθρωποι μὰ ἡ καλωσύνη κι ἡ εὐχαρίστηση τοῦ νοικοκύρη ὅλα τὰ κανόνιζε ὁμορφα κι ὅλοι ἔφευγαν ἐνθουσιασμένοι.

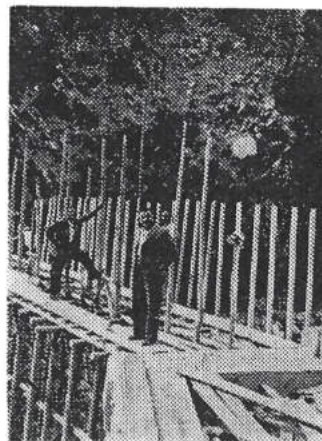
Τὸ ἀπόγευμα γινόταν ὁ χορὸς στὸ ἀλώνι. Ὁ πιὸ μερακλῆς χορευτὴς ἦταν ὁ Θύμιος Ν. Μπακατσιᾶς καὶ συνέχεια οἱ Θύμιος Κ. Μπακατσιᾶς καὶ Ἀλέξης Ματζούτας ποὺ χορεύοντας πάντα φώναζε τὴ φράση «μὴ χειρότερα» καὶ γι' αὐτὸ τὸν ὀνόμαζαν «καὶ μὴ χειρότερα». Ὁ Ματζούτας πάντα χόρευε τὸ δικό του τὸ χορὸ τὸν σιστὸ καὶ τοῦ τραγουδοῦσαν τὸ τραγούδι «Χελιδονάκι θὰ γινῶ».

Τὰ τραγούδια ὅλα τὰ λέγαμε μὲ τὸ στόμα. Ὁργανοπαῖχτες σπάνια νὰ ρθοῦν. Ἀἰδόνια ἀληθινὰ στὸ τραγούδι ἦταν ἡ Οὐρανία Μπακατσιᾶ, ἡ Κωσταντούλα Ματζούτα, ἡ Ἀλεξάνδρα Μανθοπούλου, ἡ Παναγιώτα Γ. Μπακατσιᾶ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄντρες τὰ πρω-

τεῖα τὰ εἶχε ὁ μακαρίτης Ἀνδρέας Πριτσόλας. Ὁ Μπαρμπαντρέας ποὺ δὲν ἔλειπε ἀπὸ κανένα πανηγύρι ἅμα ἔτρωγε κι ἔπινε καλὰ μπορούσε νὰ τραγουδάει ὥρες συνέχεια χωρὶς νὰ κουραστεῖ. Ὅσο γιὰ τὰ τραγούδια οὔτε κι αὐτὸς ἤξερε πόσα γνώριζε.

Ὁ κάθε χορευτὴς ἤθελε νὰ τοῦ τραγουδήσουν τὸ τραγούδι ποὺ τὸν ἐνθουσίαζε. Ἔτσι ὁ Νικ. Πριτσόλας χόρευε τὸ «Λαγκάδι ξερολάγκαδο» ὁ Θαν. Μανθόπουλος τὸ «Βγῆκα ψηλὰ στὸν Ὀλυμπο», ὁ Δημ. Σεραφειμόπουλος, τὴν Ἰτιά. Ὁ Σταμάτης Κατσιγιάννης τὸν Ἀετό. Ὁ Θύμιος Κ. Μπακατσιᾶς «Μοῦ παρήγγειλε τ' ἀηδόνι». Ἡ Γεωργία Κ. Μπακατσιᾶ «Τὶ καλὸ εἶδα ἢ κακομοίρα». Ἡ Οὐρανία Μπακατσιᾶ «Νάειχα νεράντζι νάρι:χνα». Ἡ Ἀλεξάνδρα Μανθοπούλου «Σαράντα μέρες περπατῶ».

Οἱ Κοντιβιώτες, ὅς ἦταν ἀποκλεισμένοι, ἤξεραν ὅχι μόνο νὰ φυλάνε τὶς γίδες ἀλλὰ καὶ τὸ πόσο μεγάλη ἀξία εἶχαν τὰ γράμματα. Ἔτσι καὶ τὰ χρόνια ποὺ δὲν ἰδρύθηκε ἀκόμη σχολεῖο ἔφερναν ἄνθρώπους ποὺ ἤξεραν γράμματα, ἔστω καὶ λίγα, νὰ διδάξουν τὰ παιδιὰ τους. Ὁ πρῶτος ποὺ δίδαξε ἦταν κάποιος Λαζῆς κατὰ τὸ 1900. Αὐτὸς φοροῦσε φουστανέλλα καὶ σκούφια. Μετὰ φέραμε

Κάναμε καὶ γεφύρι στὴν Κοντιβιά

έγαν από τον Προυσό που τον λέγανε Διαμαντή. Αυτός ήταν τσαγκάρης το επάγγελμα. "Όταν ιδρύθηκε σχολείο ήρθαν δασκάλοι διορισμένοι από το Δημόσιο οι Χριστοφ. Σταθόπουλος, ή δασκάλα Προδατάκη, Βασίλης Παπανικολάου, Κ. Μαυροσκότης, Δημ. Γιαννάκος ο Παν. Τριπομπούκης και τελευταία για ένα μήνα ο Παπαδαστάκης. Το 1940 το σχολείο έκλεισε.

Παπάδες είχαμε επί 25 χρόνια το μακαρίτη Γεωρ. Παπαστάθη. Αυτός λειτουργούσε και στα Δολιανά και στα Ψιανά. Πέθανε το 1923. Μετά είχαμε τον Παπαχρίστο από την Καστανιά, τον Παπανίκο από τη Ρωσκά, τον Παπακώστα από τα Ψιανά, τον Παπαδασίλη από τον Πρόδρομο, τον Παπαλέανδρο από τη Στουρνάρα και τελευταία τον Παπαδημήτρη Βάρσο από τη Ρωσκά. Τώρα έχουμε τον Παπαδημήτρη Σκλαδοῦνο από τα Ψιανά.

Μα το κάθε χωριό δε χρειάζεται μόνο τον δάσκαλο και τον παπά, όσο μικρό κι αν είναι χρειάζεται και τους τεχνίτες του. Και το χωριό μας είχε αρκετούς. Ειδικός για τα θαρέλια του κρασιού, τις κάδες, τα ταλάρια για το θούτρο - τυρί ακόμη και για τους αργαλιούς που είχε μεγάλη ανάγκη το χωριό ήταν ο Γεωρ. Κ. Μπακατσιάς ή Κωστογιώργος. Αυτός διάλεγε το κατάλληλο ξύλο, έκοβε τα στεφάνια από τα κλωνάρια των ελατιών κι είχε αξιάδες και τέχνη να τα γυρίζει και να δένει καλά τα θαρέλια.

Αξέχαστος θα μείνει ο άριστος όλων ο πανέξυπνος μαραγκός και σκαλιστής Κώστας Γεωρ. Ματζούτας. Τα έργα του έκκλησιές και σπίτια, όπου πέρασε ο Κώστας Ματζούτας θα διατηρούνται στους αιώνες των αιώνων. Και δεν μπορώ να μην αναφέρω, με ιδιαίτερο σεβασμό στη μνήμη του, τις θαυμάσιες εργασίες που έκανε στις έκκλησιές Ψιανών. "Όχι μόνο πορτοπαράθυρα και νταβάγια αλλά τα ωραία σκαλιστά τέμπλα από ξύλο μαύρης καρυδιάς που το διάλεξε ο ίδιος. Δυό - τρία χρόνια δούλεψε να τελειώσει όλες τις έκκλησιές μας. Ο Θανάσης Βράχας που πρωτοστατούσε για όλες αυτές τις έκκλησιαστικές εργασίες και ο Κώστας Ματζούτας ήταν αδελφικοί φίλοι ως το θάνατό τους. Και η εργατικότητα του Ματζούτα θα μείνει ιστορική. Δεκαέξη ώρες την ημέρα ασταμάτητη εργασία. Το παιδί του Κων Ματζούτα Γιώργος και η οικογένειά

του έχουν την καλωσύνη του πατέρα τους και τη φιλοξενία των Κοντιδιωτών.

"Άλλος τεχνίτης που δι και να του ζητούσε ήταν άξιος να το κάμει, όχι δέβαινα και της προκοπής αλλά για το χωριό πολύ καλός ήταν ο Δημήτρης Γ. Κατσιγιάννης. Χτίστης, μαραγκός, σιδηρουργός, μυλωνάς, θαρελάς ακόμη και ρολογας εξυπηρετούσε συγκαταβατικά το χωριό. Λίγα χρήματα και πολλές ώρες δουλειά. Κι αν δεν είχες να τον πληρώσεις, δούλευε και δωρεάν.

Για τις στέγες των σπιτιών είχε ειδικότητα ο Θανάσης Δ. Ματζούτας. Αυτός και τις παλιές στέγες μάλωνε και τις καινού-

ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ

Ο πολυτεχνίτης του χωριού

ριες έφτιαχνε. "Όπου παρουσιάζεταν σταλαματιά σε σπίτι ή καλύβι το Μπαρμπαθανάση θα φώναζαν. "Ηξεραν, αν έπαιρναν άλλο μια σταλαματιά θα έφτιαχνε δυό θα δημιουργούσε με την άπρροξία του. "Ανεβασμένος στη σκεπή έλεγε και τα καλαμπούρια του. Με τρόπο υπόδειχνε πώς μια καλή πίττα θα έσνηθούσε να γίνει καλύτερη δουλειά κι ένα άψι ρακί θα άνοιγε καλύτερα τα μάτια του μάστορα.

Τελευταίος τεχνίτης έμεινε στο χωριό ο καλός άνθρωπος κι παντάξιος δουλευτής ο Σταμάτης Κατσιγιάννης. Γλυκομίλητος, ζυμωμένος με τη ζωή του χωριού, έξυπνος που δι έδλεπε μπό-

ροῦσε καὶ νὰ τὸ φτιάσει, πρόσφερε γιὰ πολλὰ χρόνια πολὺτιμες ἐργασίες στὸ χωριό. Σ' ὅλες τὶς δουλειές πάντα μπροστὰ ὁ Σταμάτης. Πολλές εὐχές ἔχει μαζεμένες.

Καὶ τί νὰ πεῖ κανεὶς γιὰ τοὺς... γιатρούς μας. "Οἱοι πρακτικοί. "Αλλὰ καὶ τί μ' αὐτό. "Οἱοι τοὺς εἶχαμε ἐμπιστοσύνη. Καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη δὲν εἶναι τὸ καλύτερο φάρμακο; Οἱ παθολόγοι ἦταν δυὸ - τρεῖς. Γυναικολόγοι σπουδαῖες ἦσαν ἡ γυναίκα τοῦ Δημήτρη Ἰω. Ματζούτα, ποὺ πέθανε σὲ ἡλικία 105 ἐτῶν, καὶ ἡ Βασιλικὴ Δημ. Σεραφειμοπούλου. Ἡ Σεραφειμοπούλου δὲν ἦταν μόνο μιὰ σπουδαία μαμὴ μὰ καὶ εἰδικὴ γιὰ νὰ στρίβει τὸν ἀφαλὸ. Μεγάλῃ ἡ προσφορά τους στὸ χωριό.

Ἡ οἰκογένεια Δημ. Σεραφειμοπούλου κάποτε
Τώρα ἔρημο τὸ σπίτι

"Ὅσο γιὰ τὴν κτηνιατρικὴ γιὰ τὶς ἀρρώστειες, τὰ σπασίμικτα, τῶν ποδαριῶν καὶ γιὰ ἐγγειρήσεις στὸ κεφάλι τῶν ζώων, τὸν εὐνοουχισμό κ.λπ. ἦταν ὁ Νίκος Κ. Μπακατσιᾶς. Εἶχε μεγάλη πείρα, ἐπιτηδότητα, προσοχὴ καὶ πάντα εἶχε ἐπιτυχίες.

Μὲ τὰ ζῶα μας, μὲ τὰ χωράφια μας τὰ λίγα καὶ μὲ τὴν ἐργασία μας κάθε φθινόπωρο γεμίζαμε τὸσπίτι μας. Καὶ λίγο καλαμπόκι, φασόλια, πατάτες, φρούτα, ἄφθονο κρασί, ἐκλεκτὸ ρακὶ καὶ ἀψὶ μοῦρο δὲν ἔλειπε ἀπὸ κανένα σπίτι καὶ μαζί μ' αὐτὰ ἡ καλωσύνη, ἡ ἀγάπη μας, ἡ ἀλληλεγγύη μας. Παλιότερα τρέφαμε καὶ

μεταξοσκώληκα. Οἱ τεράστιες μουριές μας στέκουν ἀκόμη μάρτυρες.

Κάποτε, λένε, πρὶν 150 περίπου χρόνια ἐρχόταν ἓνας καλὸ-γῆρος ἀπὸ Λιναράκι πρὸς Κοντίδα τότε ὑπῆρχαν ὀρισμένα μονοπάτια ποὺ ἔπρεπε νὰ περπατήσῃ κανεὶς γιὰτὶ γύρω ἦτο τόσο πυκνὴ ἡ βλάστηση ποὺμποροῦσε νὰ χαθεῖς. "Ὅταν ὁ καλὸγῆρος ἔφτασε σὲ μιὰ τοποθεσίαν τῆς Μερτισίτσας τοῦ Μπάρτε τὴ δρύση εἶδε ἓνα καλύδι ποὺ τὸ εἶχε στάνη κάποιος Πριτσόλας. Αὐτὸς εἶχε 7 παιδιὰ ἀλλὰ τόσο ὁ Πριτσόλας ὅσον καὶ τὰ παιδιὰ του λείπανε ὅλοι στὰ γίδια καὶ πρόβατα, στὸ καλύδι ἦταν μόνον ἡ γυναίκα του. Κουρασμένος ὁ καλὸγῆρος θέλησε νὰ ξεκουραστεῖ λίγο. Πρόθυμῃ ἡ γριά Πριτσόλα τὸν πῆρε στὴν καλύδα νὰ τοῦ δώσει καὶ κάτι νὰ φάει ἅμα ὁ καλὸγῆρος μπῆκε μέσα κοίταξε γύρω του καὶ βλέπει 8 καρυοφύλλια κρεμασμένα, ρωτᾷε τίνοε εἶναι αὐτὰ τὰ τουφέκια εὐλογημένη; καὶ ἡ γυναίκα ἀπήντησε εἶναι τὰ τουφέκια τῶν παιδιῶν μου καὶ τοῦ ἀντρα μου (καθένας εἶχε τὸ δικό του). Ἀμέσως ὁ καλὸγῆρος πετάχτηκε στὴν πόρτα φεύγοντας καὶ γυρίζοντας στὴν γυναίκα λέει: Ἐδῶ μέσα δὲν ἔχει ὁ Θεὸς νὰ κάνει— καὶ ἔφυγε. Σὲ λίγο ἦλθε ὁ ἀντρας τῆς καὶ τοῦ εἶπε ὅτι ἓνας καλὸγῆρος τῆς εἶπε ὅτι στὸ σπίτι τους δὲν ἔχει ὁ Θεὸς νὰ κάνει. Αὐτὸ ὁ Πριτσόλας τὸ θεώρησε μεγάλη προσβολὴ ἀρπάξει τὸ ὄπλο καὶ ἔτρεξε κοντὰ στὸν καλὸγῆρο νὰ τὸν σκοτώσῃ. Ὁ καλὸγῆρος ὅμως κατὰλαθε καὶ ἔτρεχε ὅσομποροῦσε. "Ὅταν ἔφτασε σὲ μιὰ τοποθεσίαν Μεγάλῃ Ράχῃ σκέφθηκε νὰ κρυπτεῖ μέσα στὶς σχισμάδες τῶν βράχων καὶ ἔτσι ἔκανε. Σὲ λίγο ἔφθασε καὶ ὁ Πριτσόλας κοίταξε γύρω του δὲν εἶδε τίποτα ὁ ἥλιος θασίλεψε καὶ ἔπρεπε νὰ γυρίσῃ πίσω στὴν καλύδα του. Φώναξε μιὰ φορὰ καλὸγῆρε μοῦ γλύτωσε ξαναπέρανα ἀπ' τὴν καλύδα καὶ τὰ λέμε. Ὁ καλὸγῆρος ἔμεινε ὅλο τὸ βράδυ ἐκεῖ γιὰτὶ δὲνμποροῦσε νύχτα νὰ περπατήσῃ καὶ γλύτωσε.

Ἀξέχαστη ἔμεινε στὸ χωριό μας ἡ σβελλάδα καὶ ἡ ἀξιοσύνη ποὺ εἶχε ὁ μακαρίτης Θύμιος Δ. Μπακατσιᾶς. Γι' αὐτὸν δὲ χρειαζόταν γεφύρι γιὰ νὰ περάσῃ τὸν Κρικελλοπόταμο καὶ μὰ-

Ο Γιάννης Σεραφειμόπουλος με την οικογένειά του.
Είναι ένας από τους 2 - 3 που λατρεύουν την Κοντίδα

λιστα στην Κοντίδα που μάζευε πάρα πολλά νερά. Αυτός μ' ένα πήδημα περνούσε από τη μία όχθη στην άλλη.

Τά παλιά χρόνια είχαμε και ληστές που γύριζαν. Αυτοί έπιαναν κανένα που είχε χρήματα και κρύβονταν έδω ως τότε που θα τους έφερναν τα λίτρα. Τά μέρη μας ήταν ότι έπρεπε για τέτοιες δουλειές. Έδω οι ληστές είχαν και τους ανθρώπους των που τους έδιναν ψωμί και τους πήγαιναν και πληροφορίες. Και πάντα με το άζημίωτο.

Κάποτε, πότε ακριβώς δε ξέρουμε, δυο ληστές που ο ένας λεγόταν Λιόκαφτος κι ο άλλος Λιαροκάπης κυκλώθηκαν μέσα σε μια σπηλιά απέναντι από το χωριό μας. Το απόσπασμα ζήτησε να παραδοθούν. Αυτοί άρνήθηκαν. Τελικά οι άντρες του απόσπασματος μάζεψαν ξύλα, άναψαν φωτιά στην πόρτα της σπηλιάς και τους έκαψαν ζωντανούς.

Πάρα πολλές είναι οι οικογένειες που έφυγαν από την Κοντίδα. Ένα κατάλογο μās έδωσε ο Γιάννης Σεραφειμόπουλος. Τον παρυσιάζουμε κι αυτόν αν και θα υπάρχουν και όρισμένες παραλήψεις.

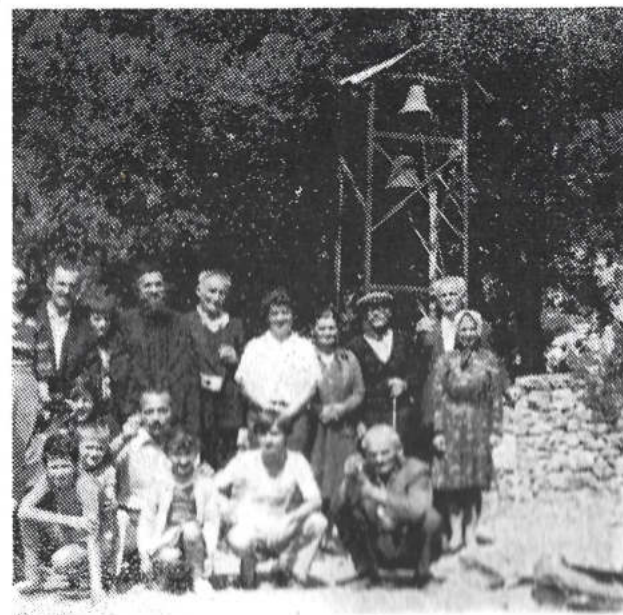
Σπύρος Δ. Μπακατσιάς εις Δράμα.
Άνδρέας Σπ. Μπακατσιάς εις Καρύτσα.
Θεόδωρος Σπ. Μπακατσιάς εις Καρύτσα.
Δημήτριος Γ. Μπακατσιάς εις Μικρό Χωριό.
Γεώργιος Ν. Πριτσιόλας (όδοντίατρος) εις Δράμα.
Κωνστ. Εύθ. Μπακατσιάς εις Θεσ) νίκη.
Εδούμιος Κ. Μπακατσιάς Πειραιά Νίκαια.
Κων. Εύθ. Μπακατσιάς εις Αθήνας.
Σταμάτης Κ. Μπακατσιάς εις Αθήνας.
Λεωνίδας Δημ. Μπακατσιάς εις Καρύτσα.
Γεώργιος Εύθ. Μπακατσιάς εις ΗΠΑ.
Άθανάσιος Εύθ. Μπακατσιάς εις ΗΠΑ.
Δημήτριος Εύθ. Μπακατσιάς εις ΗΠΑ.
Άνδρέας Εύθ. Μπακατσιάς εις ΗΠΑ.
Ίωάν. Γ. Πριτσιόλας εις ΗΠΑ.
Νικόλαος Εύθ. Μπακατσιάς εις ΗΠΑ.
Δημ. Γεωργ. Πριτσιόλας εις Λαμία.
Σταμάτης Ί. Κατσιγιάννης εις Μεγ. Χωριό.
Εδούμιος Κατσιγιάννης εις Θεσ) νίκη.
Ίωάν. Άθ. Μπακατσιάς εις Μεγ. Χωρό.
Ίωάν. Άλ. Μαντζούτας εις Μεγ. Χωριό.
Κων. Γ. Μαντζούτας εις Μεγ. Χωριό.
Δημ. Γ. Μαντζούτας εις Μεγ. Χωριό.
Γεωργ. Μανθόπουλος εις Μεγ. Χωριό.
Βασ. Μανθόπουλος εις Μεγ. Χωριό.

Βαγγέλης Πριτσιόλας εις Μεγ. Χωριό.
 Βασίλης Γ. Πριτσιόλας εις Μεγ. Χωριό.
 Κων. Μπακατσιᾶς εις Μεγ. Χωριό.
 Χρῆστος Μαντζούτας εις Βουτύρο.
 Δημ. Μπακατσιᾶς εις Βουτύρο.
 Ἀργύρης Κατσιγιάννης εις Θέρμο.
 Ζαχαρῆς Πριτσιόλας εις Μεγ. Χωριό.
 Ἀνδρέας Δ. Πριτσιόλας εις Μεγ. Χωριό.
 Φώτης Κ. Μπακατσιᾶς εις Μεγ. Χωριό.
 Ἀνδρέας Κ. Μπακατσιᾶς εις Καρύτσα.
 Δημ. Κ. Μπακατσιᾶς εις Καρπενήσι.
 Δημ. Ν. Μπακατσιᾶς εις Καρπενήσι.
 Δημ. Λ. Μπακατσιᾶς εις Καρπενήσι.
 Ἀποστόλης Πριτσιόλας εις Παραβόλα Ἀγρινίου.
 Κων. Μπακατσιᾶς εις Κερτοβό Τριχωνίας.
 Βασίλης Ν. Μπακατσιᾶς εις Ἀθήνα.
 Χρ. Λεων. Μπακατσιᾶς εις Ἀθήνα.
 Νικ. Λεων. Μπακατσιᾶς εις Ἀθήνα.
 Σωτ. Στ. Πριτσιόλας εις Ἀθήνα.
 Ἰωάν. Στ. Πριτσιόλας εις Ἀθήνα.
 Κων. Ἰωάν. Μπακατσιᾶς εις Ἀθήνα.
 Σπυρ. Γ. Μπακατσιᾶς εις Ἐρυθραία Ἀθήνα.
 Φώτης Ν. Μπακατσιᾶς εις Ἀθήνα.
 Νικ. Φωτ. Μπακατσιᾶς εις Ἀθήνα.
 Φώτης Εὐθ. Μπακατσιᾶς εις Ἀθήνα.
 Δημ. Κ. Μαντζούτας εις Ἀθήνα.
 Οἰκ. Ἰωάν. Κ. Μαντζούτα εις Ἀθήνα.
 Γεώργ. Κ. Μπακατσιᾶς εις Ἀθήνα.
 Ἰωάν. Δ. Σεραφεμιόπουλος εις Ἀθήνα.
 Κωνστ. Γ. Μπακατσιᾶς εις Γερμανία.
 Χρῆστος Κ. Μπακατσιᾶς εις Κων) πολη.
 Εὐθύμιος Ἰ. Πριτσιόλας εις Λαμία.
 Δημ. Ἰωάν. Πριτσιόλας εις Μεγ. Χωριό.
 Ἰωάν. Γ. Μαντζούτας εις Μεγ. Χωριό.
 Λάμπρος Γ. Μαντζούτας εις Μεγ. Χωριό.
 Θανάσης Γ. Μαντζούτας εις Μεγ. Χωριό.
Ιωάννης Κ. Μπακατσιᾶς, Ἀθήνα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΚΑΙ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ.

Καὶ τώρα ποὺ τελειώνει τὸ βιβλίον ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω τοὺς τοὺς Δολιανίτες καὶ Κοντιβιώτες ποὺ δρίσκονται στὰ χωριά τους ἢ στὴν Ἀθήνα ἢ σὲ ξένα μέρη γιὰ τὶς πληροφορίες ποὺ μοῦ ἔδωσαν. Σεχωριστὰ θὰ ἀναφέρω τὸ Γιάννη Σεραφεμιόπουλο ἀπὸ τὴν Κοντίβα. Καὶ πάρα πολλὰ μοῦ ἔγραψε καὶ πολλὰ μοῦ εἶπε. Ὅλα ὅσα ξέρει γιὰ τὴν Κοντίβα καὶ ὅσα φροντίζει νὰ μάθει δείχνουν τὴ μεγάλη του ἀγάπη γιὰ τὸ χωριό του. Αὐτὸς εἶναι ὁ ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν τοῦ χωριοῦ του.

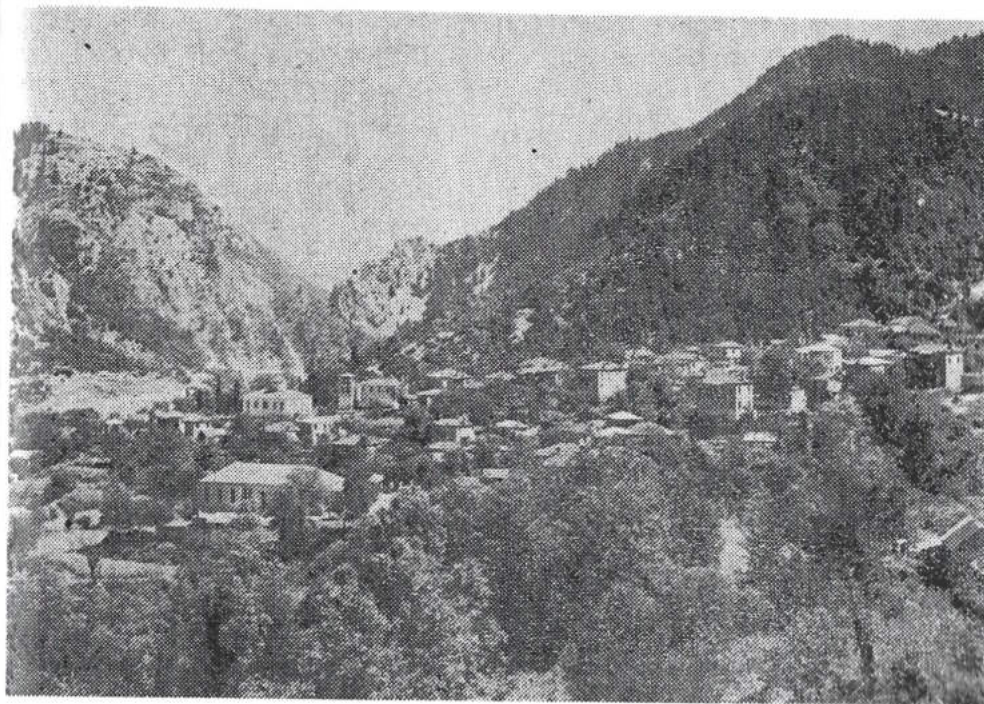
Σπουδαῖες πληροφορίες ποὺ τὶς γράφουμε ὅπως μᾶς τὶς ἔστειλαν μᾶς ἔδωσαν οἱ καλοὶ φίλοι Ἀναστ. Παπαστάθης, Ξεν. Παπαστάθης, Γιάν. Παπακωνσταντίνου, Θεοφ. Χάσκοι, Γιαν. Παπαστάθης, Γεωρ. Ντουφεκιᾶς καὶ ἄλλοι.

1930 Πανηγύρι στὴν Κοντίβα

Όλους αυτούς τους ευχαριστώ ιδιαίτερα. Κι ακόμη ευχαριστώ τους Δημήτρη Πουρνάρα, Κώστα Ί. Μπακατσιά, Βασ. Ντουφεκιά, για τις φωτογραφίες που μου έδωσαν, τον τσιγκογράφο πατριώτη μας Γιάννη Ντουφεκιά για τα κλισσέ που μ'ας έκαμε.

Με το βιβλιαράκι αυτό θα κρατηθεί ζωντανή μια ιστορία των χωριών μας. "Ας τήν κληρονομήσουμε γραμμένη στα παιδιά μας. 'Αξίζει ή προσφορά. Κα μαζί με τήν προσφορά ας φροντίσουμε όλοι να διατηρηθεί ή αγάπη μεταξύ μας, ή αλληλοδοθήθεια και τὸ ἐνδιαφέρον μας για τὸ χωριό, τις ρίζες μας.

Τὸ πανέμορφο Μεγάλο Χωριό. Τὸ ἐπίνειο τῶν χωριῶν μας. "Απὸ ἐδῶ ἀγοράζουμε ὅτι χρειαζόμαστε καὶ πωλοῦμε ὅτι παράγουμε».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

1) Γιατί ἔγραφα αὐτὸ τὸ βιβλίον	5
2) Παράδοσις — Ἱστορία	6
3) Τί λέγαν οἱ παλαιοὶ γιὰ τὸ χωριὸ μας (Χρ. Μουτογιάννης)	8
4) Οἱ μύλοι τῆς Στουρνάρας	10
5) Γράφουν οἱ χωριανοὶ μας (Γιάν. Παπαστάθης)	12
6) Ἡ ζωὴ μου στὰ Δολιανά. (Ξεν. Παπαστάθης)	13
7) Δάσκαλος στὰ Δολιανά (Ἰωάν. Παπακωνσταντίνου)	16
8) Ἱστορικά τῆς Στουρνάρας	21
9) Ἅγιοι καὶ μάρτυρες	30
Παρόντες στοὺς Ἐθνικοὺς Ἀγῶνες	36
10) Παλιά κυτάπια	41
11) Τὰ βράχια καὶ οἱ γκρεμοὶ	43
12) Τὰ γίδια — τὰ πρόβατα — τὰ χωράφια	47
13) Οἱ βλάχοι μας, οἱ στρουγγες, τὰ στανοτόπια	50
14) Τὸ ψάρεμα	55
15) Ὁ τρύγος, τὰ ξεφλουδίσια — τὰ καζαναριά	59
16) Γλεντζέδες — Παραμυθάδες — Σοφοὶ	62
17) Τὸ ποτάμι καὶ τὰ γεφύρια	64
18) Τὰ ροῦχα καὶ τὰ παπούτσια	64
19) Οἱ πραχτικοὶ γιατροὶ καὶ τὰ φάρμακα	72
20) Οἱ δασκανίες	77
21) Οἱ Ἐπαγγεληματίες τοῦ χωριοῦ μας	78
22) Μύλοι καὶ μωλωνάδες	80
23) Τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα	85
24) Οἱ μεγάλες γιορτές, τὰ πανηγύρια, οἱ γάμοι	87
25) Τὰ φαγητά μας	94

Σελ.

26) Στὴν Ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ μας	96
27) Ἀγκάθια καὶ λουλούδια	97
28) Εὐεργέτες τοῦ χωριοῦ μας	99
30) Αὐτοὶ ἦταν οἱ χωριανοὶ μας	100
31) Ἡ Κοντίθα καὶ ἡ ἱστορία τῆς	117
32) Μᾶς φυλᾷν οἱ ἅγιοι	134
33) Τὰ γιδοπρόβατά μας	138
34) Εὐχαριστοῦμε καὶ Εὐχόμαστε	149

Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι
προσφορά τοῦ δασκάλου
Γιάννη Βράχα.
Τυπώθηκε μὲ ἔξοδα τοῦ
Συλλόγου «Καλλιακούδα»
καὶ οἱ εἰσπράξεις ἀπὸ
τῇ διάθεσίν του θὰ εἶναι
ἔσοδα τοῦ Συλλόγου.

Ἑκδρομές

...Τὸ βιβλίο σας πολὺ μὲ χαροποίησε. Εἶναι λι-
τό, ὁροσερὸ καὶ ὅσο χρειάζεται σοφὸ...

I. M. Παναγιωτόπουλος

...Σὰν ἓνα ποτήρι ὁροσερὸ νερὸ μοῦ προσφέρθηκε
καὶ τῷπια ἀχόρταγα νὰ σθῶσω τὴ δίψα μου...

B. Χαρωνίτης

Ἐκεῖ ποὺ φωλιάζουν οἱ ἀετοὶ

...Τὸ ἀποσταλὲν βιβλίον «Ἐκεῖ ποὺ φωλιάζουν οἱ
ἀετοὶ» ἐδιάβασα μὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Μὲ ἔφε-
ρε ὅθι χρόνια καὶ πλέον πίσω στὴν ζωὴν μου γιὰ νὰ
ζήσω τίς ὥρατες ἐκεῖνες στιγμὲς τοῦ ξεκινήματος
ἐνὸς μικροῦ φτωχοῦ παιδιοῦ ἀπ' τὸ χωριό του μὲ
μόνον ἐφόδιον τὴν πίστη στὴ συμβουλὴ τοῦ πατέρα
του ὅπως μάθῃ γράμματα καὶ γίνῃ κάποτε χρήσιμος
ἀνθρώπος στὴν κοινωνία...

Χριστόφ. Κατσάμπας

Ἀπὸ τὸ χωριό μου καὶ ἀπὸ τὸ σχολεῖό μου

...Ἀπὸ ὅλες τίς σελίδες του ξεχύνεται βαθειὰ
ἀγάπη πρὸς τὸ γενέθλιο τόπο. Ἡ ἐπιστροφή στὶς
πηγὲς μᾶς φέρνει πιδὸ κοντὰ στὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς
ζωῆς. Εὐχομαι ἡ ἀγάπη σας αὐτὴ νὰ μὴ σθῶση πο-
τέ...

Γ. Καλτσόλας

Ἐπιθεωρητῆς Δ. Σχ. Εὐρυτανίας

Ἔτσι ζοῦμε στὸ χωριό μας

...Ἀπὸ τὸ μαγικὸ χῶρο τῆς παιδικῆς μνήμης, ποὺ
φωτίζονται ἀπὸ τὴ λάμψη τῆς φωτιᾶς πλάϊ στὸ
τζάκι κατὰ τὰ βράδια τοῦ χειμῶνα, μὲ συνροπιὰ
τὴ μορφὴ τοῦ Μπαρπασπούρου ποὺ διηγότανε παλιές
ἱστορίες τοῦ χωριοῦ, ἀπὸ τὸν μαγικό, ναί, αὐτὸν
χῶρο τῆς παιδικῆς μνήμης του ξεπήδησε μιὰ νο-
σταλγία πατριδογνωστικὴ, νοσταλγία τοῦ ναί, ποὺ
τὴν συνοδεύει ἡ γνωστὴ ἀπέραντη μορφὴ τῆς ἀγά-
πης του γιὰ τὸ χωριό του...

Εὐρ. Σούρλας Παιδαγωγός

Στοῦ Παπποῦ μας τὸ Χωριό

...Εἶναι χρήσιμο γιὰ ὅλους καὶ ξεχωριστὰ γιὰ τὰ
παιδιά. Ἐμφάνισις ἐξαιρετικὴ, ἐκτύπωσις ἀρίστη,
περιεχόμενο ἐλκυστικὸ, διδακτικὸ. Κυριαρχεῖ πρᾶ-
γματι ἡ ἀγάπη στὸ χωριὸ ποὺ σήμερα ἐγκαταλεί-
πεται. Σὰς συγχαίρω ἀπὸ τὰ δάθη τῆς ψυχῆς μου...

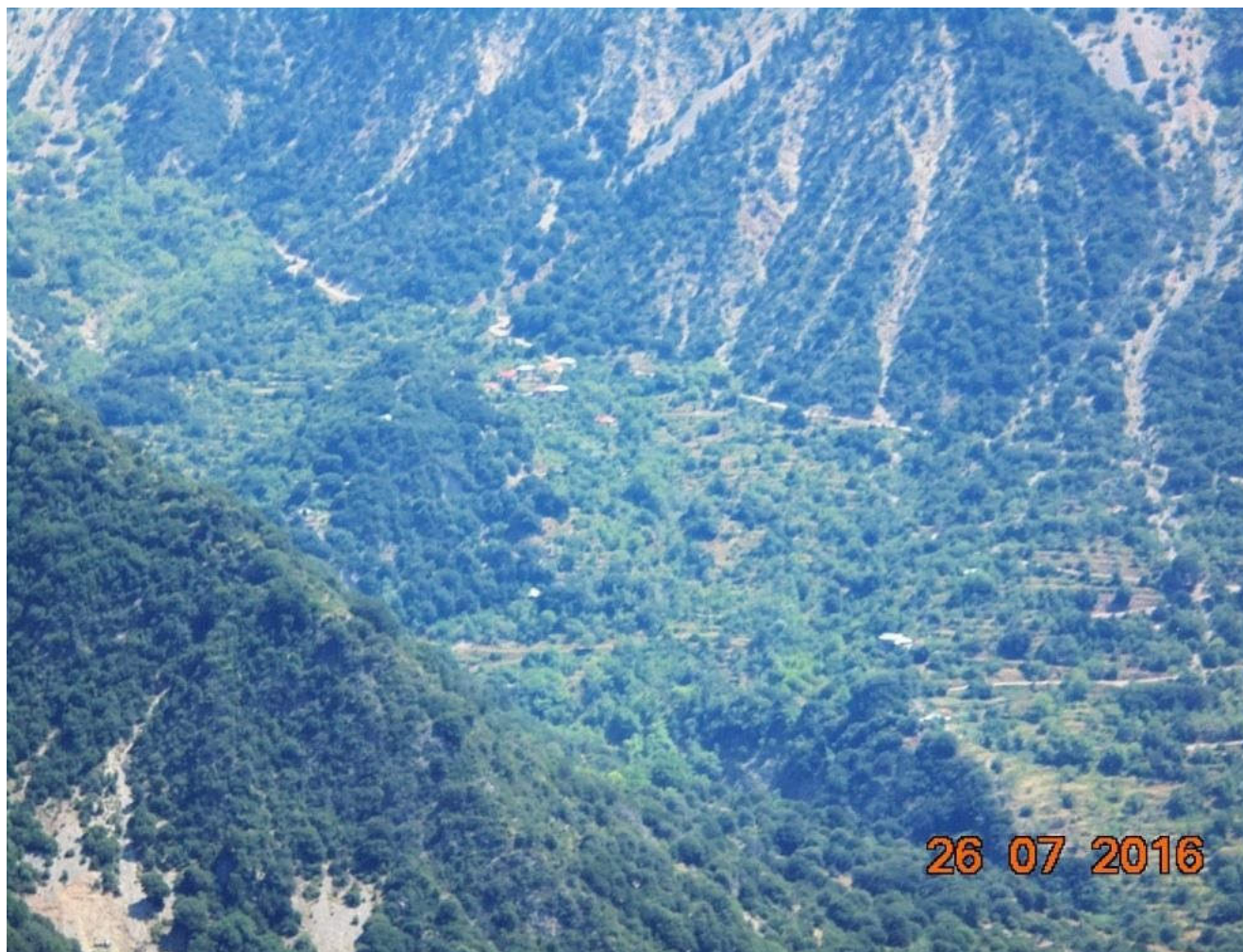
Δαμασκηνὸς Μητροπολίτης

Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας

ΕΜΒΟΛΙΜΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΖΑΧΑΡΙΑ ΖΗΝΕΛΗ ΠΟΥ ΕΚΑΝΕ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Δολιανά (Στουρνάρα) Ευρυτανίας
Φωτογραφία από το ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Το χωριό Δολιανά ή Στουρνάρα. Ακριβώς απέναντι από τη Ροσκά, κάτω από την Καλλιακούδα, πάνω από τις πηγές του Πανταβρέχει. Φωτογραφία: Ζαχ. Ζηνέλης

Δολιανά, 8/4/2009
Φωτογραφία: Γιώτης Φ. Βονόρτσας

Δολιανά

Το χωριό το έτος 1960. Φωτογραφία αρχείου Βασιλείου Γ. Ντουφεκιά

Επιχρωματισμός

Φωτογραφία από το Διαδίκτυο

ΤΩ ΙΕΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩ
ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΚΩΝ. ΒΑΣΤΑΚΗ
1900 - 1942
ΔΙΑ ΠΥΡΟΣ ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ ΠΑΡΑ
ΔΥΝΑΣΤΩΝ ΤΕΛΕΙΩΘΕΝΤΙ
ΓΕΝΕΤΕΙΡΑ ΤΟΥ ΣΤΟΥΡΝΑΡΑ
ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΠΡΟΤΟΜΗΝ
ΕΣΤΗΣΕΝ

ΣΑΝ ΣΕ ΡΙΧΝΑΝ ΟΙ ΟΧΤΡΟΙ ΣΟΥ
ΖΩΝΤΑΝΟ ΜΕΣ ΤΗ ΦΩΤΙΑ
ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΥ
ΕΙΧΕΣ ΓΙΑ ΠΑΡΗΓΟΡΙΑ

Άγιος Αθανάσιος Δολιανών, μερική άποψη από το περίτεχνο ξυλόγλυπτο εκ καρυδιάς τέμπλο, έργο του λαϊκού εκκλησιαστικού λεπτουργού και ιεροψάλτη Στέλιου Δ. Υφαντή (1875-1971), Αγραφιώτη και Μεγαλοκασιώτη. Φωτογραφία του Τάκη Φ. Βονόρτα. Πληροφορίες και στο βιβλίο του εγγονού του **Νίκου Δ. Παπαδιονυσίου Κολλημένος με το παρελθόν Τα τέμπλεα του λεπτουργού Στέλιου Υφαντή.**

Η συρματογέφυρα που συνδέει πάνω από τον Κρικελλοπόταμο τα Δολιανά με τη Ροσκά, μελέτη και επίβλεψη κατασκευής και προσωπική εργασία του εκ Δολιανών Ανδρέα Χάσκου "απόφοιτου της 4ης Δημοτικού του Πολυτεχνείου Δολιανών" (σελ.68 του βιβλίου ΑΠΟ ΤΑ ΔΟΛΙΑΝΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΝΤΙΒΑ ΓΙΑΝΝΗ ΒΡΑΧΑ). Φωτογραφία από την προσωπική μου συλλογή. Ζαχ. Ζηνέλης

Κάτω από τη γέφυρα της Κοντίβας, 1998. Έγινε περίπου στα 1962 με τη μεταφορά των υλικών (σίδερα - τσιμέντο) με μουλάρια μέσα από τη διαδρομή του Κρικελλοπόταμου. Δυστυχώς, λόγω έλλειψης τεχνικών μέσων η θεμελίωση δεν άντεξε στις χειμωνιάτικες κατεβασιές του ποταμού και η γέφυρα κατέρρευσε το 2015. Φωτογραφία: Ζαχ. Ζηνέλης

Η Κοντίβα, ένα παλιό χωριό στα νότια ριζά της Καλλιακούδας, έρημο και ακατοίκητο, περιμένει μια μέρα το χρόνο, τις 6 Αυγούστου να ζωντανέψει για λίγο. Στέκουν ακόμη η Εκκλησία της Μεταμορφώσεως, το Σχολείο και το σπίτι της οικογένειας Μπακατσιά. Δεξιά στο βράχο, σαν φωλιά αετού, το εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου. Φωτογραφία Ζαχ. Ζηνέλης

Από τα Δολιανά για την Κοντίβα
Το πέρασμα στους βράχους
πριν τον Άγιο Γεώργιο

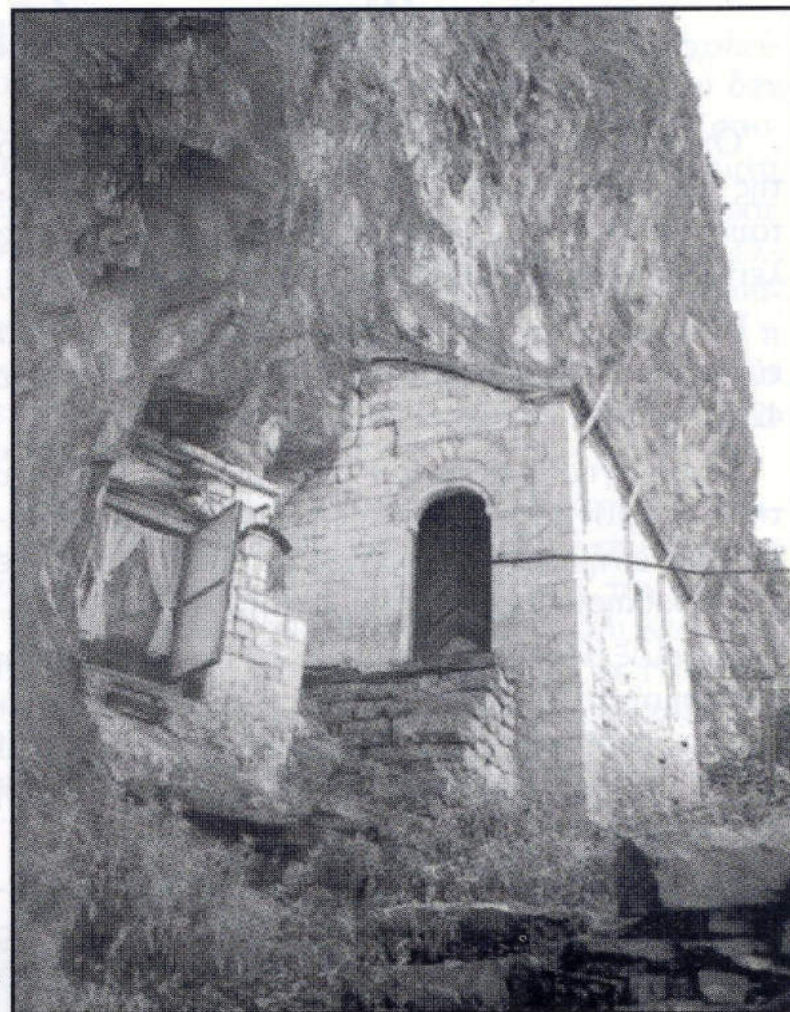
Το εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου Κοντίβας, φωλιασμένο μέσα στο βράχο. Από το δρομάκι που περνά μπροστά του και το συνδέει με το Χωριό Κοντίβα - αριστερά - και με τα Δολιανά - δεξιά- περνούσε και το αυλάκι με τον ποτιστή του αρδεύσιμου νερού. Η πηγή βρίσκεται στο ρέμα δεξιά, στα πλατάνια.
Φωτογραφία: Ζαχ. Ζηνέλης

Άγιος Γεώργιος Κοντίβας
Το ξυλόγλυπτο τέμπλο
Καστανιώτες
προσκυνητές.

Evrytania Archive
Ilias Protopoulos
06082020/Kontiva

Ο Αἱ Γιώργης της Κοντίβας
φωτο: Κ. Αἰβαλιώτης

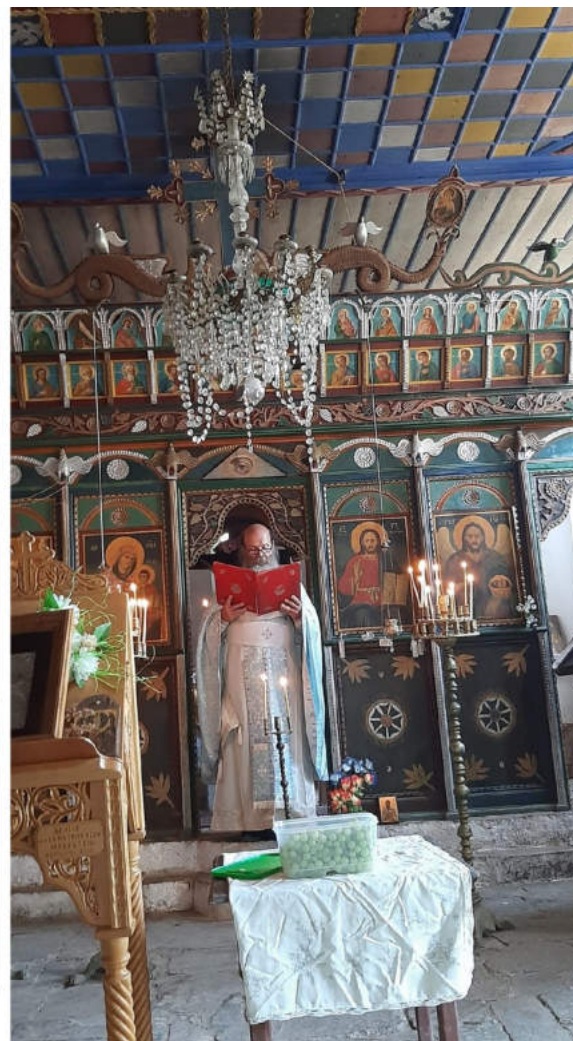
Πήλινη βάση αρχαίου κίονα.
Φυλάσσεται στον Άγ. Γεώργιο
Κοντίβας.

Κοντίβα, 6/8/1990, ο π. Σταύρος Παπαχρίστος από την Καστανιά, λειτουργός στον εορτάζοντα Ναό, όπως ο παππούς του παπα-Χρήστος στη δεκαετία του 1920. Φωτογραφία: Ζαχ. Ζηνέλης

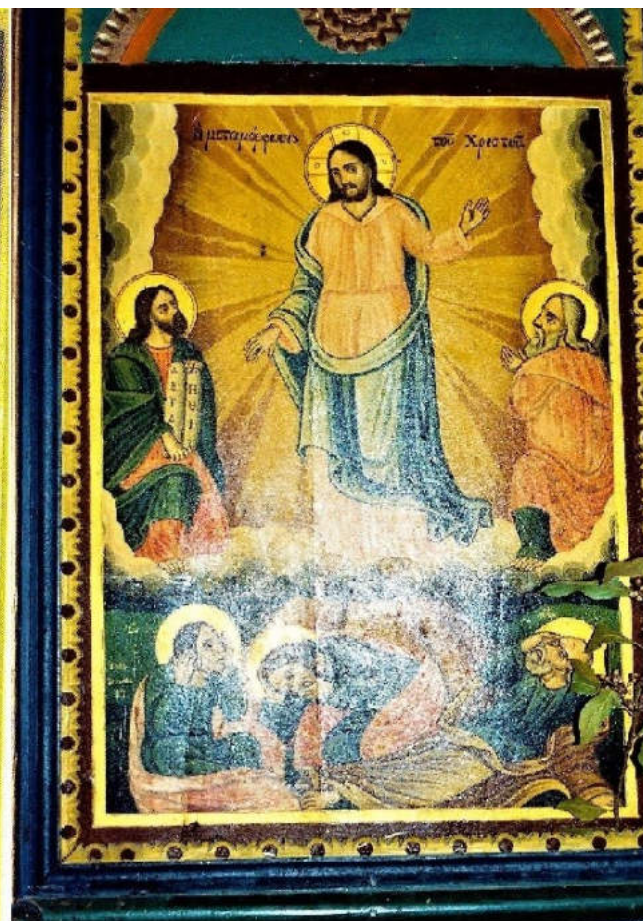
Κοντίβα, 6/8/2020 ο π. Σπύρος Μποτονάκης από το Καλυσί, λειτουργός κάθε χρόνο στο έρημο χωριό τη μέρα αυτή. Φωτο: Ηλίας Προβόπουλος

Ιερός Ναός Μεταμορφώσεως Σωτήρος Κοντίβας, 6/8/1990. Μερική άποψη τέμπλου. Φωτογραφία: Ζαχ. Ζηνέλης

Κοντίβα, η εικόνα του Αγίου Γεωργίου στο μικρό Εκκλησιάκι του στο βράχο.

Η Μεταμόρφωσις του Χριστού, εικόνα από το τέμπλο της ομώνυμης Εκκλησίας του έρημου χωριού Κοντίβα Ευρυτανίας. Φωτογραφία: Ζαχ. Ζηνέλης

Μπροστά στην Εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, 6/8/1990, Κοντιβιώτες, Δολιανίτες και Καστανιώτες. Λειτουργήσε ο Καστανιώτης π. Σταύρος Παπαχρίστος. Φωτογραφία: Ζαχ. Ζηνέλης (πάνω δεξιά).

6/8/1990, στην έρημη από τις αρχές του 1980 Κοντίβα Ευρυτανίας, μια μέρα το χρόνο ζωντανεύει, του Σωτήρος, που τιμάται η παλιά Εκκλησία του χωριού. Εκεί λειτούργησε ο Παπα-Σταύρος, οδοιπορώντας για να φτάσει 4 ώρες. Φωτογραφία: Ζαχ. Ζηνέλης

© Evrytania Archive
Ilias Provopoulos
08082020/Kontiva

TECHNOVISION

ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ

ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ

Ο φωτογράφος Γεώργιος Τάσιος δουλεύοντας αφανώς για χρόνια από τις αρχές του 21ου αι. με πατριωτικό μεράκι γύρισε κάθε σπιθαμή της Ευρυτανίας και αποτύπωσε με το φακό του ανθρώπους, τοπία, Μνημεία. Το πολύτιμο υλικό του παρουσιάζει στο Διαδίκτυο. Κάποια χρονιά βρέθηκε και στην Κοντίβα, τη μέρα της γιορτής. Στο μέσον ο παπα-Σπύρος Μποτονάκης, αριστερά ο Κώστας Ι. Μπακατσιάς, δεξιά ο Σταμάτης Κ. Μπακατσιάς, πρώτα εξαδέφια, που και οι δυο με όλες τους τις δυνάμεις αγάπησαν τη γενέτειρα.

Από Κοντιβιώτικο
σπίτι, δείγμα μιας
άλλης εποχής.
Φωτο: Panos Paleos

Από το αρχείο του Κώστα Ι. Μπακατσά (Kostas Mprak) συνάντηση στο Μεγάλο Χωριό συμπατριωτών, δεκαετία 1980: Από αριστερά οι Κοντιβιώτες Ιωάννης Κ. Μπακατσάς, Φώτης Μπακατσιάς και δεξιά ο Γιάννης Βράχας, γεννηθείς στα Ψιανά.